Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ
КАФЕДРА СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
КАФЕДРА ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Дніпро,24 квітня 2026 р.)

Дніпро
2026

УДК 351.74 : 351.86 : 355 : 342.9 : 614
А 43

Рекомендовано до друку
Науково-методичною радою
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 9 від 20.05.2026)

А 43 Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 24 квіт. 2026 р.). Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2026. 350 с.

ISBN 978-617-560-137-2

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, у якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі закладів вищої освіти та наукових установ України, а також фахівці-практики сил сектору безпеки і оборони України. Тематика публікацій охоплює актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану.

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та освітньому процесі ЗВО зі специфічними умовами навчання, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

За повного або часткового використання матеріалів посилання на видання обов'язкове.

За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори

Упорядники:

к.ю.н., доцент Дмитро КАЗНАЧЕЄВ; к.ю.н., доцент Віталій ПОКАЙЧУК.

ISBN 978-617-560-137-2

© ДДУВС, 2026
© Автори, 2026

З М І С Т

Юнін О.
Актуальні тенденції домедичної підготовки персоналу
сектору безпеки й оборони України …… 14

Токар П., Кріцак І.
Ризик-орієнтований підхід у протидії злочинності:
від теорії до практики …… 16

Батюк О.
Нормативно-правове регулювання службово-бойової діяльності
Національної гвардії України із забезпечення безпеки
та оборони об'єктів критичної інфраструктури …….. 26

Бєлай С.
Удосконалення взаємодії сил безпеки з органами місцевої влади
в умовах виникнення кризових ситуацій..…….. 29

Бондаренко В., Худякова Н., Баштова О.
Розвиток культури здоров'я майбутніх правоохоронців
на етапі професійного становлення ……. 32

Ємець О., Гейда І.
Соціальна обумовленість протидії наркоманії та наркотизму
в службовій діяльності органів правопорядку …….. 35

Анісімов Д.
Актуальні питання професійного відбору майбутніх правоохоронців …… 39

Антошків Ю., Бушуєв О., Лакіш В.
Підвищення мотивації студентів до занять фізичною культурою через
системність занять, спортивні секції та участь у змаганнях ……. 42

Антошків Ю., Бушуєв О., Яриз І.
Удосконалення системи фізичного виховання студентів закладів
вищої освіти засобами сучасних цифрових технологій ……. 44

Балац А., Кочура Я., Фурса А.
Удосконалення навичок стрільби зі стрілецької зброї
як основа бойової ефективності особового складу …… 47

Бардін Є.
Проблемні питання використання підрозділами поліції БпЛА та методи їх вирішення …….. 50

Бачинська Н.-В.
Адаптація досвіду провідних держав у сфері службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони в умовах сучасних викликів для України ……..…… 53

Безпалий С., Баштова О.
Бойовий досвід як основа модернізації вогневої підготовки кадрів сил безпеки і оборони України ……..56

Біліченко В.
Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи в умовах збройного конфлікту……... 59

Білик В., Стиценко А.
Сучасні питання фізичної підготовки та фізичного виховання курсантів та студентів звозі специфічними умовами навчання …… 63

Богуславський В.
Спеціальна фізична підготовка як основа професійної готовності поліцейських до дій в екстремальних умовах ……. 66

Бодирєв Д., Маляренко В.
Інтеграція бойового досвіду у систему вогневої підготовки правохоронців ……. 68

Бойко О.
Дії за призначенням органів та підрозділів цивільного захисту в умовах воєнного стану ……. 70

Вербовий В., Потапенко В.
Забезпечення публічної безпеки правоохоронними органами України під час воєнного стану …….. 73

Волобоєв А.
Доброчесність як критерій професійного відбору кандидатів на службу в поліцію: проблеми оцінювання …….. 76

Гіденеко Є.
Цифрова гігієна та протидія дезінформації в бойових умовах: психологічний аспект …… 80

Голярдик Н., Пак Д.
Цивільно-військове співробітництво як фактор ефективності
оперативно-службової діяльності на державному кордоні України …… 82

Горбач-Кудря І.
Оптимізація інформаційної взаємодії
уповноважених суб'єктів на блокпосту ……... 85

Данильчук І.
Щодо економії паливо-мастильних матеріалів
у підрозділах ДСНС у зв'язку зі значним збільшенням вартості ……. 90

Євпак С.
Емоційно-вольова стійкість у структурі психологічної
готовності водолазів-саперів ДСНС України ……. 92

Жбанчик А.
Нові підходи щодо вогневої підготовки особового складу
сил сектору безпеки та оборони в сучасних умовах …….. 95

Жбанчик А., Лопаєва О.
Актуальні питання правомірного використання вогнепальної зброї
з дотриманням стандартів професійної етики ……. 98

Журавель О.
Застосування методу «self defender system» під час розслідування
злочинів проти життя та здоров'я ……. 101

Завістовський О., Анісімов Д.
Тактична підготовка поліцейських підрозділів у контексті
забезпечення публічної безпеки під час війни ……... 104

Зеленський Є.
Вогнева підготовка в умовах дефіциту часу та ресурсів:
навчання стрільбі в умовах обмеженої видимості та стресу ……..108

Зеленський Є., Хлівна М.
Удосконалення рівня вогневої підготовки працівників системи МВС
в умовах воєнного стану: актуальні проблеми ..…… 111

Зозуля І.
Система фізичного відновлення та реабілітації поліцейських
і ветеранів в умовах воєнного стану ……114

Іршенко В.
Сучасні аспекти застосування мультироторних БпЛА класичного типу
та способи підвищення результативності їх використання ……116

Казмірчук Р.
Міжнародний досвід службово-бойової діяльності
сил безпеки і оборони: стандарти НАТО та український внесок …… 120

Казначеєв Д., Бодирєв Д.
Формування стресостійкості у чоловіків- і жінок-поліцейських
під час застосування зброї …….. 124

Карбан О. Жбанчик А.
Гендер і вогнева підготовка: виклики та перспективи …….. 127

Кириченко А.
Методика виконання страховки та класифікація її видів
у бойових і спортивних практиках ……... 129

Коваленко В.
Концепт педагогічних умов формування готовності до професійної
діяльності майбутніх спеціалістів з розмінування …… 131

Козалєтов В.
Проблеми маршрутизації та оптимального застосування пошукових
груп у службово-бойовій діяльності сил безпеки і оборони України …….. 133

Козенко С. Приходько Ю.
Напрямки розвитку та підвищення рівня рукопашного бою
під час підготовки працівників поліції України …… 135

Коростильов Г.
Інтерактивний тир як інноваційний засіб проведення практичних занять
з вогневої підготовки студентів юридичного університету ……... 139

Коростильов Г.
Сучасні підходи до тактичної домедичної підготовки
поліцейських в умовах воєнного стану …… 141

Кострома І., Варвус С.
Розвиток функціональної витривалості працівників сектору безпеки
як ключовий фактор ефективності службово-бойової діяльності …… 143

Краснощок А., Гавриловський В.
Шляхи удосконалення рівня вогневої підготовки курсантів
закладів МВС України в сучасних умовах ……. 146

Криворучко В.
Психологічний критерій як ключовий індикатор готовності майбутніх
офіцерів НГУ до виконання завдань з охорони громадської безпеки
і порядку, конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних …… 149

Крушельницька К., Кісілєвич С.
Сучасні безпекові виклики та професійна підготовка
майбутніх правоохоронців …….. 153

Куруч І.
До питання застосування тайм-менеджменту
у сфері національної безпеки …… 155

Лантінов Я.
«Нульовий рівень» психофізичної підготовки
як передумова оволодіння службово-прикладними
єдиноборствами у правоохоронних структурах ……. 158

Лещенко А.
Підготовка майбутніх фахівців сектору безпеки та оборони України
до професійно орієнтованого англомовного перекладу …… 160

Лопаєва О.
адаптація методик вогневої підготовки до умов
реального бойового зіткнення в період дії воєнного стану ……163

Лук'яненко В.
Щодо оновлення системи професійного відбору кадрів
для державних органів спеціального призначення
та військових формувань з правоохоронними функціями ……. 165

Маркевич В.
Дослідження зарубіжного досвіду у сфері взаємодії органів
місцевої влади з військовими формуваннями ……. 168

Миронюк С.
Деякі питання щодо тактики комунікації працівників поліції
з військовими та ветеранами війни, психологічні аспекти …… 170

Мислива О.
Медичне забезпечення поліцейських в умовах воєнного стану …… 174

Мосузенко В.
Стрільба після фізичного навантаження
як важлива складова підготовки поліцейських …….. 177

Наточій А.
Особливості вогневої підготовки майбутніх поліцейських:
виклики воєнного сьогодення ……. 179

Олійничук Р.
Взаємодія правоохоронних органів з органами державної влади
та місцевого самоврядування: від формальної координації
до ефективного партнерства ……. 182

Петренко С.
Актуальні питання розвитку адаптивного спорту в системі МВС …… 184

Петрушин Д.
Адаптація фізичної підготовки курсантів ЗВО
зі специфічними умовами навчання до викликів воєнного стану ……. 187

Платонов В.
Нестандартні методи професійно-психологічного відбору
фахівців первинної ланки ……. 190

Пожидаєв М.
Особливості підготовки поліцейських до дій
в умовах надзвичайних ситуацій та бойових загроз ……..… 193

Пожидаєв М.
Удосконалення рівня службово-прикладних
єдиноборств правоохоронних структур
як компонента спеціальної фізичної підготовки ……..…..… 196

Покайчук В.
Особливості вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану:
перехід від статичної до динамічної стрільби ……..... 199

Поливанюк В.
особливості тактичної взаємодії у змішаних (чоловічо-жіночих)
групах під час виконання службово-бойових завдань ……... 201

Порохнявий А.
Оптимізація системи спеціальної фізичної підготовки
на основі службово-прикладних єдиноборств …… 203

Рітор Ю.
Тактико-технічні особливості застосування бойових прийомів
боротьби при затриманні правопорушників ……205

Рожеченко В.
Трансформація системи підготовки зі службово-прикладних
єдиноборств у контексті сучасних безпекових викликів …….. 207

Сахно А., Корольов А.
Особливості застосування алгоритму MARCH
у діяльності правоохоронних органів: порівняльний
аналіз протоколів TCCC та TECC ……210

Скрипка О., Коваленко В.
Сучасні виклики у системі професійного відбору кандидатів на службу
в правоохоронні органи: ризики та шляхи їх подолання …….. 213

Соловей О.
Удосконалення службово-прикладних єдиноборств як складової
професійної підготовки правоохоронців у сучасних умовах …… 216

Тайбасаров О.
Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників
до інформаційно-аналітичної діяльності у ракурсі наукових досліджень …218

Тимофєєв В.
Деякі аспекти застосування заходів примусу
під час воєнного стану Національною поліцією України …….. 221

Токовенко О.
Педагогічні умови формування готовності майбутніх
офіцерів-прикордонників до професійної діяльності
засобами спеціальної фізичної підготовки ……..... 223

Топчило А.
Особливості емоційного стану співробітників сектору безпеки
та оборони України, які зазнали поранень …….. 225

Тробюк Н., Варакса В.
Психологічна готовність особового складу
Національної гвардії України до виконання
службово-бойових завдань: когнітивний аспект ……..…… 230

Турчанікова Г.
Превентивна діяльність і безпекові ініціативи поліції …….. 233

Чайка В.
Зарубіжний досвід навчання майбутніх офіцерів
сектору безпеки й оборони тактичній медицині ……. 236

Чайка В., Малищук Ю.
Роль цифрових технологій у формуванні навичок тактичної медицини
в умовах сил сектору безпеки та оборони в умовах воєнного стану …… 238

Чайка В., Коркушко А.
Підготовка персоналу для сектору безпеки і оборони
під час правового режиму воєнного стану та у післявоєнний період …….. 241

Чайка В., Софіян Є.
Застосування елементів штучного інтелекту та цифрових платформ
у навчанні тактичної медицини: сучасні виклики та перспективи ……244

Черненко О., Пасинчук К., Фільчук І.
Методика підготовки персоналу Державної служби з надзвичайних
ситуацій України до надання домедичної допомоги в бойових умовах ….. 246

Чоботько І.
Військово-прикладні види спорту як стратегічний інструмент
формування фізичної та психофізіологічної готовності
військовослужбовців в умовах сучасних безпекових викликів …… 250

Чоботько М.
Фізична підготовка працівників Національної поліції України
як складова професійної готовності: сучасні виклики
та напрями вдосконалення …… 253

Штангрет Н., Ковальчук В.
Використання БпЛА з тепловізійними сенсорами
для пошуку постраждалих та виявлення прихованих
осередків горіння після масованих обстрілів ……. 255

Щерблюк В.
Роботизовані комплекси як засіб мінімізації
втрат особового складу в логістичному забезпеченні …….. 257

Яковчук В., Качор В.
Інтеграція безпілотних літальних комплексів у систему
інформаційного забезпечення службово-бойової діяльності ……..…..260

Яремко Р.. Ткачик О.
Командир як лідер: управління соціально-психологічними
процесами у військовому підрозділі …… 264

ТРИБУНА МОЛОДОГО АВТОРА

Астаф'єва І.
Післявоєнна реконструкція оборонного сектору України:
потенціал співпраці з Литвою у сфері безпілотних технологій …… 268

Буякова І.
Професійна мотивація як ключовий чинник ефективності
діяльності фахівців сектору безпеки …… 270

Буякова І.
Психологічна стійкість як визначальний чинник ефективності
службово-бойової діяльності в секторі безпеки і оборони України ….…….. 273

Варвус С.
Розвиток функціональної витривалості працівників сектору безпеки
як ключовий фактор ефективності службово-бойової діяльності …… 277

Волобоєва З.
окремі питання щодо формування цифрових компетентностей
у процесі підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони ……. 280

Гринчук Н.
Правові механізми забезпечення державного суверенітету
в сучасних умовах …….. 284

Дяченко А., Вербовий В.
Вплив бойового досвіду на міжособистісні відносини
у військових колективах …….. 287

Кобилинський Д.
Формування психофізичної витривалості та забезпечення
особистої безпеки правоохоронців у процесі
тактико-спеціального навчання …… 290

Курсанов Р.
Нормативне правове регулювання вогневої підготовки
поліцейських: порівняльний аналіз українського законодавства
та міжнародних стандартів …… 293

Лещенко М.
Інноваційні методи розвитку фізичної витривалості
в системі підготовки військовослужбовців та правоохоронців …… 298

Лещенко М.
Сучасні підходи до фізичної підготовки курсантів
у ЗВО зі специфічними умовами навчання ……..…… 301

Лях В.
Тактика дій поліцейських у разі виявлення
безпілотних літальних апаратів ……..……. 304

Наследова К.
Переваги динамічної стрільби у підготовці
військовослужбовців та правоохоронців …….. 306

Неділько О.
Комплексна фізична підготовка поліцейських в умовах воєнного стану:
структурно-функціональні та психофізіологічні аспекти …….. 308

Полуліх Ф.
Протидія дезінформації та ІПСО на місцевому рівні.
Спільна робота правоохоронців та прес-служб органів влади
для стабілізації настроїв населення …… 311

Потапенко В.
Забезпечення публічної безпеки правоохоронними
органами України під час воєнного стану …….. 315

Росяк С.
Дискреційні повноваження командування у службово-бойовій
діяльності сил безпеки та оборони України …… 319

Сніжко С.
Дотримання принципу пропорційності: межа між необхідною обороною та перевищенням службових повноважень при стрільбі ……. 322

Собчук Д.
Енергетична незалежність як складова національної безпеки …….. 324

Стеценко Я.
Проблеми розмежування правомірного застосування фізичного впливу та перевищення службових повноважень співробітниками служби безпеки України в умовах воєнного стану ……. 327

Стецков О.
Дії підрозділів національної гвардії України у забезпеченні громадської безпеки та порядку під час проведення масових заходів в умовах воєнного стану …….. 330

Толмачова Ю.
Вплив бойового досвіду на медико-біологічні та психофізичні аспекти фізичної підготовки військовослужбовців ……..... 333

Тяжкун В.
Психологічна готовність працівника поліції до дій в екстремальних умовах ……. 336

Хижа Д.
Особливості та проблеми службово-бойової діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану ……. 340

Хлистун Є.
Деякі чинники забезпечення особистої безпеки поліцейського при вході в приміщення …….. 342

Чернявський О., Макогончук Н.
Вплив інтенсивних тренувань на підвищення боєздатності майбутніх офіцерів …….. 345

Шевченко К.
Інтеграція військово-прикладних видів спорту у систему підготовки військовослужбовців: виклики та шляхи вдосконалення …….. 347

Олександр ЮНІН
проректор Дніпровського державного університету внутрішніх справ, полковник поліції, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України,

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДОМЕДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ УКРАЇНИ

В умовах триваючої збройної агресії проти України система сектору безпеки і оборони зазнає суттєвих трансформацій, що безпосередньо впливають на підходи до підготовки персоналу. Особливої ваги набуває домедична підготовка як ключовий елемент збереження життя та здоров'я військовослужбовців, працівників правоохоронних органів і цивільного населення в умовах бойових дій.

Зростання інтенсивності бойових зіткнень, застосування сучасних видів озброєння та збільшення кількості поранень складного характеру обумовлюють необхідність постійного вдосконалення системи надання першої допомоги. Наразі однією з провідних тенденцій є імплементація міжнародних стандартів тактичної медицини, зокрема протоколів TCCC (Tactical Combat Casualty Care), що ґрунтуються на досвіді збройних сил країн НАТО. Зазначені протоколи передбачають чітку структуризацію допомоги за трьома основними фазами: допомога під вогнем (Care Under Fire), тактична допомога на полі бою (Tactical Field Care) та допомога під час евакуації (Tactical Evacuation Care). Кожна з фаз містить визначені алгоритми дій, спрямовані на мінімізацію втрат серед особового складу.

Важливим напрямом розвитку є формування навичок зупинки масивних кровотеч, що залишаються однією з основних причин смертності на полі бою. Використання турнікетів, гемостатичних засобів і сучасних перев'язувальних матеріалів стало обов'язковим компонентом підготовки персоналу сектору безпеки і оборони. До того ж, суттєве значення мають навички забезпечення прохідності дихальних шляхів, проведення серцево-легеневої реанімації та профілактики гіпотермії.

Окрему увагу приділено практичній орієнтації навчання. Теоретична підготовка доповнюється інтенсивними тренуваннями із застосуванням симуляційних технологій, манекенів, тактичних полігонів і сценаріїв, максимально наближених до реальних бойових умов. Такий підхід сприяє формуванню автоматизованих навичок, необхідних для ефективних дій у стресових ситуаціях та в умовах обмеженого часу.

Вагомою складовою сучасної підготовки є розвиток психологічної

стійкості персоналу. Надання допомоги в умовах бойових дій супроводжується високим рівнем стресу, що може негативно впливати на якість виконання завдань. У зв'язку з цим освітні програми включають елементи психологічної підготовки, тренування поведінки у кризових ситуаціях і розвиток навичок прийняття рішень в умовах невизначеності.

Суттєвим аспектом є інтеграція домедичної підготовки у систему рятувальних операцій. Під час виконання завдань у зоні бойових дій або в умовах надзвичайних ситуацій персонал має діяти з урахуванням тактичної обстановки, здійснювати оцінку ризиків і забезпечувати власну безпеку. Пріоритетним залишається принцип збереження життя рятувальника, оскільки його втрата може призвести до збільшення кількості постраждалих.

Важливим напрямом розвитку є також міжвідомча взаємодія під час надання домедичної допомоги. До рятувальних операцій залучаються підрозділи Збройних Сил України, Національної поліції, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, а також медичні служби. Ефективна координація їх дій забезпечує оперативність реагування, своєчасну евакуацію постраждалих та раціональне використання ресурсів.

Сучасні тенденції також охоплюють цифровізацію навчального процесу та впровадження інформаційних технологій. Онлайн-курси, мобільні застосунки, відеоінструкції та дистанційні тренінги дозволяють забезпечити безперервність навчання й охопити широку аудиторію, що є особливо актуальним в умовах воєнного стану.

До того ж, спостерігається тенденція до стандартизації оснащення індивідуальних аптечок (IFAK). Уніфікація їх складу відповідно до міжнародних вимог підвищує ефективність використання медичних засобів та спрощує процес підготовки персоналу.

Важливу роль відіграє підготовка цивільного населення до надання домедичної допомоги. В умовах сучасних викликів кожен громадянин може опинитися в ситуації, що потребує невідкладного реагування. Проведення навчальних заходів, тренінгів та інформаційних кампаній сприяє підвищенню рівня обізнаності населення та формуванню культури безпеки.

Отже, сучасні тенденції розвитку домедичної підготовки персоналу сектору безпеки і оборони України характеризуються комплексністю та системністю. Вони охоплюють упровадження міжнародних стандартів, розвиток практичних навичок, використання інноваційних технологій, психологічну підготовку та розширення кола осіб, залучених до навчання. Реалізація зазначених підходів сприяє підвищенню ефективності рятувальних операцій і зниженню рівня втрат в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Бондаренко К. В. Домедична допомога як складова системи тактичної медицини в Україні. URL : https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16043

2. Підготовка цивільного населення до умов війни: тактична медицина та безпека. DOU. URL : https://dou.ua/lenta/articles/civilians-prepare-for-war/

3. Ткаченко О. В. Тактична медицина в системі професійної підготовки працівників МВС України. URL : https://dspace.univd.edu.ua/items/6850b475-2d0d-4777-a1be-c94f94d4007d

4. Тактична медицина: навчально-методичні матеріали / колектив авторів. Київ: Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. URL : https://vp.kneu.edu.ua/ua/navch_metod_rob/tactical_medicine/

5. Tactical Combat Casualty Care та основи домедичної допомоги / колектив авторів. URL : https://nubip.edu.ua/en/node/36944

Петро ТОКАР
начальник Головного управління Національної поліції в Харківській області, старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії ХНУВС (за сумісництвом), генерал поліції третього рангу, кандидат юридичних наук

Іван КРІЦАК
помічник начальника ГУНП в Харківській області, професор кафедри права та суспільних наук Вінницького фінансово-економічного університету (за сумісництвом), підполковник поліції кандидат юридичних наук, доцент

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Анотація. Ризик-орієнтований підхід постає як сучасна превентивно-аналітична парадигма протидії злочинності, що забезпечує перехід від реагування на правопорушення до їх випереджувального попередження шляхом системного виявлення, оцінки та нейтралізації криміногенних ризиків. Його ефективність визначається рівнем кадрового, нормативного й технічного забезпечення, якістю міжвідомчої координації та впровадженням кримінологічного моніторингу і прогнозування, тоді як поєднання наукових підходів із практикою і духовно-ціннісними орієнтирами формує підґрунтя для стійкого зниження злочинності та підвищення публічної безпеки в умовах динамічних викликів сучасності.

Ключові слова: ризик-орієнтований підхід, протидія злочинності, кримінологічний моніторинг, управління ризиками, превентивна діяльність поліції, прогнозування злочинності, аналітична діяльність, міжвідомча координація, проактивний підхід, безпекове середовище, соціальні ризики, групи ризику.

Актуальність дослідження ризик-орієнтованого підходу у протидії злочинності зумовлюється глибинною трансформацією сучасної правоохоронної діяльності від реактивної моделі до превентивно-аналітичної, що ґрунтується на системному виявленні, оцінці та нейтралізації криміногенних ризиків як на мікро-, так і на макрорівні. У сучасних умовах зростання складності злочинності, її міжвідомчого характеру та динамічності загроз особливої ваги набуває впровадження інструментів кримінологічного моніторингу, прогнозування та стратегічного планування, що дозволяють своєчасно ідентифікувати зони підвищеного ризику та формувати адресні профілактичні заходи. Водночас, існують суттєві виклики, пов'язані з недостатнім кадровим та освітнім забезпеченням, обмеженою міжвідомчою координацією, а також необхідністю нормативного й технічного удосконалення процедур управління ризиками. Практичний досвід впровадження ризик-орієнтованого підходу, зокрема у межах регіональних програм протидії злочинності, засвідчує його ефективність за умови поєднання аналітичних інструментів із духовно-ціннісними орієнтирами та міждисциплінарним підходом до розуміння криміногенних процесів. У цьому контексті ризик-орієнтований підхід постає не лише як управлінська технологія, а як нова парадигма мислення у сфері безпеки, що передбачає здатність до передбачення, адаптації та стратегічного реагування на виклики сучасності, формуючи підґрунтя для підвищення ефективності правоохоронної діяльності та зміцнення публічної безпеки в державі.

Наукова розвідка у сфері злочинності: між глибиною і широтою наукових пошуків. Досліджуючи феномен злочинності крізь призму її багатовимірності, ми неминуче стикаємося/зустрічаємось з різноаспектними проявами цього явища. Жоден дослідник не здатен охопити повноту проблеми. Відтак постає дилема між глибинним зануренням у вузьку проблему й широким, розвідувальним охопленням наукового поля, де перший шлях забезпечує концептуальну точність і завершеність, а другий – інтенсивність, інноваційність наукових пошуків і здатність до швидкого виявлення перспективних ідей, подібно методу/методиці «бджоли-розвідника», що знаходить джерело нектару для всього вулика. Що для авторів є орієнтиром для нових перспективних напрямів наукових пошуків, що визначатимуть у нашому випадку нові вектори розроблення/вироблення кримінологічної політики нашої держави. Обираючи другий розлогий шлях, ми свідомо приймаємо виклик певної фрагментарності й об'ємність викладу. Саме такий шлях, зокрема, у сфері кримінологічного моніторингу, дозволяє оперативно опрацьовувати масиви наукових матеріалів (фахових статей), трансформуючи їх у прикладні аналітичні висновки, що мають безпосереднє значення як для теорії, так і для практики, коли щоденна аналітика стає інструментом управлінських рішень та міжособистісного спілкування на різних рівнях, а наукова розвідка є формою торування наукового фронту, що поєднує інтелектуальну дисципліну, духовну зосередженість і стратегічне

мислення, спрямоване на відкриття нових горизонтів у розвитку науки та підвищення рівня професійної обізнаності. Слід відзначити, що нас до глибини вразила наукова стаття І. С. Плугатир «Перспективні напрями використання правоохоронними органами ризик-орієнтованого підходу у протидії злочинності». Звідси, й народилась дана наукова праця. У цьому випадку ми застосували «точкову» модель написання наукової праці заглибившись максимально у тему/проблему ризик-орієнтованого підходу. Слід відзначити, що левова частка наукових праць у найрізноманітніших галузях присвячена цій проблематиці.

Ризик-орієнтований підхід (РОП) та необхідність його використання у поліцейських структурах світу. І. С. Плугатир наголошує, що практично невирішеним є аспект кадрового та освітнього забезпечення ризик-орієнтованого підходу. Перехід до роботи за принципами менеджменту ризиків вимагає нових компетентностей персоналу правоохоронних органів: уміння працювати з великими масивами даних, знання методів кримінального аналізу, основ математичної статистики, моделювання, а також загального розуміння концепції ризику. На цей час система підготовки кадрів лише починає включати відповідні навчальні модулі. Відсутність достатнього розуміння та підтримки на рівні керівництва окремих відомств також може гальмувати впровадження РОП, адже будь-які зміни потребують чіткого бачення нової парадигми роботи [1, с. 444].

Слід відзначити проблему міжвідомчої координації при впровадженні РОП. Злочинність – багатоаспектне явище, і ризики можуть виходити за компетенцію одного органу. Поки що немає дієвого механізму спільної оцінки ризиків та узгодження пріоритетів між відомствами. Тому залишається відкритим питання: як забезпечити цілісний підхід держави до менеджменту кримінальних ризиків, щоб правоохоронні структури діяли злагоджено, запобігаючи найнебезпечнішим загрозам. Попри загальне визнання важливості ризик-орієнтованого підходу, актуальним є подальше наукове опрацювання питань оцінки ризиків, нормативного закріплення процедур, технічного та кадрового забезпечення, а також міжвідомчої взаємодії у сфері управління ризиками. Першочерговим питанням є переорієнтація діяльності правоохоронних органів на превентивне управління кримінальними ризиками. Це означає, що запобігання злочинності має ґрунтуватися на виявленні та нейтралізації ризикових чинників, які сприяють вчиненню правопорушень. Звідси, слід запровадити систематичний процес кримінологічного моніторингу і прогнозування: збір даних про стан злочинності, аналіз тенденцій, виявлення нових загроз і зон підвищеного ризику. На підставі такої інформації правоохоронні органи можуть формувати профілактичні програми, таргетовані на конкретні проблемні сфери. Застосування РОП у превенції також передбачає раннє виявлення осіб груп ризику – тих, хто схильний до протиправної поведінки (наприклад, молодь у кризових сім’ях, раніше судимі безробітні особи,

демобілізовані військові з ознаками посттравматичного синдрому тощо). Виявивши таких осіб, правоохоронці спільно із соціальними службами можуть застосувати індивідуальні заходи [1, с. 444–445].

Наш досвід впровадження ризик-орієнтованого підходу на практиці. Ризик-орієнтований підхід особливо підтримується вченим-кримінологом М. Г. Колодяжним, який розробляє «комплексність» як всеосяжну категорію кримінології (на рівні докторського дисертаційного дослідження) та намагається об'єднати весь кримінологічний масив – вітчизняний і закордонний – в єдину систему з відповідними рівнями. Найважливішим є те, що вчений сьогодні особливо орієнтується і спирається на духовно-ціннісні/богословські позиції у науці. Недаремно кажуть, що марна наука без Бога, «Без Бога – ні до порога». М. Г. Колодяжний, який тривалий час займався проблематикою «кримінологічних програм» профілактики/боротьби зі злочинністю та різноманітними аспектами кримінології є спадкоємцем класичної кримінологічної школи В. В. Голіни (Ю. В. Орлов називає М. Г. Колодяжного талановитим «кримінологом-голіністом», який тяжіє до трансцендентальності) [2, с. 6]. Так ось, приємно, що саме вченим обирається духовно-ціннісний пріоритет як основний стрижень наукових праць.

Треба згадати, що 04.07.2025 р. відбулася зустріч між керівництвом Головного управління Національної поліції в Харківській області та представниками Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України. Під час зустрічі сторони обговорили актуальні проблеми профілактики кримінальних правопорушень у регіоні та визначили ключові напрями подальшої співпраці. Зокрема, йшлося про обмін науковими напрацюваннями, розробку ефективних практичних рішень у сфері запобігання та протидії злочинності, а також впровадження кращих європейських стандартів у правоохоронну діяльність. За підсумками зустрічі було підписано меморандум про співпрацю між Головним управлінням та Інститутом [3; 4 с. 140–141].

На підставі Меморандуму був підписаний Акт упровадження пропозицій відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України до редакції Комплексної програми профілактики правопорушень в Харківській області на період до 2030 року, підготовлених за результатами розробки фундаментального дослідження «Злочинність в Україні у повоєнний період: кримінологічні прогнози та заходи запобігання». Комісія у складі: голови – начальника ГУНП в Харківській області полковника поліції Петра Токаря – членів комісії: заступника начальника ГУНП в Харківській області – начальника слідчого управління полковника поліції Сергія Болвінова; начальника відділу розслідування злочинів, учинених в умовах збройного конфлікту, СУ ГУНП в Харківській області

майора поліції, Олександра Кобилєва склали цей акт про те, що судження фахівців відділу кримінологічних досліджень НДІ ВПЗ ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України, що представлені у виді пропозицій до тексту нової редакції Комплексної програми профілактики правопорушень в Харківській області на період до 2030 року, відповідають сучасним європейським стандартам правоохоронної діяльності відповідно до предикативної парадигми й ризик-орієнтованого підходу у сфері правозастосування. Надані пропозиції враховано Головним управлінням Національної поліції в Харківській області під час розробки чергової регіональної програми забезпечення публічної безпеки й порядку в Харківській області та будуть реалізовані у практичній діяльності органів та підрозділів Національної поліції.

Слід сказати, що наука і світ не стоять на місці. Теорія розбитих вікон зветься канадськими спеціалістами (зокрема Трейсі Харді) вже пройденим сценарієм і вважається у США застарілою. На перший план виходить модель CAPO. Хоча на практиці впродовж майже 4-х років перебування на різних посадах І. В. Кріцака в Івано-Франківській області слід відзначити, що модель CAPO не прижилась, а теорія розбитих вікон була взята на озброєння у найрізноманітніших сферах суспільної життєдіяльності [5; 6]. Можливо це залежить від рівня/пріоритетів розвитку держави/міста тощо. Щось подібне відбувається і з ризико-орієнтованим підходом сьогодні. Чекаємо виходу у світ наукових праць М. Г. Колодяжного, де вчений на підставі західних досліджень у 2026 році вже критикує ризик-орієнтований підхід та пропонує проактивний підхід у кримінологічній науці. Але це вже інша історія, будуть інші наукові дослідження і праці. Як бачимо, наука не залишається на місці. Вона весь час продукує, запозичує нове, а практика завжди підкаже/перевірить що зможе прижитися найкраще, а що ні.

Всеукраїнська науково-практична конференція «Ризик-орієнтований підхід у боротьбі зі злочинністю» в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого. Зокрема, 27.03.2026 року в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого на базі Факультету слідчої та детективної діяльності проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Ризик-орієнтований підхід у боротьбі зі злочинністю». З вітальним словом до учасників конференції звернулися проректор з наукової роботи та інноваційного розвитку Дмитрий Луценко, Президент Національнаої академії правових наук України Володимир Журавель, директорка Національного наукового центру «ІСЕ ім. Заслуженого професора» М. С. Бокаріуса» Анастасія Купріянова, які підкреслили важливість запровадження в діяльності органів правопорядку проактивних стратегій та ризик-орієнтованого підходу, що забезпечують ефективне використання обмежених державних ресурсів та досягнення максимального результату щодо зниження рівня ризиків вчинення кримінальних правопорушень.

До спікерів та учасників конференції звернувся ректор Університету Анатолій Гетьман, який наголосив, що ключовими пріоритетами реформування системи органів правопорядку є послідовна антикримінальна політика, запровадження стратегічного менеджменту та прогнозування, розбудову стратегічного планування у сфері боротьби зі злочинністю, посилення аналітичних спроможностей органів правопорядку. Головною метою діяльності органів правопорядку має стати запобігання злочинності та підвищення рівня безпеки громадян. Це означає докорінну зміну підходів і стратегії діяльності органів правопорядку. Стандартна модель правоохоронної діяльності, що передбачає реагування на вчинені кримінальні правопорушення та встановлення підозрюваних осіб, не забезпечує зниження рівня злочинності в державі.

У роботі конференції взяли участь керівники та представники НАБУ, НАЗК, ДБР, СБУ, Національної поліції, а також відомі науковці з Національної академії внутрішніх справ, Інституту прикладного системного аналізу Національного технічного університету України «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Львівського державного університету внутрішніх справ, Навчально-наукового інституту права та психології НАВС, Інституту служби безпеки України НЮУ ім. Ярослава Мудрого та багатьох інших закладів вищої освіти [7].

Поліція Харківщини переймає сучасні підходи до взаємодії з громадою: канадський досвід для українських правоохоронців (10 квітня 2026 року). Працівники поліції проходять спеціалізовані навчання, щоб краще розуміти потреби людей і відповідати на актуальні виклики безпеки, роблячи акцент на довірі, відкритості та ефективній комунікації. Старший інспектор з дотримання прав людини Чугуївського РУП Владислав Колесник долучився до чотириденного тренінгу «Взаємодія поліції та громади», який відбувся у Києві за підтримки Канадської поліцейської місії в Україні. Упродовж навчання учасники зосередилися на головному – як зробити роботу поліції ще більш відкритою, ефективною та орієнтованою на потреби людей. Йшлося про етику служби, комунікацію з громадянами та формування довіри суспільства. Окрему увагу приділили сучасним підходам до безпеки. Зокрема, учасники ознайомилися з принципами CPTED – коли безпечний простір формується ще на етапі планування територій, а також із моделлю CAPO, яка допомагає системно розв’язувати проблеми у громаді. Під час тренінгу поліцейські обговорювали реальні кейси, ділилися досвідом та напрацьовували практичні рішення для щоденної служби [8].

Пропозиції до проєкту нової редакції Комплексної програми профілактики правопорушень в Харківській області на період до 2030 року. Запровадження напрямів щодо зменшення можливостей учинення правопорушень.

Здійснення профілактики правопорушень засобами ситуаційного підходу: – організаційно-управлінських та технічних механізмів щодо

ускладнення вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень; – упровадження роботи, спрямованої на збільшення ризикованості злочинної діяльності; – здійснення діяльності щодо зниження вигідності злочинної поведінки; – проведення організаційних перетворень у межах скорочення провокацій для потенційних правопорушників; – обмеження виправдовувальної психології громадян; – здійснення аудитів безпеки об'єктів різних форм власності.

Розширення профілактичних можливостей заходів щодо посилення безпеки у місцевих громадах та формування у громадян нульової терпимості до протиправних форм поведінки (теорія «розбитих вікон») сприяння в ушляхетненні місць громадського користування: – розміщення попереджувальних оголошень про адміністративну відповідальність за паління, вживання спиртних напоїв і пива у громадських місцях, дрібне хуліганство, порушення правил дорожнього руху пішоходами й велосипедистами; – популяризація культурної поведінки у школах і ЗВО шляхом проведення відповідної роз'яснювальної роботи з боку викладацького складу й співробітників підрозділів патрульної та ювенальної поліції, у тому числі у межах програми «Шкільний офіцер поліції».

Упровадження проєктів сусідської варти: – популяризація у місцевих громадах програм сусідської варти; – посилення взаємодії дільничних офіцерів поліції з населенням на території їх обслуговування, проведення з ними на регулярній основі загальних будинкових зборів, надання індивідуальних консультацій; – схиляння громадян до добровільного надання поліції відомостей, що містять ознаки правопорушення; – постійне інформування громадян про рівень злочинності за місцем проживання; – створення громадського фонду заохочення громадян, які беруть активну участь у профілактиці правопорушень, у тому числі шляхом викривання злочинців, що наповнюватиметься коштами органів місцевого самоврядування, меценатів, юридичних та фізичних осіб; – упровадження премій і номінацій «Учасник сусідської варти року», «За мужність і небайдужість», «За прояв хоробрості та сміливості», які виплачуватимуться; – поширення практики розміщення у дворах житлових мікрорайонів та на будинках табличок з написом «Мешканці будинку є учасниками програми сусідської варти»

Розширення технічних можливостей правоохоронної діяльності: – виділення із місцевих бюджетів коштів для розширення мережі камер відеоспостереження у громадських місцях та на об'єктах критичної інфраструктури; – оснащення камер відеоспостереження системами штучного інтелекту; – формування баз даних Управління інформаційно-аналітичної підтримки Головного управління Національної поліції України в Харківській області про кримінальні події та осіб, причетних до них; – фінансування створення в Україні сучасної бази даних ДНК злочинців за прикладом європейських країн, що є членами Європолу; – встановлення на

входах до підприємств, установ, організацій, навчальних закладів детекторних рамок для автоматичного визначення осіб, які зберігають вогнепальну зброю або вибухові речовини; – розробка і запровадження сучасних систем візуалізації (картографування) злочинності [4, с. 139–140].

Стратегія розвитку Національної поліції України на 2026–2030 роки в частині актуалізації ризик-орієнтованого підходу [9].

Візія Національної поліції України. Національна поліція України – це сучасна, професійна, сервісно-орієнтована та інституційно-стійка правоохоронна структура, що діє в інтересах суспільства, ґрунтується на засадах верховенства права, поваги до прав і свобод людини, доброчесності та відкритості. У мирний і воєнний час поліція гарантує публічну безпеку, ефективно протидіє злочинності, забезпечує правопорядок, розвивається у тісній взаємодії з громадянським суспільством, сприяє становленню державності та демократичного устрою України.

Мета Стратегії розвитку Національної поліції України на 2026-2030 роки. Метою Стратегії розвитку Національної поліції України на 2026–2030 роки є формування сучасного, професійного, інституційно-спроможного правоохоронного органу, що діє на засадах відкритості, підзвітності та орієнтації на потреби громадян, а також забезпечує публічну безпеку і порядок, охороняє права і свободи людини в умовах воєнного стану, післявоєнного відновлення та подальшого сталого розвитку держави. У межах Стратегії передбачається реалізація комплексу законодавчих, координаційних, управлінських і практичних заходів, спрямованих на посилення спроможності поліції ефективно реагувати на будь-які сучасні та майбутні безпекові виклики. До 2030 року передбачається розбудова поліції як органу державної влади, що функціонує незалежно від політичного впливу, є технічно забезпеченим, кадрово-укомплектованим, здатним формувати безпечне середовище та гарантувати правовий захист, що поєднується з упровадженням сервісної моделі діяльності, заснованої на кращих європейських практиках.

Операційні цілі та очікувані результати Стратегічна ціль І. Очікуваний результат: Забезпечити належний рівень інституційної спроможності поліції як ключового суб’єкта сектору безпеки і оборони, що характеризується ефективною та прозорою структурною і функціональною організацією, впровадженням ризик-орієнтованого та аналітичного підходів до управління, високим ступенем готовності до реагування на кіберзагрози, розвиненою системою міжнародного та міжвідомчого співробітництва, активною взаємодією з громадськістю, а також підвищеною ефективністю у сфері оперативно-розшукової діяльності та забезпечення безпеки дорожнього руху.

Стратегічна ціль ІІ. Запобігання і протидія злочинності, забезпечення невідворотності відповідальності, захист особи, суспільства і держави від кримінальних правопорушень, а також охорона прав потерпілих. Операційні цілі:

2.3. Формування пріоритетів у сфері протидії злочинності з урахуванням її поточного стану, динаміки та структури на засадах ризик-орієнтованого підходу, який забезпечує концентрацію ресурсів на найбільш значимих загрозах.

Стратегічна ціль V. Формування системи управління, орієнтованої на результат і підзвітність. Очікуваний результат: сформувати сучасну, ефективну та підзвітну систему управління Національної поліції, орієнтовану на досягнення конкретних результатів, що ґрунтується на чіткому розподілі повноважень, функціональній оптимізації внутрішньої структури, впровадженні системи оцінювання за ключовими показниками ефективності (KPI), посиленні ролі територіальних підрозділів, ризик-орієнтованому і процесному підходах до прийняття управлінських рішень, цифровізації управлінських процесів, внутрішньому контролі та раціональному використанні ресурсів відповідно до стратегічних пріоритетів.

Стратегічна ціль VII. Забезпечення відкритості, прозорості та доброчесності в усіх аспектах діяльності поліції. Операційні цілі:

7.3. Використання сервіс-орієнтованого підходу в діяльності поліції шляхом перегляду процедур надання поліцейських послуг, запровадження системи управління якістю, ефективних інструментів комунікації з населенням та забезпечення прозорості й підзвітності.

Висновки. У цьому зв’язку, надзвичайно важливо враховувати ризики будь-якої діяльності, хоча й усвідомлюємо, що всі ризики врахувати неможливо. Приклад міського голови м. Харкова Ігоря Терехова, який, на відміну від Віталія Кличка мера Києва, засвідчує, що Харків був більш підготовлений до загроз енергетичної інфраструктури з боку російської федерації взимку 2025/2026 року. Це свідчить про важливість системного мислення у сфері безпеки. В інтерв’ю Наталії Мосейчук [10] мер м. Харкова Ігор Терехов говорить, що всі ризики врахувати неможливо, проте саме для цього існують фахівці, які повинні щоденно мислити у цьому напрямку, працювати та бути компетентними у своїй галузі для досягнення позитивного результату. Отже, ризик-орієнтований підхід передбачає не лише врахування можливих наслідків тих чи інших рішень і взаємодій, але й здатність прогнозувати, до яких результатів приведуть ті чи інші відносини, чи комунікації, водночас, поєднуючи аналітичне мислення з довірою та готовністю дати людині шанс у міжособистісному спілкуванні, а відтак цей підхід може бути застосований повсюдно – як у сфері особистих відносин, так і у викритті злочинності, а також на загальнодержавному рівні для оцінки ризиків, що можуть походити із зовнішнього середовища, з урахуванням сучасних реалій, у яких ми живемо. У ширшому вимірі це означає необхідність стратегічного мислення, включаючи підготовку до можливих кризових сценаріїв, формування елементарних запасів, усвідомлення вартості ресурсів і їх збереження, адже практика показує, що базові речі найпершої потреби можуть набувати особливої цінності в умовах нестабільності, і жодні

фінансові інструменти не гарантують такої безпеки, як продуманість і передбачливість. Урахування ризиків – як у мікросоціальних взаємодіях, так і на макрорівні – є ключем до ефективної діяльності, що передбачає вміння бачити, аналізувати, прогнозувати й відповідно діяти, продумуючи кожен аспект своєї діяльності, що й зумовлює виняткову важливість ризик-орієнтованого підходу у сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Плугатир І. С. Перспективні напрями використання правоохоронними органами ризик-орієнтованого підходу у протидії злочинності. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 12. С. 439–450.

2. Той, хто відчиняє вузькі брами. До 90-річчя професора Голіни Володимира Васильовича. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. № 35 (2). С. 5–10. URL : https://doi.org/10.32631/

3. У Харкові підписали меморандум про співпрацю поліції з науковцями. Думка. 04.07.2025. URL : https://dumka.media/ukr/suspilstvo/1751632878-u-harkovi-pidpisali-memorandum-prospivpratsyu-politsiyi-z-naukovtsyami.

4. Токар П. Т., Колодяжний М. Г., Кріцак І. В. Регіональне програмування протидії злочинності: стан та перспективи розвитку (за матеріалами Харківської області). *Вісник Кримінологічної асоціації України.* № 2(35). Частина 2. 2025. С. 153–173. DOI : https://doi.org/10.32631/vca.2025.2.41

5. Голубош В. В. Трансформація підходів поліцейського функціонування в руслі впровадження теорії розбитих вікон і моделі CAPO. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ.* 2021. № 1. С. 81–90.

6. Безпалько С. В., Шатрава С. О., Тимчишин А. М., Джафарова О. В. Кріцак І. В., Особливості безпекового середовища Івано-Франківської області та вироблення стратегічної політики боротьби зі злочинністю на регіональному рівні: духовно-ціннісні аспекти проблеми та конкретні кроки щодо втілення кримінологічних напрацювань на практиці. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2022. № 1 (26). С. 116–153.

7. 27.03.2026 року в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого на базі факультету слідчої та детективної діяльності проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Ризик-орієнтований підхід у боротьбі зі злочинністю». 30.03.2026. URL : https://nlu.edu.ua/news/uni/27-03-2026-roku-v-naczionalnomu-yurydychnomu-universyteti-imeni-yaroslava-mudrogo-na-bazi-fakultetu-slidchoyi-ta-detektyvnoyi-diyalnosti-provedeno-vseukrayinsku-naukovo-praktychnu-konferencziyu/

8. Поліція Харківщини переймає сучасні підходи до взаємодії з громадою: канадський досвід для українських правоохоронців. Головне управління Національної поліції в Харківській області 10 квітня 2026 року. URL : https://hk.npu.gov.ua/news/politsiia-kharkivshchyny-pereimaie-suchasni-pidkhody-do-vzaiemodii-z-hromadoiu-kanadskyi-dosvid-dlia-ukrainskykh-pravookhorontsiv

9. Національна поліція України розпочинає реалізацію Стратегії розвитку на 2026–2030 роки. 10 листопада 2025 року. Національна поліція України. URL : https://npu.gov.ua/natsionalna-politsiia-ukrainy-rozpochynaie-realizatsiiu-stratehii-rozvytku-na-20262030-roky

10. Мосейчук + Ігор Терехов: Харків. Мер. Люди. «Я б їм усім дав героя». Ютуб. URL : https://www.youtube.com/watch?v=WGxRRfVWck8

Олег БАТЮК
провідний науковий співробітник
Науково-дослідної лабораторії
будівництва та оперативного
застосування Національної академії
Національної гвардії України,
доктор юридичних наук, професор,

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Службово-бойова діяльність Національної гвардії України (далі НГУ), із забезпечення безпеки та оборони об'єктів критичної інфраструктури зумовлена сучасними викликами національній безпеці держави, насамперед в умовах збройного протистояння України російській ескалації, постійним зростанням гібридних загроз, кіберризиків та диверсійної діяльності щодо стратегічно важливих об'єктів критичної інфраструктури.

Нормативно-правове підґрунтя діяльності НГУ у цій сфері визначається, передусім, положеннями Закон України «Про Національну гвардію України», який закріплює функції щодо охорони важливих державних об'єктів, а також участі у забезпеченні державної безпеки [1]. Водночас Закон України «Про критичну інфраструктуру» формує сучасну систему захисту критичної інфраструктури, визначаючи суб'єктів такої діяльності, серед яких важливе місце належить Національній гвардії України [2].

Попри наявність зазначеної нормативної бази, слід констатувати її фрагментарність та недостатню узгодженість окремих положень, що регламентують порядок застосування сил НГУ для охорони та оборони об'єктів критичної інфраструктури, особливо в умовах воєнного стану. Наявні прогалини стосуються, зокрема, чіткого розмежування повноважень між суб'єктами сектору безпеки і оборони, визначення механізмів взаємодії, а також процедур переходу від охорони до оборони таких об'єктів у разі загострення безпекової ситуації, особливо зумовленої терористичними чи диверсійними загрозами.

До того ж, розвиток доктринальних підходів, закріплених у відомчих документах НГУ (зокрема, доктрині службово-бойової діяльності), не завжди супроводжується належною імплементацією на рівні законодавства, що ускладнює ефективну практичну реалізацію визначених завдань.

Вважаємо за доцільне у майбутніх наукових працях окреслити нормативно-правове регулювання службово-бойової діяльності Національної

гвардії України у сфері захисту критичної об’єктів інфраструктури, виявлення існуючих проблем та розроблення науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення законодавства і практики його застосування.

Варто погодитись із науковцями, які зазначають, що питання службово-бойової діяльності військових частин і підрозділів НГУ з охорони об’єктів критичної інфраструктури (КІ) вбачається необхідним внесення змін до чинних нормативно-правових актів, які регламентують службово-бойову діяльність НГУ у сфері охорони й оборони об’єктів критичної інфраструктури [3, с.16].

На наше переконання, на сьогодні вкрай актуальним є розроблення комплексних міжвідомчих нормативно-правових актів, спрямованих на регламентацію організації взаємодії та визначення типових сценаріїв діяльності щодо протидії терористичним і диверсійним загрозам на об’єктах критичної інфраструктури. Особливого значення набуває формування системи базових заходів, що забезпечують належну координацію та реалізацію спільних дій між підрозділами НГУ, Служби безпеки України, на далі СБУ, та іншими суб’єктами сектору безпеки і правопорядку. Подальший розвиток організаційних засад взаємодії між підрозділами НГУ та СБУ у процесі реагування на надзвичайні ситуації на об’єктах критичної інфраструктури пов’язується, передусім, із формуванням міжвідомчих органів оперативного управління. Такі органи доцільно створювати на базі ситуаційних центрів, оснащених сучасними технічними засобами та спеціалізованим програмним забезпеченням підтримки прийняття управлінських рішень, що ґрунтуються на використанні передових технологій геоінформаційного моделювання та статистичного аналізу.

Також зауважимо, що Методику оцінки стану захищеності об’єктів критичної інфраструктури затверджену Наказом Адміністрації Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації України від 14 січня 2025 року № 17 [5] показником стану захищеності об’єкта критичної інфраструктури за критерієм «Рівень захисту від терористичної та диверсійної діяльності».

На наше переконання рівень захисту від терористичної та диверсійної діяльності на об’єктах критичної інфраструктури повинен забезпечуватися наступними показниками: у відповідності до положення Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17.10.2023 «Про організацію захисту та забезпечення безпеки функціонування об'єктів критичної інфраструктури та енергетики України в умовах ведення воєнних дій», такими показниками є, зокрема:

– рівень готовності сил і засобів безпеки та оборони до реагування на терористичні та диверсійні загрози;

– ефективність функціонування системи фізичного захисту об’єктів критичної інфраструктури, що передбачає наявність інженерно-технічних засобів охорони та систем контролю доступу;

– ступінь інтеграції заходів управління ризиками безпеки, включаючи ідентифікацію, оцінку та мінімізацію загроз терористичного та диверсійного характеру;

– рівень координації та взаємодії між суб'єктами сил безпеки та оборони які повинні входити у національну систему захисту критичної інфраструктури;

– здатність до безперервного функціонування об'єктів критичної інфраструктури та своєчасного відновлення їх роботи у разі пошкодження або порушення функціонування шляхом вчинення диверсійних дій чи терористичних актів;

– забезпечення належного рівня підготовки персоналу, а також впровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем підтримки прийняття управлінських рішень у разі виникнення загроз терористичного та диверсійного характеру.

Зазначені показники, на наш погляд відображають комплексний підхід до оцінювання рівня захищеності об'єктів критичної інфраструктури, що передбачає поєднання організаційних, правових, технічних та інформаційно-аналітичних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та нейтралізацію терористичних та диверсійних загроз в умовах воєнного стану.

Вважаємо що на кожному об'єкті критичної інфраструктури повинні бути розробленні та затвердженні наступні нормативно правові акти, а саме:

Планом проведення антитерористичної операції на об'єкті критичної інфраструктури в частині дій персоналу, охорони та залучених сил безпеки та оборони.

План забезпечення зв'язком (взаємодію) та обмін інформацією з функціональним органом (функціональними органами), персоналом, підрозділами охорони та залученими силами безпеки та оборони.

Розрахунок забезпечення фінансування засобів і ресурсів функціонування системи захисту критичної інфраструктури за критерієм «Рівень захисту від терористичних атак та диверсій».

План застосування резервів (фінансових і матеріальних ресурсів) необхідних для реагування на кризові ситуації та ліквідації їх наслідків за критерієм «Рівень захисту від терористичних атак та диверсій».

Список використаних джерел

1. Про національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text (дата звернення 02.04.2026 р.)

2. Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16 листопада 2021 року № 1882-IX URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text (дата звернення 02.04.2026 р.)

3. Батюк О., Бєлай С., Гармаш В.. Службово-бойова діяльність військових частин і підрозділів Національної гвардії України з охорони й оборони об'єктів критичної інфраструктури. *Честь і закон* №4 (91) 2024). С.15–21. URL : https://doi.org/10.33405/2078-7480/2024/4/91/324059

4. Про затвердження Методику та Критеріїв і показників оцінки стану захищеності об'єктів критичної інфраструктури. Наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 14 січня 2025 року № 17 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0375-25 (дата звернення 02.04.2026 р.)

5. «Про організацію захисту та забезпечення безпеки функціонування об'єктів критичної інфраструктури та енергетики України в умовах ведення воєнних дій» Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17.10.2023 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0040525-23#Text (дата звернення 02.04.2026 р.)

Сергій БЄЛАЙ
начальник центру організації
та координації наукової та інноваційної
діяльності Національної академії
Національної гвардії України,
доктор наук з державного
управління, професор

УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ СИЛ БЕЗПЕКИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВИНИКНЕННЯ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

У сучасних умовах кризові ситуації виникають через поєднання політичних, економічних, соціальних, природних, техногенних та інформаційних чинників, що порушують нормальне функціонування держави та створюють загрозу життєво важливим інтересам. До основних причин належать політичні конфлікти та нестабільність, економічні кризи та збої у фінансово-логістичних системах, масові соціальні заворушення, стихійні лиха та техногенні аварії, а також кіберзагрози й інформаційні маніпуляції, через що сучасні кризові ситуації часто мають комплексний характер і вимагають ефективного управління та оперативного реагування [1].

Загострення кризових ситуацій в умовах збройної агресії проявляється через посилення політичної, економічної та соціальної нестабільності, порушення функціонування державних та місцевих інституцій, погіршення безпекової обстановки, руйнування інфраструктури, дефіцит життєво необхідних ресурсів і масові переміщення населення, що створює додаткові загрози для життєдіяльності та вимагає термінових заходів щодо координації сил безпеки, забезпечення гуманітарної допомоги та стабілізації критичних систем держави.

Отже, актуальність взаємодії сил безпеки з органами місцевої влади в умовах виникнення кризових ситуацій зумовлена зростанням кількості та складності сучасних загроз, зокрема воєнних дій, техногенних аварій, природних катастроф і гібридних викликів. В умовах воєнного стану та підвищеної нестабільності саме на місцевому рівні відбувається первинне

реагування на кризові події, що потребує чіткої координації дій, швидкого обміну інформацією та ефективного використання наявних ресурсів.

Сили безпеки України включають сукупність державних органів і військових формувань, на які покладено функції забезпечення національної безпеки, правопорядку, захисту державного суверенітету та територіальної цілісності. До складу сил безпеки належать: правоохоронні органи (зокрема Національна поліція, органи досудового розслідування); Служба безпеки України; Національна гвардія України; Державна прикордонна служба України; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; органи та підрозділи, що здійснюють розвідувальну та контррозвідувальну діяльність; інші державні органи, на які законодавством покладено функції із забезпечення державної та громадської безпеки [2]. Ці структури у взаємодії забезпечують охорону прав і свобод громадян, протидію злочинності, реагування на надзвичайні ситуації та інші загрози національній безпеці.

Відповідно до чинного законодавства до органів місцевої влади в Україні належать місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, які здійснюють управління на відповідній території. Зокрема, до них відносяться: місцеві державні адміністрації (районні та обласні), які представляють виконавчу владу на місцях [3]; місцеві ради (сільські, селищні та міські ради); їх виконавчі органи (виконавчі комітети, департаменти, управління); районні та обласні ради (як представницькі органи спільних інтересів територіальних громад) [4]. У сукупності ці органи забезпечують реалізацію державної політики на місцевому рівні, вирішення питань місцевого значення, а також взаємодію із силами безпеки під час реагування на кризові ситуації.

Налагоджена взаємодія сил безпеки та органів місцевої влади дозволяє створювати ефективну систему превентивного реагування на кризові ситуації, забезпечувати координацію дій між різними структурами влади та безпеки, своєчасно виявляти та нейтралізовувати загрози, підтримувати громадський порядок і законність у регіоні, оперативно організовувати евакуацію та надання гуманітарної допомоги населенню, забезпечувати логістичне забезпечення сил реагування, проводити інформаційне та психологічне супроводження громадян, а також мінімізувати наслідки збройної агресії, природних катастроф чи техногенних аварій. Також така взаємодія сприяє підвищенню стійкості місцевих громад, збереженню інфраструктури та життєво важливих ресурсів, зміцненню довіри населення до органів влади та сил безпеки і створює основу для ефективного відновлення нормального функціонування регіону після завершення кризових подій.

Удосконалення взаємодії сил безпеки з органами місцевої влади в умовах виникнення кризових ситуацій включає наступні напрямки діяльності:

– координація та планування (розробка спільних планів реагування на

надзвичайні ситуації, визначення зон відповідальності та механізмів взаємодії між підрозділами сил безпеки та органами місцевої влади);

– обмін інформацією (оперативний обмін даними про загрози, потенційні кризові події та ситуацію на місцях для прийняття своєчасних управлінських рішень);

– навчання та тренування (проведення спільних навчань, тренінгів та симуляційних вправ для підвищення готовності персоналу до кризових ситуацій та відпрацювання взаємодії);

– логістичне забезпечення (спільне планування ресурсного та матеріально-технічного забезпечення для швидкого реагування на надзвичайні події);

– гуманітарна та соціальна підтримка (організація заходів щодо евакуації, надання медичної допомоги, гуманітарної підтримки та інформаційного супроводу населення);

– інформаційна взаємодія та комунікація з населенням (розробка єдиних каналів інформування громадян, протидія дезінформації та підтримка громадського порядку);

– аналітична та превентивна діяльність (оцінка ризиків, моніторинг потенційних кризових факторів та розробка заходів з їх запобігання або мінімізації наслідків).

Отже, взаємодія сил безпеки з органами місцевої влади є важливою умовою забезпечення ефективної службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони України. Така взаємодія передбачає координацію дій, обмін інформацією, спільне планування та реалізацію заходів, спрямованих на підтримання національної безпеки, правопорядку та обороноздатності держави. Органи державної влади забезпечують нормативно-правове регулювання, стратегічне управління та ресурсне забезпечення, тоді як органи місцевого самоврядування сприяють реалізації заходів на місцях, враховуючи регіональні особливості та потреби. Узгоджена діяльність усіх суб'єктів дозволяє підвищити оперативність реагування на загрози, забезпечити безперервність логістичного забезпечення, ефективне використання ресурсів та належну організацію виконання службово-бойових завдань в умовах як мирного часу, так і воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 14.09.2020 №392/2020.

2. Про національну безпеку : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31, ст. 241.

3. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV. *Відомості Верховної Ради України.* 1999. № 20-21, ст. 190.

4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997, № 24, ст. 170.

Валентин БОНДАРЕНКО
професор кафедри спеціальної фізичної підготовки, доктор педагогічних наук, професор

Наталія ХУДЯКОВА
доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки, кандидат юридичних наук, доцент

Ольга БАШТОВА
старший викладач кафедри вогневої підготовки навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ, доктор філософії

РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ НА ЕТАПІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Зростання безпекових загроз і соціальної напруженості суттєво підвищує вимоги до рівня професійної підготовленості працівників сектору безпеки, зокрема поліцейських [1]. Їх діяльність відбувається в умовах значних фізичних і психоемоційних навантажень, необхідності оперативного ухвалення рішень у ситуаціях невизначеності, підвищеної відповідальності та постійного ризику для життя і здоров'я [2; 3]. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває формування належного рівня функціональної готовності, стресостійкості, здатності до саморегуляції та підтримання стабільної працездатності в екстремальних умовах.

За таких обставин здоров'я доцільно розглядати не лише як медико-біологічну характеристику, а як комплексний ресурс професійної ефективності [4-5]. Його фізичний компонент передбачає розвиток витривалості, сили та швидкісно-силових якостей, тоді як психоемоційний охоплює механізми адаптації, емоційної регуляції та профілактики професійного вигорання. Недостатній рівень розвитку цих компонентів негативно позначається на якості виконання службових завдань, знижує точність рішень і може призводити до погіршення загального психофізичного стану працівника.

У таких умовах культура здоров'я постає як важливий структурний елемент професійної підготовленості. Вона охоплює сукупність знань, ціннісних орієнтацій і поведінкових моделей, спрямованих на збереження, зміцнення та відновлення здоров'я в умовах інтенсивної діяльності [6].

Відтак її формування в процесі професійного навчання майбутніх правоохоронців є одним із пріоритетних завдань освітнього процесу.

Досягнення цієї мети потребує впровадження науково обґрунтованих підходів, що інтегрують педагогічні методи з психологічними механізмами мотивації та саморегуляції [7–9]. Такий підхід передбачає не лише вдосконалення змісту й форм навчання, а й створення освітнього середовища, яке сприяє формуванню стійких компетентностей і відповідальної поведінки щодо власного здоров'я.

З урахуванням специфіки підготовки майбутніх офіцерів поліції ці підходи мають бути спрямовані на розвиток самодисципліни, витривалості, відповідального ставлення до здоров'я та готовності діяти в умовах підвищених психоемоційних навантажень. Важливою умовою є узгодженість змісту навчання, організаційних форм і психологічного супроводу.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що культура здоров'я розглядається як багатовимірний феномен, який поєднує пізнавальний, ціннісний і поведінковий аспекти [10–12]. Вона відображає рівень усвідомлення особистістю значущості власного здоров'я та здатність до його збереження, виступаючи важливою передумовою професійної стійкості.

З огляду на це доцільно виокремити ключові напрями її розвитку на етапі професійного становлення, що забезпечують цілісне формування готовності майбутніх фахівців до ефективної діяльності в умовах підвищених навантажень та ризиків, серед яких: ціннісно-мотиваційний; інформаційно-пізнавальний; операційно-практичний; саморегуляційно-рефлексивний; середовищно-організаційний.

Ціннісно-мотиваційний напрям передбачає формування усвідомленого ставлення до здоров'я як до важливого ресурсу професійної діяльності й особистісного розвитку. У межах цього напряму особлива увага приділяється розвитку внутрішньої мотивації до систематичних занять фізичною підготовкою, формуванню стійких переконань щодо необхідності підтримання належного рівня фізичної та психічної працездатності, а також вихованню відповідальності за власний стан здоров'я як складника професійної надійності.

Інформаційно-пізнавальний напрям, спрямований на набуття системних знань щодо фізичного й психічного здоров'я, закономірностей функціонування організму в умовах стресу, механізмів адаптації до значних фізичних і психоемоційних навантажень, а також на опанування науково обґрунтованих принципів здорового способу життя. Важливим компонентом цього напряму є формування здатності критично осмислювати отриману інформацію, застосовувати її в службовій діяльності й інтегрувати в індивідуальну стратегію саморозвитку.

Операційно-практичний напрям забезпечує закріплення знань у практичній діяльності через систему спеціальної фізичної підготовки, виконання ситуаційно змодельованих завдань, максимально наближених до

реальних службових умов. У межах цього напряму здійснюється формування прикладних рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей (сили, витривалості, швидкості, координації), а також відпрацювання алгоритмів дій у нестандартних та екстремальних ситуаціях, що потребують швидкого ухвалення рішень і високого рівня самоконтролю.

Саморегуляційно-рефлексивний напрям орієнтований на розвиток здатності до самоаналізу, оцінювання власного функціонального стану, контролю психоемоційних реакцій та управління поведінкою в умовах невизначеності й стресу. Він передбачає формування навичок психічної саморегуляції, використання методів відновлення працездатності, розвитку стресостійкості та рефлексивного мислення, що дозволяє коригувати власну діяльність відповідно до вимог професійного середовища.

Середовищно-організаційний напрям передбачає створення цілісного освітнього простору, орієнтованого на підтримку здоров'язбережувальної поведінки, формування позитивного соціально-психологічного клімату, стимулювання міжособистісної взаємодії та професійного зростання. У цьому контексті важливого значення набуває інтеграція освітніх, виховних і організаційних впливів, упровадження сучасних педагогічних технологій, а також забезпечення відповідної матеріально-технічної бази для реалізації завдань спеціальної фізичної підготовки.

Системна реалізація зазначених напрямів забезпечує не лише підвищення рівня фізичної підготовленості та функціональної витривалості, але й формує загальну культуру здоров'я майбутніх офіцерів поліції. Її результатом є зростання адаптаційних можливостей організму, підвищення стресостійкості, розвиток професійно важливих рис та забезпечення готовності до ефективного виконання службових завдань у складних і динамічних умовах сучасного безпекового середовища.

Отже, розвиток культури здоров'я майбутніх правоохоронців доцільно здійснювати на основі комплексного підходу, що інтегрує мотиваційні, когнітивні, діяльнісні та рефлексивні аспекти в єдину систему професійного навчання. Такий підхід сприяє підвищенню професійної надійності та забезпечує готовність до ефективної діяльності в умовах підвищених ризиків.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В., Кострома І. Особливості формування здоров'язбережувальної компетентності в курсантів ЗВО МВС України в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України :* матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 25 квітня 2025 р.). Дніпро : ДДУВС, 2025. С. 28–31. URL : https://surl.li/xqkxgb

2. Бондаренко В.В., Пронтенко К.В., Худякова Н.Ю., Кострома І. О., Сергієнко С.А. Сформованість навичок здорового способу життя у курсантів-майбутніх фахівців сектору безпеки й оборони. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.* Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), 2 (201). 2026. С. 35–40. DOI : https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.02(201).06

3. Бондаренко В. В, Нікітенко О. В., Русанівський С. В., Слободянюк П. А. Мотивація до занять фізичною підготовкою здобувачів вищої освіти ЗВО МВС України під час позааудиторної роботи в умовах воєнного стану. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2023. Вип. 11 (171). С. 29–33. URL : https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/view/1541

4. Бондаренко В. В. Решко С. М., Кузенков О. В., Тихий О. В. Рухова активність здобувачів вищої освіти ЗВО МВС України. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка*. 2023. Вип. 20 (176). С. 176 – 182. Серія: Педагогічні науки.

5. Галімов А., Ковальська І. Формування культури ведення здорового способу життя майбутніми офіцерами прикордонниками. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби.* Серія: Педагогічні науки. 2021. № 2 (25). С. 17–36.

6. Кисленко Дмитро, Валентин Бондаренко Підвищення рівня фізичної готовності майбутніх офіцерів Збройних сил України до сучасних викликів у секторі безпеки й оборони. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи.* 2024. Вип. 1 (32). С. 35–43. DOI : https://doi.org/10.32405/2413-4139-2024-1(32)-35-43

7. Спеціальна фізична підготовка : навч. посіб. / [В. Бондаренко, С. Решко, В. Дідковський та ін.]; за заг ред. В. Чернєя, Р. Сербина. Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т.П. 2021. 341 с. URL : https://elar.naiau.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/3d021e3e-db65-4e01-a328-ac67fef1574f/content

8. Шостак І. О., Мердов С. П. Формування культури здоров'я курсантів закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських : монографія. Харків : Факт 2024. 198 с.

Олег ЄМЕЦЬ
професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та національної безпеки Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Ігор ГЕЙДА
старший оперуповноважений в ОВС
відділу внутрішнього контролю
територіального управління
Державного бюро розслідувань,
розташованого в місті Києві

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ПРОТИДІЇ НАРКОМАНІЇ ТА НАРКОТИЗМУ В СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ

У службово-бойовій діяльності органів правопорядку в ціла низка чинників, що впливають на її ефективність, до одних із основних із них слід віднести залежність від вживання наркотичних засобів, чим обумовлюється

доцільність вивчення проблеми наркоманії та наркотизму. В Україні протягом більшої частини минулого століття боротьба з наркоманією тривалий час велася без широкого розголосу. У популярній літературі в радянські часи питання наркоманії майже не висвітлювали, про цю проблему говорили поверхнево, стверджуючи, що соціальних причин для наркоманії у нас немає. Однак наркомани у країні були, і їх кількість збільшувалася з кожним роком. Однією з причин поширення наркоманії є дефіцит знань про наркотики та їх вплив на організм людини. У багатьох, особливо у молоді, неправильне уявлення про наркотики. Люди помиляються, вважаючи наркоманію розвагою, що відносить у світ приємного. Вони навіть не підозрюють, яку небезпеку приховують у собі ці «задоволення», які наслідки спричинюють нешкідливі на перший погляд захоплення, до якої життєвої трагедії вони призводять [1].

Розпочинаючи різні аспекти проблеми варто приділити увагу освідомленню деяких понять, пов'язаних з *наркоманією*, під якою розуміють хворобливий стан, зумовлений хронічною інтоксикацією внаслідок зловживання наркотичними засобами, який характеризується психічною і фізичною залежністю, потребою в багаторазовому вживанні психоактивних засобів [2, с. 151]. До понятійного апарату юридичної науки цей термін увійшов у 60-ті роки [3, с. 24] і дослідники дотепер намагаються розкрити соціальний аспект наркоманії, зокрема, правову сутність пов'язаних із ним явищ.

Єдиного сталого визначення наркоманії не існує та багато науковців висловлюють свої погляди щодо його змісту. Зокрема, А. А. Мірошніченко, А. А. Музика визначають її як суспільно небезпечне явище, що є не лише захворюванням, яке виникає в результаті одурманення і отруєння організму людини наркотиками, але і таке, що характеризується протиправними діяннями особи пов'язаними з наркотичними засобами, обіг яких контролюється спеціальним міжнародно-правовим та внутрішньодержавним режимом, що направлений на захист народного здоров'я і соціалістичного правопорядку. Визначення наркоманії у правовому аспекті не може бути обмежено тільки такою ознакою, як захворювання людини. Разом із цим елементом (або незалежно від нього) справжня дефініція повинна в цілому відображати суспільно небезпечний феномен, який характеризується також протиправністю різних діянь винного з наркотичними засобами [3, с. 25]. А. А. Габіані розуміє під нею захворювання, що з'явилось в результаті систематичного немедичного вживання наркотичних засобів [4, с. 3].

Проведений аналіз широкого спектру джерел, пов'язаних із протидією незаконному обігу наркотичних засобів, показав, що разом із поняттям наркоманії також використовують вже згадане поняття *наркотизму*, під яким розуміють негативне соціальне явище, що включає соціальний, правовий, кримінологічний, економічний, біологічний і екологічний аспекти, стосується соціальної, правової, кримінологічної, економічної, біологічної й

екологічної сфер, характеризується високим рівнем суспільної небезпеки, що виражається в захворюванні наркоманією, спричиненні шкоди здоров'ю споживачів наркотичних засобів і сукупності протиправних діянь, пов'язаних із наркотиками, або вчинених із метою отримання засобів для подальшого придбання наркотиків або в стані наркотичного сп'яніння, серед яких злочини, пов'язані з наркотиками, утворюють самостійний вид злочинності – наркотичну злочинність, і організованість останньої перетворила саму небезпечну частину наркотичної злочинності в різновид організованої [5, с. 35].

Вивчення думок науковців показало, що більшість дослідників відзначають, що соціальна небезпека явищ наркотизму й наркоманії неоднакова, проте не існує кримінологічних підстав для розгляду й оцінки їх ізольовано один від одного. Негативні сторони цих явищ достатньо відомі, а самі наркотики, хвороба наркоманія і негативне кримінальне явище наркотизму вже вивчалися й аналізувалися дослідниками різних галузей знань. Розглядаючи проблеми, пов'язані із незаконним обігом наркотиків, слід зосередити увагу, перш за все, на тих основних рисах наркоманії, що характеризують її як суспільно-небезпечне явище.

Разом із проблемою наркоманії процвітає *наркобізнес*, що згідно зі словником спеціальних термінів правоохоронної діяльності розуміється як, по-перше, незаконний обіг наркотичних засобів із метою наживи, що контролюється організованою злочинністю, а також, по-друге, як сукупність заборонених нормами кримінального закону діянь, пов'язаних з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, і прекурсорів. Наркобізнесу, як складовій частині незаконного обігу наркотиків, характерні широка масштабність протиправних дій з наркотиками, глибока конспіративність, високий рівень організації злочинних угруповань, надприбутковість [6, с. 304].

На думку І. В. Смірнова, наркобізнес – це сукупність кримінально-караних діянь у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, здійснювана організованими злочинними угрупованнями, або злочинними організаціями (на кшталт синдикатів, картелів, організацій мафіозного типу), міжнародної і транснаціональної спрямованості [7, с. 20-22]. Наркобізнес відповідно до його визначення у підручнику з кримінології для студентів вищих навчальних закладів за загальною редакцією О. М. Джужи є організованою, корисливою, вкрай прибутковою і довготривалою злочинною діяльністю у вигляді налагодженого промислу у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів [8, с. 329].

Із проголошенням незалежності України та падінням залізної завіси і відкриттям кордонів проблема наркоманії та наркотизму набула ще більшого загострення, у відповідь на що Урядом приймаються ряд національних програм різних років з протидії зловживанню наркотичними засобами та їх

незаконному обігу. Відтак, 30 жовтня 1993 року створюється самостійне Управління по боротьбі з незаконним обігом наркотиків (УБНОН) у структурі кримінальної міліції МВС України, а 2 лютого 1994 року також і відповідні підрозділи в областях держави. Також поступово формується та удосконалюється законодавство України з протидії наркоманії та наркотизму.

В Україні органи державної влади продовжують уживати зусиль щодо подолання проблеми [0]. Зокрема, планується низка невідкладних заходів, що суттєво покращить доступ пацієнтів до лікувальних засобів для забезпечення хоспісної паліативної допомоги. Зокрема, планується включити лікувальні засоби для знеболення в урядову програму реімбурсації. Таким чином, пацієнти отримуватимуть ліки за електронним рецептом. З іншого боку Міністерство буде приводити ліцензійні умови до вимог ЄС, щоб стимулювати аптечні заклади отримувати ліцензії. Водночас контроль зі сторони держави буде посилено. Планується разом з Держлікслужбою вирішити питання про те, як подавати та форми заявок на квоти на виробництво, виготовлення, зберігання, ввезення на та вивезення з території України наркотичних засобів, психотропних речовин для наукових та медичних цілей.

Лише спільні зусилля уповноважених представників правоохоронних та інших органів державної влади, місцевого самоврядування, а також широке залучення громадськості та медіа до подолання проблеми розповсюдження наркоманії та наркотизму можуть призвести до позитивних змін у ситуації у цій сфері. Цілком обґрунтованим є вжиття комплексу заходів щодо мінімізації наслідків наркоманії, що впливатиме на стан службово-бойової діяльності органів правопорядку.

Список використаних джерел

1. Наркоманія – дорога в безодню. Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олеся Гончара. URL : https://libgonchar.org/index.php?option=com_content &view=article&id=142%3Aq---q&catid=106&lang=uk

2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. За заг.ред. І. Д. Звєрєвої. Київ, Сімферополь: Універсум. 2013. 536 с.

3. Мирошниченко А. А., Музика А. А. Уголовно-правовая борьба с наркоманией. Одесса : Вища школа. 1988. 340 с.

4. Габиани А. А. Наркотизм вчера и сегодня. Тбилиси : Мецниереба. 1988. 170 с.

5. Гасанов Э. Г. Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с преступлениями, связанными с наркотиками (антинаркотизм). Одесса : Астропринт. 1998. 290 с.

6. Словник спеціальних термінів правоохоронної діяльності. За ред. Я. Ю. Кондратьєва. Київ : Нац. акад. внутр. справ України. 2004. 620 с.

7. Смірнова І. В. Кримінологічна характеристика наркобізнесу в сучасній Україні. Київ : Міжвід. наук.-дослід. центр з проблем боротьби з орг. злочинністю і корупцією. 2004. С. 10-30.

8. Кримінологія. Підруч. для студ. вищ. навч. закл. За заг. ред. О. М. Джужі.

Київ : Юрінком Інтер. 2002. 416 с.

9. МОЗ підсилює спроможність України у боротьбі з наркотиками. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/moz-pidsilyuye-spromozhnist-ukrayini-u-borotbi-z-narkotikami

Дмитро АНІСІМОВ
доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ,
доктор філософії в галузі права

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВІДБОРУ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

У сучасних умовах реформування правоохоронної системи України особливої актуальності набувають питання якісного професійного відбору майбутніх правоохоронців, від якого безпосередньо залежить ефективність діяльності Національної поліції України та рівень довіри суспільства до них. Додатковим викликом для цієї сфери стали наслідки пандемії COVID-19 та введення на території України воєнного стану, що суттєво вплинули на освітній процес, зокрема через тривалий час знаходження учнів саме на дистанційному навчанні.

Як наслідок, значна частина вступників до закладів вищої освіти демонструє недостатній рівень базової підготовки, низьку сформованість навичок критичного мислення, самодисципліни та професійної мотивації. У контексті підготовки майбутніх працівників правоохоронних органів, це створює додаткові ризики для формування якісного кадрового складу, що зумовлює необхідність удосконалення підходів до професійного відбору, з урахуванням сучасних освітніх та соціальних викликів.

Як слушно зазначає Завгородня Юлія, «професійний відбір у правоохоронних органах має ґрунтуватися не лише на формальних критеріях відповідності, а й на комплексній оцінці особистісних якостей кандидата, зокрема його моральної стійкості, психологічної готовності та здатності діяти в умовах підвищеного ризику» [1, с. 33].

Звертаємо особливо увагу, що початок якісно нового етапу розвитку правоохоронної системи України тісно пов’язується з прийняттям Закону України № 580-VIII «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року [2], який заклав основи трансформації органів внутрішніх справ відповідно до європейських стандартів діяльності правоохоронних інституцій. У зв’язку з цим особливої актуальності набуло питання комплексного та системного реформування Національної поліції України, що передбачає не лише оновлення організаційно-правових засад її функціонування, але й удосконалення підходів

до професійного відбору кадрів в різних аспектах, а саме починаючи психологічним та завершуючи фізичними здібностями кандидатів. Адже ефективність діяльності поліції безпосередньо залежить від рівня професійної компетентності, сформованості особистісних якостей та морально-етичних характеристик кандидатів на службу до лав Національної поліції України.

Сучасний же етап розвитку суспільства передбачає та висуває підвищені вимоги до майбутніх поліцейських, які повинні бути не лише висококваліфікованими фахівцями, здатними застосовувати правові знання на практиці, але й особистостями з високим рівнем правової культури, відповідальності та готовності до постійного саморозвитку. Водночас саме рівень довіри громадян до Національної поліції України значною мірою визначає авторитет держави загалом, що зумовлює необхідність підвищення якості професійного відбору як ключового елементу формування ефективної правоохоронної системи [3, с. 326].

Однією з ключових тенденцій удосконалення системи професійного відбору майбутніх правоохоронців є впровадження сучасних цифрових технологій та інноваційних інструментів оцінювання кандидатів. Зокрема, використання елементів штучного інтелекту, аналітики даних, поліграфічних досліджень, а також аналізу поведінки особи у цифровому середовищі дозволяє значно підвищити об’єктивність і точність прийняття кадрових рішень. В умовах стрімкої цифровізації суспільства соціальні мережі та онлайн-комунікації стають важливим джерелом інформації про кандидата, його коло спілкування, систему цінностей та модель поведінки в суспільстві. Це відкриває додаткові можливості для кадрових підрозділів Національної поліції України щодо комплексного аналізу особистості майбутнього поліцейського та прогнозування його професійної придатності [4, с. 232].

Водночас сучасна система професійного відбору стикається з низкою суттєвих проблем, серед яких недостатня кількість підготовлених кандидатів, недосконаліть окремих процедур оцінювання, вплив суб’єктивних чинників, а також ризики корупційних проявів. Недооцінка рівня знань, професійної підготовленості чи морально-психологічних якостей вступників може негативно вплинути на ефективність діяльності правоохоронних органів та рівень довіри суспільства до них. У зв’язку з цим особливого значення набуває розвиток науково обґрунтованих підходів до відбору кандидатів, які передбачають поєднання традиційних і сучасних методів оцінювання, що у підсумку сприятиме формуванню високопрофесійного, стійкого та відповідального кадрового складу поліції [4, с. 233].

Тому об’єктивно розглядаючи сучасні умови функціонування правоохоронної системи, обумовлені воєнним станом, об’єктивно вимагають перегляду саме підходи до професійного відбору кандидатів на службу в поліції. Відбір вже не може базуватися виключно на традиційних критеріях відповідності, таких як рівень освіти чи фізичної підготовки, бо він повинен враховувати здатність особи діяти в умовах підвищеної небезпеки,

невизначеності та стресу, вмінні розумітися на технологіях сьогодення [5]. У цьому контексті особливого значення набуває оцінювання психологічної готовності кандидатів, їх стресостійкості, здатності до швидкого прийняття рішень, а також готовності діяти в умовах, максимально наближених до бойових умов [6, с. 592].

Водночас важливою складовою професійного відбору має стати орієнтація на формування у майбутніх поліцейських практичних навичок, необхідних для виконання службових завдань в екстремальних умовах [7, с. 61]. Зокрема, йдеться про здатність надавати домедичну допомогу, діяти під час обстрілів, взаємодіяти з цивільним населенням у кризових ситуаціях та забезпечувати правопорядок у зоні підвищеної небезпеки, а також умінні ефективно спілкуватися та знаходити спільну мову з різними категоріями населення. Це зумовлює необхідність інтеграції вимог до професійної підготовки у саму систему відбору, що дозволить ще на початковому етапі визначити осіб, які потенційно здатні ефективно виконувати функції поліцейського в сучасних умовах.

Отже, сучасна система професійного відбору майбутніх поліцейських в Україні потребує якісного оновлення з урахуванням сучасних викликів. Вона має ґрунтуватися не лише на оцінці знань і фізичної підготовки, а й на визначенні психологічної стійкості, моральних якостей та здатності діяти в умовах воєнного стану. Важливим є впровадження сучасних технологій оцінювання, що сприятиме підвищенню об'єктивності відбору. Комплексний підхід дозволить сформувати професійний кадровий склад поліції та підвищити довіру суспільства до правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Завгородня Ю. С. Загальнотеоретичні аспекти професійного відбору майбутніх правоохоронців в умовах воєнного стану : матеріали регіональної наук.-практ. конф., (м. Дніпро, ДДУВС, 30 червня 2022 р.). Дніпро, 2022. С. 33–34.

2. Про Національну поліцію. Закон України від 2 липня 2015 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Tex

3. Соколик І. М., Малєєв В. В. Проблеми та перспективи розвитку системи професійного відбору майбутніх поліцейських. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : матеріали наук.-практ. конф. Харків, 2020. С. 325–327.

4. Завістовський О.Д., Король К.С. (2023). Використання соціальних мереж під час проведення відбору кандидатів для проходження служби в підрозділах поліції України. Матеріали конференцій МЦНД, (Вінниця, 24 листопада 2023 р.), С. 232–234. URL : https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/836/848.

5. Завістовський, О. Д., Король К. С. «Актуальні проблеми професійної підготовки поліцейських в умовах воєнного стану». (2024).

6. Шинкаренко І. О., Толмачова Ю.М. Дослідження поведінки військовослужбовців в екстремальних умовах воєнного стану. Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (20 лютого 2026 року) / упор. У. О. Цмоць. Львів : ЛьвДУВС, 2026. С. 591–592.

7. Шинкаренко І. О., Толмачова Ю.М. Особливі умови діяльності військовослужбовців в умовах воєнного стану. Актуальні питання сучасного

соціогуманітарного знання : збірник наукових доповідей : XVII Всеукраїнська конференція молодих учених, 2 грудня 2025 р., м. Харків. Харків : Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2025. Вип. 17. С. 60–62. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17844021

8. Казначеєв Д.Г. Шляхи удосконалення рівня тактико-спеціальної підготовки кадрів сил безпеки і оборони України. Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 квітня 2024 р. м. Дніпро, ДДУВС). С. 40-41.

Юрій АНТОШКІВ
начальник кафедри рятувальної підготовки та фізичного виховання, кандидат наук з фізичного виховання

Олександр БУШУЄВ
заступник начальника кафедри рятувальної підготовки та фізичного виховання

Вікторія ЛАКІШ
курсант Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ЧЕРЕЗ СИСТЕМНІСТЬ ЗАНЯТЬ, СПОРТИВНІ СЕКЦІЇ ТА УЧАСТЬ У ЗМАГАННЯХ

Проблема підвищення мотивації студентів до занять фізичною культурою є надзвичайно актуальною в умовах сучасної вищої освіти. Значна частина студентської молоді демонструє низький рівень рухової активності, що негативно впливає як на фізичне здоров’я, так і на психоемоційний стан. Однією з основних причин цього явища є недостатня сформованість мотиваційної сфери, яка визначає ставлення особистості до фізичної активності та її місце у повсякденному житті. Дослідження показують, що ефективність фізичного виховання значною мірою залежить саме від рівня внутрішньої мотивації студентів, яка формується під впливом як індивідуальних, так і соціально-педагогічних факторів [1; 3].

Мотивація до занять фізичною культурою розглядається як складна система внутрішніх спонукань і зовнішніх стимулів, що визначають активність особистості. Вона включає потреби у самовдосконаленні, зміцненні здоров’я, покращенні зовнішнього вигляду та досягненні певних спортивних результатів. Водночас важливу роль відіграють зовнішні фактори, такі як організація навчального процесу, рівень викладання та соціальне середовище. Наукові дослідження свідчать, що студенти частіше залучаються до фізичної активності за умови наявності позитивного

емоційного досвіду та усвідомлення практичної цінності занять фізичною культурою [3; 4].

Одним із найважливіших чинників підвищення мотивації є системність занять фізичною культурою. Регулярні фізичні навантаження сприяють формуванню стійкої звички до рухової активності, що поступово трансформується у внутрішню потребу. Систематичні заняття дозволяють не лише покращити фізичний стан студентів, але й забезпечують стабільний інтерес до занять, оскільки дають змогу відстежувати власний прогрес і досягнення. Важливою умовою є також різноманітність форм проведення занять, що допомагає уникнути монотонності та підтримує зацікавленість студентів у процесі фізичного виховання [1; 2].

Значну роль у формуванні мотивації відіграють спортивні секції, які створюють сприятливі умови для більш глибокого залучення студентів до фізичної активності. На відміну від обов'язкових занять, секційна діяльність базується на добровільності, що значно підвищує рівень внутрішньої мотивації. Студенти мають можливість обирати вид спорту відповідно до власних інтересів, що сприяє розвитку позитивного ставлення до фізичної культури. До того ж, заняття у спортивних секціях формують відчуття приналежності до колективу, розвивають комунікативні навички та забезпечують соціальну підтримку, яка є важливим чинником мотивації [3; 4].

Не менш важливим засобом підвищення мотивації є участь студентів у спортивних змаганнях. Змагальна діяльність стимулює прагнення до досягнення високих результатів, формує відповідальність за власні досягнення та сприяє розвитку вольових якостей. Участь у змаганнях дозволяє студентам відчути емоційне піднесення, що значно підсилює інтерес до занять фізичною культурою. Дослідження показують, що саме змагальний компонент є одним із найсильніших мотиваційних факторів, оскільки він активізує потребу у самореалізації та досягненні успіху [1; 2].

Ефективне підвищення мотивації студентів можливе лише за умови комплексного підходу, який поєднує системність занять, діяльність спортивних секцій та участь у змаганнях. Такий підхід дозволяє врахувати індивідуальні особливості студентів, їхні інтереси та рівень підготовленості. Водночас він сприяє формуванню стійкої внутрішньої мотивації, яка є основою для регулярної фізичної активності та ведення здорового способу життя [2; 3; 4].

Отже, підвищення мотивації студентів до занять фізичною культурою є складним і багатофакторним процесом, який потребує системного підходу. Регулярність занять, можливість вибору видів фізичної активності через спортивні секції та залучення до змагальної діяльності створюють оптимальні умови для формування стійкого інтересу до фізичної культури. Це, у свою чергу, сприяє не лише покращенню фізичного стану студентів, але й розвитку їхніх особистісних якостей та формуванню здорового способу життя [1–4].

Список використаних джерел

1. Карабанов Анатолій. Шляхи підвищення мотивації студентів до фізичного виховання й спорту у вищому навчальному закладі. *Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.* 2010. № 4. № 4. URL : https: //evnuir.vnu.edu.ua/bitstream /123456789/4642/1/Karabanov.pdf?utm_source=chatgpt.com(дата звернення: 02.04.2026).

2. Отравенко О. В.. Підвищення мотивації студенток внз до занять фізичною культурою та установки на здоровий спосіб життя. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка.* 2017. Т. 3. URL : https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3574/11.pdf?utm_source=chatgpt.com(дата звернення: 02.04.2026).

3. Павлюк А.А. Структура мотивації до занять з фізичного виховання і спорту студентів вищих навчальних закладів. *Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: досвід, проблеми, рішення*. 2014.

4. Дробний П. Д.. Посилення мотивації студентів до знань фізичною культурою. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.* 2012. Вип. 5. 5. URL : https://visnyk-sport.kpnu.edu.ua/article/view/29974/26701?utm_source=chatgpt.com(дата звернення: 02.04.2026).

Юрій АНТОШКІВ
начальник кафедри рятувальної підготовки та фізичного виховання, кандидат наук з фізичного виховання

Олександр БУШУЄВ
заступник начальника кафедри рятувальної підготовки т а фізичного виховання

Іванна ЯРИЗ
здобувач вищої освіти Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства та стрімкої цифровізації всіх сфер життєдіяльності особливої актуальності набуває проблема модернізації системи фізичного виховання студентів закладів вищої освіти. Зміни у способі життя молоді, зниження рівня рухової активності, зростання ролі інформаційних технологій та поширення дистанційних форм навчання зумовлюють необхідність перегляду традиційних підходів до організації фізичного виховання. Дослідники підкреслюють, що існуюча система фізичного виховання не повною мірою відповідає сучасним вимогам і потребує оновлення з урахуванням новітніх

технологічних можливостей [1].

Одним із ключових напрямів удосконалення є впровадження сучасних цифрових технологій у процес фізичного виховання студентів. Використання цифрових інструментів дозволяє зробити навчальний процес більш інтерактивним, доступним і адаптованим до індивідуальних особливостей здобувачів освіти. Наукові дослідження свідчать, що застосування цифрових технологій сприяє підвищенню інтересу студентів до занять фізичною культурою, оскільки поєднує традиційні фізичні вправи з елементами сучасних інформаційних технологій [2]. Це, у свою чергу, позитивно впливає на мотиваційну сферу студентів і сприяє формуванню стійкої потреби у фізичній активності.

Важливим аспектом цифровізації фізичного виховання є можливість організації самостійної роботи студентів із використанням цифрових платформ, мобільних додатків та онлайн-ресурсів. Такий підхід сприяє розвитку самостійності, відповідальності за власний фізичний стан і формуванню навичок самоконтролю. Зокрема, дослідження підтверджують, що цифрові технології дозволяють студентам самостійно планувати фізичну активність, контролювати результати та коригувати власні тренувальні програми [3]. Це є важливим чинником підвищення ефективності освітнього процесу, оскільки студенти отримують зворотний зв’язок про свою фізичну форму та прогрес у реальному часі.

Однією з перспективних методик є застосування віртуальних тренажерів і симуляцій, які дозволяють відпрацьовувати рухові навички без ризику травматизму. Такі системи дозволяють студентам виконувати вправи з різним рівнем складності та отримувати візуальні інструкції, що підвищує точність техніки виконання. Додатково цифрові технології сприяють створенню персоналізованих навчальних програм, які враховують індивідуальні фізичні показники, стан здоров’я та рівень підготовленості студентів [1].

Особливу увагу слід приділяти можливостям моніторингу фізичного стану студентів. Використання фітнес-трекерів, мобільних додатків і спеціалізованих програм дозволяє отримувати об’єктивну інформацію про фізичну активність, рівень навантаження та стан організму. Це дає змогу викладачам більш точно планувати навчальний процес і забезпечувати індивідуальний підхід до кожного студента [1]. До того ж, цифрові інструменти дозволяють відстежувати динаміку фізичного розвитку студентів, визначати слабкі сторони та своєчасно коригувати програми занять, що сприяє підвищенню ефективності фізичного виховання.

Застосування мультимедійних засобів і відеотехнологій у процесі фізичного виховання дозволяє студентам аналізувати власну техніку виконання вправ та вдосконалювати рухові навички. Відеоаналіз сприяє швидкому виявленню помилок та їх корекції, що підвищує якість засвоєння навчального матеріалу [2]. Використання цифрових засобів також дозволяє

організовувати заняття у формі інтерактивних тренінгів, конкурсів та змагань, що мотивує студентів до регулярних занять фізичною культурою та створює позитивне середовище для розвитку командної взаємодії.

Цифрові технології відкривають широкі можливості для організації дистанційного та змішаного навчання, що особливо актуально у сучасних умовах. Онлайн-платформи, електронні курси та відеоуроки дозволяють підтримувати безперервність освітнього процесу, незалежно від зовнішніх обставин, таких як карантинні обмеження або географічна роз'єднаність студентів [4]. При цьому студенти можуть самостійно обирати темп навчання та адаптувати його до власних потреб, що сприяє формуванню навичок самоорганізації та відповідальності.

Упровадження цифрових технологій у фізичне виховання також тісно пов'язане з формуванням у студентів здорового способу життя. Використання мобільних додатків для контролю фізичної активності, планування тренувань та моніторингу харчування дозволяє комплексно підходити до підтримки фізичного стану. Дослідження підтверджують, що такий підхід підвищує ефективність програм фізичного виховання та сприяє зниженню ризику захворювань, пов'язаних із малорухливим способом життя [3].

Наразі упровадження цифрових технологій супроводжується певними труднощами. Однією з основних проблем є недостатній рівень цифрової компетентності викладачів, що ускладнює ефективне використання сучасних технологій у навчальному процесі [2]. Зокрема, існують проблеми матеріально-технічного забезпечення, зокрема недостатня кількість сучасного обладнання та програмного забезпечення у закладах освіти [1]. Це обмежує можливості впровадження інноваційних підходів у практику фізичного виховання та вимагає додаткових фінансових і організаційних ресурсів.

Ще одним важливим аспектом є необхідність забезпечення педагогічної доцільності використання цифрових технологій. Надмірне застосування цифрових засобів може призводити до зниження рівня фізичної активності студентів, що суперечить основним завданням фізичного виховання [4]. Тому важливо дотримуватися оптимального балансу між традиційними формами занять і цифровими інструментами, що дозволяє максимально підвищити ефективність процесу навчання та підтримувати фізичну форму студентів.

Удосконалення системи фізичного виховання студентів закладів вищої освіти із застосуванням сучасних цифрових технологій передбачає комплексний підхід. Це включає підвищення кваліфікації викладачів, оновлення матеріально-технічної бази, розробку сучасних навчальних програм і впровадження інноваційних методик навчання. Важливим є також створення умов для індивідуалізації навчального процесу, що дозволяє враховувати рівень підготовленості, інтереси та потреби кожного студента [3].

Отже, цифрові технології стають невід'ємною частиною сучасного фізичного виховання студентів, підвищують мотивацію до занять,

покращують якість освітнього процесу, сприяють формуванню самостійності та розвитку ключових компетентностей. Подальший розвиток цієї сфери потребує комплексних досліджень, впровадження інноваційних рішень і системного підходу до інтеграції цифрових технологій у навчальний процес, що забезпечить гармонійне поєднання традиційних і сучасних методів фізичного виховання [4].

Список використаних джерел

1. Лелека В. Сучасні технології у фізичному вихованні студентства: використання мобільних додатків. *Освітні обрії*. 2025. Т. 60, № 1. С. 40–45. URL : https://doi.org/10.15330/obrii.60.1.40-45 (дата звернення: 02.04.2026).

2. Хмара М., Мозолев О. Використання інтерактивних технологій навчання в системі фізичного виховання студентів. *Молодь і ринок*. 2025. № 3/235. С. 49–54. URL : https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.322511 (дата звернення: 02.04.2026).

3. Шавель Х. Є., Бойко Ю. С., Соколенко Л. С. Інноваційні моделі підготовки здобувачів вищої освіти в галузі фізичного виховання та спорту. *Академічні візії*. 2023. № 17. URL : https://doi.org/10.5281/zenodo.7724404 (дата звернення: 02.04.2026).

4. Нестеренко О. М., Шпітун І. І., Бабич Т. М. Інноваційні підходи до викладання фізичної культури в закладах вищої освіти: підвищення ефективності навчання та розвитку фізичних якостей студентів. *Академічні візії*. 2024. С. 1–8. URL : https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1390/1262 (дата звернення: 02.04.2026).

Анатолій БАЛАЦ
старший викладач кафедри вогневої підготовки навчально-наукового інституту № 2

Ярослав КОЧУРА
Артем ФУРСА
курсанти навчально-наукового інституту № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК СТРІЛЬБИ ЗІ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ ЯК ОСНОВА БОЙОВОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСОБОВОГО СКЛАДУ

У сучасній війні висока якість вогневої підготовки є критичним чинником виживання та виконання тактичних завдань. Через динамічність ближніх боїв та інтенсивне застосування стрілецької зброї, Сили оборони України протягом 2024–2026 років впроваджують оновлені програми навчання, розширюють перелік вправ та модернізують базу навчальних центрів.

Ключові аспекти роботи це дослідити вплив навичок стрільби на

бойову ефективність та проаналізувати сучасні підходи до організації вогневої підготовки. Вивчення досвіду застосування цифрових тренажерів, симуляторів та новітніх методик, що максимально наближені до реальних бойових умов. Виявлення бар'єрів у формуванні практичних навичок та пошук шляхів їх подолання на основі досвіду бойових підрозділів. Міждисциплінарний аналіз із опорою на нормативну базу, зокрема на наказ МОУ №98 від 15.02.2024, що регламентує оновлену Програму базової загальновійськової підготовки. Удосконалення системи стрілецької підготовки є стратегічною умовою забезпечення переваги на полі бою в умовах широкомасштабної агресії.

Метод контент-аналізу застосовувався для виокремлення ключових положень із сучасних програмних документів, наказів, а також офіційних повідомлень Генерального штабу ЗСУ та навчальних центрів. Метод порівняльного аналізу дав змогу зіставити еволюцію змісту стрілецької підготовки у ЗСУ з підходами, що використовуються в арміях країн НАТО, зокрема згідно з публікаціями Центру доктрин і підготовки НАТО (NATO Doctrine and Training Centre, 2024) та Національного університету оборони України імені Івана Черняховського [1].

Для аналізу реального стану підготовки було використано відкриті джерела, включно з публікаціями українських військових інструкторів, зокрема аналітичну доповідь ГО «Повертайся живим» (2024) щодо ефективності навчальних програм підготовки особового складу в умовах війни. За даними ГО «Повернись живим», в результаті впровадження інтенсивних курсів стрілецької підготовки за стандартами НАТО, ефективність бойового застосування стрілецької зброї підвищується на 30–40% [2].

Особливу увагу приділено впровадженню віртуальних тренажерів та систем лазерного імітаційного бою (MILES), що висвітлено в журналі «Військова освіта» (№1, 2025). Наукову базу доповнили актуальні публікації з фахових періодичних видань, таких як «Збірник наукових праць Національного університету оборони України» (2024–2025), «Стратегія національної безпеки і оборони» та «Воєнна думка», які містять результати прикладних досліджень з проблематики стрілецької підготовки, психології бою та формування індивідуальної бойової стійкості. [3]

Аналіз досвіду бойових дій 2022–2024 років показує, що результативність підрозділів Сил оборони України значною мірою залежить від рівня індивідуальної стрілецької підготовки. Однією з ключових проблем на початковому етапі повномасштабної агресії РФ було недостатнє володіння особовим складом базовими навичками стрільби, що прямо впливало на бойову ефективність Систематичне проведення стрільб у змінних умовах (обмежена видимість, стрес, нестача часу) дозволяє сформувати не лише технічну майстерність, а й стійке бойове мислення. Дані звітів підтверджують, що підрозділи, які впровадили розширені програми

стрілецької підготовки, демонструють вищу виживаність та ефективність у бою [4].

Згідно з оновленими методичними рекомендаціями з вогневої підготовки стрільба з автоматичної стрілецької зброї потребує системного підходу, що включає поетапне формування навичок: від базових тренувань на суху до бойових стрільб із залученням ситуаційних задач. У сучасній системі підготовки значну роль відіграють засоби віртуальної реальності та електронні тренажери, що дозволяє імітувати реальні бойові умови з мінімальними витратами [5].

Впровадження адаптованих стандартів НАТО також позитивно вплинуло на бойову готовність особового складу. Зокрема, було введено систему індивідуальної відповідальності за рівень стрілецької підготовки, а також регулярну оцінку навичок з урахуванням фізіологічного стану та психологічної стійкості військовослужбовця. Удосконалення навичок стрільби зі стрілецької зброї є ключовим чинником підвищення бойової ефективності особового складу Збройних Сил України. Ефективна вогнева підготовка сприяє не лише підвищенню точності ураження цілей, але й формуванню психологічної стійкості в умовах бойового стресу [6].

Використання сучасних тренажерів, симуляційних систем та бойових модулів дозволяє створювати максимально наближені до реальності умови підготовки. Це сприяє скороченню часу адаптації новобранців до бойових умов і підвищує якість бойового застосування підрозділів [7].

Отже, стратегічним пріоритетом має стати системна модернізація стрілецької підготовки, її адаптація до сучасних бойових викликів, а також впровадження новітніх методик з урахуванням досвіду повномасштабної війни.

Список використаних джерел

1. Національний університет оборони України імені Івана Черняховського. Стрілецька підготовка у контексті стандартів НАТО: аналітичний огляд. Київ, 2024. URL : https://nuou.org.ua.

2. ГО «Повернись живим». Оцінка ефективності стрілецької підготовки в умовах активної фази бойових дій. Аналітичний звіт, Київ, 2024. URL : https://savelife.in.ua.

3. Журнал «Військова освіта» №1 . Сучасні засоби імітаційного навчання у підготовці стрільців. Київ, 2025. URL : https://nuou.org.ua/assets/documents/conf-24-12-10.pdf.

4. ГО «Повернись живим». . Аналітичний звіт про ефективність стрілецької підготовки в умовах бойових дій. Київ. URL : https://savelife.in.ua

5. Військова освіта. Використання електронних тренажерів для стрілецької підготовки: досвід підрозділів Сил оборони України. Журнал «Військова освіта», №1 (72), 2025.с. 34–42. URL : https://nuou.org.ua/assets/documents/conf-24-12-10.pdf.

6. Косенко О. В. Адаптація підходів НАТО у вогневій підготовці ЗСУ: виклики та перспективи. *Науковий вісник Національного університету оборони України*, №2, 2025. с. 20–27, 47. URL : https://nuou.org.ua/assets/documents/conf-24-12-10.pdf.

7. Міністерство оборони України. Доктрина підготовки особового складу ЗСУ на 2024–2025 роки. Київ, 2024. 76 с. С. 23–24. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/z0453-24.

Євгеній БАРДІН
старший викладач кафедри
вогневої підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ ПОЛІЦІЇ БпЛА ТА МЕТОДИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Сучасний етап розвитку правоохоронної системи України характеризується активним впровадженням високотехнологічних засобів у повсякденну діяльність підрозділів Національної поліції. Серед таких засобів особливе місце посідають безпілотні літальні апарати (БПЛА), що за останні роки перетворилися з допоміжних інструментів на невід'ємний елемент тактико-спеціальної підготовки та оперативного реагування. Актуальність теми зумовлена необхідністю підвищення ефективності поліцейських операцій в умовах воєнного стану, мінімізації ризиків для особового складу та оптимізації ресурсів під час виконання службових завдань. Метою цих тез є актуалізація комплексного аналізу бар'єрів, що заважають повноцінному використанню безпілотних технологій у поліцейській діяльності, та обґрунтування практичних рекомендацій щодо їх подолання в контексті сучасних безпекових викликів.

Використання БПЛА підрозділами поліції охоплює широкий спектр завдань, що безпосередньо впливають на стан публічної безпеки та правопорядку. Відповідно до базових положень нормативно-правових актів, технічні прилади та засоби мають слугувати цілям превенції та виявлення правопорушень [1, с. 40]. Основними сферами застосування є моніторинг під час масових заходів, де дрони дозволяють оперативно оцінювати чисельність натовпу та виявляти осередки конфліктів у режимі реального часу. Окремої уваги заслуговує використання БПЛА під час огляду місць подій, зокрема за фактами дорожньо-транспортних пригод та руйнувань об'єктів цивільної інфраструктури. Як зазначають дослідники, аерофотозйомка дозволяє створити точні 3D-моделі місця події, що значно полегшує подальше проведення експертиз та фіксацію доказів [2, с. 112].

На нашу думку, найбільш показовим прикладом сучасності є використання БПЛА для документування воєнних злочинів РФ на деокупованих територіях. Зокрема, під час фіксації наслідків обстрілів житлових кварталів Харкова та Херсона у 2024–2025 роках, поліцейські підрозділи аеропідтримки використовували дрони для створення детальних ортофотопланів місцевості. Це дозволило слідчим документувати воронки від вибухів, напрямок прильоту снарядів та масштаби руйнувань на висоті, де

людський доступ був обмежений через загрозу обвалів або наявність мінних пасток. Такі дані згодом стають ключовими доказами в Міжнародному кримінальному суді, оскільки забезпечують високу точність фіксації, яку неможливо отримати звичайним фотоапаратом з землі [10, с. 15].

Проте, попри очевидні переваги, процес інтеграції БПЛА у діяльність поліції супроводжується низкою проблемних питань. Перша група проблем має нормативно-правовий характер. Чинне законодавство, зокрема Повітряний кодекс України, орієнтоване переважно на цивільну авіацію, що створює певні колізії при виконанні поліцейськими специфічних завдань у міських умовах [3, с. 15]. Відсутність чіткої регламентації процедур отримання дозволів на польоти у критичних ситуаціях часто призводить до втрати оперативного часу. Окремо стоїть питання процесуального статусу даних, отриманих за допомогою БПЛА. На наше переконання, необхідно терміново забезпечити такий алгоритм фіксації відеоматеріалів, який би повністю виключав сумніви у їх автентичності під час судового розгляду, що вимагає розробки чітких протоколів хешування та зберігання цифрових доказів [4, с. 45].

Друга група проблем – технічні та інфраструктурні виклики. В умовах сучасної війни територія України насичена засобами радіоелектронної боротьби (РЕБ), які негативно впливають на канали зв’язку та навігацію поліцейських дронів, що використовуються в прифронтових та деокупованих регіонах. Також гостро стоїть питання кібербезпеки: отримані дані (відеопотоки, координати) потребують надійного шифрування, щоб запобігти їх перехопленню сторонніми особами або ворожими силами [5, с. 88]. Зауважимо, що поліція часто змушена використовувати комерційні дрони (типу DJI або Autel), що мають вразливості до систем моніторингу типу «AeroScope», що деанонімізує місцеперебування оператора. Це створює пряму загрозу життю поліцейського, особливо під час роботи поблизу лінії фронту або в зонах активних диверсійних дій.

Кадровий дефіцит та недосконаліть системи підготовки фахівців становлять третій блок проблем. Використання БПЛА вимагає не лише навичок пілотування, а й глибокого розуміння тактики дій підрозділів поліції у взаємодії з авіаційною підтримкою. На сьогодні в системі МВС спостерігається нестача уніфікованих програм навчання, які б поєднували технічну грамотність з оперативно-тактичними навичками [6, с. 64]. Більшість операторів опановують техніку на рівні аматорського користування, що в екстремальних ситуаціях призводить до втрати дороговартісного обладнання або невиконання завдання. До того ж, існує психологічний аспект: поліцейський-оператор повинен вміти швидко приймати рішення в умовах дефіциту часу та високої відповідальності за збереження майна та життя громадян.

Доцільно звернути увагу на успішний досвід пошукових операцій, де БПЛА з тепловізійними камерами стають вирішальним фактором. Реальний

приклад: пошук безвісти зниклої дитини в лісовому масиві Київської області у 2024 році. Завдяки залученню дрона з термальним сенсором у нічний час, поліцейські змогли виявити теплову сигнатуру дитини в густих чагарниках за лічені години, тоді як піші групи прочісували б цей квадрат до ранку. Це наочно демонструє, що дрон – це не просто «іграшка» для відеозйомки, а критично важливий інструмент рятування життя [7, с. 104].

Вирішення зазначених проблем потребує системного підходу, що включає законодавчі, технічні та освітні заходи. По-перше, необхідно вдосконалити відомчу нормативну базу, розробивши спеціальні порядки використання безпілотних повітряних суден у поліцейській діяльності, які б враховували специфіку воєнного стану та особливості взаємодії з ЗСУ у спільному повітряному просторі [8, с. 210]. По-друге, технічне переоснащення має відбуватися шляхом закупівлі апаратів вітчизняного виробництва, адаптованих до умов активної роботи РЕБ, та впровадження алгоритмів штучного інтелекту для автоматичного аналізу інформації. Системи автоматичного виявлення об’єктів, розпізнавання облич та номерних знаків, інтегровані в ПЗ БПЛА, можуть у десятки разів пришвидшити пошук осіб у щільному транспортному потоці [5, с. 90].

Третім напрямом є реформування системи навчання в межах дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка поліцейських». На нашу думку, навчальні плани мають включати модулі з радіотехнічної безпеки, польотів у складних метеорологічних умовах та специфіки використання тепловізійного обладнання. Як свідчить досвід передових правоохоронних органів світу, впровадження симуляційних тренажерів та регулярні тактичні навчання у наближених до реальних умовах дозволяють звести до мінімуму людський фактор [6, с. 68]. До того ж, важливо розвивати напрям боротьби з ворожими БПЛА (так званий «Anti-Drone» напрям). Поліцейські підрозділи мають бути озброєні портативними пристроями для придушення сигналів дронів, які використовуються для контрабанди або стеження за об’єктами критичної інфраструктури.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що використання БПЛА є стратегічним напрямом розвитку Національної поліції України, який потребує негайної адаптації до сучасних реалій. На наше переконання, існуючі перепони – це лише тимчасовий етап росту, що може бути подоланий через модернізацію нормативного поля та якісну зміну підходів до підготовки кадрів. Подальші наукові розробки мають бути спрямовані на створення єдиної концепції застосування безпілотних систем у правоохоронній сфері, що дозволить створити багатовекторну систему захисту національних інтересів та прав громадян.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII.
2. Корнієнко В. В. Використання сучасних технічних засобів при огляді місця події. *Науковий вісник НАВС*. 2021. № 2. С. 110–118.

3. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 № 3393-VI.
4. Кравченко О. С. Проблеми використання електронних доказів у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2023. № 4. С. 43–49.
5. Швець Д. В. Інноваційні технології в діяльності правоохоронних органів України. *Право та безпека*. 2022. № 1 (84). С. 85–92.
6. Проценко О. А. Актуальні проблеми тактико-спеціальної підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. *Вісник ХНУВС*. 2023. Т. 101. № 2. С. 60–71.
7. Бондаренко М. П. Матеріально-технічне забезпечення поліцейських підрозділів аеропідтримки. *Наука і правоохорона*. 2024. № 1. С. 100–107.
8. Порядок використання безпілотних повітряних суден у повітряному просторі України : Постанова КМУ від 04.07.2018 № 532.
9. Ткаченко Ю. В. Захист прав людини при застосуванні БПЛА правоохоронними органами. *Юридична газета*. 2024. № 3. С. 32–36.
10. Савченко А. М. Особливості документування воєнних злочинів за допомогою аерофотозйомки. *Криміналістичний вісник*. 2025. № 1 (41). С. 12–18.

Наталія-Вероніка БАЧИНСЬКА
докторант Запорізького
національного університету,
кандидат наук з фізичного
виховання та спорту, доцент

АДАПТАЦІЯ ДОСВІДУ ПРОВІДНИХ ДЕРЖАВ У СФЕРІ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ДЛЯ УКРАЇНИ

Повномасштабне вторгнення держави-агресора в лютому 2022 року поставило перед Україною безпрецедентні виклики у сфері забезпечення національної безпеки та оборони [1]. В умовах активних бойових дій питання модернізації сил безпеки і оборони, впровадження передового міжнародного досвіду та підвищення їх оперативної сумісності зі збройними силами держав – членів НАТО й ЄС набувають стратегічного значення.

Натомість ефективне виконання службово-бойових завдань не може ґрунтуватися виключно на власному досвіді, тому воно потребує системного аналізу практики провідних армій і правоохоронних структур світу, критичного осмислення їхніх підходів і адаптації до реалій українського сектору безпеки [2; 3]. Саме тому дослідження міжнародного досвіду службово-бойової діяльності та визначення конкретних механізмів його імплементації в Україні є актуальним як в теоретичному, так і в практичному вимірі.

Метою роботи є узагальнення міжнародного досвіду організації службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони провідних держав та визначення перспективних напрямів його використання в Україні. Для

досягнення мети вирішуються такі завдання: проаналізувати концептуальні засади службово-бойової діяльності у країнах НАТО; дослідити практику поліцейських і жандармських формувань у врегулюванні кризових ситуацій; виявити ключові розриви між зарубіжними стандартами та вітчизняною практикою; обґрунтувати пріоритетні напрями імплементації.

Аналіз підходів провідних держав дозволяє виокремити кілька ключових моделей організації службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони [7]. Американська модель (США) передбачає чітку доктринальну основу – публікацію польових статутів (FM 3-0, FM 3-24), що регламентують операції в міських умовах, взаємодію зі спецслужбами та цивільними структурами. Ключовими особливостями є модульна побудова підрозділів, постійно діюча система «lessons learned» (уроків, засвоєних у бою), розвинена система психологічної реабілітації та відновлення бойових спроможностей особового складу. Особливого значення набув досвід операцій в Іраку й Афганістані щодо протидії асиметричним загрозам і роботи в умовах гібридної війни [6].

Британська модель (Велика Британія) вирізняється тісною інтеграцією армійських і поліцейських структур під час внутрішніх кризових операцій (принцип MACA – Military Aid to the Civil Authorities). Досвід операцій у Північній Ірландії заклав основу для розробки сучасних концепцій «operations in support of civil power», що нині активно застосовуються підрозділами НАТО у місіях з підтримання миру [7].

Французька модель (Франція) показова з погляду організації жандармерії та Національної поліції. Французька жандармерія виконує як поліцейські, так і суто військові функції, що робить її структурно близькою до Національної гвардії України [4]. Досвід операцій в Сахелі та участі в місіях ЄС є особливо цінним для аналізу оперативної взаємодії різнорідних сил у складних оперативних обстановках.

Ізраїльська модель (Ізраїль) демонструє підходи до мобілізаційної готовності, ротаційного навчання резервістів та швидкого переходу від правоохоронних до бойових функцій [7]. Концепція «народної армії» та система цивільно-військового співробітництва (Civil-Military Cooperation, CIMIC) є практично застосовними в умовах України.

Порівняльний аналіз засвідчує кілька принципових розривів між міжнародною практикою та станом сил безпеки і оборони України на початку повномасштабного вторгнення [1; 3]. По-перше, недостатній рівень стандартизації оперативних процедур відповідно до вимог НАТО (STANAG). По-друге, брак інтегрованих систем командування, зв'язку, комп'ютерного забезпечення та розвідки (C4ISR) на тактичному рівні. По-третє, недостатньо розвинена інституційна культура систематичного вивчення і впровадження бойового досвіду [2]. По-четверте, слабка підготовленість до психологічної реабілітації та повернення особового складу до виконання завдань після бойових травм.

Разом із тим слід визнати, що впродовж 2022–2024 років Україна продемонструвала надзвичайну здатність до адаптації: запровадження британських методик тактичної підготовки (операція Interflex), освоєння натівських засобів зв'язку та логістичних процедур, налагодження розвідувального обміну в реальному часі – все це суттєво скоротило згадані розриви [5; 8].

На підставі проведеного аналізу можна визначити такі пріоритетні напрями:

1. Доктринальна реформа, а саме розробка та запровадження оновлених статутів і настанов, сумісних зі стандартами НАТО, з урахуванням бойового досвіду 2022–2024 рр. [6; 7].
2. Інституціоналізація вивчення бойового досвіду, зокрема створення системи збору, аналізу та поширення уроків, засвоєних під час операцій (аналог американського Center for Army Lessons Learned) [6].
3. Модернізація системи підготовки: впровадження ротаційного навчання, сценарно-орієнтованих тренінгів та симуляційних технологій за французькими й ізраїльськими методиками [4; 5].
4. Психологічне забезпечення та реабілітація у вигляді запровадження комплексної системи психологічного супроводу за зразком збройних сил Великої Британії та США [6; 7].
5. Цивільно-військове співробітництво (CIMIC), наприклад, імплементація натівських стандартів взаємодії з органами місцевого самоврядування та цивільним населенням в зоні операцій [7].
6. Правове регулювання – удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує службово-бойову діяльність, з урахуванням євроатлантичних стандартів і практики держав – членів ЄС [1; 3].

Таким чином, міжнародний досвід службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони є потужним ресурсом для якісного перетворення Збройних Сил України, Національної гвардії, інших складових сектору безпеки і оборони [2; 8]. Він не може переноситися механічно – кожна запозичена практика потребує критичної адаптації до вітчизняних правових, організаційних і культурних реалій [3; 4].

Водночас сьогоднішня Україна сама генерує унікальний бойовий досвід, який стає предметом вивчення провідними арміями світу. Взаємний обмін знаннями, поглиблена співпраця з партнерами з НАТО та ЄС, системне інституційне навчання є необхідними умовами побудови сектору безпеки і оборони, здатного ефективно захищати суверенітет і територіальну цілісність держави [1; 7].

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України»: Указ Президента України від 14.03.2016 № 92/2016. URL : https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/424.html (дата звернення: 01.04.2026).

2. Актуальні проблеми теорії та практики службово-бойової діяльності складових сектору безпеки та оборони в сучасних умовах : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 27 жовтня 2023 р.). Київ : КІНГУ, 2023. 210 с. URL : https://kingu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/02/ЗБІРНИК-тез-доповідей-НПК-ФСБД-НГУ-на-сайт.pdf (дата звернення: 01.04.2026).

3. Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони : матеріали ІІ Всеукр. конф. (20 квіт. 2023 р., онлайн). Харків: Ін-т підготовки юрид. кадрів для СБУ НЮУ ім. Я. Мудрого, 2023. 245 с.

4. Табака Т. І. Імплементація зарубіжного досвіду протидії правопорушенням у арміях провідних країн світу в вітчизняну практику. Актуальні проблеми теорії та практики службово-бойової діяльності складових сектору безпеки та оборони в сучасних умовах: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2023. С. 170–173.

5. Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України: зб. тез доп. ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (2022 р.). Хмельницький: НАДПСУ, 2022. 356 с. URL : https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/01/tezy-ii-mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferencziya-osvitno-naukove.pdf (дата звернення: 01.04.2026).

6. Headquarters, Department of the Army. ADP 3-0 Operations. Washington, DC : U.S. Government Publishing Office, 2019. 80 p.

7. NATO. Allied Joint Publication AJP-3 Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations. NATO Standardization Office, 2019. 120 p.

8. Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки та оборони України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, квіт. 2023 р.). Дніпро: ДДУВС, 2023. URL : https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/13864 (дата звернення: 01.04.2026).

Сергій БЕЗПАЛИЙ
професор кафедри вогневої підготовки, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Ольга БАШТОВА
старший викладач кафедри вогневої підготовки навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ, доктор філософії

БОЙОВИЙ ДОСВІД ЯК ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Досвід російсько-української війни докорінно змінив підходи до підготовки бійців. В умовах сьогодення вогнева підготовка – це не просто влучна стрільба по статичних мішенях, а комплексне виживання в умовах високоінтенсивного бою.

Сучасний етап розвитку сектору безпеки і оборони України

характеризується безпрецедентними викликами, пов'язаними з веденням інтенсивних бойових дій. В умовах повномасштабної війни особливого значення набуває якість вогневої підготовки особового складу, яка безпосередньо впливає на ефективність виконання бойових завдань і збереження життя військовослужбовців.

Традиційні підходи до вогневої підготовки, що формувалися в мирний час, виявилися недостатньо адаптованими до умов сучасного бою, який характеризується високою динамікою, невизначеністю, використанням новітніх технологій та необхідністю швидкого прийняття рішень під впливом стресових факторів. У зв'язку з цим виникає потреба в докорінній модернізації системи підготовки кадрів на основі реального бойового досвіду.

Метою дослідження є обґрунтування ролі бойового досвіду як ключового чинника модернізації вогневої підготовки кадрів сектору безпеки і оборони України та визначення основних напрямів її вдосконалення.

Бойовий досвід є унікальним джерелом практичних знань, що відображає реальні умови застосування зброї. Він включає не лише технічні аспекти стрільби, а й тактичне мислення, психологічну стійкість, здатність діяти в умовах ризику та невизначеності [1].

На відміну від навчально-тренувальних умов, бойова обстановка характеризується обмеженим часом на прийняття рішень, наявністю загрози життю, складними умовами видимості, необхідністю взаємодії в підрозділі.

Ігнорування цих факторів у навчальному процесі призводить до розриву між теоретичною підготовкою та практичними потребами.

Бойовий досвід формує якісно інший рівень підготовки, оскільки включає:

- Ситуаційне мислення – здатність оцінювати обстановку в реальному часі.
- Адаптивність – швидке пристосування до змін.
- Інтуїтивні навички – автоматизація рішень під тиском.
- Психологічну витривалість.

На практиці встановлено, що особи з бойовим досвідом швидше реагують на загрозу, демонструють кращу точність у стресових умовах, ефективніше взаємодіють у групі.

Аналіз бойових дій дозволяє виокремити наступне:

- важливість першого пострілу – швидкість реакції критично важлива;
- стрільба в русі є необхідною навичкою;
- обмежена видимість є нормою, а не винятком;
- командна взаємодія визначає результат бою;
- стрес значно впливає на точність стрільби.

Аналіз існуючої системи дозволяє виділити такі основні проблеми як формалізований характер навчання (орієнтація на нормативи, а не на реальні

сценарії), недостатня варіативність вправ, обмежене використання бойових сценаріїв, відсутність системного зворотного зв'язку від учасників бойових дій, недостатній рівень психологічної підготовки тощо. Ці недоліки знижують ефективність підготовки та не забезпечують формування необхідних навичок для сучасного бою.

Ключовими напрямки модернізації вогневої підготовки є:

– стрільба в стресових умовах, замість класичного тиру впроваджуються вправи з високим фізичним навантаженням, обмеженням часу та використанням імітаційних засобів (вибухи, дим), щоб привчити бійця працювати під адреналіном;

– робота з коротких дистанцій (CQB), велика увага приділяється бою в місті, зачистці приміщень та швидкому перенесенню вогню на надкоротких відстанях.

– інтеграція з БпЛА, навчання стрільців взаємодії з аеророзвідкою «коригування вогню з планшета» та специфіці ведення вогню по ворожих дронах;

– тактична медицина та маніпуляції, тобто відпрацювання стрільби однією рукою (умовно пораненою), усунення затримок зброї в рукавицях та перезаряджання у незручних положеннях (лежачи, з-за укриття);

– нічний бій, обов'язкове опанування приладів нічного бачення (ПНБ), тепловізійних прицілів та лазерних цілевказівників, оскільки більшість активних дій відбувається в темряві;

– універсальність**,** навчання роботі не лише зі штатною зброєю, а й з трофейними зразками та іноземним озброєнням (платформи AR, кулемети MG тощо) [2].

Також одним із ключових напрямів модернізації є системне впровадження бойового досвіду в освітній процес. Це може здійснюватися через залучення інструкторів із бойовим досвідом, аналіз реальних бойових ситуацій, розробку навчальних кейсів, оновлення програм підготовки і т.д.

Важливим є створення механізмів збору, узагальнення та впровадження бойового досвіду, що дозволить оперативно адаптувати систему навчання до змін на полі бою.

Бойовий досвід показує, що основною проблемою є не техніка стрільби, а поведінка під стресом. Необхідно впроваджувати тренування з фізичним навантаженням, шумові та візуальні подразники, обмеження часу, сценарії невизначеності тощо. Це дозволяє сформувати стресостійкість і автоматизм дій.

Отже, бойовий досвід є ключовим чинником підвищення ефективності вогневої підготовки кадрів сектору безпеки і оборони України. Його системне використання дозволяє наблизити навчальний процес до реальних умов бойових дій, підвищити рівень професійної підготовки та знизити ризики під час виконання бойових завдань. Модернізація системи вогневої підготовки повинна здійснюватися комплексно, із урахуванням сучасних

викликів, технологічних можливостей та реального досвіду ведення бойових дій.

Список використаних джерел

1. Ягупов В. В. Військова педагогіка : навч. посіб. Київ : Либідь, 2000. 560 с.
2. Торічний О. В. Професійна підготовка військовослужбовців: сучасні підходи. *Військова освіта*. 2020. № 2. С. 45–52.

Валерій БІЛІЧЕНКО
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготови
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
підполковник поліції

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Кримінальні правопорушення, спрямовані проти життя та здоров'я людини, є одними з найтяжчих кримінальних правопорушень, особливо в умовах збройного конфлікту, коли суспільство стикається з різким порушенням правового та соціального порядку. Війна формує специфічні обставини, за яких звичні механізми захисту прав людини часто виявляються недостатньо ефективними, а кримінально-правові норми потребують адаптації до нових викликів.

Особливості воєнного стану не звільняють винних від кримінальної відповідальності за серйозні кримінальні правопорушення. Війна не може бути виправданням для пом'якшення покарань або нехтуванням закону. Основна проблема полягає в необхідності безперервного вдосконалення законодавства та практичного його застосування.

Зокрема, статистика свідчить про значне зростання кількості військових кримінальних правопорушень (на 370% у першому півріччі 2022 року), таких як непокора та дезертирство, що ускладнює загальну криміногенну ситуацію та створює додаткові загрози для життя і здоров'я громадян [1].

Особливе занепокоєння викликають випадки умисних вбивств та завдання тяжких тілесних ушкоджень, адже під час бойових дій ці дії часто носять масовий характер та можуть слугувати інструментом залякування цивільного населення [2]. Чинне законодавство передбачає посилення відповідальності у випадках скоєння таких кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану.

До окремої категорії тяжких кримінальних правопорушень належать насильницькі дії щодо поранених, медичних працівників чи осіб, які не

беруть участь у бойових діях [3, 4]. За такі кримінальні правопорушення передбачено суворі покарання, і у цих випадках принцип невідворотності відповідальності має залишатися непорушним. Зростає загроза актів катувань, приниження гідності та інших форм садистського поводження, що класифікуються як кримінальні правопорушення.

У подібних ситуаціях вагоме значення має оперативне розслідування скоєних дій та забезпечення необхідного захисту для постраждалих осіб [5]. Зокрема, під час проведення слідчих дій та документування злочинів украй важливим є дотримання заходів особистої безпеки працівників правоохоронних органів, зокрема використання тактики «контакт-прикриття» та ретельний огляд місця події на наявність вибухонебезпечних предметів, які можуть бути замасковані [6].

У контексті збройного конфлікту значно ускладнюється визначення меж допустимого застосування сили як військовими, так і цивільними особами. Законодавство чітко визначає, що застосування фізичної сили можливе лише в межах самооборони або під час виконання службових обов'язків.

Окрему категорію становлять злочини проти дітей, жінок і вразливих груп населення [7]. Такі дії мають особливу юридичну кваліфікацію і передбачають максимальні санкції через їх тяжкий характер. Серед найбільш серйозних порушень виділяються незаконне позбавлення волі, примусове переселення та депортація громадян під час війни. Відповідальність за ці кримінальні правопорушення залишається суворою незалежно від обставин, а жодні виправдання чи надзвичайні умови не можуть пом'якшити покарання.

Фіксація та документування кримінальних правопорушень проти життя і здоров'я є надзвичайно важливими завданнями [8]. Для цього активно використовуються відео- та фотоматеріали, свідчення очевидців і висновки експертів. Норми міжнародного гуманітарного права регулюють поведінку учасників конфлікту й відіграють ключову роль у процесі розслідування кримінальних правопорушень проти життя і здоров'я. Узгодження національного законодавства із міжнародними стандартами є необхідним для утвердження справедливості та законності [9].

Процедура кваліфікації кримінальних правопорушень враховує мотиви, умови їхнього скоєння та наявність прямої загрози цивільному населенню [10]. Такий підхід сприяє запобіганню безкарності й реалізації принципу справедливості. Реабілітація жертв та надання соціально-правової підтримки постраждалим від насильницьких дій є невід'ємною частиною системи кримінального правосуддя. Комплексні заходи включають не лише матеріальну компенсацію, а й моральну та психологічну допомогу, спрямовану на полегшення наслідків пережитого [11].

Правоохоронні органи та судові інстанції повинні враховувати специфіку умов збройного конфлікту в своїй діяльності [12]. Під час війни

держава сприяє запровадженню альтернативних способів врегулювання суперечок, а також забезпечує належний доступ цивільного населення до правосуддя. Це є важливим чинником у зменшенні соціального напруження. Кримінально-правове регулювання трансформується шляхом впровадження цифрових технологій у процеси документування та розслідування злочинів. Такі зміни компенсують складнощі, що виникають у воєнний період, і сприяють забезпеченню швидкості та ефективності правозастосування.

У нинішніх реаліях збройного конфлікту особливої ваги набувають міжнародні механізми, спрямовані на забезпечення контролю за дотриманням прав людини [13]. Міжнародні організації активно проводять моніторинг ситуації, фіксують випадки насильства та формують експертні висновки, що можуть слугувати важливими доказами в рамках національних судових процесів, зокрема під час кваліфікації серйозних кримінальних правопорушень.

Окремий акцент робиться на превентивних заходах, спрямованих на запобігання кримінальним правопорушенням проти життя і здоров'я людей [14]. До цих заходів належать навчальні програми для військових і працівників правоохоронних органів, спрямовані на дотримання стандартів гуманного ставлення, а також проведення інформаційних кампаній для освіти цивільного населення щодо безпечної поведінки в умовах конфлікту.

Ключовим елементом також є доступ постраждалих до медичної та психологічної допомоги [15]. Оскільки, у воєнних умовах своєчасне надання медичної підтримки не лише зберігає життя, а й мінімізує наслідки важких травм, сприяючи швидшому фізичному і психологічному відновленню постраждалих. Зокрема, надання домедичної допомоги в умовах бойових дій або підвищеної небезпеки має здійснюватися за алгоритмом M-A-R-C-H-E з урахуванням поділу на тактичні зони («червона», «жовта», «зелена»), що дозволяє мінімізувати ризики для життя як постраждалого, так і особи, що надає допомогу [6]. Це допомагає зміцнити соціальну стабільність та зменшити довготривалі негативні наслідки конфлікту [16].

Таким чином, боротьба із кримінальними правопорушеннями проти життя та здоров'я в умовах збройного конфлікту потребує всебічного підходу. Дотримання норм національного та міжнародного права, виконання рекомендацій судових органів і ретельне розслідування кримінальних правопорушень є основними умовами захисту прав громадян і зміцнення верховенства права.

Список використаних джерел

1. Особиста безпека працівників поліції під час виконання службових обов'язків : метод. рекомендації / кол. авт. ; за ред. к.ю.н., доц. В. Д. Поливанюка. Дніпро : ДДУВС, 2021. 68 с.

2. Демидова Л. М. Воєнні злочини: проблеми визначення та кваліфікації. *Вісник Юридичного факультету Ужгородського університету.* 2024. URL : https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/44-1.pdf

3. Піддубна М. В. Об’єкт воєнних злочинів у кримінальному праві України. 2023. Вилучено з: https://old.univer.km.ua/visnyk/1720.pdf

4. Толмачова Ю., Чорна А. Сучасний стан кримінально-правового забезпечення протидії організованій злочинності в україні. *VI Всеукраїнська студентська наукова конференція «Науковий простір: аналіз, сучасний стан, тренди та перспективи»*, 18 жовтня 2024 р., м. Київ, 2024. С. 221–224. URL : https://archive.liga.science/ index.php/conference-proceedings/article/view/1241.

5. Харитонов С. О. Кримінальна відповідальність за військові злочини за кримінальним правом України. Харків : Право. 2018. URL : https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/487/3_Kriminalna_vidpovidalnist_vijskovi_zlochini_Mono_vnutri.pdf

6. Біліченко В. В. Міжнародні стандарти щодо захисту ключових прав та свобод людини в діяльності правоохоронних органів України. Том 27 (2020): Наукові праці Національного університету “Одеська юридична академія» С. 30–35. URL : http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom27/6.pdf

7. Литвинов О. М. Злочинність і протидія їй в умовах війни : кримінально-правовий та кримінологічний виміри. Харків: Право. 2023. 252 с. URL : https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0574ad96-4bdd-4d82-a006-5684cc4b0442/content

8. Харітонов С. О. Військові злочини в системі кримінального права України. Юридичний науковий журнал. 2018. URL : https://www.juris. vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/5_2018/22.pdf

9. Карпенко Кримінальна відповідальність за військові злочини в Україні: історія та теорія. Монографія. Вилучено з: https://nam.kyiv.ua/files/publications/monogra-karpenko.pdf

10. Орлов Ю. В., Литвинов О. М. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану: воєнні злочини (стаття 438 КК). Аналітична доповідь. Дослідницький центр. 2023. URL : https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2023/06/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84_

%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%96_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%96_%D0%9F%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_2022.pdf

11. Юридична психологія. Воєнні злочини: криміналістична характеристика та можливість подвійної кваліфікації (ст. 438 КК України). Юридична психологія. 2024. № 2. URL : https://psychped.navs.edu.ua/ index.php/psychped/article/download/1662/1653

12. Коломієць Н. В., Бровко А. В. Кримінально-правова характеристика військових кримінальних правопорушень. Науковий вісник Ужгородського університету. 2024. URL : https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/3d75ce6f-65e8-429a-902a-3bc883de5dc2

13. Татаренко І. В., Котова Л. В. Кримінальна відповідальність за воєнні злочини в Україні в контексті імплементації норм Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2024. URL : https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/961

14. Назаренко П. Г., Баєва Л. В., Семенюк-Прибать А. В. Кримінальна відповідальність за воєнні злочини у контексті збройної агресії проти України. Електронний архів НАВС. 2023. URL : https://elar.navs.edu.ua/items/6909bd50-edb6-47b3-8417-63f1599c33cd

15. Оробець К. М. Кримінальні правопорушення, вчинені в умовах воєнного стану: суспільна небезпечність та законодавче закріплення. Видавничий дім «Балтія». 2022. DOI 10.30525/978-9934-26-223-4-155. URL : https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-155

16. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров’я особи. Самарівський кооперативний фаховий коледж. 2022. URL : http://nkkep.com/wp-content/uploads/2022/03/P-33-Kry-minal-ne-pravo-15.03.pdf

17. Казначеєв Д. Права людини в умовах збройного конфлікту (війни). *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали VI Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Дніпро, 11 берез. 2022 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 81-84

Валентин БІЛИК
старший викладач Національної
академії внутрішніх справ

Ангеліна СТИЦЕНКО
курсант Національної
академії внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПИТАННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ КУРСАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ ЗВО ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Фізична підготовка працівників правоохоронних органів України є педагогічно організованим процесом, що забезпечує спеціалізовану фізичну готовність до виконання професійних завдань з урахуванням їхніх специфічних характеристик.

У курсантів і студентів фізична підготовка має сприяти збереженню здоров'я, підтриманню творчої та трудової активності, всебічному розвитку фізичних якостей, а також формуванню важливих професійних умінь і навичок. Основними цілями занять з фізичної підготовки є:

– ефективне формування індивідуального набору необхідних рухових знань, вмінь та навичок і доведення їх до високого рівня досконалості;

– навчання застосуванню отриманих знань і вмінь у повсякденному житті для особистого самовдосконалення.

Аналіз сучасних проблем фізичного виховання ЗВО. В умовах воєнного стану система фізичної підготовки та фізичного виховання курсантів і студентів стикається з серйозними викликами, які потребують швидких і адаптивних рішень. Важливо не лише підтримувати належний рівень фізичного здоров'я молоді, а й сприяти їхньому психічному добробуту. Це можливо завдяки адаптації навчальних програм, впровадженню інноваційних технологій та створенню безпечного середовища для навчання та занять. Лише комплексний підхід дозволить зменшити негативний вплив воєнних реалій на фізичну підготовку та фізичне виховання курсантів і студентів та забезпечити їхню готовність до подальшого життя та навчання.[1]

Зміни, зумовлені воєнним станом, вимагають трансформації системи

фізичного виховання у закладах вищої освіти із фокусом на особистісні потреби студентів, стан їхнього здоров'я та мотивацію в умовах воєнної ситуації. Реформа цього процесу передбачає перегляд основних підходів і пріоритетів, застосування ефективних методик та засобів фізкультурно-оздоровчої діяльності. До того ж важливо підвищувати вимоги до матеріально-технічної бази навчальних закладів і рівня професійної компетенції викладачів фізичної підготовки та фізичного виховання.[2]

Професійно-психофізична підготовленість працівників Національної поліції є інтегрованим комплексом здібностей, що забезпечують досягнення максимальних результатів під час виконання професійних завдань. Цей комплекс охоплює фізичну (рівень розвитку основних рухових якостей), технічну (засвоєння системи рухів), тактичну (знання тактики дій у різних ситуаціях) та психологічну (готовність до подолання стресу, участі в поєдинках і розвиток професійно важливих якостей, умінь та навичок), що функціонують у тісному взаємозв'язку.

Жоден із компонентів підготовленості не діє незалежно, вони утворюють єдиний складний комплекс. Його завдання – забезпечити ефективну діяльність у конфліктних, екстремальних та складних умовах, а також у процесі двобою. До того ж, елементи підготовленості взаємопов'язані: кожна складова залежить від рівня розвитку інших і водночас впливає на їх вдосконалення. Наприклад, технічна майстерність напряму залежить від розвиненості таких рухових якостей, як сила, швидкість, витривалість, гнучкість і координація. Ефективність рухових дій значною мірою зумовлена технічною економічністю та рівнем спеціальної психологічної стійкості.

Точність і ефективність прийнятих тактичних рішень визначаються як фізичними й функціональними можливостями людини, так і її здатністю швидко сприймати та аналізувати інформацію, а також сміливістю, рішучістю і вмінням знаходити нестандартні виходи зі складних ситуацій. Отже, професійно-психофізична підготовленість працівників Національної поліції є гармонійною сукупністю розвинених фізичних, психологічних і професійних характеристик, які відповідають вимогам специфіки їхньої діяльності.[3]

Інноваційні підходи та прикладний аспект. Одним із ефективних підходів до оптимізації планування підготовки курсантів та студентів є розробка та впровадження програмних комплексів, що дозволяють акумулювати та систематизувати напрацьований досвід фахівців. У цьому процесі важливу роль відіграють комп'ютерні технології, які виступають посередниками та надають корисну інформацію в зручному й доступному вигляді. Наприклад, комп'ютерна програма «Fizra_z» стала корисним інструментом для організації тренувального процесу як для вчителів фізичної культури, так і для тренерів спортивних секцій. Цей програмний продукт створений для полегшення врахування індивідуальних характеристик учнів і

планування фізичних навантажень, а також надає можливість фахівцям зручно вводити, редагувати, зберігати й аналізувати інформацію щодо уроків фізкультури чи тренувань.

Сучасні спортивні тренери повинні відповідати високим вимогам. Для досягнення професійних успіхів вони повинні добре орієнтуватися у світовому інформаційному просторі, володіти навичками пошуку й обробки інформації за допомогою новітніх технологій. Отже, є очевидною потреба у впровадженні інформаційних технологій у планування тренувального процесу, а також у створенні систем управління базами даних (СУБД), які дозволятимуть зберігати й ефективно використовувати методики та засоби тренувань.

Наразі маємо розглянути використання інформаційних технологій у сфері спортивних єдиноборств. Цій тематиці присвячено багато досліджень, і вже розроблено чимало ресурсів для вдосконалення підготовки спортсменів. Серед них – електронний мультимедійний навчально-методичний комплекс «Фізичне виховання студентів на основі використання засобів східних єдиноборств». Зазначений комплекс містить матеріали для вивчення[4]

Успішність підготовки майбутніх фахівців залежить від гармонійного поєднання фізичного виховання з освоєнням тактико-спеціальних компетенцій та посиленням психологічної стійкості. Використання інноваційних методик, таких як функціональне багатоборство (кросфіт) і вправи для тренування когнітивної витривалості у стані перевантаження, закладає основу для високого рівня професійної готовності. Завдяки цьому випускники зможуть ефективно виконувати службово-бойові завдання, зберігаючи працездатність і психоемоційну стабільність навіть за найскладніших умов воєнного часу.

Список використаних джерел

1. Зубченко Л.В Оптимізація процесу фізичної підготовки курсантів через використання фітес-програм силової спрямованості. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки.* 2020 №1 (332) с.65-73

2. Актуальні проблеми фізичного розвитку сучасної молоді у період воєнного стану: збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 28 листопада 2024 року)./ упор. Переверзєва С.В, ред. кол. Батюк А.М., Зубченко Л.В., Переверзєва С.В. Кривий Ріг : Криворізький державний педагогічний університет, 2024. 125 с

3. Агаєв Н. А. Визначення психологічних якостей військовослужбовців миротворчого контингенту. *Вісник Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут».* 2006. Вип. 1. С. 124–129.

4. Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та ерготерапії: Матеріали І Всеукраїнської електронної науково-практичної конференції зміжнародною участю (Київ, 19 квітня 2018 р.) / під заг. ред. О.А. Шинкарук. Київ : НУФВСУ, 2018. – 131 с

Віктор БОГУСЛАВСЬКИЙ
інспектор ВАП УПД ГУНП
в Луганській області,
майор поліції,
кандидат юридичних наук, доцент

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Спеціальна фізична підготовка є важливою складовою професійного становлення майбутніх правоохоронців, оскільки вона забезпечує розвиток основних фізичних якостей та формує готовність до виконання службових завдань у складних умовах. Як зазначає В. О. Галімський, систему фізичного виховання має бути спрямовано на гармонійне поєднання фізичного розвитку та формування прикладних навичок, необхідних для професійної діяльності поліцейського [1].

Використання прийомів рукопашного бою та спеціальної фізичної підготовки відіграє ключову роль під час затримання правопорушників. За даними В. А. Ластовкіна, правильне застосування бойових прийомів дозволяє ефективно контролювати дії супротивника, забезпечуючи безпеку як поліцейського, так і затримуваної особи, що є важливим у службовій діяльності [2].

Важливим аспектом є інтеграція спеціальної фізичної підготовки з тактичною та психологічною підготовкою. Це забезпечує здатність правоохоронця не лише фізично витримувати навантаження, а й діяти в умовах стресу, швидко приймати рішення та зберігати контроль над ситуацією [3].

Поєднання фізичної, тактичної та психологічної підготовки дозволяє сформувати у поліцейського цілісну систему професійних навичок, необхідних для ефективного реагування на складні та небезпечні ситуації. Такий підхід забезпечує не лише технічну правильність дій, а й їхню доцільність залежно від обстановки, що є вирішальним фактором під час виконання службових завдань

До того ж, інтегровані тренування сприяють розвитку здатності до швидкої адаптації в умовах невизначеності та обмеженого часу. Поліцейський вчиться діяти злагоджено, оцінювати ризики та обирати оптимальні варіанти поведінки, що значно підвищує ефективність дій у стресових і конфліктних ситуаціях

Важливим результатом такої підготовки є формування психологічної стійкості та впевненості у власних діях. Завдяки регулярному відпрацюванню комплексних сценаріїв, правоохоронець набуває досвіду дій у наближених до

реальних умовах, що дозволяє мінімізувати вплив стресових факторів та забезпечити контроль над ситуацією навіть у критичних умовах

Систематичне проведення тренувань із моделюванням реальних ситуацій сприяє формуванню автоматизованих рухових навичок та підвищує рівень готовності до виконання службових обов'язків. Такі тренування включають дії в обмеженого простору, низької видимості, фізичного опору та психологічного тиску [4]

Також такі тренування формують у поліцейського здатність швидко орієнтуватися в нестандартних умовах і приймати ефективні рішення в умовах дефіциту часу. Відпрацювання дій у наближених до реальності сценаріях сприяє розвитку координації, витривалості та стресостійкості, що дозволяє мінімізувати помилки під час виконання
службових завдань і підвищує загальну безпеку як самого правоохоронця, так і оточуючих осіб.

Спеціальна фізична підготовка виступає основою професійної готовності поліцейських до дій в екстремальних умовах, оскільки забезпечує розвиток необхідних фізичних якостей, формує навички самозахисту та підвищує стресостійкість. Її інтеграція з тактичною та психологічною підготовкою дозволяє забезпечити ефективне виконання службових завдань, зменшити ризик правмування та підвищити загальну безпеку як працівників поліції, так і громадян

Список використаних джерел

1 Галімський В. О. Система фізичного виховання у процесі професійної підготовки майбутніх правоохоронців. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. URL : https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1318?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 05.04.2026)

2 Ластовкін В. А. Правові засади застосування прийомів рукопашного бою при затриманні правопорушника. Матеріали круглого столу ДДУВС. 2023. URL : https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/7233?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 05.04.2026)

3 Порохнявий А. В., Жданова К. В. Роль спорту в підвищенні фізичної підготовки та стресостійкості співробітників Національної поліції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. № 85 URL : https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/315412?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 05.04.2026)

4Шаблевська К., Євдокимов І., Порохнявий А**.** Роль спеціальної фізичної підготовки у підвищенні професійної готовності поліцейських до екстремальних ситуацій // *UNIVERSUM*. 2024. № 14. URL : https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1383?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 05.04.2026)

5Ленкова Т. Р., Казначеєв Д. Г. Професійна підготовка працівників Національної поліції України та її особливості щодо дій в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми службовобойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану. 2022. С. 149-150.

Дмитро БОДИРЄВ
старший викладач кафедри
вогневої підготовки

Володимир МАЛЯРЕНКО
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування Національної поліції
України Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ІНТЕГРАЦІЯ БОЙОВОГО ДОСВІДУ У СИСТЕМУ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАВОХОРОНЦІВ

Сучасні виклики воєнного стану в Україні зумовлюють необхідність радикального перегляду підходів до підготовки поліцейських. Особливого значення набуває психологічна та фізична стійкість правоохоронців, оскільки недостатня стресостійкість або низька фізична витривалість здатні суттєво знизити ефективність дій у тривалих операціях або під час протидії збройним загрозам. Тому сучасна підготовка повинна включати тренінги з управління стресом, роботу з психологами та спеціальні фізичні вправи, які максимально імітують умови бойових дій.

Інтеграція бойового досвіду у навчальні програми розглядається, як пріоритетний напрям розвитку системи підготовки поліцейських. Це не обмежується оновленням навчальних планів, а передбачає інтеграцію реальних сценаріїв бойових дій, аналіз практичних кейсів та використання досвіду військовослужбовців [1]. Такий підхід дозволяє формувати навички швидкого прийняття рішень у стресових умовах, адаптації до обмеженого часу та високого ризику для життя і здоров'я. Водночас він підвищує психофізіологічну стійкість правоохоронців та рівень їхньої професійної готовності для забезпечення ефективної реалізації службових функцій у кризових ситуаціях.

Важливим аспектом інтеграції бойового досвіду є поєднання теоретичної підготовки з практичними вправами, що максимально наближені до реальних умов бойових та кризових ситуацій Це включає моделювання оперативних сценаріїв, взаємодію з військовими підрозділами та роботу з психологами для відпрацювання алгоритмів поведінки під час стресу. Такий комплексний підхід дозволяє поліцейським не лише відпрацьовувати технічні навички, а й тренувати прийняття рішень у умовах невизначеності, підвищує адаптивність до непередбачуваних загроз і формує впевненість у власних діях.

Важливе значення у підготовці правоохоронців також мають сучасні

технології, зокрема стрілецьких симуляторів і тренажерів, які дозволяють відтворювати бойові умови та підвищувати ефективність навчання у контрольованих умовах. Безпековий ризик таких засобів дає змогу імітувати динамічні ситуації, тренувати точність стрільби, швидкість реакції та координацію дій у складі підрозділу. До того ж, симулятори сприяють формуванню стресостійкості, оскільки правоохоронці відпрацьовують алгоритми повежжа для комплексної системи підготовки, де бойовий досвід, практичні навички та технологічні інструменти взаємно доповнюють один одного, підвищуючи функціональну готовність поліцейських до виконання службових завдань у контексті сучасного воєнного протистояння.

Не менш важливим є поєднання психологічної підготовки з практичними тренуваннями, що моделюють кризові ситуації та взаємодію з військовими [2]. Такий комплексний підхід забезпечує формування здатності поліцейських ефективно оцінювати оперативну обстановку, координувати дії у складі підрозділу та приймати обґрунтовані рішення щодо застосування вогнепальної зброї.

За словами Карпенка О. М., вогнева підготовка є ключовим елементом професіоналізму поліцейських, проте нинішні умови воєнного стану потребують включення додаткових компонентів бойового досвіду та психофізіологічної підготовки сучасні виклики вимагають її розширення за рахунок інтеграції бойового досвіду та комплексного розвитку психофізіологічної готовності [4]. Такий підхід дає змогу правоохоронцям ефективно пристосовуватися до реальних умов службової діяльності під час воєнного стану, підвищуючи оперативну ефективність та сприяє збереженню життя і здоров'я як самих працівників поліції, так і цивільного населення.

Таким чином, система вогневої підготовки в Україні поступово переходить від суто технічного навчання до комплексної моделі, яка поєднує бойовий досвід, психологічну стійкість, фізичну витривалість та сучасні технології. До того ж, інтеграція бойового досвіду і тренування у реалістичних сценаріях сприяє підвищенню стресостійкості, формуванню командної взаємодії та адаптації до екстремальних умов, що безпосередньо впливає на безпеку громадян, забезпечення національної безпеки та стабільність держави.

Список використаних джерел

1. Ротань К. О., Забора А. В. Інтеграція бойового досвіду в навчальні плани підготовки патрульної поліції. URL : https://dspace.univd.edu.ua/entities/publication/dddd9fd7-6746-44cd-ae97-0d69e1fbb21b?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 23.03.2026).

2. Глян Т. Д., Зеленський Є. С. Принципи та методика проведення занять з вогневої підготовки для працівників поліції, які несуть службу на деокупованих територіях. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. № 85(2*)* URL : https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/11/42-1.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 24.03.2026)

3. Поливанюк В., Бодирєв Д. Використання сучасних технологій вогневої

підготовки поліцейських в умовах війни: переваги та недоліки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2(123) URL : https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/12104/1/5.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 24.03.2026).

4. Карпенко О. М. Вогнева підготовка як ядро поліцейського професіоналізму та інтеграція бойового досвіду. *Perspectives of Law and Society*. 2025. № 2. С. 12–18. URL : https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/download/31846/31806/45465?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 24.03.2026).

5. Казначеєв Д.Г., Лопаєва О.М. Роль та місце службово-бойової діяльності в забезпеченні національної безпеки. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 13 березня 2020 р.). Дніпро : ДДУВС, 2020. – С. 221-222.

6. Казначеєв Д.Г. Вплив стресових факторів на прийняття рішень про застосування вогнепальної зброї поліцейськими. *Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони* : матеріали всеукр. круг. столу (м. Харків, 23 квіт. 2021 р.). Харків : ФОП Бровін О.В., 2021. Вип. 5. 412 с. С.200-203

Оксана БОЙКО
старший науковий співробітник науково-дослідного відділу цивільного захисту науково-дослідного центру цивільного захисту Інституту наукових досліджень з цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, кандидат наук з державного управління

ДІЇ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Аварійно-рятувальні формування, спеціалізовані служби та інші формування цивільного захисту, призначені для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації надзвичайних ситуацій, становлять сили цивільного захисту.

Сили цивільного захисту Законом України «Про національну безпеку України» визначені як складова сектору безпеки і оборони та віднесені до сил безпеки держави. Також Державну службу України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) визначено складовою сектору безпеки і оборони [1].

З введенням в Україні з 24 лютого 2022 року воєнного стану єдина державна система цивільного захисту розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 № 179 переведена та функціонує у найвищій ступені готовності [2].

Вже на початку російсько-української війни сформовано необхідні

організаційно-правові засади ефективного функціонування як єдиної державної системи цивільного захисту, так і її функціональних та територіальних підсистем, органів і підрозділів цивільного захисту в умовах дії воєнного стану. Впродовж 2022-2026 років забезпечено оперативне прийняття Верховною Радою України і Кабінетом Міністрів України понад 160 нових законопроєктів та тих, якими внесено відповідні зміни і доповнення до чинної нормативно-правової бази, оновлення відомчої нормативної бази МВС та ДСНС.

Оновлено визначення терміну «Цивільний захист». «Цивільний захист – це комплекс заходів, які реалізуються на території України в мирний час та в особливий період і спрямовані на захист населення, територій, майна, матеріальних і культурних цінностей від пожеж, надзвичайних ситуацій, запобігання виникненню таких ситуацій та небезпечних подій, ліквідацію їх наслідків, надання допомоги постраждалим, здійснення державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки» [3].

Внесеними змінами до Кодексу цивільного захисту України визначено додаткові завдання єдиної державної системи цивільного захисту у відбудовний період: «проведення цільової мобілізації для ліквідації наслідків ведення воєнних дій та надзвичайних ситуацій; ліквідація наслідків воєнних дій у населених пунктах та на територіях, що зазнали впливу засобів ураження; вжиття заходів для відновлення об'єктів критичної інфраструктури сфери життєзабезпечення населення; визначення населених пунктів та районів, що потребують проведення гуманітарного розмінування, маркування небезпечних ділянок, проведення очищення (розмінування) територій; залучення до ліквідації наслідків ведення воєнних дій та надзвичайних ситуацій міжнародної допомоги» [3].

Серед характерних напрямків діяльності сил цивільного захисту в умовах воєнного стану: ліквідація наслідків ракетних обстрілів; гасіння пожеж; евакуація населення з прифронтових територій та місць виникнення надзвичайних ситуацій; проведення гуманітарного розмінування тощо.

Загалом із початку повномасштабного військового вторгнення рф на територію України ДСНС здійснено 247 тис. 671 виїзд на ліквідацію наслідків обстрілів населених пунктів, врятовано 6 тис. 926 осіб, ліквідовано 31 тис. 803 пожежі, підвезено 14 тис. 776 тонн продуктів харчування та 186 тис. 434 тонни питної і технічної води, забезпечено аварійним електроживленням 2 тис. 524 об'єкти соціальної сфери, надано психологічну допомогу 303 тис. 743 особам. Піротехніками ДСНС здійснено 166 тис. 355 залучень, де виявлено та знешкоджено 638 тис. 064 од. вибухонебезпечних предметів (у т. ч. 5 тис. 051 од. авіаційних бомб). Обстежено територію площею 1 тис. 945 кв. км (194 тис. 526 га, з них 5 тис. 640 га за допомогою машин механізованого розмінування) [4].

Досягненню таких результатів під час виконання дій за призначенням сприяє організована в силах цивільного захисту система службової

підготовки. Порядок організації службової підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту затверджено наказом Міністерства внутрішніх справ України від 15 червня 2017 року № 511 (із змінами), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 10 липня 2017 року за № 835/30703 [5].

В умовах воєнного стану ДСНС посилено взаємодію органів управління та сил цивільного захисту зі Збройними Силами України та правоохоронними органами під час виконання ними завдань за призначенням, здійснюється постійний обмін необхідною для виконання завдань та функцій оперативною інформацією.

Питання функціонування органів та підрозділів цивільного захисту в умовах дії воєнного стану досліджували М. Андрієнко, Я. Балло, О. Бойко, П. Гаман, В. Демчук, О. Жихарєв, Р. Климась, Н. Клименко, М. Кулєшов, О. Лещенко, В. Ніжник, А. Одинець, О. Сізіков, А. Слюсар, І. Соколовський, Ю. Фещун, А. Фомін, В. Юрченко, О. Ященко та інші.

Сили цивільного захисту під час війни взяли участь у оборонному огляді громадської безпеки та цивільного захисту України на виконання Указу Президента України від 23 грудня 2022 року № 883. Після схвалення Кабінетом Міністрів України Звіту за результатами проведеного огляду громадської безпеки та цивільного захисту (протокол від 15 вересня 2023 року № 101) Міністерством внутрішніх справ України 6 листопада 2023 року оголошено про початок підготовки передбаченої Законом України «Про національну безпеку України» Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України, де буде зокрема враховано і досвід функціонування сил цивільного захисту в умовах дії воєнного стану.

Науковцями Львівського державного університету безпеки життєдіяльності узагальнено досвід дій за призначенням органів та підрозділів цивільного захисту та видано навчальний посібник «Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану» [6].

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469 – VIII. Дата оновлення: 24.01.2026. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19 (дата звернення: 04.04.2026).

2. Про організацію функціонування єдиної державної системи цивільного захисту в умовах воєнного стану: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 р. № 179 – р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2022-%D1%80#Text (дата звернення: 04.04.2026).

3. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02 жовтня 2012 р. № 5403 – VI. Дата оновлення: 22.03.2026. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text (дата звернення: 04.04.2026).

4. Інформаційно-аналітична довідка про надзвичайні ситуації, які виникли в Україні упродовж 2025 року. *Вебсайт ДСНС.* URL : https://dsns.gov.ua/upload/2/5/4/5/2/2/7/12-2026.pdf (дата звернення: 04.04.2026).

5. Про затвердження Порядку організації службової підготовки осіб рядового і

начальницького складу служби цивільного захисту: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15 червня 2017 року № 511 (зі змінами), зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10 липня 2017 року за № 835/30703. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0835-17#Text (дата звернення: 04.04.2026).

6. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: посібник/ за ред. М.С. Коваля. Львів: ЛДУБЖД, 2023. 308 с. URL : https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/handle/123456789/12432 (дата звернення: 04.04.2026).

Василь ВЕРБОВИЙ
кандидат наук фізичного
виховання та спорту, доцент

Валерія ПОТАПЕНКО
курсант ННЕКІ
Національної академії внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану значно зростає навантаження на правоохоронні органи, які виконують не лише функції із підтримання правопорядку, а й забезпечують захист населення, охорону стратегічних об’єктів, реагування на диверсійні загрози, евакуаційні заходи та взаємодію з військовими формуваннями. У таких умовах особливого значення набуває ефективність організаційно-правових механізмів діяльності правоохоронних органів, удосконалення нормативного регулювання їх повноважень, а також пошук оптимальних форм і методів забезпечення публічної безпеки, що й зумовлює необхідність комплексного наукового аналізу ролі правоохоронних органів у гарантуванні публічної безпеки під час воєнного стану та визначення напрямів підвищення ефективності їх діяльності.

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Заради забезпечення публічної безпеки умови воєнного стану зобов’язують публічну владу вдатися до обмеження

прав і свобод людини, а також розширення дискреційних повноважень органів публічної влади, насамперед які належать до сфери безпеки й оборони, що, відповідно створює реальну загрозу верховенству права та правам і свободам людини [1, с. 47].

Для того, щоб органи (підрозділи) Національної поліції могли ефективно забезпечувати публічний порядок та публічну безпеку в умовах воєнного стану, необхідно щоб зазначена діяльність була належним чином організована. Для цього, з урахуванням оперативної обстановки, соціальних, політичних та економічних умов, що склалися, потрібно вжити заходів щодо розстановки особового складу поліцейських, забезпечення їх необхідними матеріально-технічними ресурсами, відпрацювати алгоритм дій поліцейських у надзвичайних ситуаціях, які можуть трапитися. У зв'язку з цим потребує уваги здійснення ретельного планування дій поліцейських у відповідних ситуаціях. У плані вказуються також підстави і порядок введення його в дію. Типові плани багаторазового використання дають можливість економити час під час розроблення управлінських рішень, виборі оптимальних варіантів і порядку дій, попередніх розрахунків сил і засобів, підготувати особовий склад до діяльності в умовах воєнного стану. До того ж, важливого значення набуває психологічна підготовка особового складу, спеціальна фізична та професійна натренованість і загартованість [2, с. 118].

Важливою особливістю забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку Національною поліцією України в умовах воєнного стану є ефективна взаємодія з добровольчими формуваннями територіальної оборони, а саме відповідно до п. 3 ст. 3 Закону України «Про основи національного спротиву»: своєчасне реагування та вжиття необхідних заходів щодо оборони території та захисту населення на визначеній місцевості до моменту розгортання в межах такої території угруповання військ (сил) або/чи угруповання об'єднаних сил, призначених для ведення воєнних (бойових) дій із відсічі збройної агресії проти України; участь в охороні та обороні важливих об'єктів і комунікацій, інших критично важливих об'єктів інфраструктури, визначених Кабінетом Міністрів України, та об'єктів обласного, районного, сільського, селищного, міського значення, районного у містах рад, сільських, селищних, порушення функціонування та виведення з ладу яких становить загрозу для життєдіяльності населення; участь у здійсненні заходів щодо тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зон/районів надзвичайних ситуацій та/або ведення воєнних (бойових) дій; участь у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку в населених пунктах; участь у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану в разі його введення на всій території України або в окремих її місцевостях; участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними формуваннями агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними

формуваннями; участь в інформаційних заходах, спрямованих на підвищення рівня обороноздатності держави та на протидію інформаційним операціям агресора (противника) [3, с. 228].

Правовий режим воєнного стану змінює не лише загальні умови функціонування державних органів, а й визначає нові повноваження та обов'язки для правоохоронних органів, серед яких особливо важливу роль відіграють Національна поліція та Національна гвардія України. Їхня діяльність під час воєнного стану не лише спрямована на виконання стандартних функцій щодо охорони правопорядку, але й включає забезпечення безпеки в умовах надзвичайних ситуацій, а також ефективне реагування на загрози національній безпеці. Важливість і специфіка цієї діяльності обумовлені необхідністю враховувати як традиційні завдання правоохоронних органів, так і нові обставини, які виникають під час дії воєнного стану [4, с. 547].

Зростання значущості взаємодії різнорідних сил під час спільного виконання оперативно-службових та службово-бойових завдань, складність взаємозв'язку і взаємодії заходів, що проводяться у різних умовах обстановки, а також наявність великої кількості способів та форм оперативно-службової діяльності викликає потребу їх глибокого дослідження з урахуванням умов та завдань. Тобто, у практиці управління об'єктивно існує невідповідність між наростаючою складністю й обсягом задач та спроможністю органів управління різних відомств і рівнів до їх вирішення суб'єктивним відношенням керівників до визначення мети, завдань та способів дій. Підвищення обґрунтованості планування може бути досягнуто шляхом врахування їх можливостей та ресурсів, способів оперативно-службових (службово-бойових) дій для створення, спільно з іншими суб'єктами, необхідних можливостей до виконання завдань у відповідності до параметрів загроз. Дослідження спільних заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку, зокрема захисту державного кордону, без належної уваги до чіткої організації взаємодії веде до неповного розуміння притаманних їй об'єктивних закономірностей і недостатньо ефективного управління на практиці. Таким чином, організація взаємодії між правоохоронними органами та військовими формуваннями з подальшим її уточненням та підтриманням в ході виконання спільних завдань (заходів) потребує подальшого дослідження, усвідомлення взаємозв'язків у системі, взаємовпливу та взаємозалежності її елементів [5, с. 242].

Отже, забезпечення публічної безпеки під час воєнного стану є одним із найважливіших напрямів діяльності правоохоронних органів України, оскільки від ефективності їх роботи залежить стабільність правопорядку, захист життя і здоров'я населення, а також належне функціонування державних інституцій у складних безпекових умовах. Діяльність правоохоронних органів у цей період характеризується розширенням повноважень, посиленням взаємодії з військовими формуваннями, органами

державної влади та місцевого самоврядування, а також застосуванням додаткових організаційних і правових механізмів реагування на загрози громадській безпеці. Подальше підвищення ефективності забезпечення публічної безпеки потребує вдосконалення нормативно-правового регулювання, зміцнення інституційної спроможності правоохоронних органів, розвитку міжвідомчої координації та впровадження сучасних підходів до управління безпековими процесами в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Мацелик Т.О. Адміністративна діяльність правоохоронних органів під час забезпечення публічного порядку та безпеки в період воєнного стану: крізь призму принципу верховенства права. *Ірпінський юридичний часопис.* 2023. С. 46-55. URL : https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/184 (дата звернення: 04.03.2026)

2. Середа В.В. Особливості забезпечення публічної безпеки та публічного порядку органами (підрозділами) національної поліції під час воєнного стану. *Юридичний бюлетень*. 2023. С. 115-121. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream /1234567890/6239/1/%D0%A5%D0%B0%D1%82%D0%BD%D1%8E%D0%BA.pdf (дата звернення: 04.03.2026)

3. Афонін Д.С. Особливості забезпечення публічної безпеки і порядку Національною поліцією України в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2022. С. 224-230. URL : https://web.archive.org/web/20220820075856id_ /http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/1-2/41.pdf (дата звернення: 04.03.2026)

4. Рєзнік О.М. Організаційно-правові засади діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення публічної безпеки під час дії правового режиму воєнного стану. 2025. С. 547-567. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a4f3b54f-e5ef-4cc7-8cae-8fe4fe4f4fd2/content (дата звернення: 04.03.2026)

5. Мальцев А.Ю. Проблемні питання організації взаємодії між правоохоронними органами та військовими формуваннями під час виконання завдань із забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєного стану. 2022. С. 240-243. URL : https://ndekc.lviv.ua/pdf/14.pdf#page=241 (дата звернення: 04.03.2026)

Артур ВОЛОБОЄВ
начальник відділу
організації освітнього процесу
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософії

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ ПРОФЕСІЙНОГО ВІДБОРУ КАНДИДАТІВ НА СЛУЖБУ В ПОЛІЦІЮ: ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ

Кадрова політика у правоохоронній сфері безпосередньо впливає на рівень суспільної довіри до поліції. Від того, хто саме стає поліцейським, які ціннісні установки, мотивація та моральний профіль притаманні цій особі,

залежить чи зможе орган правопорядку виконувати покладену на нього функцію служіння суспільству. З огляду на це, правова конструкція Закону України (далі – ЗУ) «Про Національну поліцію» передбачає систему принципів поліцейської діяльності, що охоплює верховенство права (ст. 6), дотримання прав і свобод людини (ст. 7), законність (ст. 8), відкритість і прозорість (ст. 9), політичну нейтральність (ст. 10) [1]. Ці принципи окреслюють нормативну основу, але не відповідають на важливе питання: яким чином оцінити моральну готовність кандидата нести службу в лавах Національної поліції ще до його призначення на посаду?

Зауважимо, що ЗУ «Про Національну поліцію» у чинній редакції не містить термін «доброчесність» ані як принципу діяльності поліції, ані як критерію відбору чи атестування. Отже, ст. 49 цього Закону висуває до кандидатів такі основні вимоги, як «… на службу можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту …, які володіють українською мовою …». Ст. 50 регламентує перевірку кандидата, а ст. 61 – обмеження, пов'язані зі службовою в поліції (зокрема, наявність судимості, визнання недієздатним тощо). Атестування, передбачене ст. 57, проводиться з метою оцінки їхніх ділових, професійних, особистих якостей, фізичної підготовки [1], – і також не згадує доброчесність. Тобто, особа може успішно пройти конкурсний відбір, стати поліцейським і просуватися по службі, але жодного разу формально не піддатися оцінюванню за моральними критеріями.

Певні етичні орієнтири все ж таки передбачені у чинному законодавстві, проте не утворюють цілісного механізму оцінювання доброчесності. Згідно з ч. 2 ст. 3 ЗУ «Про Національну поліцію», на працівників поліції поширюється дія ЗУ »Про запобігання корупції», який встановлює обмеження щодо використання службового становища (ст. 22), одержання подарунків (ст. 23), суміщення діяльності (ст. 25), спільної роботи близьких осіб (ст. 27). Ці норми формують основу антикорупційної поведінки, але орієнтовані на осіб, які вже перебувають на публічній службі, й непридатні для превентивної оцінки кандидата, який ще не мав нагоди їх порушити. Присяга працівника поліції (ст. 64) зобов'язує особу «з гідністю нести високе звання поліцейського та сумлінно виконувати свої службові обов'язки» [1], однак складається вже після зарахування на службу й не може слугувати інструментом попереднього добору. Ст. 18 покладає на поліцейського обов'язок, серед іншого, поважати та не порушувати прав і свобод людини [1], але ці вимоги знову ж стосуються осіб, які вже перебувають на посадах.

До того ж, окрему проблему становить невизначеність самого поняття «доброчесність». Така дефініція у жодному з чинних законодавчих актів відсутня. НАЗК розглядає доброчесність як необхідну морально-етичну складову діяльності державного службовця, яка визначає межу і спосіб його поведінки, що базується на принципах доброго відношення до громадян та

чесності у способі власного життя, виконанні своїх обов'язків та розпорядженні державними ресурсами [3]. Така характеристика має переважно описовий характер і не конкретизується в критеріях оцінки, які могли б застосовуватися під час кадрових процедур. ЗУ «Про запобігання корупції» [2], як зазначалося, має правову конструкцію не визначення, а обмеження, передбачаючи систему заборон, дотримання яких є необхідною, але недостатньою ознакою доброчесності.

Не вирішують зазначену прогалину й Правила етичної поведінки поліцейських на виконання ст. 37 ЗУ «Про запобігання корупції». Наказ МВС від 09.11.2016 № 1179 зобов'язує поліцейського бути прикладом дотримання закону, об'єктивно оцінювати підлеглих, запобігати виникненню конфлікту інтересів [4]. За своєю природою ці Правила є зібранням професійно-етичних вимог до осіб, які вже проходять службу, і не розраховані на застосування як критерію допуску кандидатів.

Також системний аналіз конкурсної процедури свідчить про формалізований характер. Статті 51–55 ЗУ «Про Національну поліцію» [1] та наказ МВС України від 25.12.2015 № 1631 передбачають послідовне проходження кандидатом етапів: тестування на знання законодавчої бази (професійний текст), тестування на загальні здібності і навички (тест загальних навичок), особистісних характеристик (психологічний текст), перевірка рівня фізичної підготовки, співбесіду [5]. Кожен із цих етапів має чіткий результат оцінювання – бал. Ціннісна ж сфера (те, заради чого людина йде в поліцію, як вона ставиться до корупції, чи готова дотримуватися етичних стандартів у стресових ситуаціях) частково перебуває поза увагою таких етапів.

Щодо міжнародного досвіду, то, наприклад, рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи Rec(2001)10 про Європейський кодекс поліцейської етики [6] безпосередньо пов'язує якість добору кадрів із особистою доброчесністю кандидата та його здатністю до етичної поведінки. Поліцейські відомства держав-членів Європейського Союзу використовують для цього інструменти, що їх наразі не застосовує українська практика: структуровані інтерв'ю на основі морально-етичних дилем, перевірку репутації за місцем попередньої роботи та проживання, вивчення цифрового сліду, ситуаційне моделювання. Кожен із них потребує адаптації до національної правової традиції й ресурсних можливостей, проте спільною рисою цих інструментів є перенесення уваги з формальної відповідності кандидата на його характеристику як особистості. Тобто, вважаємо, що практична імплементація оцінювання доброчесності кандидатів потребує передусім законодавчого кроку, а саме щодо уніфікації положень ЗУ «Про Національну поліцію» нормою, яка закріпить доброчесність як принцип проходження служби та визначить механізм затвердження відповідних критеріїв. До внесення таких змін певний потенціал мають чинні інструменти. Зокрема, поліцейські комісії (ст. 51) [1], до складу яких входять

особи не з числа поліцейських, уповноважені здійснювати відбір кандидатів і можуть оцінювати їхні особисті якості під час співбесіди. Психологічне обстеження, передбачене конкурсною процедурою [5], також може бути розширене в напрямі виявлення ціннісних орієнтацій кандидата. Однак без законодавчого закріплення доброчесності як самостійного критерію ці можливості залишаються фрагментарними й позбавленими чіткої правової підстави.

Отже, доброчесність як критерій професійного відбору кандидатів на службу в поліцію на сьогодні залишається за межами нормативного регулювання. ЗУ «Про Національну поліцію» не оперує цим поняттям ані у розділі про принципи діяльності, ані у нормах про відбір та атестування. ЗУ «Про запобігання корупції» та Правила етичної поведінки окреслюють обмеження й поведінкові стандарти для діючих працівників, але не пропонують інструменту попередньої оцінки моральних якостей кандидата. У зв'язку з цим, від того, наскільки швидко цю законодавчу прогалину буде виправлено, залежатиме спроможність Національної поліції формувати особовий склад, здатний забезпечувати правопорядок на засадах етичності й поваги до прав людини.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.
2. Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text.
3. Доброчесність та запобігання корупції. *Офіційний вебпортал Національного агентства України з питань державної служби.* URL : https://nads.gov.ua/dobrochestnist-ta-zapobigannya-korupciyi.
4. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.11.2016 № 1179. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text.
5. Про організацію добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.12.2015 № 1631. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0049-16#Text.
6. Recommendation Rec(2001)10 of the Committee of Ministers to member states on the European Code of Police Ethics (adopted 19.09.2001). *Council of Europe Committee of Ministers.* URL : https://rm.coe.int/16805e297e.

Євген ГІДЕНКО
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ЦИФРОВА ГІГІЄНА ТА ПРОТИДІЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В БОЙОВИХ УМОВАХ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасна війна характеризується переходом від суто кінетичних дій до ведення операцій у когнітивній площині, де об’єктом ураження стає свідомість військовослужбовця. В умовах високої інтенсивності бойових дій інформаційний простір перетворюється на повноцінне середовище загрози. Дезінформація та інформаційно-психологічні спеціальні операції (ІПсО) експлуатують природну вразливість психіки, зумовлену станом декомпенсації під впливом бойового стресу. За таких обставин цифрова гігієна набуває статусу стратегічного елемента індивідуального та групового виживання, виконуючи роль «ментальної броні».

Психологічний аспект цифрової гігієни базується на розумінні когнітивних спотворень, що виникають у екстремальних ситуаціях. Постійна загроза життю, депривація сну, фізичне виснаження та сенсорна перевантаженість призводять до звуження свідомості та переходу до домінування лімбічної системи мозку над неокортексом. Це зумовлює низку специфічних викликів:

– феномен «емоційного зараження». У стані стресу критичне мислення пригнічується, а емоційно насичена інформація (паніка, гнів, відчай) сприймається без належної фільтрації, що дозволяє ворогу провокувати дезорганізацію підрозділів;

– когнітивна ригідність. Військовослужбовець може фіксуватися на першій почутій версії подій, навіть якщо вона є дезінформацією, оскільки мозок у стані стресу прагне до швидкого отримання однозначних відповідей для зниження рівня невизначеності;

– ефект соціального підтвердження. В умовах ізоляції або обмеженого зв'язку будь-яке повідомлення, що масово розповсюджується в месенджерах, сприймається як істина через механізм групової конформності.

Механізми протидії дезінформації в бойових умовах мають базуватися на комплексній психологічній підготовці, що включає:

а) формування навичок інформаційного самоконтролю. Військовослужбовець повинен усвідомлювати, що споживання неперевіреного контенту є таким самим ризиком, як нехтування засобами індивідуального захисту;

б) розвиток метакогнітивної обізнаності. Це передбачає здатність

індивіда вчасно ідентифікувати власні емоційні тригери, які намагається активувати ворог (наприклад, повідомлення про «зраду командування» або «залишення позицій побратимами»);

в) упровадження протоколів перевірки інформації на рівні підрозділу. Створення культури внутрішньої довіри та використання лише офіційних, верифікованих каналів зв'язку мінімізує вплив чуток.

Важливим аспектом цифрової гігієни є управління «інформаційним слідом». Психологічно це пов'язано з безпековою поведінкою: надмірна присутність у соціальних мережах, публікація фото- та відеоматеріалів з геоданими не лише створює технічну загрозу виявлення позицій, а й робить військовослужбовця мішенню для індивідуального психологічного терору через вплив на членів його родини.

Особливої уваги потребує процес десенситизації до маніпулятивного контенту. Військова психологія має наголошувати на тому, що ворожа пропаганда часто використовує напівправду – змішування реальних фактів із вигаданими деталями. Це створює ілюзію об'єктивності, яка поступово розхитує моральні цінності та впевненість у доцільності виконання бойових завдань.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ефективна цифрова гігієна в умовах війни виходить за межі суто технічних рекомендацій щодо паролів чи VPN. Вона є невід'ємною частиною психологічної стійкості (резильєнтності). Протидія дезінформації повинна бути проактивною: не лише спростовувати вже існуючі фейки, а й готувати психіку до майбутніх маніпулятивних атак через навчання критичному мисленню в умовах стресу. Захист когнітивного простору військовослужбовця є фундаментальною умовою збереження боєздатності армії та забезпечення національної безпеки в епоху гібридних протистоянь.

Список використаних джерел

1. Психологічна підготовка військовослужбовців до бойових дій : навч.-метод. посіб. / В. Г. Пєтухов та ін. Київ : НУОУ, 2018. 210 с.

2. Почепцов Г. Г. Психологічні війни. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 428 с.

3. Магда Є. В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків : Віват, 2015. 304 с.

4. Протидія дезінформації: світовий досвід та українські реалії : аналіт. доп. / за ред. С. О. Янішевського. Київ : НІСД, 2021. 84 с.

5. Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни : посібник / за заг. ред. В. В. Ліпкана. Київ : Магістр-ХХІ сторіччя, 2020. 256 с.

Наталія ГОЛЯРДИК
доцент кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін,
кандидат психологічних наук, доцент

Даніель ПАК
здобувач вищої освіти
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ДЕРЖАВНОМУ КОРДОНІ УКРАЇНИ

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України архітектура національної безпеки зазнала докорінних трансформацій. Державний кордон сьогодні – це не лише лінія розмежування чи межа державного суверенітету, яка потребує комплексного захисту. Оперативно-службова діяльність органів охорони державного кордону, не може бути ізольованою від суспільно-політичних та соціально-економічних процесів, що відбуваються в державі. Вона вимагає глибокої інтеграції з іншими складовими сектору безпеки і оборони, органами державної влади, місцевого самоврядування та громадянським суспільством. Саме тому цивільно-військове співробітництво (Civil-Military Cooperation (CIMIC)) постає як критично важливий інструмент забезпечення ефективної оперативно-службової та бойової діяльності на державному кордоні.

Концептуальні засади такої взаємодії закладені у нормативних документах. Відповідно до Доктрини «Цивільно-військове співробітництво», головною метою CIMIC є створення сприятливих умов для виконання військовими формуваннями та правоохоронними органами своїх завдань за призначенням шляхом налагодження, підтримання та розвитку зв’язків з цивільним середовищем у зоні відповідальності [1].

У контексті прикордонної безпеки це означає формування навколо підрозділів ДПСУ лояльного, сприятливого та безпечного середовища, здатного підтримувати їх як інформаційно, так і ресурсно. Взаємодія з місцевим населенням, органами місцевої влади та міжнародними гуманітарними організаціями дозволяє мінімізувати конфліктний потенціал та оперативно вирішувати питання логістики, розміщення особового складу та облаштування інженерних загороджень.

На рівні макросистеми впровадження ефективного цивільно-військового співробітництва вимагає постійного вдосконалення державної політики. Як зазначають дослідники, сутність та особливості державної

політики у сфері забезпечення безпеки державного кордону сьогодні виходять за межі суто мілітарних чи правоохоронних заходів [2]. Вони охоплюють економічний, інформаційний, гуманітарний та соціально-психологічний виміри. Держава повинна створювати такі нормативні та організаційні рамки, в яких співпраця між прикордонниками та місцевими громадами буде не ситуативною ініціативою, а системним, законодавчо закріпленим механізмом.

Особливої ваги у цьому процесі набуває роль об'єднаних територіальних громад (ОТГ). В умовах децентралізації громади отримали значний фінансовий та організаційний ресурс, який сьогодні активно спрямовується на підтримку сил оборони. Підтримка підрозділів сектору безпеки з боку громад стала одним із вирішальних факторів стійкості нашої держави. Проте, як свідчить практика та результати діалогів з представниками муніципалітетів, існує гостра потреба в осучасненні нормативно-правової бази. Експерти наголошують, що законодавство, яке регламентує фінансову та матеріально-технічну допомогу військовим та правоохоронним структурам з боку органів місцевого самоврядування, має бути максимально прозорим, гнучким і відповідати викликам воєнного часу [3]. Безперешкодне цільове фінансування потреб прикордонних підрозділів з місцевих бюджетів суттєво підвищує ефективність їхньої оперативно-службової діяльності.

Іншим важливим аспектом цивільно-військового співробітництва є підвищення загальної стійкості прифронтових та прикордонних громад. Життєдіяльність у прикордонні, особливо в регіонах, що межують з державою-агресором, пов'язана з постійними безпековими ризиками, обстрілами та руйнуванням інфраструктури. Методичні рекомендації, розроблені за підсумками спеціалізованих проєктів для ОТГ, чітко вказують на необхідність формування у громад спроможностей до самостійного реагування на надзвичайні ситуації [4]. Чим вищою є стійкість місцевої громади, тим менше сил та засобів правоохоронні органи та прикордонники змушені спрямовувати на ліквідацію наслідків кризових ситуацій чи забезпечення базового правопорядку, концентруючись натомість на безпосередній охороні та обороні рубежів.

Вагомим ресурсом у системі безпеки державного кордону залишається безпосередня участь громадян. Правова база України гарантує право громадян об'єднуватися для захисту правопорядку та державного кордону. Відповідний профільний закон регламентує створення громадських формувань, які можуть залучатися до спільного патрулювання, спостереження, інформування про появу підозрілих осіб чи техніки в прикордонній смузі [5]. Такий формат співпраці є класичним прикладом інтеграції цивільного населення в безпековий контур. Місцеві жителі, які ідеально знають місцевість, її особливості та специфіку місцевого соціуму, стають незамінним джерелом оперативної інформації та надійними

помічниками у здійсненні контролю за дотриманням прикордонного режиму.

З огляду на психологічні та педагогічні аспекти підготовки персоналу правоохоронних органів, слід окремо виділити проблематику комунікативної компетентності охоронців кордону. Робота з місцевим населенням у прикордонних областях вимагає від військовослужбовців високого рівня емоційного інтелекту, стресостійкості та емпатії [6].

Умови тривалого воєнного стану спричиняють високий рівень психологічної напруги, тривожності та травматизації серед цивільного населення. Відповідно, прикордонники повинні володіти навичками кризової комунікації, вміти гасити конфліктні ситуації на етапі їх зародження та формувати довірливі стосунки з громадянами. Саме довіра є тим фундаментом, на якому будується успішне цивільно-військове співробітництво. Досвід, акумульований ще з 2014 року, доводить, що систематична роз'яснювальна робота, повага до потреб місцевих мешканців та надання їм посильної допомоги формує позитивний імідж сил безпеки та оборони [6].

Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників має обов'язково включати вивчення основ соціальної психології, педагогіки партнерства та методів інформаційно-психологічної протидії ворожим наративам. Адже ворог активно використовує когнітивний простір для спроб розхитати ситуацію у прикордонних регіонах, дискредитувати сили оборони та посіяти паніку. Офіцер ДПСУ на місці несення служби є представником державної влади, і його поведінка, слова та дії прямо впливають на рівень довіри населення до державних інституцій загалом.

Наразі розбудова дієвої системи цивільно-військового співробітництва є стратегічним пріоритетом в контексті забезпечення оперативно-службової діяльності на державному кордоні. Ця система має базуватися на міцному нормативно-правовому фундаменті, який стимулюватиме громади до підтримки сил оборони. Водночас вона потребує високого рівня професійної підготовки особового складу, здатного ефективно комунікувати, будувати довіру та взаємодіяти з місцевим населенням заради спільної мети – надійного захисту та збереження територіальної цілісності України.

Отже, подальші наукові розвідки у цьому напрямі доцільно зосередити на вивченні передового міжнародного досвіду CIMIC країн НАТО та його адаптації до українських реалій.

Список використаних джерел

1. Доктрина «Цивільно-військове співробітництво» (СП 9-00(01).01) / Управління цивільно-військового співробітництва Генерального штабу Збройних Сил України. Київ, 2020. 29 с.

2. Мартинюк О. В. Сутність та особливості державної політики у сфері забезпечення безпеки державного кордону. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 9. URL : http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.9.18 (дата звернення: 26.03.2026).

3. Підтримка громадами Збройних сил України. Які закони потрібні на вчора? Головне з діалогу з громадами «Децентралізація на зв'язку». Всеукраїнська Асоціація. URL : https://decentralization.ua/news/17830 (дата звернення: 26.03.2026).

4. Презентовано методичні рекомендації щодо підвищення стійкості прифронтових та прикордонних громад до надзвичайних ситуацій: підсумки шестимісячного проєкту. URL : https://hromady.org/prezentovano-metodichni-rekomendacii/ (дата звернення: 27.03.2026).

5. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22.06.2000 № 1835-III (Редакція від 17.06.2020). URL : https://zakon.isu.net.ua (дата звернення: 27.03.2026).

6. Робота з місцевим населенням в прикордонних областях : навч. посіб. / Е. В. Матусяк, В. О. Назаренко, В. Ф. Сторожук та ін. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. 168 с.

Іванна ГОРБАЧ-КУДРЯ
інспектор управління превентивної діяльності Головного управління Національної поліції в Луганській області, кандидат юридичних наук

ОПТИМІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УПОВНОВАЖЕНИХ СУБ'ЄКТІВ НА БЛОКПОСТУ

Від початку Антитерористичної операції на сході України [1] до переформатування її в Операцію об'єднаних сил [2] з подальшим запровадженням правового режиму воєнного стану [3] інформаційна взаємодія між органами, що залучаються до забезпечення і здійснення відповідних заходів, та уповноваженими суб'єктами, що виконують завдання на блокпостах, набуває особливого значення [4]. Попри те, що нормативно-правове закріплення поняття «інформаційна взаємодія» пов'язано із доповненням тексту статті 210 КУпАП («Порушення призовниками, військовозобов'язаними, резервістами правил військового обліку») приміткою [5] та стосується електронного доступу Міністерства оборони України [6] до персональних даних призовника, військовозобов'язаного, резервіста, що містяться в інших інформаційно-комунікаційних системах, реєстрах (у тому числі публічних), базах (банках) даних, держателями (розпорядниками, адміністраторами) яких є державні органи [7], її механізми в мінливих умовах гібридної війни потребують постійної оптимізації.

Метою нашого дослідження є огляд положень правових норм, що визначають особливості взаємодії уповноважених суб'єктів, які виконують завдання на блокпосту, обґрунтування пріоритетності правової / неправової (організаційної) форми в забезпеченні її ефективності в процесі обміну інформацією, виокремлення прогалин законодавства, що потребують

подальшого урегулювання для оптимізації діяльності між відомствами.

Повноваження із інформаційної взаємодії законодавчо є закріпленими за військовими адміністраціями населених пунктів на відповідній території. Така правова форма передбачає, що утворені суб'єкти можуть надавати органам державної влади, іншим державним органам, силам оборони і силам безпеки, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам і організаціям, а також одержувати від них в установленому законодавством порядку інформацію, документи і матеріали, необхідні для повноважень з питань мобілізації та демобілізації [8]. У частині, що стосується інформаційної взаємодії в спільному патрулюванні поліцейських Національної поліції та військовослужбовців ЗСУ (військовослужбовців НГУ та Держприкордонслужби) [9], в ході залучення до складу комендатури військовослужбовців ЗСУ, Держспецтрансслужби, НГУ, Держприкордонслужби, поліцейських Національної поліції, військовослужбовців та працівників СБУ, працівників ДФС, ДМС, ДСНС, військових адміністрацій населених пунктів на відповідній території (у разі їх утворення) [9; 10; 11], в процесі здійснення заходів під час запровадження комендантської години військовослужбовцями ЗСУ, Держспецтрансслужби, НГУ, Держприкордонслужби, поліцейськими Національної поліції, військовослужбовцями та працівниками СБУ, працівниками ДФС, ДМС, ДСНС [9-10], то тут передбачено реалізацію її у неправовій (організаційній) формі.

З огляду на те, що запровадження блокпостів пов'язане із здійсненням заходів комендантської години в окремих місцевостях, де введено воєнний стан, інформаційна взаємодія уповноважених суб'єктів під час перевірки осіб, транспортних засобів, багажу та вантажів здійснюється у неправовій (організаційній) формі.

Дрок І. С. вбачає в інформаційній взаємодії поліцейських та військовослужбовців НГУ, Військової служби правопорядку у ЗСУ на блокпостах інструмент оперативного реагування та попереджувального контролю за дотриманням законодавства у транспортній сфері [12, с.87]. Найбільш чутливими її питаннями є уніфікація протоколів спільних дій, обмеженість доступу до електронних баз даних у режимі реального часу, недостатній рівень технічного забезпечення, що позначається на швидкості виконання завдань та законному прийнятті рішень уповноваженими суб'єктами. У такому контексті оптимізація обміну інформацією потребує підсилення організаційних форм міжвідомчої взаємодії [12, с.90].

Чорний А. М. та ін. наголошують на важливості правової форми взаємодії уповноважених суб'єктів на блокпосту, що реалізується у чіткому розподілі повноважень між поліцейськими, військовослужбовцями Держприкордонслужби, НГУ, СБУ щодо перевірки документів, огляду транспортних засобів, моніторингу обстановки навколо блокпоста та повітряного простору. Оптимізація обміну інформацією досягається

впровадженням захищених каналів зв'язку, що дозволяють оперативно реагувати на ризики та загрози, проведенням регулярних тренувань міжвідомчих груп для підвищення злагодженості їх дій у складних ситуаціях, призначенням керівників (старших), здатних приймати ефективні управлінські рішення в умовах ускладнення обстановки [13, с.85].

Наведені позиції Дрок І.С. та Чорного А.М. вказують на дискусійність питання щодо пріоритетності правової / неправової (організаційної) форм інформаційної взаємодії для оптимізації діяльності уповноважених суб'єктів на блокпосту. Національне законодавство, що визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції, статус поліцейського, а також порядок проходження служби в Національній поліції [14], статус, основні завдання, організацію та принципи діяльності Військової служби правопорядку у ЗСУ, права, обов'язки, заходи соціального і правового захисту та відповідальність її військовослужбовців [15], засади організації та порядку діяльності НГУ, її загальну структуру, функції та повноваження [16], правові основи організації діяльності Держприкордонслужби, її загальну структуру, чисельність, функції та повноваження [17], передбачає реалізацію форм інформаційної взаємодії відповідного уповноваженого суб'єкта у способи, представлені у Таблиці 1.

Таблиця 1

Способи реалізації інформаційної взаємодії уповноваженими суб'єктами, які задіяні до виконання завдань на блокпосту

	Форми інформаційної взаємодії				
	Правова			Неправова	
	завдання	право	обов'язок	принцип	функція
Національна поліція	+	+	+	+	-
Військова служба правопорядку у ЗСУ	-	-	-	+	+
НГУ	+	-	-	-	+
Держприкордонслужби	-	+	+	+	-

Примітки: «+» – визначений спосіб передбачений національним законодавством, «–» – визначений спосіб непередбачений законодавством.

Джерело: розроблено автором

Спільним пріоритетом інформаційної взаємодії поліцейських Національної поліції, військовослужбовців Військової служби правопорядку у ЗСУ та Держприкордонслужби, відповідно до Таблиці 1, є принцип професійної діяльності. У межах повноважень військовослужбовців Військової служби правопорядку у ЗСУ та НГУ вона реалізується як функція відповідного правоохоронного органу. Завдання, право та обов'язок як способи забезпечення інформаційної взаємодії передбачені положеннями правових норм для поліцейських Національної поліції, військовослужбовців НГУ, Держприкордонслужби, але не є визначальними для військовослужбовців Військової служби правопорядку у ЗСУ. Викладене

обґрунтовує ефективність неправової (організаційної) форми під час виконання завдань уповноваженими суб'єктами на блокпосту.

Попри оперативність реагування на правопорушення в межах посиленого контрольно-пропускного пункту [9; 10], що забезпечує неправова (організаційна) форма інформаційної взаємодії, її суттєвим недоліком є утворення сприятливих умов для вчинення уповноваженими суб'єктами при виконанні завдань на блокпосту адміністративного правопорушення, передбаченого частиною першою статті 212^6 КУпАП («Здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем») [7]. Зокрема, під час перевірки документів у разі виявлення в інформаційно-комунікаційній системі «Інформаційний портал Національної поліції» інформації про те, що особа перебуває у розшуку як така, що самовільно залишила військову частину (місце служби) або що є дезертиром, інформаційна взаємодія поліцейського Національної поліції із військовослужбовцем Військової служби правопорядку у ЗСУ здійснюється з недотриманням пункту 8 Розділу IV («Суб'єкти ІПНП»), який передбачає, що «*користувачі системи «ІПНП» зобов'язані не розголошувати у будь-який спосіб інформацію, що стала їм відома у зв'язку з виконанням посадових обов'язків, крім випадків, передбачених законом*» [18].

Отже, інформаційна взаємодія уповноважених суб'єктів, які виконують завдання на блокпосту, має дві урегульовані форми, − правову з координуючим суб'єктом (військова адміністрація населеного пункту на відповідній території, комендант) та неправову(організаційну) між особовим складом, що забезпечує відповідні заходи правового режиму воєнного стану (напр., перевірку документів осіб, огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів). Перевагою неправової (організаційної) форми інформаційної взаємодії є її рухливість, сприятливість до змін у мінливих умовах гібридної війни, водночас колізії, що обумовлені специфікою виконання завдань уповноваженими суб'єктами на блокпосту, потребують перегляду та внесення змін до окремих положень національного законодавства та відомчих підзаконних актів.

Список використаних джерел

1. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. №638-IV / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text (дата звернення: 24.03.2026)

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 квітня 2018 року «Про широкомасштабну антитерористичну операцію в Донецькій та Луганській областях»: Указ Президента України №116/2018 / Президент України. URL : https://www.president.gov.ua/documents/1162018-24086 (дата звернення: 24.03.2026)

3. Про правовий режим воєнного стану: Закону України від 12 травня 2015 р. №389-VIII / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

(дата звернення: 24.03.2026)

4. Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2022 р. №181-р / Урядовий портал. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-zaprovadzhennya-ta-zabezpechennya-zdijsnennya-zahodiv-pravovogo-rezhimu-voyennogo-stanu-v-ukrayini-181- (дата звернення:24.03.2026)

5. Про внесення змін до кодексу України про адміністративні правопорушення щодо удосконалення відповідальності за порушення правил військового обліку та законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 9 травня 2024 р. №3696-IX / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3696-20#n12 (дата звернення: 24.03.2026)

6. Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів: Закон України від 16 березня 2017 р. №1951-VIII. / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1951-19#Text (дата звернення: 24.03.2026)

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 р. №8073-X / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#Text (дата звернення: 24.03.2026)

8. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. №389-VIII / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 26.03.2026)

9. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 8 липня 2020 р. №573 / Урядовий портал. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-zaprovadzhennya-ta-zdijsnennya-deyakih-zahodiv-pravovogo-rezhimu-voyennogo-stanu-573-080720 (дата звернення: 26.03.2026)

10. Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан: постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. №1455 / Урядовий портал. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-vstanovlennya-osoblivogo-rezhimu-vyizdu-i-viyizdu-obmezhennya-s1455-291221 (дата звернення: 26.03.2026)

11. Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. №1456 / Урядовий портал. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-perevirki-dokumentiv-v-osib-oglyadu-rechej-transportnih-s1456-291221 (дата звернення: 26.03.2026)

12. Дрок І. С. Реалізація контролю за дотриманням законодавства на транспорті шляхом несення служби на блокпостах. *Успіхи досягнення в науці. Серія Право*. 2025. 4 (14). С.85-92. DOI : https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-4(14)-85-92

13. Чорний А. М., Маняков І. В., Грінченко В. В. Практичні рекомендації щодо несення служби на блокпостах на південній ділянці державного кордону України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: військові та технічні науки*. 2025. 98(1). С. 81-91. DOI : https://doi.org/10.32453/3.v98i1.1806

14. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. №580-VIII / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 27.03.2026)

15. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України

від 7 березня 2002 р. №3099-III / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text (дата звернення: 27.03.2026)

16. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 р. №876-VII / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text (дата звернення: 27.03.2026)

17. Про державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квітня 2003 р. №661-IV / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text (дата звернення: 27.03.2026)

18. Про затвердження Положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 3 серпня 2017 р. №676 / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-17#n13 (дата звернення: 29.03.2026)

Іван ДАНИЛЬЧУК
викладач кафедри управління
діяльності підрозділів цивільного
захисту Львівського державного
університету безпеки життєдіяльності

ЩОДО ЕКОНОМІЇ ПАЛИВО-МАСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ У ПІДРОЗДІЛАХ ДСНС У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ЗНАЧНИМ ЗБІЛЬШЕННЯМ ВАРТОСТІ

Підрозділи ДСНС для повсякденного функціонування потребують великих об'ємів палива для забезпечення стабільної роботи. У зв'язку з значним збільшенням ціни за 1 літр, витрати на утримання пожежно-рятувальних підрозділів значно зросли. Також сюди слід додати, що продовження військових дій вимагає також додаткових витрат на ці ресурси.

Тому постає питання в економії та в збалансованому використанні всіх видів нафтопродуктів підрозділами ДСНС. Щоб зменшити витрати основних видів палива для аварійно-рятувальної техніки необхідно вжити ряд заходів, які без порушення щоденного функціонування . Ця криза нажаль тільки починається і невідомо коли вона завершиться. Важливим завданням на даний момент часу є правильна підготовка до паливної кризи і переведення підрозділів на ощадливий режим використання паливних ресурсів.

Перше з чого необхідно почати це визначити де експлуатацію транспортних засобів, що знаходяться на озброєнні підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій можна обмежити.

Поставити резервну техніку з малими об'ємами двигуна в оперативний розрахунок. В залежності від масштабу пожежі дати можливість керівництву підрозділу направляти ті пожежні автоцистерни які задовільнять потреби при гасінні пожежі.

Додатково внести зміни в [2], а саме оснастити пожежні автоцистерни пожежними мотопомпами. В більшості випадків на пожежах подається один ручний пожежний ствол типу «Protek 366». При гасінні тривалих пожеж активно використовувати пожежні мотопомпи замість пожежних насосів де привід іде від двигуна внутрішнього згоряння автомобіля.

Також слід переглянути методику проведення технічного обслуговування автомобілів. Через те, що в підрозділи ДСНС поступило багато сучасної пожежно-рятувальної техніки з Європейських країн більшість аварійно-рятувальних автомобілів вже мають значний пробіг і напрацювання. Також від якості технічного обслуговування залежить і витрата палива.

Потребує змін і розклад виїзду, операторам і диспетчерам ДСНС слід дати можливість для надання допомоги населенню при відкриванні дверей направляти до місця виклику спеціальні аварійно-рятувальні машини легкого типу, або службовий автотранспорт з малим об'ємом двигуна та необхідним обладнанням.

Не буде зайвим і накопичення палива наливом в пожежно-рятувальних підрозділах. Адже це дасть змогу пройти паливну кризу в період коли постачання буде обмежене.

Провести інвентаризацію тари для зберігання палива в пожежно-рятувальних підрозділах. Визначити які резервуари придатні для зберігання, за потреби провести їх ремонт. Встановити з дотриманням правил пожежної безпеки місця для можливого накопичення та зберігання.

Під час оновлення автопарку та державній закупівлі пожежно-рятувальної техніки, ставити вимогу на купівлю автоцистерн з гібридною, або електричною системами приводу. Припинити закупівлю службового автотранспорту з двигунами внутрішнього згоряння.

Усі ризики з ціноутворення приватними компаніями не можливо передбачити. Тому на державному рівні пропоную дати дозвіл іноземним компаніям, що пропонують нижчу ціну за пальне укладати договір на закупівлю (виключно з союзниками України).

Зважаючи на світову тенденцію збільшення вартості на паливо пожежно-рятувальні підрозділи змушені будуть економити паливо при навчаннях і тренінгах.

Тому можна зробити висновок, що до будь яких проблем потрібно завчасно готуватися, щоб можна було їх в майбутньому подолати. Цей виклик варто не затягувати, а націлювати всі державні служби на збалансоване використання паливних ресурсів. Хочу підкреслити, що якщо Україна пішла Європейським шляхом. Тому економія це не бідність, а вміння пристосуватися до важких часів.

Список використаних джерел

1. Наказ ДСНС України від 27.06.2013 року №432 «Про затвердження Настанови з експлуатації транспортних засобів в органах та підрозділах ДСНС України».

2. Наказ ДСНС України від 29.03.2024 року №349 «Про затвердження норми забезпечення речовим майном і табельної належності, витрат і термінів пожежно-рятувальної та аварійно-рятувальної техніки, експлуатації пожежно-рятувального, технологічного і гаражного обладнання, інструменту, індивідуального оснащення та спорядження, ремонтно-експлуатаційних матеріалів, меблів та інвентарю підрозділів ДСНС України та установ і організацій сфери управління ДСНС».

Сніжана ЄВПАК
старший науковий співробітник
навчально-наукової лабораторії
екстремальної та кризової психології
навчально-наукового інституту
оперативно-рятувальних сил
Національного університету
цивільного захисту України

ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА СТІЙКІСТЬ У СТРУКТУРІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВОДОЛАЗІВ-САПЕРІВ ДСНС УКРАЇНИ

Події та наслідки сьогодення в Україні, зумовлені воєнними та техногенними викликами суттєво підвищують вимоги до фахівців ризиконебезпечних професій. Зокрема, професійна діяльність водолазів-саперів Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) характеризується не лише високим рівнем фізичних навантажень, але й потребою у сформованій психологічній готовності до виконання завдань за призначенням в екстремальних умовах. Специфіка їхньої професійної діяльності передбачає впевненість у власних діях, здатність оперативно та адекватно реагувати на складні і часто непередбачувані ситуації, швидко адаптуватися до специфічних умов підводного середовища, роботи із вибухонебезпечними предметами.

Аналіз наявних праць свідчить, що ефективність та безпека виконання діяльності в екстремальних умовах значною мірою зумовлені рівнем психологічної підготовки фахівців. Наразі емоційно-вольова стійкість, як її складова, у працях українських авторів розглядається, як один із провідних показників психологічної підготовленості [1-5]. У літературних джерелах поняття емоційної стійкості висвітлюється через широкий спектр визначень і інтерпретацій. Зокрема, у своїй роботі С. Костів зазначає, що емоційну стійкість найчастіше розглядають у поєднанні з вольовими якостями, використовуючи термін емоційно-вольова стійкість, під якою розуміють здатність оперативно оцінювати ситуації та швидко адаптуватися до змін умов діяльності, приймати раціональні рішення у складних, нестандартних

умовах та зберігати самоконтроль [1].

У напрацюваннях А. Сокіл та Н. Торби висвітлено особливості емоційної та вольової складових стійкості. Емоційна стабільність визначена, як здатність зберігати внутрішню рівновагу, контролювати емоційні реакції, об'єктивно оцінювати ситуацію, визначати пріоритети та ефективно організовувати свою діяльність, що сприяє прийняттю виважених рішень. Вольова стійкість, в свою чергу, характеризується здатністю долати труднощі, зберігати наполегливість у досягненні поставлених цілей й підтримувати самоконтроль у процесі виконання діяльності. Також забезпечує мобілізацію внутрішніх ресурсів, зосередженість на виконанні завдань і послідовність дій, навіть за умов підвищеного фізичного й психологічного навантаження [5].

На думку С. Кучеренко, Н. Кучеренко емоційно-вольова стійкість, як компонент професійної успішності включає як вольові, до яких відносяться цілеспрямованість, наполегливість, рішучість, витримка, самовладання, самостійність та ініціативність, так і емоційні якості, як стресостійкість, емоційна гнучкість, комунікабельність, здатність до саморегуляції [2].

Наразі емоційно-вольова стійкість розглядається як інтегративна властивість особистості, що забезпечує здатність до саморегуляції, контролю емоцій та цілеспрямованій поведінки в складних ситуаціях. Як зазначає С. Костів, емоційно-вольова стійкість є визначальною для ефективного виконання професійних обов'язків у стресових умовах та формує основу психологічної готовності до діяльності [1].

Особистісна готовність майбутніх фахівців до діяльності в складних й екстремальних умовах має комплексний характер і включає емоційні, інтелектуальні, вольові та мотиваційні складові. Вона проявляється у зацікавленості професійною діяльністю, відповідальному ставленні до виконання завдань, впевненості у власних силах, прагненні досягати високих результатів, а також у здатності зосереджуватися, мобілізувати свої ресурси. Особливу роль у формуванні емоційно-вольової стійкості відіграє професійна підготовка [4]. У процесі навчання та тренувань формуються навички самоконтролю, стресостійкості, адекватного реагування на небезпечні ситуації. Психологічна підготовка є невід'ємною складовою професійної готовності фахівців ризиконебезпечних професій і включає розвиток емоційно-вольової сфери як ключового елементу.

Необхідно підкреслити, що професійна діяльність водолазів-саперів ДСНС характеризується комплексним впливом екстремальних природних, технічних та психологічних факторів, що зумовлює підвищені вимоги до рівня їхньої психологічної підготовленості. На нашу думку, саме сформованість емоційно-вольової стійкості забезпечує здатність фахівців зберігати самоконтроль, адекватно оцінювати та реагувати на складні, непередбачувані ситуації, швидко адаптуватися до умов діяльності.

Отже, узагальнюючи результати аналізу наукових та літературних

джерел, є підстави стверджувати, що одним із пріоритетних чинників ефективності та безпеки виконання службових завдань за призначенням є емоційно-вольова стійкість, як інтегративна властивість особистості, що поєднує емоційні, вольові, мотиваційні, когнітивні компоненти та в професійній діяльності забезпечує підвищення ефективності, надійності виконання діяльності, зменшення кількості помилкових дій, збереження професійного здоров'я та здатності до тривалої роботи в екстремальних умовах [3].

Ураховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що розвиток емоційно-вольової стійкості має розглядатися як пріоритетний напрям професійної підготовки водолазів-саперів ДСНС, що забезпечуватиме їхню психологічну готовність до діяльності в складних й екстремальних умовах, які викликані кризовими факторами сучасності.

Список використаних джерел

1. Костів С. Емоційно-вольова стійкість майбутніх військових фахівців. *Військова освіта*. 2019. Т. 36, № 2. С. 107–116. URL : https://doi.org/10.33099/2617-1783/2017-2/107-116 (дата звернення: 02.04.2026).

2. Кучеренко С., Кучеренко Н. Організаційні аспекти психологічного забезпечення успішності службово-бойової діяльності майбутніх офіцерів технічного профілю. *Науковий вісник ХДУ. Сер. Психологічні науки. 5. Організаційна психологія.* Херсон, 2018. Том 2. № 1. 11 с.

3. Лялюк Ю. Р. Теоретичний аналіз основних підходів до вивчення емоційної стійкості особистості. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія психологічна)*. 2023. № 1. С. 70–77. URL : https://doi.org/10.32782/2311-8458/2023-1-10 (дата звернення: 02.04.2026).

4. Окаєвич А. В. Емоційно-вольова стійкість як складова готовності майбутнього офіцера до професійної діяльності: *зб. наук. статей, тез доповідей та ін. матеріалів II Всеукраїнської наук.-практ. конф. «Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу» (м. Тернопіль, 01 бер. 2024 р.)* / ФОП Осадца Ю. В., 2024. 349 с.

5. Сокіл А. В., Торба Н. Г. Вплив емоційно-вольової стійкості особистості на поведінку в надзвичайних ситуаціях.: *Соціально-освітні домінанти професійної підготовки сучасного компетентнісного фахівця: зб. матеріалів IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Біла Церква, 15 травня 2025 р.* / за заг. ред. Ю.С. Герасименко, Ю.М. Грибовської. Біла Церква: БІНПО, 2025. 433 с.

Андрій ЖБАНЧИК
завідувач кафедри вогневої підготовки
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
полковник поліції, кандидат
юридичних наук, доцент

НОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ СИЛ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У зв’язку з повномасштабною агресією російської федерації проти України суттєво змінився характер сучасних бойових дій, що вимагає переосмислення підходів до підготовки особового складу, зокрема в галузі вогневої підготовки. Однією з ключових ознак сучасного поля бою є широкомасштабне застосування противником безпілотних літальних апаратів (БпЛА) різних типів – розвідувальних, ударних, коригувальних. БпЛА використовуються для виявлення позицій, наведення артилерії, коригування вогню, а також для безпосереднього ураження особового складу, техніки та об’єктів. Це істотно ускладнює організацію навчальних заходів, переміщення військових підрозділів та облаштування вогневих рубежів навіть у тилових районах.

До того ж, бойові дії супроводжуються постійними масованими обстрілами з боку ворога із застосуванням ствольної артилерії, реактивних систем залпового вогню, авіаційних ударів та ракетних комплексів. У таких умовах особовий склад змушений діяти в умовах обмеженої видимості, підвищеної загрози втрат і стресового навантаження. Це потребує не лише фізичної, а й психологічної стійкості та здатності швидко орієнтуватися в ситуації, приймати рішення і відкривати вогонь з різних положень та в нестандартних умовах.

Традиційні методики вогневої підготовки, що передбачають заняття на стаціонарних полігонах у передбачуваних умовах, не забезпечують достатньої ефективності в підготовці військовослужбовців до сучасних загроз. Заняття часто проводяться без урахування фактору постійного спостереження з повітря, змінної обстановки, мінно-вибухової небезпеки та мобільності дій противника. Це створює загрозу для життя військовослужбовців і знижує їхню готовність до дій у реальних умовах бою.

Таким чином, актуальним є питання розробки і впровадження нових, адаптованих до бойових умов методик вогневої підготовки. Це передбачає

інноваційні підходи до організації занять, впровадження мобільних та розосереджених форм навчання, моделювання реальних загроз, залучення бойового досвіду підрозділів і максимальне наближення навчального процесу до умов сучасної війни.

Проблематика адаптації вогневої підготовки до умов воєнного стану набула актуальності у зв'язку з трансформацією безпекового середовища та потребою в оперативному реагуванні на нові виклики сучасного поля бою. У наукових колах зростає інтерес до розробки ефективних методик проведення занять, що відповідають реальним бойовим умовам.

Необхідно внесення змін до програм вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану, з урахуванням практичних труднощів, з якими стикаються інструктори та особовий склад, зокрема нестача спеціалізованих полігонів, обмеження у пересуванні, підвищений рівень загроз від ворожих обстрілів та дронів, а також урахування морально-психологічного стану курсантів та офіцерів під час організації занять з вогневої підготовки [1, с. 395].

Сучасні підходи до вдосконалення вогневої підготовки в системі Національної поліції України повинні передбачати впровадження імітаційних засобів, тактичних тренажерів, використання систем відеоаналізу результатів стрільб і адаптації навчальних програм відповідно до оперативної обстановки, а також індивідуалізацію підготовки персоналу, враховуючи різний рівень підготовленості та практичного досвіду [2, с. 673].

У контексті повномасштабної збройної агресії проти України, що триває з 2022 року, виникла нагальна потреба в адаптації методик вогневої підготовки поліцейських до реалій сучасного бойового середовища. Традиційні підходи до навчання виявилися недостатніми для забезпечення ефективності дій правоохоронців в умовах високої динаміки бойових дій, широкого застосування безпілотних літальних апаратів (БпЛА) та інших сучасних загроз. Сучасна війна в Україні характеризується широким використанням безпілотних літальних апаратів (БпЛА) різних типів – від розвідувальних до ударних. Такі технології суттєво змінюють тактику ведення бойових дій, створюючи нові виклики для як для військовослужбовців, так і для поліцейських.

Застосування БпЛА та масовані обстріли змінюють умови, в яких проводиться вогнева підготовка. Традиційні методики, розроблені для мирного часу, не враховують постійної загрози з повітря та необхідності швидкої адаптації до змінної обстановки. Як зазначає Плахотний А. П., вогнева підготовка повинна враховувати сучасні виклики та бути адаптованою до реальних бойових умов [3, с. 63]. В умовах воєнного стану важливо впроваджувати комплексні вправи, які поєднують вогневу підготовку з тактичною медициною, інженерною підготовкою та психологічною стійкістю. Такі інтегровані заняття дозволяють військовослужбовцям ефективніше діяти в умовах реального бою, де необхідно не лише точно стріляти, але й надавати першу медичну допомогу,

орієнтуватися в складній обстановці та приймати швидкі рішення. З огляду на активне використання противником безпілотних літальних апаратів, вкрай необхідно розробити та впровадити у програму вогневої підготовки поліцейських нові спеціалізовані вправи з моделюванням атаки БпЛА. Такі вправи повинні відтворювати реальні умови виникнення загрози з повітря, включати дії з виявлення, оцінки та швидкого реагування на появу дронів, а також ефективне застосування вогнепальної зброї для їх нейтралізації. Моделювання бойових ситуацій із використанням БпЛА дозволить не лише підвищити технічні навички стрільби, але й покращити тактичне мислення, координацію дій в команді та здатність діяти під час раптових нападів. Як підкреслюють сучасні дослідники, інтеграція таких вправ у навчальні комплекси є ключовою для підготовки поліцейських, здатних ефективно протистояти новим загрозам у реальних бойових умовах [1-2]. Зокрема, важливо інтегрувати вогневу підготовку з тактичною медициною. Вправа, яка поєднує стрільбу з одночасним наданням першої допомоги пораненому товаришу, сприяє формуванню комплексних навичок, необхідних у бойових умовах. Такий підхід дозволяє не лише підвищити бойову ефективність, а й забезпечити збереження життя особового складу.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що сучасні виклики, зумовлені збройною агресією та веденням бойових дій на території України, істотно вплинули на зміст і форми проведення вогневої підготовки поліцейських. Традиційні методики втратили свою ефективність у зв’язку зі зміною характеру загроз – зокрема, через активне застосування противником безпілотних літальних апаратів (БпЛА), масовані артилерійські та ракетні обстріли, динамічну зміну оперативної обстановки.

Отже, аналіз останніх наукових досліджень свідчить про нагальну потребу в оновленні навчальних програм та впровадженні нових практичних вправ, які б враховували реальні бойові умови. Доцільним є створення спеціалізованих вправ із моделюванням атак БпЛА, інтеграція тактичної медицини у навчальний процес, а також використання VR/AR-технологій для симуляції стресових сценаріїв. Адаптація методик вогневої підготовки поліцейських до умов сучасного бойового середовища є критично важливою для забезпечення ефективності дій правоохоронців. Впровадження нових підходів, таких як моделювання атак БпЛА, використання VR/AR-технологій, комплексна підготовка та розвиток психологічної стійкості, дозволить підвищити рівень готовності поліцейських до виконання завдань в умовах воєнного стану. Подальші наукові дослідження та практична апробація запропонованих методик сприятимуть удосконаленню системи підготовки сил безпеки та правопорядку України.

Список використаних джерел

1. Поливанюк В. Д., Жбанчик А. В. Актуальні питання проведення занять з вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. *Аналітичне-порівняльне правознавство.* 2024, №5 С. 593–597 URL : http://journal-app.uzhnu.edu.ua/

article/view/313119/304157

2. Карпець Т.І., Наточій А.Д. Сучасні питання удосконалення вогневої підготовки персоналу Національної поліції України в умовах воєнного стану *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 бер. 2024 р.) ; у 2-х ч. Дніпро : ДДУВС, 2024. Ч. ІІ. С. 672-673.

3. Плахотний А.П. Вогнева підготовка, як основа службово-бойової діяльності поліцейських в сучасних умовах воєнного стану *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану* : матеріали Регіон. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 30 черв. 2022 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 62-63

4. Казначеєв Д. Г., Мінченко О. В. Удосконалення вогневої підготовки поліцейських. Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: зб. тез ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 жовтня 202 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2021. с.20−22.

5. Казначеєв Д. Г., Волков Ю. М. Основні проблеми засвоєння теоретичних знань та оволодіння практичними навичками зі стрільби здобувачами вищої освіти під час занять з вогневої підготовки: педагогічний погляд. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,* 2022, № 3. С. 313-318.

Андрій ЖБАНЧИК
завідувач кафедри вогневої підготовки,
полковник поліції,
кандидат юридичних наук, доцент

Олена ЛОПАЄВА
старший викладач кафедри вогневої підготовки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОМІРНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ З ДОТРИМАННЯМ СТАНДАРТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ

Сьогодні питання застосування вогнепальної зброї поліцейськими є надзвичайно актуальним, оскільки воно стосується забезпечення громадської безпеки, дотримання прав людини та ефективності правоохоронної діяльності. З одного боку, правоохоронці повинні мати дієві інструменти для реагування на загрози життю та здоров'ю громадян. З іншого боку, надмірне або необґрунтоване використання сили може призвести до серйозних правових і соціальних наслідків. У цьому контексті виникає низка важливих питань: які межі правомірного використання вогнепальної зброї, як забезпечити дотримання стандартів професійної етики, і які зміни необхідні в законодавстві та підготовці поліцейських, щоб забезпечити баланс між

безпекою суспільства та правами кожного громадянина.

Згідно Основоположного закону України, а саме розділу ІІ Конституції України життя людини та її здоров'я є найбільшою цінністю в державі та суспільстві. Застосування вогнепальної зброї посягає саме на життя та здоров'я людини, що робить цей захід примусу найнебезпечнішим з усіх, тому йому й повинна приділятися відповідна увага. Майже кожного місяця ми можемо чути трагічні випадки, коли внаслідок неправильного, неправомірного застосування вогнепальної зброї поліцейськими гинуть, калічаться люди. Європейська Конвенція з прав людини також визначає, що право на життя є найважливішим правом з усіх, тому можна сказати, що неправомірне застосування вогнепальної зброї є порушенням міжнародних стандартів та може призвести до негативного реагування не лише з боку населення України, а ще й інших держав[1].

На сьогодні існують екстремальні умови для діяльності працівників поліції, оскільки хтось з них працює під постійними прильотами, атаками рашистів та інше. Ці умови створюють сприятливу ситуацію для глобалізації злочинності по Україні, її розвиток та збільшує вплив їхньої діяльності на різні сфери життєдіяльності суспільства та держави. Для зменшення цієї глобалізації злочинності поліцейські мають право застосовувати заходи примусу визначених Законом України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 року № 580, що встановив деякі правила та порядок застосування поліцейських заходів примусу. Застосування вогнепальної зброї є найсуворішим із них.

Згідно ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський застосовує вогнепальну зброю у визначених саме цією статтею випадках. Але, хочеться зазначити, що в цій статті прописано не лише застосування вогнепальної зброї поліцейським, ось наприклад, тут зазначено, що поліцейський може й просто взяти до рук вогнепальну зброю та привести її у готовність, якщо в ситуації, що склалася можливе виникнення підстав для її застосування. Також, окрім ч. 4 та ч. 6 статті 46 Закону України «Про Національну поліцію», деякі частини цієї статті відокремлюють деякі випадки застосування вогнепальної зброї поліцейськими. Тут зроблений великий акцент законодавцем саме на збройному нападі, або на випадках, коли поліцейський працює із особою, що вчинила тяжкий чи особливо тяжкий злочин. Це є правильним, оскільки збройні напади у наш з вами час можуть виникнути по всій країні через шалений обіг зброї та масштабну мобілізацію. Майже кожен хто перебуває саме на бойових діях може взяти потім собі щось вибухонебезпечне чи іншу зброю, що несе небезпеку для життя та здоров'я осіб [2, 4].

Стаття 46 цього Закону застерігає поліцейських бути уважними, коли будете працювати з особами, щодо яких є підстави вважати у вчиненні ними тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Це є досить правильним, оскільки такі особи представляють загрозу не лише для поліцейського, але й для великого

кола осіб і саме з такими особами пов'язаний цей поліцейський захід примусу[1, с. 168].

Також не потрібно забувати про статтю 43 Закону України «Про Національну поліцію», що визначає загальні правила для застосування усіх заходів примусу. Наприклад, згідно ч. 4 цієї статті поліцейський зобов'язаний надавати невідкладну домедичну допомогу особам, що постраждали від застосування заходів примусу та інші важливі аспекти, яких усі поліцейські повинні дотримуватись у своїй службовій діяльності [3].

Отже, у сучасних умовах застосування вогнепальної зброї поліцейськими є важливим і водночас чутливим питанням, яке вимагає чіткого дотримання законодавчих норм, етичних принципів і стандартів прав людини. Основними напрямами удосконалення є підвищення рівня професійної підготовки поліцейських, розробка чітких протоколів застосування сили, забезпечення відповідальності за перевищення повноважень та посилення комунікації з громадськістю. Баланс між ефективністю дій правоохоронців і захистом прав людини має бути ключовим принципом у вирішенні цих актуальних питань.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з додатками), Європейська конвенція з прав людини прийнята Радою Європи від 04.11.1950 року, остання редакція від 01.08.2021 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 14.04.26)

2. Лопаєва О.М., Бойко О.І. Актуальність застосування та використання вогнепальної зброї патрульними поліцейськими *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України.* Харків, 2020. С. 167-169. URL : https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/29_05_2020/pdf/60.pdf

3. Законом України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 року № 580, остання редакція Закону від 16.08.2024 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення 14.04.26)

4. Мислива О.О., Лопаєва О.М. Оптимізація вогневої підготовки поліцейських *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12 березня 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 210-212

5. Казначеєв Д.Г. Вплив стресових факторів на прийняття рішень про застосування вогнепальної зброї поліцейськими. *Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони : матеріали всеукр. круг. столу (м. Харків, 23 квіт. 2021 р.).* Харків : ФОП Бровін О.В., 2021. Вип. 5. 412 с. С.200-203

Олександр ЖУРАВЕЛЬ
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософії в галузі права

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ «SELF DEFENDER SYSTEM» ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я

У сучасних умовах реформування кримінальної юстиції особливої актуальності набуває проблема об'єктивної правової оцінки дій особи, яка діяла в умовах необхідної оборони.

Право самозахисту є фундаментальним природним правом людини, закріпленим як у міжнародному праві, так і в національному законодавстві України, зокрема у статті 27 Конституції України та статтях 36-39 Кримінального кодексу України.

Водночас аналіз правозастосовної практики свідчить про наявність системної проблеми. У більшості випадків оцінка подій здійснюється за формалізованим підходом, коли ключова увага приділяється механічним висновкам як наслідкам захисних дій.

Це призводить до:

• неправильної кримінально-правової кваліфікації;

• криміналізації правомірної поведінки;

• порушення принципу справедливості.

Поштовхом до розроблення методу став реальний випадок, коли особа, захищаючись від групового нападу, завдала удару, що призвів до смерті нападника внаслідок падіння. Незважаючи на очевидні ознаки самооборони, правова оцінка цих дій одразу орієнтувалася на притягнення до кримінальної відповідальності це виявило ключову проблему – відсутність єдиного підходу до оцінки ситуацій необхідної оборони.

З метою її вирішення було розроблено метод «Self Defender System», який пропонує системний і сґрунтований підхід до аналізу таких ситуацій.

Метод базується на комплексному дослідженні семи ключових елементів:

1. Свідомий вибір особи на користь захисту;
2. Визначення правомірних підстав;
3. Об’єкт захисту;
4. Правомірної заподіяння шкоди
5. Визначення способу захисних дій
    - Фізичний вплив;
    - Застосування підручних засобів та спеціальних засобів;

• Застосування вогнепальної зброї;
• Можливість відбиття посягання.

6. Встановлення межі таких дій у часі;
7. Вирахування характеру небезпеки наявного посягання;
• Характер небезпеки нападу;
• Кількість нападників та кількість захисників;
• Показники , що характеризують фізичний розвиток;
• Факти наявної зброї;
• Час доби та місце посягання;
• Раптовість та інтенсивність нападу;
• Пропорційність засобів захисту і засобів нападу.

Саме сукупний аналіз цих елементів дозволяє сформувати цілісну кримінально-правову модель події.

Принципово важливим є положення про свідомий вибір особи. У межах методу підкреслюється, що право на необхідну оборону не залежить від можливості уникнення конфлікту. Особа не зобов'язана відступати або проявляти пасивну поведінку, якщо існує реальна загроза її правам чи життю.

Ключовим етапом є встановлення підстав правомірного заподіяння шкоди, а саме наявності реального, суспільно небезпечного посягання, його безпосередності та інтенсивності.

Окрему увагу приділено меті дій. Вона повинна мати виключно оборонний характер – припинення або відвернення посягання. Відсутність такої мети трансформує поведінку у протиправну.

Особливістю методу є поєднання правового та біомеханічного аналізу способів захисту.

Правова оцінка дій залежить не від їх формальної назви, а від:

• сили впливу;
• анатомічної цілі;
• кількості та послідовності дій;
• умов середовища.

Наприклад: удари у вразливі ділянки тіла мають підвищений ризик тяжких наслідків; падіння внаслідок поштовху може спричинити смертельну травму; використання підручних предметів оцінюється через критерій необхідності.

Такий підхід дозволяє перейти від формальної оцінки до об'єктивного аналізу механізму події. Важливим елементом є визначення часових меж необхідної оборони. Початком є момент виникнення реальної загрози, а завершенням – фактичне припинення посягання. При цьому оцінка дій повинна здійснюватися з урахуванням умов стресу та обмеженого часу на прийняття рішень.

Характер небезпеки посягання визначається через сукупність факторів:

• кількість нападників;
• їх фізичні характеристики;

• наявність зброї; • раптовість та інтенсивність нападу;

• місце та обставини події.

Запровадження універсального міждисциплінарного спеціаліста у межах методу «Self Defender System» дозволяє подолати фрагментальність правозастосовної практики. Яка полягає у роздільному та неузгодженому аналізі уповноважених суб'єктів на аналіз правових, криміналістичних і техніко-поведінкових аспектів події. На відміну від традиційного підходу, де оцінка здійснюється різними суб’єктами без єдиного методологічного ядра за пропонована модель забезпечує інтеграцію всіх елементів у цілину систему. Що суттєве знижує рівень субтективизму та підвищує об’єктивність кримінально – правової кваліфікації . Важливо підкреслити, що впровадження даного підходу повністю відповідає чинному законодавству України.

Залучення спеціаліста можливе на підставі статті 71 КПК України, а проведення експертизи – відповідно до статей 242-243 КПК України. Висновок експерта є джерелом доказів згідно зі статтею 101 КПК України.

Тобто всі правові механізми вже існують. Матеріальною правовою основою є норми Кримінального кодексу України, що регулюють:

• необхідну оборону;

• крайню необхідність.

• затримання правопорушника;

• крайню необхідність.

Таким чином, метод «Self Defender System» не створює нових правових конструкцій, а забезпечує якісно новий рівень їх застосування.

У процесі практичного застосуванні методу SDS кожен його елемент виступає не ізольованим критерієм, а інструментом логічного зв’язування розрізнених фактичних даних у цілісну модель події.

Сукупний аналіз свідомого вибору особи, наявності підстав для заподіяння шкоди, об’єкта та межі захисту, способу реалізації оборонних дій, їх часових меж, а також характеру та інтенсивності посягання дозволяє послідовно усунути фрагментарність сприйняття обставин і сформувати об’єктивний причинно наслідковий зв'язок між діями учасників. Кожен із зазначених елементів повинен підтверджувати наявність ознак необхідної оборони, а їх взаємозалежність – виключати випадковість або помилковість висновків. Лише за умови системного підтвердження всіх елементів можливо дійти обґрунтованого юридичного висновку про правомірність заподіяння шкоди, тоді як відсутність або суперечність хоча б одного з них свідчить про необхідність додаткової перевірки та не дозволяє формувати остаточну кримінально- правову кваліфікацію.

Підсумовуючи, слід зазначити:

• по-перше, інститут необхідної оборони потребує сучасного методологічного забезпечення;

• по-друге, метод SDS формує універсальний алгоритм оцінки

оборонних дій;

• по-третє, його застосування сприяє підвищенню об'єктивності розслідування, унеможливлює судові помилки та захисту осіб, які діяли правомірно.

Отже, впровадження цього методу є необхідним кроком для забезпечення справедливості балансу між правом особи на захист і принципом законності.

Олег ЗАВІСТОВСЬКИЙ
старший викладач кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності юридичного факультету Запорізького національного університету

Дмитро АНІСІМОВ
доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор філософії в галузі права

ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІДРОЗДІЛІВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Тактична підготовка поліцейських підрозділів у контексті забезпечення публічної безпеки під час війни набуває стратегічного значення для збереження стабільності в тилових районах та на територіях, наближених до зони бойових дій. Повномасштабна збройна агресія російської федерації з 2022 року суттєво трансформувала оперативну обстановку, в якій працівники Національної поліції виконують покладені на них завдання. Якщо в мирний час основним пріоритетом залишалося запобігання правопорядку та реагування на адміністративні правопорушення, то в умовах воєнного стану поліцейські підрозділи змушені поєднувати традиційні функції з елементами протидії диверсійно-розвідувальним групам, забезпеченням режиму комендантської години та координацією евакуаційних заходів під артилерійськими обстрілами. Така еволюція завдань вимагає перегляду підходів до тактичної підготовки, оскільки ефективність дій безпосередньо впливає на рівень довіри населення до державних інституцій та на загальну боєздатність сектору безпеки. Нормативною основою цього процесу виступають положення Закону України «Про Національну поліцію», що в умовах дії правового режиму воєнного стану передбачають підпорядкування

поліцейських підрозділів військовому командуванню для виконання спільних завдань із забезпечення публічної безпеки [1]. Аналіз практичного досвіду свідчить, що без системного оновлення тактичних навичок особовий склад ризикує опинитися в ситуаціях, де стандартні алгоритми реагування виявляються недостатніми, що призводить до зростання втрат серед цивільного населення та самих правоохоронців.

Правові механізми регулювання тактичної підготовки поліцейських підрозділів у воєнний період ґрунтуються на поєднанні норм національного законодавства з елементами військових стандартів, адаптованих до специфіки поліцейської діяльності. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» чітко окреслює повноваження органів внутрішніх справ щодо запровадження обмежень прав і свобод громадян з метою збереження публічного порядку, що безпосередньо впливає на тактичні аспекти несення служби на блокпостах, під час патрулювання та проведення фільтраційних заходів [2]. У цьому контексті тактико-спеціальна підготовка перетворюється на комплексний процес, що включає не лише відпрацювання прийомів самооборони та застосування спеціальних засобів, але й інтеграцію навичок взаємодії з підрозділами Збройних Сил України та Державної служби з надзвичайних ситуацій. Досвід бойових дій у прифронтових регіонах продемонстрував, що поліцейські підрозділи часто першими стикаються з наслідками обстрілів, тому програми підготовки передбачають обов'язкове опанування тактичної медицини, зокрема алгоритмів зупинки масивних кровотеч, евакуації поранених під вогнем та надання допомоги в умовах обмеженої видимості. Такі навички формуються через моделювання реальних сценаріїв на навчальних полігонах, де акцент робиться на прийнятті рішень у ланцюгу командування малого підрозділу – від індивідуального поліцейського до командира взводу. Зокрема, вогнева підготовка набуває нового змісту: замість статичних вправ на стрільбищах домінують динамічні тренування в умовах, наближених до міських боїв, з урахуванням ризиків колатеральних пошкоджень цивільних об'єктів. Інтеграція військових доктрин, таких як принципи METT-TC (місія, місцевість, сили противника, час, ресурси), дозволяє поліцейським підрозділам ефективніше планувати операції з забезпечення публічної безпеки, мінімізуючи ймовірність ескалації конфліктів у населених пунктах [3].

Зміна тактичних доктрин у підготовці поліцейських підрозділів зумовлена необхідністю адаптації до гібридних загроз, які поєднують конвенційні бойові дії з елементами інформаційно-психологічного впливу та диверсій. Якщо раніше акцент робився на індивідуальній тактиці працівника поліції, то в умовах війни пріоритетним стає колективний підхід до дій у складі підрозділу, включаючи організацію периметру безпеки навколо об'єктів критичної інфраструктури та координацію з територіальною обороною. Наукові дослідження підкреслюють, що ефективність таких дій залежить від регулярного оновлення навчальних програм у закладах вищої

освіти системи МВС, де тактико-спеціальна підготовка має охоплювати не лише теоретичні аспекти, але й практичне відпрацювання взаємодії між підрозділами в умовах обмежених комунікацій та можливих перебоїв з електропостачанням [4]. Практичний досвід деокупованих територій показує, що поліцейські підрозділи, які пройшли відповідну підготовку, демонструють вищий рівень готовності до виявлення залишених вибухових пристроїв та нейтралізації загроз від ворожих розвідувальних груп. Водночас залишаються проблеми ресурсного забезпечення: недостатня кількість сучасних тренажерів для імітації артилерійських обстрілів та обмежений доступ до бойового досвіду інструкторів з числа колишніх учасників бойових дій. Для подолання цих прогалин пропонується запровадити обов'язкові ротаційні програми стажування поліцейських у прифронтових підрозділах, що дозволить безпосередньо транслювати набуті тактичні компетенції в освітній процес. До того ж, перспективним напрямком є розвиток спільних навчань з підрозділами Національної гвардії, де акцент робиться на єдиних протоколах реагування на масові заворушення, спровоковані ворожою пропагандою в умовах воєнного стану.

Окремої уваги заслуговує тактична підготовка до дій у міському середовищі, де поліцейські підрозділи стикаються з необхідністю нейтралізації загроз у щільній забудові, забезпечуючи при цьому безпеку цивільних осіб. Досвід Харківської, Херсонської та Донецької областей підтверджує, що стандартні методи патрулювання потребують коригування з урахуванням ризиків снайперського вогню та використання дронів противником. Програми включають тренування з використання укриттів, координації вогню та евакуації в умовах обмеженого маневру. Зокрема, інтеграція розвідувальних даних у тактичне планування дозволяє підрозділам прогнозувати загрози та запобігати їм завчасно [6]. Програми підготовки передбачають спеціальні модулі з відновлення морально-психологічної стійкості, що включають симуляції стресових ситуацій з подальшою оцінкою психофізіологічного стану особового складу та корекцією індивідуальних програм. Такий підхід дозволяє мінімізувати вплив бойового стресу на прийняття рішень у критичних ситуаціях, що особливо важливо для підрозділів, які забезпечують публічну безпеку в умовах постійної загрози ракетних ударів. Інтеграція елементів військової тактики в поліцейську практику не означає повної мілітаризації, оскільки законодавство вимагає дотримання принципів пропорційності та мінімального застосування сили щодо цивільного населення, що закріплено в Кодексі етики поліцейського та міжнародних стандартах прав людини [5].

Таким чином, тактична підготовка поліцейських підрозділів у контексті забезпечення публічної безпеки під час війни потребує системного вдосконалення через інтеграцію правових норм з практичними навичками, адаптованими до динаміки гібридних загроз. Шляхи подальшого розвитку полягають у запровадженні обов'язкових модулів з тактичної медицини та

динамічної вогневої підготовки в усіх програмах підвищення кваліфікації, а також у створенні єдиної цифрової платформи для обміну досвідом між підрозділами. Рекомендації включають посилення співпраці з міжнародними партнерами для запозичення найкращих практик підготовки правоохоронців у конфліктних зонах, а також регулярне оновлення нормативних документів МВС з урахуванням актуальних даних оперативної обстановки. Реалізація цих заходів дозволить підвищити рівень готовності особового складу Національної поліції до виконання завдань у воєнних умовах, сприяючи зміцненню національної безпеки в цілому.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 29. Ст. 260. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 01.04.2026).

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 01.04.2026).

3. Бодирєв Д. О. Тактико-спеціальна підготовка поліцейських в умовах воєнного стану: правові та організаційні аспекти. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2023. № 3. С. 112–125.

4. Завістовський О. Д. Інтеграція військових стандартів у систему тактичної підготовки підрозділів Національної поліції. *Публічне управління та адміністрування в умовах воєнного стану.* 2024. Вип. 2. С. 89–98.

5. Кодекс етики поліцейського : затв. Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.08.2016 № 700. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z1187-16#Text (дата звернення: 01.04.2026).

6. Сокуренко В. В. Особливості тактичної підготовки поліцейських підрозділів до дій у міському середовищі під час воєнного стану. *Актуальні проблеми права*. 2025. № 102. С. 134–142.

7. Мірошніченко В. І. Тактична медицина як складова професійної підготовки правоохоронців в умовах війни. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2024. Вип. 1. С. 201–210.

8. Казначеєв Д.Г. Шляхи удосконалення рівня тактико-спеціальної підготовки кадрів сил безпеки і оборони України. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 квітня 2024 р. м. Дніпро, ДДУВС).* С. 40-41.

9. Казначеєв Д. Діяльність правоохоронних органів України в умовах воєнного стану. *Організаційно-правове забезпечення функціонування підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану : матеріали Всеукр. круглого столу (м. Дніпро, 3 черв. 2022 р.).* Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 264 с.

Євген ЗЕЛЕНСЬКИЙ
старший викладач кафедри вогневої підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА В УМОВАХ ДЕФІЦИТУ ЧАСУ ТА РЕСУРСІВ: НАВЧАННЯ СТРІЛЬБІ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОЇ ВИДИМОСТІ ТА СТРЕСУ

Службова діяльність працівників Національної поліції України часто відбувається в умовах обмеженої видимості (нічний час, задимлення, туман, погано освітлені приміщення), високого психофізіологічного стресу та дефіциту часу на прийняття рішень. Значна частина вогневих контактів із правопорушниками фіксується саме за таких обставин, що суттєво ускладнює ідентифікацію загрози, точне прицілювання та контроль зброї. Традиційні методи вогневої підготовки, орієнтовані на ідеальні умови денного освітлення та статичні вправи, не забезпечують достатньої готовності поліцейських до реальних ситуацій. Обмеженість матеріально-технічних ресурсів (боєприпаси, різноманіття зброї, навчальні тири) та часу на службову підготовку вимагає пошуку ефективних, ресурсозберігаючих методик, які дозволяють формувати стійкі навички за мінімальних витрат.

Обмежена видимість (наприклад, у нічний час, в умовах слабкого освітлення або задимлення) значно ускладнює зоровий контроль за ситуацією. У таких умовах людське око втрачає здатність чітко розрізняти деталі, кольори та контрастність об’єктів, що призводить до труднощів в оцінці реальної відстані до потенційної загрози. Глибина сприйняття погіршується, а точність ідентифікації предметів у руках людини (наприклад, чи це зброя, телефон, гаманець чи щось інше) суттєво знижується . Паралельно з цим гострий стрес запускає потужну фізіологічну реакцію організму – так званий «fight-or-flight» (боротьба або втеча). Серцевий ритм прискорюється (тахікардія). При цьому відбувається звуження кровоносних судин, адреналін і кортизол викидаються в кров, а організм перенаправляє ресурси на великі м’язи, ігноруючи дрібну моторику. У результаті руки починають тремтіти, точні рухи з пальцями (наприклад, плавне натискання на спусковий гачок, досилання патрону в патронник чи маніпуляції з запобіжником) стають набагато складнішими або навіть неможливими. Одним із найпоширеніших ефектів є тунельний зір (tunnel vision) – звуження поля зору, коли людина бачить лише центральну частину сцени, а периферійний зір практично зникає. Це еволюційний механізм, який допомагає зосередитися на безпосередній загрозі, але водночас позбавляє можливості помічати інших людей, додаткові небезпеки чи зміни в оточенні. Часто супроводжується втратою сприйняття глибини, погіршенням нічної

видимості та навіть слуховим виключенням (auditory exclusion), коли звуки стають приглушеними або зовсім не сприймаються. Усе це разом створює ланцюгову реакцію негативних наслідків під час поводження зі зброєю, таких як: затримки в реакції, підвищений ризик невиправданого застосування сили. Наслідком є не лише зниження точності стрільби але й потенційні трагічні помилки, юридичні наслідки та психологічний тиск на самого правоохоронця. Досвідченіші офіцери зазвичай краще справляються з такими станами завдяки тренуванням і звичці до стресу, але навіть у них ризик залишається.

На нашу думку потрібно розглянути питання принципів використання симуляцій у вогневій підготовці поліцейського. Одним із ключових принципів застосування симуляцій у поліцейській підготовці є реалістичність відтворюваного середовища [1,с. 305].

Варто додавати етап інтеграції стресогенних факторів у тренування, а саме:

- стрільбу після фізичного навантаження або переміщення (носіння бронежилета та спорядження 10-15 кг);
- імітація обмеженої видимості: тренування з тактичними ліхтарями (Harries, Rogers, FBI-техніки), стрільба вночі або в задимленому тирі;
- додавання часового тиску, звукових подразників (записи сирен, криків) та елементів shoot/no-shoot (мінливі мішені з загрозливими та нейтральними фігурами).

Основний акцент – на стрільбу на коротких дистанціях (3-15 м), в русі та зі зміною позицій, що відповідає специфіці дій у складі нарядів під час добових чергувань

До того ж важливо за можливості використовувати прилади нічного бачення або тепловізори у обмеженій кількості.

Варто здійснювати обов’язкове поєднання з елементами тактичної медицини та правової оцінки застосування зброї. Такий принцип є ключовим для формування комплексної професійної компетентності. Він забезпечує не лише технічну майстерність стрільби в умовах обмеженої видимості та стресу, а й безпеку, правомірність дій та збереження життя учасників. Поєднання реалізується на всіх етапах навчання, але найбільш повно – на етапі інтеграції стресових факторів та комплексної інтеграції. Тактична медицина (Tactical Medicine, або поліцейський варіант TCCC – Tactical Combat Casualty Care, адаптований до правоохоронної діяльності) інтегрується для того, щоб поліцейський міг надати домедичну допомогу собі, напарнику чи постраждалому безпосередньо під час або одразу після вогневого контакту, коли швидка медична допомога ще не прибула або доступ до неї обмежений (наприклад, через триваючу загрозу чи умови обмеженої видимості).

У навчання варто додавати ситуативні вправи з елементами «care under fire» та «tactical field care»: після стрільби по загрозі поліцейський переходить

до надання допомоги «пораненому» напарнику або умовному цивільному, зберігаючи при цьому контроль над зброєю та ситуацією. Такі вправи тренуються в умовах часового тиску та звукових подразників.

Адже основною метою підготовки правоохоронців до службової діяльності є формування високого рівня готовності до дій в екстремальних ситуаціях [2, с. 127].

Після завершенню таких занять дуже важливим є залучення фахівців, інструктор або запрошений фахівець проводить короткий аналіз дій групи/особи з точки зору пропорційності сили, відповідності міжнародним стандартам (Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї ООН) та судової практики. Це допомагає уникнути типових помилок, які призводять до кримінальної відповідальності.

Такі підходи роблять підготовку максимально наближеною до реальної службової діяльності, де обмежена видимість і стрес часто поєднуються з необхідністю одночасно стріляти, рятувати та діяти в правовому полі, а також аналізувати подальші наслідки вчинення таких дій (застосування чи використання вогнепальної зброї)

Список використаних джерел

1. Наточій А., Тимофєєв В. Застосування сучасних симуляційних технологій у вогневій підготовці: ефективність тренування віртуального бою. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2026. Т. 3, № 92. С. 302–307. URL : https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.3.41.

2. Завістовський О.Д. Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних ситуаціях. *The III International Scientific and Practical Conference «Theories, methods and practices of the latest technologies»,* November 07–09, Tokyo, Japan. 387 p. P. 126.

3. Глян Т., Зеленський Є. Актуальні шляхи удосконалення вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. *Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 15.03.2024). Частина ІІ*, м. Дніпро, 15 берез. 2024 р. Дніпро. С. 667–668.

4. Бараннік Р. В. Пропорційність і необхідність як юридичні межі стрільби: порівняльний аналіз вогневої підготовки і кримінального процесу. *Право і суспільство.* 2025. № 3. Т. 2. С. 629–634.

5. Казначеєв Д.Г. Вплив стресових факторів на прийняття рішень про застосування вогнепальної зброї поліцейськими. *Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони : матеріали всеукр. круг. столу (м. Харків, 23 квіт. 2021 р.)*. Харків : ФОП Бровін О.В., 2021. Вип. 5. 412 с. С.200-203

Євген ЗЕЛЕНСЬКИЙ
старший викладач
кафедри вогневої підготовки

Марія ХЛІВНА
здобувач факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування Національної поліції
України Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ СИСТЕМИ МВС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

Вогнева підготовка становить фундаментальну складову професійної компетентності працівників підрозділів Міністерства внутрішніх справ України, зокрема Національної поліції, Національної гвардії та інших силових структур.

У контексті повномасштабного вторгнення, зростання кількості злочинів вчинених в умовах воєнного стану, поширення нелегальної зброї серед цивільного населення та необхідності виконання завдань у зонах бойових дій і на деокупованих територіях її значення набуває стратегічного характеру. Поліцейські не лише забезпечують публічну безпеку, а й беруть участь у стабілізаційних заходах, протидії диверсійно-розвідувальним групам та евакуації населення, де застосування вогнепальної зброї може стати невід'ємним елементом виконання службових обов'язків. Недостатній рівень вогневої підготовки безпосередньо впливає на ризики для життя особового складу, цивільних осіб та ефективність протидії загрозам національній безпеці. Сучасні виклики вимагають перегляду традиційних підходів до організації цієї підготовки з урахуванням реалій бойових дій, що підтверджується численними науковими дослідженнями та практичними напрацюваннями закладів вищої освіти МВС.

Освітні програми та курс стрільб, розроблені переважно в мирний час, є неповною мірою адаптовані до сучасних реалій. Переважає стрільба по статичних мішенях на фіксованих дистанціях, коли наразі недостатньо відпрацьовуються динамічні сценарії: стрільба по рухомих цілях, у русі, з різних положень, в умовах обмеженої видимості, під час обстрілів чи в населених пунктах. Кількість практичних занять часто обмежується, що не сприяє формуванню стійких автоматизованих навичок. Відсутня системна інтеграція вогневої підготовки з тактичною медициною, діями під час артилерійських обстрілів, мінно-вибухових травмах, поводженням з військовополоненими та контактом з ворожими розвідгрупами.

Освітні програми ЗВО МВС потребують термінового коригування, оскільки не передбачають підготовки до екстремальних ситуацій, пов'язаних із гібридними загрозами. До того ж, спостерігається брак програм підвищення кваліфікації для інструкторів з вогневої, тактичної та фізичної підготовки.

Успішне відпрацювання стрілецьких вправ забезпечується наявністю такої навчально-матеріальної бази, що давала б змогу моделювати різноманітну обстановку та проводити комплексні заняття з використанням різноманітних технічних засобів [2, с. 62]. Недостатнє фінансування призводить до обмеженої кількості боєприпасів, застарілого обладнання та відсутності сучасних тренажерів. Мультимедійні тири та лазерні комплекси («СКАТТ», «РУБІН») не завжди відтворюють реальну віддачу та процес перезаряджання, створюючи ілюзію готовності. Співпраця з військовими підрозділами для спільних тренувань залишається епізодичною, а мотивація особового складу часто знижена через психологічне навантаження.

Відсутність комплексної психологічної підготовки до дій у стресових умовах (обстріли, обмежена видимість, контакт з цивільними в зоні бойових дій) призводить до зниження швидкості прийняття рішень і зростання ризиків неправомірного застосування зброї. Не достатньо уваги приділяється формуванню стійкості до фізичних та емоційних перевантажень, що особливо актуально для жінок-поліцейських та працівників превентивних підрозділів.

Вирішення сучасних викликів у психологіч-ній підготовці та безпеці поліцейських потребує комплексного підходу, що враховує не лише професійну, а й емоційну та психологічну складові [4, с. 595].

Для подолання такої проблематики необхідно внести зміни до Положення про службову підготовку та Курсу стрільб з урахуванням воєнного стану: запровадити обов'язкові тактико-ситуаційні вправи, інтегрувати модулі тактичної медицини, дій при обстрілах та евакуації поранених. Розробити диференційовані програми для різних категорій працівників (патрульні, слідчі, превентивні підрозділи).

Збільшити частоту практичних занять. Активно використовувати віртуальну реальність (VR), доповнену реальність (AR), інтерактивні мультимедійні тири та симулятори як доповнення до бойових стрільб. Такі технології дозволяють моделювати реалістичні сценарії без значних витрат боєприпасів, знижують ризики травм і підвищують психологічну стійкість.

Також варто збільшити норми витрат боєприпасів, оснастити тири сучасним обладнанням (рухомі цілі, системи фіксації результатів). Організувати системні програми підвищення кваліфікації інструкторів з використанням досвіду ЗСУ та міжнародних партнерів. Розширити співпрацю з військовими формуваннями для спільних навчань.

Додати обов'язкові модулі психологічного загартування, деескалації конфліктів та аналізу реальних бойових епізодів. Адаптувати елементи

американського досвіду (сценарно-орієнтовані тренінги, VR-технології, програми на кшталт ABLE для формування культури взаємодопомоги). Запровадити регулярну сертифікацію рівня підготовки з об'єктивними критеріями оцінки.

Можливо навіть створити єдину цифрову платформу для відстеження результатів вогневої підготовки з використанням штучного інтелекту для аналізу помилок і рекомендацій.

Удосконалення вогневої підготовки працівників підрозділів МВС України є нагальною потребою для підвищення боєздатності сил правопорядку в умовах воєнного стану. Реалізація запропонованих заходів – від оновлення нормативів і програм до впровадження інноваційних технологій – дозволить сформувати високопрофесійний особовий склад, здатний ефективно діяти в екстремальних умовах, мінімізувати ризики та підвищити довіру суспільства до правоохоронної системи. Перспективними напрямами подальших досліджень є емпірична оцінка ефективності VR-симуляторів, порівняльний аналіз з досвідом країн НАТО.

Список використаних джерел

1. Король К., Завістовський О. Актуальні проблеми професійної підготовки поліцейських в умовах воєнного стан. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство.* 2024. С. 569–573. URL : https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.92.

2. Плахотний А. П. (2022). Вогнева підготовка, як основа службово-бойової діяльності поліцейських в сучасних умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану.*

3. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text. (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text)

4. Поливанюк В., Жбанчик А. Актуальні питання проведення занять з вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2024. № 5. С. 593–597. URL : https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.91.

5. Казначеєв Д. Г., Мінченко О. В. Удосконалення вогневої підготовки поліцейських. *Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: зб. тез II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 жовтня 202 р.).* Київ : ДНДІ МВС України, 2021. С. 20−22.

Іван ЗОЗУЛЯ
начальник 3 відділу Управління КОРД
Головного управління Національної
поліції в Дніпропетровській області,
полковник поліції

СИСТЕМА ФІЗИЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ І ВЕТЕРАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні реалії функціонування держави в умовах воєнного стану в Україні об'єктивну необхідність удосконалення системи фізичного відновлення та реабілітації поліцейських і ветеранів. За таких обставин особливої актуальності набуває необхідність врахування відповідних факторів та індивідуальних особливостей індивідуально-психологічних особливостей особистості, оскільки психологічна структура кожної людини є унікальною і розвивається під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Синтезування сильних і вразливих сторін особистості визначає її здатність до адаптації в екстремальних умовах службової діяльності.

У контексті воєнного стану працівники поліції та ветерани зазнають інтенсивних психофізичних навантажень, що нерідко призводять до виникнення кризових станів, емоційного виснаження та зниження рівня працездатності. Вплив стресогенних факторів актуалізує вразливі сторони особистості, що може спричиняти повторювані негативні психоемоційні реакції та ускладнювати процес професійної адаптації.

Як зазначають О.С. Зубенко та А.А. Левков, ефективність фізичного та психологічного відновлення військовослужбовців і працівників поліції визначається впровадженням комплексної системи реабілітаційних заходів, спрямованих на всебічне відновлення функціонального стану організму, зосереджуються на розвитку адаптаційних здібностей і формуванні стійкості до стресових ситуацій. [1]. Такий підхід є особливо важливим у період воєнного стану, коли рівень навантаження на організм та психіку суттєво зростає.

Наразі дослідники підкреслюють, що комплексна реабілітація військовослужбовців, яка поєднує фізичні, психологічні та соціальні компоненти, є необхідною передумовою їх повноцінного повернення до професійної діяльності після участі у бойових діях [2]. Системне поєднання відновлювальних заходів забезпечує формування стійких адаптаційних механізмів, підвищує рівень професійної придатності та сприяє ефективній інтеграції як у службову, так і в цивільну сферу.

Зокрема, Назаренко І. та співавтори стверджують, психологічна реабілітація ветеранів має включати комплексну діагностику посттравматичних станів, впровадження психокорекційних програм та

заходів соціально-професійної адаптації [3]. Реалізація такого підходу забезпечує подолання наслідків бойового стресу, відновлення психоемоційної рівноваги та сприяє поверненню особи до повноцінного функціонування в суспільстві.

Важливим елементом досліджуваної проблематики є також забезпечення відзначають важливість забезпечення високого рівня спеціальної фізичної підготовки працівників поліції. Як підкреслює Журавель О.А., ефективність застосування прийомів фізичного впливу в професійній діяльності поліцейських прямо пов'язане з рівнем їхньої фізичної підготовленості, що повинна відповідати вимогам законності, обґрунтованості та пропорційності [4]. Це дозволяє мінімізувати ризики для життя і здоров'я як самих працівників, так і інших осіб.

До того ж, сучасна система фізичного відновлення повинна передбачати впровадження інноваційних методик тренування, адаптованих до умов підвищеного ризику та бойових навантажень. Йдеться про поєднання функціонального тренінгу, елементів військово-прикладної підготовки та засобів відновлення, спрямованих на швидке відновлення фізичних ресурсів організму та підтримання належного рівня працездатності.

Не менш суттєвим є поєднання фізичної та психологічної реабілітації в єдину систему, який гарантує всебічний вплив на особистість. Такий підхід дає змогу не лише відновити фізичні функції організму, але й сформувати стійкість до стресу, підвищити рівень саморегуляції та забезпечити ефективне здійснення службових обов'язків у складних і напружених умовах.

Особливо важливою є розробка індивідуально адаптованих програм реабілітації, які враховують рівень підготовленості, стан здоров'я а також врахування психологічних характеристик кожної особи працівника чи ветерана. Це сприяє підвищенню ефективності відновлювальних заходів і забезпечує довготривалий позитивний результат.

Таким чином, система фізичного відновлення та реабілітації поліцейських і ветеранів в умовах воєнного стану повинна базуватися на комплексному, міждисциплінарному підході, що поєднує фізичну підготовку, психологічну підтримку та соціальну адаптацію. Упровадження сучасних методик відновлення, урахування індивідуальних особливостей особистості та дотримання нормативно-правових вимог забезпечують підвищення рівня професійної готовності, стресостійкості та ефективності діяльності працівників поліції і ветеранів у сучасних умовах.

Список використаних джерел

1 Зубенко О.О. Особливості психосоціальної реабілітації учасників військових операцій: кваліфікаційна робота. Ірпінь, 2025. URL : https://ir.dpu.edu.ua/handle/123456789/4471

2 Левков А.А., Марченко С.М., Боголюб М.А., Вишар Є.В. Основні аспекти реабілітації військовослужбовців**.** *Сучасні тенденції спрямовані на збереження здоров'я*

людини. 2024. С.70- 76

3 Назаренко І.І., Якимець В.М., Печиборщ В.П., Слабкий Г.О., Іванов В.І., Поліщук А.О. Проблемні питання психологічної реабілітації ветеранів учасників антитерористичної операції та військовослужбовців ООС в Україні. *Україна. Здоров'я нації,* 2023. С. 48-58. URL : https://journals.uzhnu.uz.ua/index.php/health/article/view/543?utm_source=chatgpt.com

4 Журавель О.А. Щодо застосування заходів фізичного впливу у професійній діяльності поліцейського. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки та оборони України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф*. Дніпро: ДДУВС, 2023. С. 56–58. URL : https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/13862?utm_source=chatgpt.com.

Володимир ІРШЕНКО
викладач кафедри базової
загальновійськової підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
полковник

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИРОТОРНИХ БПЛА КЛАСИЧНОГО ТИПУ ТА СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Сучасна війна стрімко змінює свою природу. Вона дедалі менше нагадує класичне протистояння армій і дедалі більше є конкуренцією алгоритмів, сенсорів і швидкості обробки інформації.

Переломним моментом у російсько-українській війні стало масове та системне застосування безпілотників. Від початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року дронові технології пройшли стрімку трансформацію. Із допоміжних засобів розвідки вони перетворилися на ключові бойові інструменти, формуючи нові стандарти і підходи в військовій справі.

Зокрема, згідно дослідження Французького інституту міжнародних відносин, у сучасних бойових діях основним засобом ураження особового складу, техніки та засобів озброєння противника стали безпілотні авіаційні системи. Втрати окупантів в бойових діях від дронів з 10% у 2022 році зросли 80 % у 2025 році. Безпілотники фактично змінили правила війни.

Безпілотний літальний апарат у сучасному світі є продукт розвитку сучасних технологій в сфері авіації, коли людина приймає участь у керуванні польотом апарату дистанційно, в якості оператора. У військовому аспекті таке технічне рішення дало наступні важливі результати:

– підвищення ефективності виконання завдань, коли особисто

оператору вже не потрібно знаходитись в епіцентрі подій для оцінки ситуації, нести велике фізичне навантаження для нанесення ураження противнику;

– оптико-електронні модулі апаратів дозволяють ефективніше виявити противника, дають багатократне збільшення зображення і в різних частинах спектру, дають можливість опрацьовувати та передавати інформацію на великі відстані;

– зниження рівня смертельної небезпеки для людини у сучасних бойових діях, через керування технічним пристроєм, залишаючись у місці відносної безпеки;

– розширення можливостей у швидкості, висоті, дальності виконання бойового завдання.

В сучасних умовах бойових дій для якісного виконання завдань наявність одного безпілотного літального апарату недостатньо. Практичне застосування БпЛА вимагає використовувати додатково:

– засоби підсилення обміну інформацією між дроном та оператором (потужні антени, лінії керування, антенні комплекси, ретранслюючи пристрої, наземна станція керування);

– засоби обробки та передачі отриманої інформації (пульти керування, планшети, ноутбуки чи комп'ютери із спеціалізованим програмним забезпеченням, засоби супутникового зв'язку),

– потужне електричне живлення на борту БпЛА та енергосистему на позиції екіпажу: акумуляторні батареї, зарядні пристрої.

Тому коли застосування БпЛА розглядається в системі многократності вирішення завдань, підтримання надійного зв'язку, стабільної безаварійної роботи часто застосовується термін безпілотний авіаційний комплекс**.**

Розглянемо актуальні на сьогодні питання застосування БпЛА мультироторного типу.

Як зазначено, частка втрат російських окупантів від застосування БпЛА становить 80%. Але, серед всього спектру БпЛА різного типу, згідно статистики Сил безпілотних систем України, найбільший показник від всіх уражень мають безпілотні авіаційні апарати мультироторного типу – 43%.

Найбільш розповсюдженим видом мультироторних дронів є квадрокоптери DJI Mavic 3 Enterprise Series, DJI Matrice 4/4T, Autel EVO Max 4T/4N.

В залежності від функціональних можливостей Силами оборони України безпілотні авіаційні апарати мультироторного типу можуть використовуватись:

- для розвідки,
- корегування,
- ураження,
- перехоплення повітряних цілей,

- ретрансляції сигналів,
- мінування (розмінування),
- інженерне обладнання місцевості,
- гуманітарних місій.

У сучасних бойових діях через активну роботу ворожого РЕБ, розширення кіл-зони по лінії зіткнення, гостро стоїть питання підвищення результативності використання БпЛА класичного типу: DJI Mavic 3 Enterprise Series, DJI Matrice 4/4T, Autel EVO Max 4T/4N,

Підвищення результативності використання є постійним завданням, як простого екіпажу який БпЛА, так і спеціалізованих підрозділів забезпечення СОУ, волонтерських організацій та високотехнологічних підприємств цивільної Ай-Ті галузі.

На даний час є наступні основні рішеннями в цьому аспекті.

1. Встановлення спеціалізованої програмного забезпечення

Основними прошивками є:

– для дронів DJI Mavic 3, DJI Mavic 3 Enterprise Series є 1001-прошивка;

– для дронів Autel EVO Max 4T/4N є два варіанти прошивок – «Boom» та «Overlord».

2. Використання потужних виносних антен що підсилюють зв'язок. Це покращує якість та потужність каналів зв'язку із дронами, збільшує дальність польотів.

Прикладом таких рішень є:

– виносна антена Avenge Angel Big Hulk Plus (Авенджер);

– виносна антена Деймокс, або ALIENTECH DUO II DEIMOX;

– антенні комплекси виробника «Dron Hack».

3. Переробка пульта керування та винос антенного блоку на кабельній лінії до 25-30 м з максимально можливим підйомом над поверхнею землі.

4. Зміна частот використання БпЛА, що дозволяє уходити від стандартних діапазонів частот, які подавляється засобами РЕБу противника.

Прикладом таких рішень є:

– Комплекс «PALYCH.MC» – це українська інноваційна розробка, призначена для переобладнання дронів DJI Mavic 3 Enterprise Series, DJI Matrice 4/4T, Autel EVO Max 4T/4N, DJI Matrice M30;

5. Вдосконалення системи живлення дронів.

Досягається шляхом:

– переробка штатних акумуляторів для роботи в «спарках»: на борт БпЛА кріпиться додаткова штатна АКБ,

– приєднання до штатного акумулятора додаткової саморобної АКБ Li-ion за схемою 5s1p

– акумуляторна збірка (спарка) для DJI Matrice 4T/4E 4S2P (21700)

11600mAh/34A з тримачем з двох LiPo акумуляторів 4S1P 5800 mAh;

– саморобна акумуляторна збірка для DJI Matrice 4T/4E на посилених акумуляторах LiPo за компонуванням 4S1P ємністю 26000 mAh

6. Рішення дистанціонувати антенний блок БпАК та пункт керування для підвищення безпеки екіпажу.

Досягається шляхом:

– рознесення каналів керування та радіозв'язку між антенним блоком та пунктом управління. Приклад рішення для DJI Mavic 3 Enterprise Series пропонує громадське об'єднання «Українські месершміти».

7. Система дистанційного керування з використанням супутникового зв'язку, як універсальне рішення.

Одним з найрезультативніших рушень є система дистанційного керування дронами, яка запропонована українською інноваційною компанією «R2D2», яка інтегрується з різними дронами.

Продукт забезпечує інтеграцію з різними мультикоптерами, підтримка різного прошивання дронів, такого як ArduPilot, iNAV та Betaflight. Мінімальне налаштування через зручний веб-інтерфейс. Система зарекомендувала себе позитивно, має велику кількість схвальних відгуків від військових підрозділів, де вже застосовується. Основний сегмент – операції рівня, як «Midl strike», так і інші.

8. Перспективним є застосування алгоритмів штучного інтелекту можливо здійснювати автоматичний пошук та виявлення об'єктів.

Алгоритм розпізнає об'єкт для його виявлення в автоматизованих завданнях.

Прикладом є продукт «ComBat Vision» – доповнена реальність, яку вже винайшли українські інженери та застосовують на дронах останньої серії DJI Matrice 4T/4E, Autel EVO Max 4T/4N.

Пошук нових рішень та технологій триває. Я впевнений, що талановиті українські інженери запропонують ще не одне нове технологічне рішення, яке дозволить нам отримати та закріпити технологічну перевагу України над ворогом.

Руслан КАЗМІРЧУК
доцент кафедри тактико-спеціальних
дисциплін Національної академії
сухопутних військ,
кандидат військових наук,
старший науковий співробітник

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ: СТАНДАРТИ НАТО ТА УКРАЇНСЬКИЙ ВНЕСОК

Міжнародний досвід службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони є одним із ключових чинників трансформації сучасних систем національної безпеки. В умовах глобальних викликів – гібридних загроз, високої інтенсивності бойових дій, застосування новітніх технологій та зростання ролі кризової медицини – питання адаптації та інтеграції найкращих практик набуває особливого значення. Для України, яка перебуває у стані тривалої війни та водночас рухається шляхом євроатлантичної інтеграції, вивчення та використання міжнародного досвіду є не лише науковим завданням, а й стратегічною необхідністю [1].

Особливе місце у цьому процесі займає досвід країн-членів НАТО. Альянс протягом десятиліть формував комплексну систему стандартів, доктрин та процедур, спрямованих на забезпечення взаємосумісності сил, ефективність у багатонаціональних операціях та готовність до реагування на кризові ситуації [2]. Війна в Україні стала каталізатором переосмислення багатьох підходів у НАТО, а українські практики – від використання безпілотних систем до організації територіальної оборони – вже інтегруються у навчальні програми та доктринальні документи Альянсу [3].

Аналіз міжнародного досвіду службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони, з акцентом на стандарти НАТО та напрями їх використання в Україні, дозволяє не лише окреслити перспективи розвитку національної системи оборони, а й підкреслити внесок України у формування нової архітектури європейської та глобальної безпеки.

Одним із ключових напрямів інтеграції України у євроатлантичний простір є впровадження доктринальних стандартів НАТО. Система стандартів STANAG (Standardization Agreement) забезпечує взаємосумісність сил Альянсу у сферах планування, логістики, медичного забезпечення та хімічного, біологічного, радіаційного та ядерного (ХБРЯ) захисту [1]. Вона формувалася протягом десятиліть і стала основою для проведення багатонаціональних операцій, де різні країни діють як єдиний організм.

Особливе значення мають документи Allied Joint Publications (AJP), які визначають принципи ведення операцій, командування та управління [2].

Їхня адаптація в Україні дозволяє не лише підвищити ефективність бойових дій, а й забезпечити готовність до участі у спільних місіях. Важливо, що українські військові вже застосовують окремі положення цих доктрин під час навчань та бойових операцій, що підтверджує поступову інтеграцію у систему НАТО [3]. Впровадження стандартів НАТО має дві стратегічні переваги. По-перше, це підвищення рівня професійної підготовки особового складу, який отримує доступ до сучасних методик та процедур. По-друге, це формування довіри між Україною та країнами-членами Альянсу, адже спільна мова стандартів створює основу для ефективної взаємодії у кризових ситуаціях.

Доктринальні стандарти НАТО виступають не лише технічним інструментом, а й політичним сигналом про готовність України до повної інтеграції у євроатлантичну систему безпеки. Їхнє впровадження є фундаментом для подальшого розвитку службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони України.

Війна високої інтенсивності в Україні стала каталізатором трансформації багатьох підходів у НАТО. Українські Збройні Сили продемонстрували здатність ефективно застосовувати сучасні технології та тактики, які раніше не мали широкого поширення у країнах Альянсу [4]. Зокрема, масове використання безпілотних літальних апаратів для розвідки, коригування вогню та нанесення ударів стало новим стандартом сучасної війни. Важливим внеском України є розвиток системи територіальної оборони, яка показала свою ефективність у протидії агресії та мобілізації населення для захисту держави [5]. Цей досвід активно вивчається країнами Балтії та Польщею, які розглядають його як модель для власних систем оборони.

Не менш значущим є досвід кризової медицини та тактичної евакуації поранених. Українські медики розробили та впровадили низку практик, які вже інтегруються у навчальні програми НАТО [4]. Це стосується як організації медичного забезпечення на полі бою, так і використання новітніх засобів для стабілізації стану поранених. Таким чином, Україна виступає не лише реципієнтом міжнародної допомоги, а й активним донором знань та практик. Її бойовий досвід стає частиною колективної пам’яті Альянсу, формуючи нові стандарти та підходи до ведення сучасних операцій [5].

Важливим напрямом використання міжнародного досвіду є організація навчання та тренування особового складу. Програма NATO Security Assistance and Training for Ukraine (NSATU) стала ключовим інструментом у підготовці українських військових за участі 28 країн Альянсу [6]. Вона забезпечує системну координацію навчальних заходів, що охоплюють тактичну, інженерну, медичну та логістичну підготовку.

Особливу увагу приділяють використанню сучасних технологій у тренувальному процесі. Наприклад, застосування mixed-reality headset Varjo для тренування екіпажів танків Leopard 2 дозволяє моделювати реальні

бойові ситуації та відпрацьовувати дії у складних умовах [7]. Це не лише підвищує ефективність навчання, а й зменшує витрати на проведення практичних занять.

Важливим елементом є спільні багатонаціональні навчання, такі як Hedgehog у країнах Балтії та Rapid Trident в Україні [6]. Вони створюють умови для відпрацювання взаємосумісності, командної роботи та застосування стандартів НАТО у реальних сценаріях. Участь українських військових у таких навчаннях підтверджує їхню готовність діяти у складі багатонаціональних сил.

Навчання та тренування у співпраці з НАТО є не лише засобом підвищення професійної майстерності, а й важливим кроком до інтеграції України у євроатлантичну систему безпеки. Вони формують основу для спільних операцій та забезпечують практичну реалізацію доктринальних стандартів [7].

Окремим напрямом міжнародного досвіду, що має стратегічне значення для України, є система захисту від ХБРЯ загроз. НАТО протягом багатьох років формує комплексну політику у цій сфері, яка враховує як державні, так і недержавні загрози [8]. Вона включає стандарти, керівництва та навчальні програми, спрямовані на забезпечення готовності військ до дій у складних умовах. Особливе місце займає керівництво AMedP-7.6, яке визначає принципи медичного забезпечення під час ХБРЯ операцій [9]. Український досвід кризової медицини, здобутий у реальних бойових умовах, може бути інтегрований у ці стандарти, доповнюючи їх практичними напрацюваннями.

Інтеграція українського досвіду кризової медицини та ХБРЯ захисту у систему НАТО є взаємовигідним процесом. Вона забезпечує підвищення рівня готовності Альянсу до сучасних загроз і водночас зміцнює позиції України як активного учасника міжнародної безпекової спільноти. Систематизація бойового досвіду є одним із ключових напрямів діяльності НАТО. Для цього функціонує Joint Analysis and Lessons Learned Centre (JALLC), який збирає та аналізує дані з операцій та навчань [10]. Війна в Україні стала унікальним джерелом практичних уроків, що вже інтегруються у доктринальні документи та навчальні програми Альянсу.

Особливу увагу приділяють питанням застосування новітніх технологій, зокрема безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби та штучного інтелекту. Український досвід показав, що ці інструменти можуть радикально змінити характер сучасних бойових дій. Водночас НАТО враховує уроки щодо логістики, медичного забезпечення та організації територіальної оборони.

Процес Lessons Learned (уроки, винесені з досвіду) дозволяє не лише адаптувати український досвід до стандартів НАТО, а й трансформувати самі стандарти. Це підтверджує, що Україна виступає активним учасником формування нової архітектури безпеки.

Аналіз міжнародного досвіду службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони, з акцентом на стандарти НАТО, демонструє стратегічну важливість інтеграції України у євроатлантичний простір. Впровадження доктринальних документів, використання сучасних технологій у навчанні, розвиток кризової медицини та системи ХБРЯ захисту, а також систематизація бойового досвіду через механізм Lessons Learned формують комплексну основу для підвищення ефективності національної оборони.

Україна сьогодні не лише переймає міжнародний досвід, а й активно збагачує його власними практиками. Це забезпечує взаємовигідний процес інтеграції, де українські напрацювання стають частиною колективної пам'яті НАТО, а стандарти Альянсу – фундаментом для розвитку українських сил безпеки і оборони. Стратегічна перспектива полягає у тому, що Україна поступово перетворюється з реципієнта допомоги на рівноправного партнера, здатного формувати нові підходи до ведення сучасних операцій та зміцнювати європейську систему безпеки.

Список використаних джерел

1. NATO Standardization Office. *STANAG 2014: Interoperability Standards*. Brussels: NATO HQ, 2024.
2. Allied Joint Publication (AJP-3). *Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations*. Brussels: NATO HQ, 2023.
3. NATO Review. *Ukraine's lessons for NATO*. Brussels: NATO HQ, 2025.
4. Ministry of Defence of Ukraine. *Integration of NATO Standards in Ukrainian Armed Forces*. Kyiv: MOD, 2025.
5. NATO Security Assistance and Training for Ukraine (NSATU). *Official Report*. Brussels : NATO HQ, 2025.
6. Varjo Technologies. *Mixed Reality Training for Leopard 2 Crews*. Helsinki : Varjo, 2025.
7. NATO. *CBRN Defence Policy*. Brussels : NATO HQ, 2024.
8. AMedP-7.6. *NATO Medical Support in CBRN Operations*. Brussels : NATO HQ, 2023.
9. Joint Analysis and Lessons Learned Centre (JALLC). *Annual Report*. Lisbon : NATO, 2025.
10. Генеральний штаб Збройних Сил України. *Звіт про впровадження стандартів НАТО у ЗСУ*. Київ : ГШ ЗСУ, 2025.

Дмитро КАЗНАЧЕЄВ
доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
кандидат юридичних наук, доцент

Дмитро БОДИРЄВ
старший викладач кафедри вогневої
підготовки Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК-ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЇ

Робота в поліції належить до одних із найстресовіших професій, оскільки поліцейські постійно стикається з високими професійними, організаційними та особистими навантаженнями. Невизначеність ситуацій, обмежені часові рамки, різноманітність завдань, висока відповідальність за наслідки прийнятих рішень, а також ймовірність підпадання під інтенсивний психологічний та фізичний тиск створюють екстремальні умови для кожного поліцейського. Комплексна дія цих факторів призводить до накопичення нервово-психічного напруження, що може стати причиною функціональних порушень у разі відсутності належної психологічної підготовки та сформованих навичок саморегуляції і самоконтролю.

Особливу небезпеку становлять критичні ситуації, у яких поліцейські опиняються перед прямою загрозою життю, наприклад, під час конфліктів із агресивними особами, які чинять активний опір або застосовують зброю. Ці епізоди характеризуються різким зростанням психоемоційного напруження і відрізняються від хронічного стресу тим, що вимагають миттєвої реакції та високого рівня психологічної готовності [1].

У сучасних умовах воєнного стану в Україні формування стресостійкості стає ще більш актуальним, оскільки поліцейські виконують завдання, пов’язані не лише з охороною правопорядку, а й із забезпеченням безпеки населення у зоні активних бойових дій. У таких умовах ефективне реагування під час застосування вогнепальної зброї залежить не лише від технічних навичок, а й від здатності зберігати психоемоційну рівновагу, швидко оцінювати ризики та приймати правильні рішення [2].

Психологічні дослідження демонструють, що застосування зброї супроводжується сильними стресовими реакціями, включаючи страх, тривогу, вплив адреналіну та емоційне напруження, які можуть негативно впливати на точність стрільби та адекватність дій. Для ефективного виконання завдань важливо формувати стресостійкість паралельно з вогневою підготовкою, використовуючи методи психологічного моделювання критичних ситуацій, тренування самоконтролю та емоційної

регуляції.

Ключовим аспектом підготовки є психоемоційна готовність, яка включає здатність діяти у стані невизначеності, ризику та загрози життю. Сюди входять швидке прийняття рішень, контроль емоцій, адекватна оцінка обстановки та ефективне реагування на небезпеку. Використання спеціальних тренінгів і симуляцій дозволяє відпрацьовувати ці навички у безпечних умовах, підвищуючи готовність до реальних екстремальних ситуацій [3].

У дослідженні зазначено, що стрес, ефект адреналіну, психологічний ефект ураження, тренування та досвід, моральні та етичні переконання є ключовими психологічними факторами, що впливають на поліцейських під час активного застосування вогнепальної зброї**.** Урахування цих чинників сприяє покращенню реакцій, прийняття рішень та безпеки дій у стресових ситуаціях [4].

Особливо актуальним у цьому контексті є застосування інтегрованих методик психологічного тренінгу, які дозволяють відпрацьовувати стресові сценарії в безпечних умовах. Для чоловіків і жінок-поліцейських використовуються моделювання конфліктних ситуацій, тренування контролю емоцій та когнітивні вправи на швидке прийняття рішень. Такі підходи допомагають формувати навички адаптації до непередбачуваних ситуацій, підвищуючи загальну ефективність реагування під час виконання службових завдань.

Наукові дослідження демонструють, що під час екстремальних ситуацій у жінок-поліцейських активується ширший спектр копінг-стратегій, включаючи вербальну комунікацію та групову підтримку, тоді, як чоловіки частіше покладаються на фізичну активність і швидкі дії. В умовах воєнного стану ці відмінності можуть бути критичними для ефективності роботи підрозділів, тому гендерно-диференційований підхід до тренувань і психологічної підготовки дозволяє максимально врахувати індивідуальні особливості кожного співробітника.

Ключовий висновок полягає в тому, що формування стресостійкості у поліцейських має поєднувати фізичну підготовку, вогневу та тактичну підготовку з психологічними тренінгами, які враховують гендерні особливості. Такий комплексний підхід дозволяє не лише підвищити ефективність службових дій у критичних ситуаціях, а й зменшити ризик професійного вигорання, підвищити психологічну адаптацію та зберегти здоров’я співробітників у сучасних умовах України.

Таким чином, стресостійкість визначається, як здатність поліцейського утримувати психічну рівновагу за високого емоційного навантаження та ризику для життя, що забезпечує адекватне прийняття рішень у критичних ситуаціях, ефективне застосування вогнепальної зброї та зниження ймовірності помилок або професійного вигорання, як у чоловіків, так і у жінок. Системна підготовка яка поєднує психологічне тренування, фізичну

активність та гендерно орієнтовані підходи, стає ключовим фактором підвищення ефективності та безпеки поліцейської діяльності в сучасних умовах України.

Список використаних джерел

1. Недря К.М. Стресостійкість у роботі поліцейського : навч.-практ. посіб. Дніпро: ДДУВС, 2020. 124 с. URL : https://er.dduvs.edu.ua/handle /123456789/5718?locale =en&utm_source=chatgpt.com

2. Максименко В.О. Психологічна готовність поліцейських до застосування вогнепальної зброї. Київ: НАВС, 2022. 52 с. URL : https://elar.navs.edu.ua/handle/ 123456789 /358?utm_source=chatgpt.com

3. Єфіменко С.В. Психофізіологічні аспекти стресостійкості поліцейських у бойових умовах. Дніпро: ДДУВС, 2021. 38 с. https://er.dduvs.edu.ua/handle/ 123456789/1254?utm_source=chatgpt.com.

4. Тимофєєв В. Д., Зайцев Д., Булдакова А. Психологічні аспекти впливу стресових факторів на поліцейських під час застосування вогнепальної зброї. *Науковий вісник ДДУВС*. 2023. №3 (124). С. 283–286. URL : https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789 /12122?utm_source=chatgpt.com

5. Казначєєв Д. Г., Шевцова Д. І. Удосконалення психологічної підготовки працівників Національної поліції України. Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку в Україні: матер. круг. столу (м. Дніпро, 23 квітня 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 25-26.

6. Ленкова Т.Р., Казначеєв Д.Г. Професійна підготовка працівників Національної поліції України та її особливості щодо дій в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану*. 2022. С. 149-150.

7. Казначеєв Д.Г., Мінченко О.В. Удосконалення вогневої підготовки поліцейських. *Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: зб. тез II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 жовтня 2021 р.).* Київ : ДНДІ МВС України, 2021. с.20−22.

Олександр КАРБАН
начальник відділення бойової
та спеціальної підготовки секції
підготовки 31 бригади Національної
гвардії України, підполковник

Андрій ЖБАНЧИК
завідувач кафедри вогневої підготовки
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України,
полковник поліції,
кандидат юридичних наук, доцент

ГЕНДЕР І ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасних умовах реформування правоохоронної системи України та посилення безпекових викликів особливої актуальності набуває питання підвищення ефективності професійної підготовки працівників, зокрема їх вогневої підготовки. Водночас важливим аспектом цього процесу є забезпечення гендерної рівності, що передбачає створення рівних можливостей для жінок і чоловіків у здобутті професійних навичок, у тому числі навичок поводження з вогнепальною зброєю. Гендерний підхід у вогневій підготовці дозволяє враховувати фізіологічні, психологічні та соціальні особливості осіб різної статі, що, у свою чергу, впливає на ефективність навчального процесу та рівень сформованості практичних навичок. Наразі у цій сфері досі існують певні стереотипи та організаційні недоліки, що можуть перешкоджати повноцінній реалізації потенціалу кожного працівника.

У сучасних умовах реформування сектору безпеки України та приведення його до європейських стандартів важливого значення набуває забезпечення рівного доступу жінок і чоловіків до 693 професійної діяльності в поліції. [1, с.692].

Одним із ключових елементів професійної підготовки працівників поліції є вогнева підготовка, що спрямована на формування навичок безпечного, правомірного та ефективного застосування вогнепальної зброї. Водночас організація такого виду підготовки потребує врахування гендерних особливостей, що дозволяє підвищити її результативність та адаптивність до індивідуальних можливостей кожного працівника. Серед основних викликів у сфері гендерно орієнтованої вогневої підготовки слід виокремити наявність усталених гендерних стереотипів щодо здатності жінок до ефективного використання зброї, недостатню адаптацію навчальних програм до різних

фізичних характеристик, а також обмежену кількість досліджень, спрямованих на вивчення впливу гендерного фактору на результати вогневої підготовки. До того ж, іноді спостерігається формальний підхід до забезпечення рівності, що не враховує реальних потреб та особливостей курсантів і працівників.

Під час дії повномасштабного вторгнення залишається досі невирішеним ряд питань, що пов'язані з підставами застосування вогнепальної зброї та кваліфікацією дій поліцейських після застосування вогнепальної зброї. Також, норми, що врегульовують застосування зброї поліцейськими, закріплюють список випадків застосування зброї, у тому числі і відповідальність за наслідки, які можуть настати в результаті точного дотримання положень [2].

Як відомо, методичне забезпечення занять починається з педагогічної діагностики. Від того, наскільки грамотно вона проведена, залежить рівень розуміння кожним викладачем тих труднощів, з якими може зіткнутися в процесі реалізації розробленої ним авторської методики, що враховує можливості ефективного використання гендерного потенціалу курсантівдівчат [3,с. 185]. Важливою розробкою авторської методики «Гендер-підготовка» стала й педагогічна діагностика, що проводилася з курсантами-дівчинами 1-го курсу на початок занять з вогневої підготовки. Результати діагностики заносяться в індивідуальні карти, створювані кожної з учнів. До індивідуальних карт за результатами педагогічної діагностики, що проводиться до початку занять з вогневої підготовки, вносяться: [4] 1) відомості про рівень фізичного розвитку, одержувані з використанням одного з найбільш доступних методів – методу зовнішнього огляду та присвоєння учню певного типу статури; 2) показники психологічної готовності до набуття навичок застосування чи використання вогнепальної зброї.

Отже, результати педагогічної діагностики дозволяють не лише визначити початковий рівень підготовленості курсантів, а й створити передумови для індивідуалізації навчального процесу з урахуванням гендерних особливостей. Такий підхід сприяє більш ефективному засвоєнню практичних навичок, підвищенню впевненості у власних можливостях та формуванню готовності до застосування вогнепальної зброї в умовах службової діяльності.

Водночас впровадження гендерно орієнтованих методик у вогневу підготовку потребує комплексного підходу, який включає вдосконалення нормативного регулювання, оновлення навчальних програм, а також підготовку викладацького складу до роботи в умовах гендерної чутливості. Особливої уваги потребує подолання існуючих стереотипів та формування професійного середовища, заснованого на принципах рівності, поваги та недискримінації.

У підсумку слід зазначити, що інтеграція гендерного підходу у систему вогневої підготовки є не лише вимогою часу, але й необхідною умовою

підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів. Вона дозволяє забезпечити рівні можливості для всіх працівників, сприяє розвитку їх професійних компетентностей та підвищує загальний рівень безпеки у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Петренко, Сергій Петрович, and Тетяна Віталіївна Хорольська. «Гендерні аспекти спеціальної фізичної підготовки в поліції: виклики та перспективи.» *The 11 th International scientific and practical conference "Scientific research: modern challenges and future prospects"(June 9-11, 2025) MDPC Publishing, Munich, Germany. 2025. 729 p.*. 2025.

2. Тимофєєв В. П., Гунько К. О. Актуальні питання застосування вогнепальної зброї працівниками Національної поліції в умовах воєнного стану Аналітично-порівняльне правознавство. – 2023. – № 3. – С. 352–356. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.63

3. Омельянець, Анна, and Анатолій Наточій. «Гендерний підхід до вогневої підготовки курсантів-дівчат: теоретикометодологічні аспекти.» *О-64 Організаційно-правове забезпечення функціонування підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану: матеріали Всеукр.* (2022): 184.

4. Запорожанов О. В., Нестеренко А. В. Приготування до стрільби з пістолета з урахуванням специфіки типових ситуацій застосування вогнепальної зброї працівниками поліції. Юридична психологія та педагогіка. 2014. № 1. С. 165-172.

5. Казначеєв Д. Г., Настич Т. М. Забезпечення принципу гендерної рівності у правоохоронній діяльності. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец.-фіз. підгот. ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2020https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/29_05_2020/pdf/7.pdf.

Андрій КИРИЧЕНКО
інспектор відділу ювенальної превенції
УПД ГУНП в Луганській області,
підполковник поліції

МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ СТРАХОВКИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЇЇ ВИДІВ У БОЙОВИХ І СПОРТИВНИХ ПРАКТИКАХ

У рамках спеціальної фізичної фахівців силових структур особливе значення має оволодіння навичками самостраховки – спеціальних прийомів падіння, перекату та групування, що забезпечують амортизацію удару та мінімізують ризик травмування. Самостраховка є усвідомленою технікою контролю падіння, яка дозволяє перетворити неконтрольований рух на безпечний, керований елемент тренування або бойової ситуації.

Метою дослідження є аналіз біомеханіки основних видів самостраховки та обґрунтування спеціальної методики їхнього формування. Це особливо актуально для підготовки поліцейських та військовослужбовців,

які під час тренувань із прикладного рукопашного бою, затримань або падінь через зовнішні впливи можуть зазнати травм. Недостатнє володіння прийомами самостраховки значно підвищує ймовірність струсу, переломів та ушкоджень хребта [4, с. 12].

Практиці СФП виділяють основні види самостраховки за напрямком падіння: Задня (на спину) – застосовується при кидках через спину. Виконується з щільним притисканням підборіддя до грудей та ударом руки поповерхні під кутом для розподілу інерції. Бокова (на бік) – універсальний вид, що використовується при падіннях з висоти або кидках підсіканням. Під час виконання падіння здійснюється на бічну частину тіла з активним ударом руки та зігнутими ногами для гасіння удару. Передня (вперед, перекати) - застосовується під час падінь у русі, при відштовхуванні або падінні через перешкоди. Передбачає динамічний перекат через плече та спину для безперервності руху та контролю падіння [3, с. 45].

Методика навчання самостраховки передбачає поступовий розвиток навичок: спочатку відпрацьовуються статичні вправи на м’якій поверхні для засвоєння групування та техніки «хлопка», далі переходять до динамічних вправ стоячи та в русі, ускладнюючи умови тренування – падіння на тверді поверхні та відпрацювання після кидків партнера [2, с. 130].

Тактичне значення самостраховки полягає не лише у захисті фахівця, але й у підтримці боєздатності під час операцій. Володіння технікою падіння дозволяє швидко відновити активний стан після прийому, мінімізує час неконтрольованого стану та знижує ризик травмування як самого поліцейського, так і затримуваної особи [5].

Володіння самостраховкою також підвищує впевненість фахівця під час виконання складних прийомів та динамічних вправ. усвідомлене контролювання падіння знижує психологічне напруження, що дозволяє зосередитися на тактичних завданнях і оперативно реагувати на зміну ситуації.

Крім того, систематичне відпрацювання різних видів страховки формує стійкі моторні навички, які автоматизуються у стресових умовах. це забезпечує безпечне виконання кидків, підніжок та інших прийомів у бойових і тренувальних ситуаціях, зменшуючи ризик травмування суглобів, хребта та голови.

Таким чином, інтеграція методики самостраховки у спеціальну фізичну підготовку є ключовою умовою для збереження фізичної цілісності, підвищення професійної стійкості та ефективності дій фахівців силових структур. Самостраховка та її види формують основу безпечного та контрольованого виконання динамічних вправ і бойових прийомів, забезпечуючи високу ефективність тренувального процесу.

. **Список використаних джерел**

1. Про Національну поліцію» Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення 03.04.2026)

2. Бабанін В. В. Методика формування навичок застосування фізичної сили та спеціальних засобів поліцейськими. *Науковий вісник НАВС*. 2023. № 1. С. 125–135.

3. Павлюк Р. В. Прикладна фізична підготовка та єдиноборства: навч. посібник. Львів: Нова Зброя, 2023. 50 с.

4. Петров Г. М. Психофізична підготовка поліцейських в умовах екстремальних навантажень. *Психологія та соціологія права*. 2022. № 3. С. 10–22.

5. Спеціальна фізична підготовка: навчальна програма Національної академії внутрішніх справ. – 2023.

Віталій КОВАЛЕНКО
ад'юнкт заочної форми навчання
за спеціальністю «Освітні науки»
Національної академії Державної
прикордонної служби України
ім. Богдана Хмельницького

КОНЦЕПТ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ З РОЗМІНУВАННЯ

Підготовка фахівців з розмінування в умовах збройного конфлікту набуває особливого значення, оскільки ця діяльність поєднує в собі технічну складність, фізичну небезпеку та високі вимоги до психологічної стійкості особистості. Готовність до професійної діяльності у цьому контексті розуміється не лише як сукупність знань і навичок, а як інтегральна якість фахівця, що охоплює мотиваційну, когнітивну, операційно-технічну та психоемоційну складові [1].

Першою педагогічною умовою є забезпечення відповідності змісту навчання реальним оперативним ситуаціям. Навчальні програми мають ґрунтуватися на аналізі актуальної мінної загрози – зокрема характеристик вибухонебезпечних предметів, що застосовуються на сучасному театрі воєнних дій. Введення до навчального процесу матеріалів, сформованих на основі бойового досвіду підрозділів ДПСУ та Збройних сил України, забезпечує змістову валідність підготовки й усуває розрив між теорією та практикою.

Другою умовою є застосування методів активного навчання, орієнтованих на формування аналітичного й ситуативного мислення. Моделювання реальних сценаріїв пошуку та знешкодження вибухонебезпечних предметів у польових умовах, розв'язання тактичних задач за обмежених ресурсів і часу, спільне опрацювання нештатних ситуацій – все це активізує пізнавальну діяльність курсанта та сприяє виробленню відповідних алгоритмів дій у непередбачуваних обставинах.

Третьою умовою є цілеспрямований розвиток психологічної готовності

до роботи в умовах стресу та загрози для власного життя. Психоемоційна стійкість фахівця з розмінування безпосередньо впливає на якість і безпеку виконання завдання. Упровадження практик психологічної підготовки – контрольованого стресового тренінгу, методик саморегуляції, аналізу критичних інцидентів – дозволяє формувати стійку поведінкову реакцію в умовах підвищеного ризику.

Четвертою умовою є системна практична підготовка на спеціалізованих навчально-тренувальних полігонах із використанням сертифікованого обладнання та засобів виявлення. Повторюваність вправ у реалістичному середовищі забезпечує формування міцних операційно-технічних навичок, знижує ймовірність помилок у бойових умовах і підвищує впевненість фахівця у власній компетентності. Цей аспект підготовки відповідає стандартам міжнародних організацій у сфері розмінування, зокрема IMAS (Міжнародні стандарти протимінної діяльності).

П'ятою умовою є формування командно-комунікативної компетентності. Розмінування рідко є індивідуальною діяльністю – в більшості випадків воно здійснюється у складі розрахунку чи групи. Здатність чітко передавати інформацію, координувати дії з іншими фахівцями та приймати рішення в умовах неповних даних є невід'ємною складовою професійної готовності.

Реалізація зазначених педагогічних умов у системному поєднанні, а не як ізольованих заходів, забезпечує цілісне формування готовності майбутніх спеціалістів з розмінування до виконання службових завдань, відповідає актуальним викликам безпекового середовища та сприяє підвищенню ефективності підготовки кадрів у профільних закладах вищої освіти [2].

Список використаних джерел

1. Беспалько Р. В., Гуцул Т. В., Казімір І. В., Мирончук К. О. Сучасні підходи до оцінювання черговості гуманітарного розмінування територій. *Технічні науки та технології*. 2023. № 1 (31). С. 146–157. DOI: https://doi.org/10.25140/2411-5363-2023-1(31)-146-157.

2. Карпенко Ю. М., Сущенко Л. П., Кукса Н. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до професійної діяльності в реабілітаційних центрах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2021. URL : http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/42100.

В. Козалєтов
ад'юнкт докторантури та ад'юнктури Національної академії Національної гвардії України (м. Харків),
бригадний генерал

ПРОБЛЕМИ МАРШРУТИЗАЦІЇ ТА ОПТИМАЛЬНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПОШУКОВИХ ГРУП У СЛУЖБОВО-БОЙОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

У тезах розглянуто актуальні проблеми маршрутизації та оптимального застосування пошукових груп у службово-бойовій діяльності сил безпеки і оборони України. Показано, що наявні підходи до планування пошукових дій не забезпечують достатньої ефективності в умовах динамічної та невизначеної обстановки. Визначено основні недоліки в організації пошуку, розподілі сил і використанні сучасних методів оптимізації. Запропоновано напрями підвищення ефективності на основі застосування математичних моделей і алгоритмів маршрутизації.

Ключові слова: службово-бойова діяльність, пошукові групи, маршрутизація, оптимізація, покриття території.

Сучасні умови діяльності сил безпеки і оборони України відзначаються високою динамікою, невизначеністю та різноманітністю загроз. У межах стабілізаційних операцій особливого значення набувають завдання з виявлення диверсійно-розвідувальних груп, незаконних збройних формувань та інших елементів противника, особливо в населених пунктах і на деокупованих територіях. У таких умовах ефективність дій значною мірою залежить від того, наскільки раціонально організовано роботу пошукових груп, зокрема їх маршрути та розподіл у просторі [1; 2].

Практика показує, що планування пошукових дій часто здійснюється за спрощеними схемами – на основі досвіду, інтуїції або шаблонних рішень. Це, своєю чергою, призводить до перевитрати ресурсів, затягування часу виконання завдань і, що найважливіше, зниження ймовірності виявлення противника [3].

Однією з ключових проблем є відсутність чітко формалізованих підходів до маршрутизації пошукових груп. Хоча в теорії такі задачі добре відомі та описуються в рамках теорії графів і задач маршрутизації, їх пряме застосування у військовій практиці ускладнюється через наявність ризиків, неповної інформації та змінної обстановки [4; 7]. Це зумовлює необхідність адаптації класичних моделей до умов службово-бойової діяльності.

З формальної точки зору задачу маршрутизації доцільно розглядати як задачу мінімізації сумарних витрат переміщення між ділянками території:

$$\min \sum_{i=1}^{n} \sum_{j=1}^{n} c_{ij} x_{ij},$$

де c_{ij} характеризує витрати переміщення (час, відстань або складність маршруту) між районами i та j; $x_{ij} \in \{0,1\}$ – змінна, що визначає вибір відповідного переміщення.

При цьому маршрути мають формуватися таким чином, щоб забезпечувати послідовне та повне обстеження території без пропусків і розривів, а також раціональне використання наявних сил.

Важливою проблемою є забезпечення повноти покриття території пошуку. На практиці нерідко виникають ситуації, коли окремі ділянки залишаються необстеженими, що створює умови для приховування противника [3]. Для кількісної оцінки ефективності доцільно використовувати показник повноти покриття:

$$P = \frac{S_{cov}}{S_{tot}},$$

де S_{cov} – площа обстеженої території; S_{tot} – загальна площа району пошуку.

Окрему увагу необхідно приділити врахуванню ризиків під час планування маршрутів. Умови виконання завдань часто пов’язані з мінно-вибуховими загрозами, можливістю засідок та складною забудовою. Водночас ці фактори зазвичай не інтегруються у формалізовані моделі. З огляду на це доцільно враховувати ризикову складову при оцінюванні маршрутів:

$$\min \sum (c_{ij} + r_{ij}) x_{ij} \ ,$$

де r_{ij} – відображає рівень ризику переміщення між ділянками.

Не менш важливим є інформаційне забезпечення процесу маршрутизації. Ефективне планування неможливе без використання актуальних геопросторових і розвідувальних даних, проте їх інтеграція в єдине інформаційне середовище залишається обмеженою [2, 6].

Крім того, спостерігається недостатнє використання сучасних методів оптимізації та імітаційного моделювання, що знижує ефективність прийняття рішень [7, 8].

Узагальнюючи, можна зазначити, що підвищення ефективності застосування пошукових груп потребує переходу до більш формалізованих підходів, які поєднують математичні моделі, алгоритми маршрутизації та врахування реальних умов виконання завдань.

Висновки. Існуючі підходи до маршрутизації пошукових груп не повною мірою відповідають сучасним умовам службово-бойової діяльності.

1. Основними проблемами є відсутність формалізованих моделей,

неповне покриття території та недостатнє врахування ризиків.

2. Використання математичних моделей дозволяє підвищити обґрунтованість рішень і ефективність пошукових дій.

3. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення адаптивних моделей маршрутизації з урахуванням ризиків і обмежень.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19 (дата звернення: 12.03.2025).

2. Стратегія національної безпеки України : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL : https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037 (дата звернення: 17.04.2025).

3. Козалєтов В. В., Бацамут В. М. Проблемні питання у діяльності органів управління Сил безпеки під час планування пошукових дій у населених пунктах на деокупованій території України: шляхи вирішення // *Безпека держави.* – 2025. – Т.1. – №5. – С. 47-55.

4. FM 3-90. Tactics. Washington : Department of the Army, 2013. 444 p.

5. Доктринальні положення щодо виконання завдань у стабілізаційних операціях : навч.-метод. матеріали. Київ : НГУ, 2022. 120 с.

6. Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations AJP-3. NATO Standardization Office, 2019. 170 p.

7. Laporte G. The vehicle routing problem: An overview of exact and approximate algorithms // European Journal of Operational Research. 1992. Vol. 59, No. 3. P. 345–358.

8. Dijkstra E. W. A note on two problems in connexion with graphs // Numerische Mathematik. 1959. Vol. 1. P. 269–271.

Сергій КОЗЕНКО
старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки, заслужений тренер України, майор поліції

Юрій ПРИХОДЬКО
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового експертно-криміналістичного інституту Національної академії внутрішніх справ

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ РУКОПАШНОГО БОЮ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Службова діяльність працівників правоохоронних структур України вимагає не лише високих інтелектуальних показників, а й досконалої фізичної підготовленості, зокрема володіння службово-прикладними єдиноборствами. Кожна людина має індивідуальний набір фізичних якостей, проте в процесі професійного становлення виникає потреба їх

цілеспрямованого розвитку та вдосконалення.

Діяльність правоохоронця нерозривно пов'язана з позаштатними стресовими ситуаціями, що виникають під час затримання правопорушників, запобігання правопорушенням чи проведення профілактичних заходів. Застосування фізичної сили може здійснюватися у двох формах: по-перше, у вигляді бойових прийомів боротьби (рукопашний бій, бокс, кікбоксинг, дзюдо, самбо, тхеквондо та їх поєднання); по-друге, у формі спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників. Дослідження В.П. Вдовіченко та інших науковців підкреслюють, що різноманітність вимог до захоплення правопорушників передбачає вдосконалення всіх основних форм прояву фізичних якостей – «вибухової сили», «абсолютної сили» та «силової витривалості» [1].

Процес підготовки до єдиноборств має значний потенціал для формування у правоохоронців активних дій в умовах підвищених психічних навантажень, розвитку вольових якостей та подолання негативних психічних станів. Особливість та унакальність рукопашного бою полягає в моделюванні конкретних ситуацій протиборства, що розвиває не лише фізичні, а й морально-психологічні якості. Аналіз змагань із змішаних єдиноборств свідчить: спортсмени високого класу демонструють виняткові швидкісно-силові показники. Саме тому сучасні методики підготовки активно включають елементи кросфіту – комплекси функціональних вправ високої інтенсивності, що тривають до 30 секунд і постійно змінюються [2]. Такий підхід є варіантом кругового тренування, спрямованого на розвиток реакції та координаційних рухів, витривалості та готовності до нестандартних ситуацій.

Для підвищення рівня розвитку провідних м'язових груп, що несуть основне навантаження під час єдиноборства, потрібно використовувати специфічний комплекс вправ круговим методом. Ці вправи поділяються на два основні блоки:

- комплекс для покращення швидкісно-силових показників;
- комплекс для підвищення ефективності елементів боротьби при затриманні.

Базовими напрямками удосконалення підготовки є підвищення професійної та методичної майстерності командирів підрозділів і керівників занять, оптимізація організації та методики проведення навчань, а також інтегрування сучасних технологій та міжнародного досвіду. Одним із ефективних інструментів є використання мультимедійного забезпечення для моделювання типових службових ситуацій. Головна мета такої підготовки – формування морально-психологічних, фізичних і професійних якостей, що забезпечують службово-бойову майстерність в екстремальних умовах. Навички працівників повинні відповідати вимогам до проходження служби, з обов'язковим комплексним розвитком антагоністичних м'язових груп.

Правила рукопашного бою, що застосовуються в системі МВС,

максимально наближені до реального бою. Змагання складаються з двох турів: перший – демонстрація техніки (захист від ударів, захватів, холодної та вогнепальної зброї з набором балів); другий – вільні поєдинки. Але акцент на «спортивній» красі та швидкості в першому турі може призводити до втрати реальних захисних навичок. Що в подальшому може призвести до травм та летальних випадків під час виконання службових обов'язків, а також може негативно впливати на імідж поліції та демотивувати працівників. Тому, інструктор повинен мати практичний досвід застосування прийомів і рекомендувати лише ті, що практично застосовуються в реальних умовах затримання злочинців та групи осіб.

Варто зазначити, що важливим елементом під час фізичної підготовки є профілактика травматизму. Для запобігання травматизму при проведенні занять особливе місце необхідно приділяти підготовці місця тренування та підготовки організму до виконання вправ, прийомів та дій. І тут велике значення необхідно приділити розминці, яка сприяє підготовки організму до специфічних навантажень, за рахунок якої активізується нервова система, нервово-м'язовий апарат, посилюється діяльність серцево-судинної та дихальної систем.

Фахівці рекомендують включати до розминки комплекс фізичних вправ, який складає комплекс із загальна та спеціальної частини. Спеціальна частина спрямована на активізацію роботи тих частин нервово-м'язового апарату, які будуть приймати участь безпосередньо у виконанні запланованого фізичного навантаження. Також, варто зазначити, що навантаження розподіляється з урахуванням індивідуального підходу до кожного здобувача та його особливостей. Найбільше навантаження під час фізичної підготовки виділяється на плечові, колінні, гомілкові суглоби та хребет. На показники ЧСС також, впливають інтенсивність та ритм поставлених завдань, що може перевести особу як у стан бойової готовності, так і у стан апатії або втоми, що знижує ефективність заняття.

На розминку рекомендується виділяти не більше 20 хвилин, після чого необхідно знизити темп та об'єм навантаження і тільки потім переходити до основної частини тренування з метою зниження травм та адаптацією м'язів до подальшого навантаження. Також здобувач повинен обов'язково вести самоконтроль свого стану здоров'я не лише під час розминки, а і протягом основної частини заняття [3].

Історично рукопашний бій еволюціонував від давньокитайських практик династії Чжоу до сучасних систем, що поєднують кращі техніки різних бойових мистецтв. У правоохоронних структурах виділяють три типи: поліцейський (швидке затримання, робота проти озброєного противника та кількох супротивників), армійський (АРБ) та спортивний. Поліцейський варіант акцентує на швидкому знешкодженні без тривалого контакту. Застосування прийомів регламентується статтею 42 Закону України «Про Національну поліцію» з метою припинення протиправних дій

правопорушників, а вогнепальної зброї – статтею 46.

Сучасні напрямки удосконалення включають впровадження педагогічних технологій, таких як відеокомп'ютерна система експрес-аналізу техніки єдиноборств «Katsumoto» (ВКС "Katsumoto") [4]. Педагогічний експеримент (2017–2019 рр.) серед курсантів Національної академії Національної гвардії та Харківського національного університету внутрішніх справ показав значне підвищення рівня засвоєння навичок у групі, що використовувала цю систему [5]. Додатковими факторами є комплексне вивчення спеціальної фізичної, тактико-спеціальної та вогневої підготовки, підвищення мотивації молоді та співпраця із зарубіжними фахівцями.

Отже, якісна підготовка співробітників правоохоронних структур, забезпечує комплексне навчання доцільному та злагодженому алгоритму дій при виконанні оперативно-службових завдань в умовах, які будуть максимально наближені до реальних. Процес удосконалення рівня службово-прикладних єдиноборств для правоохоронних структур України вимагає системного підходу, впровадження нових методик проведення занять та інтеграції мультимедійних технологій і сучасних систем аналізу техніки «Katsumoto».

Список використаних джерел

1. Бондаренко В., Решко С., Дідковський В. та ін. Спеціальна фізична підготовка: навч. посіб. за заг. ред. В. Чернєя, Р. Сербина.– Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т.П., 2021. – 341 с.

2. Тінін Д. Удосконалення рівня службово-прикладних єдиноборств правоохоронних структур. *Grail of Science*, (20), 206–208. https://doi.org/10.36074/grail-of-science.30.09.2022.044

3. Богуславський В.В. Правові аспекти застосування прийомів рукопашного бою при силовому затриманні та проблемні питання на дання домедичної допомоги: збірник матеріалів круглого Дніпроп. держ. ун-т внутр. Справ. Дніпро: 2021. 140 с.

4. Максимчук Б.А., Гаркавий О.А., Оленченко В.В., Хацаюк О.О. Удосконалення військово-прикладних навичок рукопашного бою курсантів-правоохоронців МВС України на основі використання сучасних педагогічних технологій. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах:* (наук.-практ. журнал № 63, Т. 2. Запоріжжя, 2019. С. 98-103.

5. Тінін Д. Г. Удосконалення службової підготовки працівників Національної поліції України з використанням інтерактивного мультимедійного обладнання. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ* №4-107,С.60-64. DOI: 10.31733/2078-3566-2020-4-60-63

Геннадій КОРОСТИЛЬОВ
доцент кафедри правових основ
національного спротиву
та фізичного виховання
Харківського національного
юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого,
доцент, доктор філософії (PhD)

ІНТЕРАКТИВНИЙ ТИР ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

В умовах активної фази війни з російською федерацією підготовка майбутніх фахівців у сфері права та безпеки набуває стратегічної ваги. Для студентів юридичних університетів, які опановують навчальний предмет «Основи національного спротиву», для набуття навичок з вогневої підготовки критично важливо поєднувати теоретичні знання з навичками на практичних заняттях.

Верховна Рада України 09 березня 2026 року в першому читанні схвалила проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань підготовки громадян до національного спротиву». Де у пункті 3 першого розділу, даного проекту закону, чітко зазначено: «Практичні заняття проводяться з метою набуття навичок ведення вогню зі стрілецької зброї, мінної безпеки, домедичної допомоги та інших умінь і навичок, передбачених програмами підготовки громадян України до національного спротиву. Заняття проводяться на стрільбищах, у тирах, стендах та на інтерактивних тренажерах» [5].

На сьогодні, саме інтерактивний тир виступає як інноваційний освітній інструмент, що дозволяє моделювати реальні бойові та тактичні ситуації у безпечному, контрольованому середовищі [1, С. 19]. Сучасні симуляційні технології дають змогу студентам відпрацьовувати точність стрільби, швидкість реакцій та тактичне мислення, імітуючи реальні умови бою, при цьому повністю виключаючи ризики, пов’язані з використанням вогнепальної зброї [3, с. 584].

Інтерактивний тир – це сучасний симуляційний майданчик для навчання студентів юридичних університетів, який поєднує безпеку, реалістичність та інноваційні технології, дозволяючи відпрацьовувати навички володіння зброєю та тактичної реакції навіть в умовах активної війни з російською федерацією [4, С. 221].

Застосування інтерактивного тиру у навчальному процесі підвищує ефективність практичної підготовки, робить навчання захопливим та

мотивуючим, і в умовах воєнного часу забезпечує студентам критично важливі навички, що можуть знадобитися у майбутній правоохоронної .діяльності [2, С. 198].

Основними перевагами використання інтерактивного тиру при проведені практичних занять з вогневої підготовки є:

- поєднання безпеки, реалістичності та сучасних симуляційних технологій дозволяють відпрацьовувати практичні навички володіння зброєю та тактичні дії навіть в умовах активної війни з російською федерацією;
- технічні особливості інтерактивного тиру дозволяють кожному студенту, за допомогою сенсорних датчиків та зброї-муляжів, відчути вагу та механіку справжньої зброї без фізичного пострілу, що також виключає ризики травм та нещасних випадків;
- програмне забезпечення дозволяє викладачу змінювати параметри тренування, такі як відстань до цілі, розташування перешкод, рухомі мішені, погодні умови та рівень складності;
- програмна система інтерактивного тиру фіксує точність пострілів, швидкість реакції та ефективність тактичних дій, надаючи студенту та викладачу детальну аналітику для вдосконалення навичок;
- мультифункціональні сценарії надають викладачу можливість одночасного відпрацювання індивідуальних та групових завдань, тактичних маневрів, імітації оборонних та наступальних дій.

Щодо рекомендацій для ефективного проведення практичних занять з вогневої підготовки за допомогою інтерактивного тиру можна віднести те, що:

- по-перше, можливість поєднувати симуляційні заняття з теоретичною підготовкою для формування комплексного розуміння предмета;
- по-друге, використовувати аналітичні дані тиру для оцінки прогресу студентів та корекції програми навчання;
- по-третє, розвивати сценарії, які імітують різні тактичні ситуації, включаючи індивідуальні та групові завдання.

Таким чином, інтерактивний тир забезпечує регулярність практичних занять для формування автоматизованих навичок та впевненості у діях та стає не лише сучасним симуляційним навчальним майданчиком з вогневої підготовки, а й ключовим елементом підготовки фахівців, здатних ефективно діяти у критичних ситуаціях, забезпечуючи високий рівень професійної готовності в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Андрієнко А. М., Зіркевич В. М., Баранов Ю. М. Сучасні підходи до застосування стрілецької зброї для підвищення ефективності тренувань з вогневої підготовки. *Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України*. 2025. № 1(45). С. 17–22. DOI: 10.33405/2409-7470/2025/1/45/3392632

2. Андрієнко А. М., Оліярник Б. М., Чорний М. І. Особливості підготовки стрільця

до використання новітніх зразків стрілецької зброї. *Військово-технічний збірник*. 2025. Том 33, №2. С. 194–202. DOI: 10.33577/2312-4458.33.2025.194-202.

3. Наумов Н., Лопаєва О. Методика вивчення вогневої підготовки у закладах вищої освіти МВС України. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 6(24). С. 582–587. DOI: 10.52058/2786-6300-2024-6(24)-582-587.

4. Рец В. В. Роль занять з вогневої підготовки у професійній підготовці майбутніх поліцейських. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. наук. пр. Харків : ХНУВС, 2018. С. 220–222.

5. Інтернет ресурс: https://ips.ligazakon.net/document/OI12953V

Геннадій КОРОСТИЛЬОВ
доцент кафедри правових основ
національного спротиву та
фізичного виховання Харківського
національного юридичного
університету
ім. Ярослава Мудрого,
доцент, доктор філософії (PHD),

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ТАКТИЧНОЇ ДОМЕДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна збройна агресія проти України з боку рф суттєво трансформувала характер діяльності правоохоронних органів, зокрема підрозділів Національної поліції, які дедалі частіше виконують завдання у районах активних бойових дій або в умовах підвищеної загрози. У таких ситуаціях здатність правоохоронців оперативно надавати домедичну допомогу набуває критичного значення для збереження життя постраждалих (поранених) та підтримання оперативної спроможності підрозділів.

Міжнародний досвід свідчить, що значна частина смертей на полі бою є потенційно попереджувальною за умови своєчасного застосування ефективних алгоритмів тактичної медицини. Дослідження у сфері бойової травматології показують, що основними причинами летальних випадків є масивна кровотеча, порушення прохідності дихальних шляхів та напружений пневмоторакс [8, P. 431–437]. Саме тому сучасні стандарти TCCC та TECC орієнтовані на швидке усунення цих загроз у перші хвилини після поранення.

Комплексний аналіз сучасних підходів організації та проведення практичних занять з тактичної медицини для працівників поліції, в умовах воєнного стану та підвищеного рівня бойових ризиків, вказує на те, що особливу увагу потрібно приділити адаптації міжнародних стандартів тактичної медицини – Tactical Combat Casualty Care (TCCC), Tactical Emergency Casualty Care (TECC) та протоколу MARCH— до специфіки

діяльності правоохоронних підрозділів, тобто необхідно:

– визначити ключові професійні компетентності, необхідні для ефективного реагування на травматичні ушкодження та критичні стани в умовах високого рівня загрози [3, С. 42-45];

– провести аналіз ефективності практикоорієнтованих методів підготовки, включаючи симуляційні тренування, сценарне моделювання тактичних ситуацій та використання технологій віртуальної реальності [9, P. 88-92].

Важливо зробити окремий акцент на інтеграцію інноваційних технологій у систему тактичної медицини, зокрема застосуванню безпілотних платформ для медичної логістики та евакуації постраждалих [5, С. 73-76; 7, P. 511-514].

А також прибрати з навчальних програм основні організаційні та технічні обмеження впровадження сучасних стандартів підготовки та сформулювати практичні рекомендації щодо модернізації системи домедичної підготовки поліцейських і підвищення ефективності реагування на надзвичайні ситуації та бойові травми [4, С. 120-124].

Впровадження зазначених стандартів (TCCC/TECC/MARCH) у систему підготовки поліцейських підрозділів України є важливим кроком у напрямі модернізації системи домедичної допомоги. Однак ефективність цього процесу залежить від комплексної інтеграції тактичної медицини у структуру професійної підготовки, що включає розвиток практичних навичок, формування психологічної стійкості та застосування інноваційних технологій навчання. Водночас впровадження сучасних стандартів тактичної медицини потребує подолання низки організаційних і технічних бар'єрів. До яких належать обмеженість матеріально-технічних ресурсів, недостатня кількість підготовлених інструкторів [4, С. 129–132].

Встановлено, що ключовими елементами ефективної підготовки є:

– стандартизовані алгоритми надання допомоги, засновані на протоколах TCCC/TECC/ MARCH [7, P. 211– 213];

– практикоорієнтовані методи навчання, спрямовані на формування автоматизованих навичок реагування [9, .P 96–98; 6, P. 518–520];

– інтеграція інноваційних технологій, зокрема симуляційних систем та безпілотних платформ [5, С. 77–79];

– розвиток психологічної стійкості персоналу в умовах високого рівня стресу [2, с. 49–52].

На сьогодні, особливу роль у підвищенні ефективності підготовки відіграє використання симуляційних технологій, які дозволяють моделювати реалістичні тактичні сценарії та забезпечують формування навичок швидкого прийняття рішень.

Результати дослідження свідчать, що ефективність тактичної домедичної підготовки поліцейських підрозділів визначається комплексною взаємодією організаційних, технічних і професійних чинників.

Список використаних джерел

1. Бондаренко І. П. Професійна підготовка працівників поліції в умовах кризових ситуацій. Харків : ХНУВС, 2021. 156 с.
2. Герасименко О. В. Діяльність правоохоронних органів в умовах воєнного стану. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 64 с.
3. Коваленко В. В., Мельник О. М. Тактична медицина в системі підготовки правоохоронців. Київ : НДУВС, 2022. 112 с.
4. Литвиненко С. В. Організаційні аспекти впровадження стандартів TCCC в Україні. Вісник Національної поліції. 2022. № 3. С. 120–132.
5. Шевченко А. Ю. Інноваційні технології у військовій медицині. Львів : ЛНМУ, 2023. 98 с.
6. Butler F. K., Blackbourne L. H. Battlefield trauma care then and now: a decade of Tactical Combat Casualty Care. Journal of Trauma and Acute Care Surgery. 2012. Vol. 73, No. 6. P. 201–213.
7. Cannon J. W. Hemorrhage control in combat casualty care. New England Journal of Medicine. 2018. Vol. 378. P. 509–521.
8. Eastridge B. J., Mabry R. L., Seguin P. et al. Death on the Battlefield (2001–2011): Implications for the Future of Combat Casualty Care. Journal of Trauma and Acute Care Surgery. 2012. Vol. 73, No. 6. P. 431–437.
9. McGaghie W. C., Issenberg S. B. Simulation-based medical education. Medical Education. 2014. Vol. 48, No. 1. P. 85–102.

Ігор КОСТРОМА
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки

Станіслав ВАРВУС
здобувач вищої освіти 210 н.г.
Навчально-наукового інституту
поліцейської діяльності
Національної академії
внутрішніх справ

РОЗВИТОК ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ ПРАЦІВНИКІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах діяльність працівників сектору безпеки вирізняється системним впливом факторів підвищеного ризику, що зумовлює значні фізичні та психоемоційні навантаження. Динамічність оперативної обстановки, її варіативність і часто непередбачуваний характер вимагають від фахівців високого рівня мобілізаційної готовності та здатності до швидкої адаптації. Особливо гостро це актуалізується в умовах воєнного стану, коли спектр службово-бойових завдань розширюється, а інтенсивність їх

виконання суттєво зростає. За таких обставин закономірно підвищується значення функціональної витривалості як інтегральної характеристики, що забезпечує ефективність професійної діяльності та виступає однією з базових передумов її результативності [1, с. 79; 6].

У науковому дискурсі функціональна витривалість традиційно трактується як здатність організму тривалий час виконувати роботу різної інтенсивності без істотного зниження ефективності. Водночас у контексті професійної підготовки працівників сектору безпеки це поняття набуває комплексного змісту. Воно охоплює не лише соматичні характеристики (рівень розвитку серцево-судинної та дихальної систем, енергозабезпечення м'язової діяльності), але й психофізіологічні компоненти, зокрема стресостійкість, швидкість сенсомоторних реакцій, здатність до концентрації уваги в умовах дефіциту часу та інформаційного перевантаження [5, с. 18]. Таким чином, функціональна витривалість доцільно розглядати як багатокомпонентну властивість організму, що формується на перетині фізіологічних резервів і психологічних механізмів регуляції діяльності.

Логічним продовженням зазначеного є розгляд місця функціональної витривалості у структурі професійної підготовки. У цьому контексті особливого значення набуває спеціальна фізична підготовка, яка виступає не допоміжним, а системоутворювальним елементом освітнього процесу. Саме в її межах відбувається цілеспрямоване формування професійно значущих рухових умінь і навичок, а також розвиток ключових фізичних якостей – сили, швидкості, координації та витривалості. До того ж, вона забезпечує засвоєння прикладних дій, зокрема прийомів самозахисту, фізичного впливу, елементів рукопашного бою, що безпосередньо корелюють із реальними умовами службової діяльності [3, с. 2]. Отже, функціональна витривалість у даному випадку виступає як результат і водночас умова ефективності спеціальної фізичної підготовки.

Подальший аналіз дозволяє встановити прямий причинно-наслідковий зв'язок між рівнем розвитку функціональної витривалості та якістю виконання типових службових завдань. Йдеться про такі види діяльності, як переслідування правопорушників, затримання осіб, що чинять опір, подолання перешкод різного характеру, виконання дій у засобах індивідуального захисту, а також участь у тривалих спеціальних операціях. В умовах наростаючої втоми саме достатній рівень витривалості забезпечує збереження координації рухів, точності дій і швидкості прийняття рішень [7–9]. Натомість її недостатній розвиток призводить до швидкого виснаження функціональних систем організму, зниження когнітивної продуктивності та підвищення ймовірності помилкових дій [1, с. 80; 2, с. 53].

Особливої гостроти зазначена проблема набуває в умовах воєнного стану, що характеризуються поєднанням тривалих навантажень, обмежених можливостей для відновлення та постійного впливу стресогенних чинників. У таких ситуаціях функціональна витривалість виконує компенсаторну та

стабілізуючу функції, забезпечуючи підтримання працездатності на належному рівні протягом тривалого часу. Вона також сприяє підвищенню стійкості до впливу несприятливих факторів зовнішнього середовища, включаючи температурні коливання, дефіцит сну та інформаційне перевантаження [5, с. 56].

Таким чином, актуалізується питання оптимізації засобів і методів розвитку функціональної витривалості. Сучасна практика фізичної підготовки демонструє ефективність використання інтервальних і кругових тренувань, які дозволяють варіювати інтенсивність навантаження та моделювати реальні умови діяльності. Доцільним є також застосування вправ із використанням службового спорядження, що підвищує специфічність тренувального впливу, а також впровадження ситуаційно-рольових завдань, спрямованих на інтеграцію фізичних і психічних компонентів діяльності [4, с. 34]. Важливою методичною умовою є поєднання аеробних та анаеробних режимів роботи, що сприяє комплексному розвитку енергетичних систем організму та підвищенню його адаптаційного потенціалу [5, с. 68].

Крім індивідуального аспекту, функціональна витривалість має суттєве значення і для забезпечення ефективної командної взаємодії. Узгодженість дій підрозділу значною мірою залежить від рівня підготовленості кожного його члена. Високий рівень витривалості забезпечує здатність підтримувати заданий темп роботи, дотримуватися тактичних схем і своєчасно реагувати на зміну оперативної ситуації. Водночас недостатня підготовленість окремих працівників може знижувати загальну ефективність групи, виступаючи дестабілізуючим чинником у процесі виконання службових завдань [2, с. 55].

Отже, узагальнюючи викладене, доцільно констатувати, що функціональна витривалість є ключовим інтегральним показником професійної готовності працівників сектору безпеки. Вона забезпечує здатність ефективно діяти в умовах підвищених навантажень, зберігати когнітивну стійкість і приймати обґрунтовані рішення в ситуаціях високої складності. Відтак її цілеспрямований розвиток має розглядатися як один із пріоритетних напрямів удосконалення системи професійної підготовки в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Кириченко А. Фізична витривалість як ключовий фактор боєздатності особового складу: напрями підвищення. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 25 квітня 2025 р.).* Дніпро : ДДУВС, 2025. С. 79–81.

2. Бондаренко В. В. Особливості застосування поліцейських заходів під час професійної діяльності працівників патрульної поліції. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. (м. Харків, 24 трав. 2018 р.).* Харків : ХНУВС, 2018. С. 52–57.

3. Сергієнко Ю. П. Спеціальна фізична підготовка в системі професійного навчання працівників поліції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 1. С. 2–4.

4. Ковальчук А. М. Виконання навчальних вправ з фізичної та рятувальної

підготовки : метод. рек. Львів, 2020. 92 с.

5. Дідковський В. А., Бондаренко В. В., Кузенков О. В. Фізична підготовка працівників Національної поліції України : навч. посіб. Київ : НАВС, 2019. 98 с.

6. Бондаренко В. В., Пліско В. І., Бикова Г. В., Козенко С. М. Білик В. В., Кострома І. О. Організація самостійної роботи курсантів під час опанування практично спрямованих дисциплін: психологічні та педагогічні аспекти в умовах воєнного стану. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка»,* 7 (53). 2025. С. 757–768. URL : https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7(53)-757-768

7. Бондаренко В.В., Пронтенко К.В., Худякова Н.Ю., Кострома І. О., Сергієнко С.А. Сформованість навичок здорового способу життя у курсантів-майбутніх фахівців сектору безпеки й оборони. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), 2 (201). 2026. С. 35–40. DOI : https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.02(201).06

8. Спеціальна фізична підготовка : навч. посіб. / В. Бондаренко, С. Решко, В. Дідковський та ін. ; за заг ред. В. Чернєя, Р. Сербина. Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т.П. 2021. 341 с. URL : https://elar.naiau.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/3d021e3e-db65-4e01-a328-ac67fef1574f/content.

9. Розвиток фізичних якостей здобувачів вищої освіти ЗВО МВС України : метод. рек. / В. В. Бондаренко, С.М. Решко, Г.В. Бикова та ін.. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 108 с. URL : https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e7585355-8bef-446e-ba5d-94d10ac9ccf0/content

Андрій КРАСНОЩОК
доцент кафедри вогневої підготовки,
кандидат педагогічних наук, доцент

Віталій ГАВРИЛОВСЬКИЙ
старший викладач кафедри
вогневої підготовки
Львівського державного університету
внутрішніх справ

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ МВС УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах забезпечення національної безпеки України особливого значення набуває якість професійної підготовки майбутніх правоохоронців. Ураховуючи зростання рівня загроз громадській безпеці, поширення незаконного обігу зброї та необхідність виконання завдань у складних оперативних умовах, вогнева підготовка курсантів закладів вищої освіти системи МВС України виступає одним із ключових елементів їх професійної підготовки. Ефективність службової діяльності майбутніх правоохронців значною мірою залежить від їх здатності впевнено,

правомірно та безпечно застосовувати вогнепальну зброю [5].

Сучасні виклики, пов'язані з широкомасштабними військовими діями на території України, вимагають іншого рівня підготовки курсантів. Вогнева підготовка сьогодні це вже не володіння лише базовими навичками стрільби, а в першу чергу широкий спектр компетентностей, зокрема дії в екстремальних ситуаціях, в умовах стресу та здатність до швидкого прийняття рішень [7].

Особливістю вогневої підготовки в системі МВС є те, що вона поєднує технічну майстерність володіння вогнепальною зброєю із правовою відповідальністю. Майбутні поліцейські повинні не лише вміти влучно стріляти, а й чітко усвідомлювати межі та умови застосування зброї відповідно до чинного законодавства України [2]. Це визначає підвищені вимоги до якості навчального процесу.

Важливість вогневої підготовки також обумовлюється тим, що вона безпосередньо впливає на рівень особистої безпеки працівника поліції та оточуючих осіб. Як показує практика, недостатній рівень підготовки призводить до помилок під час застосування зброї, що має серйозні правові та соціальні наслідки [3].

Сучасний стан вогневої підготовки курсантів закладів МВС дозволяє виділити низку проблем, які впливають на її ефективність. Однією з ключових є певна обмеженість матеріально-технічної бази. Не всі навчальні заклади мають сучасні тренажери, інтерактивні тири та інші засоби, які б дозволили моделювати реальні службові ситуації [1]. Такий стан речей ускладнює формування практичних навичок, необхідних для виконання майбутніх службових обов'язків.

Наразі можна виділити використання застарілих методик навчання, наприклад на орієнтацію статичних умов стрільби [6].

До недоліків слід віднести недостатній рівень психологічної підготовки курсантів. У реальних умовах застосування зброї супроводжується значним стресовим навантаженням, що може негативно впливати на точність і адекватність дій [3]. Відсутність системної роботи з формування стресостійкості знижує ефективність підготовки в цілому.

Також, варто відзначити проблему недостатньої підготовки викладацького складу. Не всі викладачі мають практичний досвід служби в умовах підвищеної небезпеки або володіють сучасними педагогічними технологіями, що обмежує можливості підвищення якості навчання [4].

Таким чином, удосконалення вогневої підготовки курсантів закладів МВС України це комплексний процес, що має здійснюватися з урахуванням сучасних викликів і потреб діяльності з охорони громадського порядку.

Ключовим напрямком є впровадження сучасних технологій навчання. Використання лазерних тирів, мультимедійних тренажерів і систем віртуальної реальності, які б дозволили створювати різноманітні сценарії службових ситуацій, включаючи затримання правопорушників, звільнення

заручників або реагування на збройні напади. Такі технології забезпечують можливість багаторазового відпрацювання дій без ризику для життя та значних матеріальних витрат [1].

Важливим напрямом є також посилення практичної складової підготовки. Практичні заняття повинні максимально відтворювати реальні умови службової діяльності. Це передбачає проведення стрільб у русі, в умовах обмеженої видимості, використання укриттів та взаємодію в складі групи. Такий підхід сприяє формуванню автоматизованих навичок, необхідних для ефективних дій у критичних ситуаціях [7].

Не менш важливим є підвищення рівня підготовки інструкторського складу, важливо щоб викладачі на регулярній основі оновлювали свої практичні знання та навички, в тому числі переймали і міжнародний досвід. Особливу цінність має залучення до навчального процесу фахівців із практичним досвідом служби в умовах підвищеного ризику [4].

Значну увагу необхідно приділяти психологічній підготовці курсантів. Вона повинна включати тренування в умовах, максимально наближених до реальних, використання стресових факторів, таких як шум, обмежений час для прийняття рішення та непередбачуваність ситуації. Це сприяє формуванню стійкості до психоемоційних навантажень і підвищує ефективність застосування зброї [3].

Окремим напрямом є впровадження в навчальний процес аналізу реальних випадків застосування зброї працівниками поліції. Вивчення таких ситуацій дозволяє курсантам краще зрозуміти особливості службової діяльності, типові помилки та ефективні способи їх уникнення [8].

Отже, вогнева підготовка курсантів закладів МВС України є важливим елементом їх професійної підготовки, що безпосередньо впливає на ефективність майбутньої службової діяльності. Сучасні умови вимагають суттєвого удосконалення підходів до її організації.

Основними напрямами вдосконалення є впровадження сучасних технологій навчання, посилення практичної підготовки, підвищення кваліфікації інструкторів, розвиток психологічної стійкості курсантів та використання реального досвіду службової діяльності.

Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню рівня професійної підготовки майбутніх працівників поліції та забезпеченню належного рівня громадської безпеки.

Список використаних джерел

1. Андрієнко А. М., Зіркевич В. М., Баранов Ю. М. Застосування стрілецької зброї для підвищення ефективності тренувань з Вогневої підготовки.*Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України.* 2025. № 1. С. 17-22 URL : https://znp.nangu.edu.ua/article/view/339263 (дата звернення: 31.03.2026).

2. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ ЗСУ. Київ : Міністерство оборони України, 2016. 368 с.

3. Бородавка В. А., Бровченко С. В., Вєдєньєва Р. Я., Підлісний О. Д. Шляхи

подальшого удосконалення навчання (бойової підготовки) особового складу з урахуванням викликів сучасності. *Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил.* 2022. № 4 (74). С. 82-86. URL : https://journal-hnups.com.ua/index.php/zhups/article/view/1300?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 31.03.2026).

4. Галімов А. Основні напрями розвитку методичної компетентності викладачів вогневої підготовки вищих військових навчальних закладів. *Вісник НАДПСУ*. 2021. URL : https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/239 (дата звернення: 31.03.2026).

5. Гончарук М., Музиченко Д., Швалючинський В. Шляхи удосконалення підготовки фахівців, діяльність яких пов'язана зі збройним захистом держави. Військова освіта. 2018. № 1. С. 81–91.

6. Доля С. Шляхи удосконалення вогневої підготовки під час воєнного стану. *Актуальні проблеми теорії та практики службово-бойової діяльності складових сектору безпеки та оборони в сучасних умовах : матеріали III Всеукр. наук. практ. конф. (м. Київ, 30 травня 2025 року).* 2025. С.192 – 195. URL : https://elar-kingu.kyiv.ua/items/9bea8842-30c8-4cee-96a2-97feed11cd63?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 06.04.2026)

7. Зюбан М., Муленко О., Бондаренко С. Підготовки військовослужбовців з вогневої підготовки в сучасних умовах. *Молодий вчений. Військові науки*. 2022. № 1. URL : https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3149?utm_source=chatgpt.com

8. Клеван В. Є., Грищенко Д. О. *Актуальні проблеми та шляхи вдосконалення практичної вогневої підготовки працівників ОВС. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 трав. 2025 р.).* Вінниця : ХНУВС, 2025. С. 532-535.

9. Настанови зі стрілецької справи. Книга І. Київ : Центр учбової літератури. 2022. 304 с.

Віталій КРИВОРУЧКО
викладач кафедри забезпечення
державної безпеки
Київського інституту
Національної гвардії України

ПСИХОЛОГІЧНИЙ КРИТЕРІЙ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНДИКАТОР ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НГУ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ, КОНВОЮВАННЯ, ЕКСТРАДИЦІЇ ТА ОХОРОНИ ПІДСУДНИХ

Повномасштабне збройне вторгнення російської федерації суттєво змінило характер службово-бойової діяльності Національної гвардії України (НГУ). Виконання завдань з охорони громадської безпеки і порядку (ОГП), конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних (КЕОП) у зонах активних бойових дій, на тимчасово окупованих або деокупованих територіях потребує від майбутнього офіцера не лише фахових компетентностей (знань і навичок), а й сформованої психологічної готовності – здатності зберігати

функціональну ефективність в умовах хронічного стресу, загрози життю та психічного перевантаження.

У педагогічних дослідженнях щодо підготовки фахівців традиційно виокремлюють мотиваційно-ціннісний критерій, що відображає ставлення особистості до обраної діяльності, усвідомлення її сенсу та значущості. Однак цей критерій є недостатнім для оцінки готовності майбутнього офіцера НГУ до дій саме в екстремальних умовах, оскільки він не охоплює психофізіологічні механізми регуляції поведінки в стресі, стійкість до бойових психотравмуючих чинників, емоційно-вольові ресурси особистості. Тому постає необхідність обґрунтувати і запровадити у структуру готовності психологічний критерій, як самостійний та провідний.

Питання формування готовності майбутніх офіцерів НГУ до виконання службово-бойових завдань досліджували М. М. Медвідь, М. М. Гаврищук.

Психологічні аспекти готовності до дій в екстремальних умовах висвітлено у працях І. І. Приходька, О. С. Колесніченка, Я. В. Мацегори. Проблему підтримки психологічної готовності особового складу з урахуванням стандартів НАТО досліджував В. І. Осьодло.

Психологічне забезпечення НГУ регламентовано Положенням про психологічне забезпечення НГУ (наказ МВС № 1285, 2016). Водночас бракує досліджень, у яких психологічний критерій готовності виокремлювався б як самостійний, а не допоміжний компонент мотиваційно-ціннісної сфери, у контексті підготовки до виконання завдань з ОГП та КЕОП.

Відповідно до Закону України «Про Національну гвардію України» та інших керівних документів, майбутній офіцер зобов'язаний виконувати завдання з ОГП і КЕОП в умовах збройного конфлікту, масових заворушень, надзвичайних ситуацій і під час особливого правового режиму. Ці умови за замовчуванням є екстремальними: вони характеризуються раптовістю, невизначеністю, загрозою фізичного знищення, необхідністю прийняття рішень в умовах дефіциту часу та інформації.

Критерій у педагогічній науці розуміється як ознака, за якою здійснюється оцінювання рівня сформованості певного явища або якості. Мотиваційно-ціннісний критерій, попри свою поширеність, відображає бажання і переконання діяти певним чином, тоді як екстремальна ситуація потребує оцінки реальної здатності діяти ефективно під тиском. Офіцер може мати глибокі патріотичні мотиви, але при цьому бути психологічно неготовим до дій під обстрілом або під час конвоювання засуджених чи підсудних – внаслідок нестійкості нервової системи, несформованості механізмів саморегуляції, бойово-психологічної травми. Відтак мотиваційно-ціннісний критерій у контексті підготовки до екстремальної діяльності є необхідним, але недостатнім.

Психологічний критерій готовності майбутнього офіцера НГУ до виконання завдань з ОГП та КЕОП в екстремальних умовах – це сукупність психологічних ознак, що дозволяють об'єктивно оцінити здатність

особистості до ефективної й надійної діяльності в умовах стресу, небезпеки та невизначеності. Його обґрунтування базується на теорії психологічної готовності (А. Ц. Пуні, М. І. Д'яченко, Л. А. Кандибович), концепції функціональних станів (А. Б. Леонова) та положеннях психології екстремальних ситуацій (В. О. Лефтеров, В. М. Корольчук).

До складу психологічного критерію пропонуємо включити такі показники:

1) психоемоційна стійкість – здатність зберігати емоційний баланс і адекватність реагування в умовах бойового стресу, загрози життю, тривалої психологічної напруги; відповідає вимогам Наказу МВС України «Про затвердження Інструкції з психологічного забезпечення НГУ»;

2) вольова саморегуляція – здатність мобілізувати вольові ресурси для виконання наказу в ситуації страху, паніки або втоми; є базовою умовою надійності дій при конвоюванні та охороні об'єктів в зоні збройного конфлікту;

3) стресостійкість та адаптаційний потенціал – здатність до швидкої адаптації до мінливих умов обстановки, збереження працездатності після впливу стресових чинників; відповідає критеріям відбору на посади НГУ, визначеним наказами командувача НГУ;

4) психологічна готовність до ризику – усвідомлена, регульована схильність до дій в умовах небезпеки без імпульсивності та надмірного страху; забезпечує прийняття виважених тактичних рішень під час ОГП та КЕОП;

5) комунікативна надійність в екстремальних умовах – здатність ефективно взаємодіяти з підлеглими, командуванням та цивільним населенням у напружених або конфліктних ситуаціях, зберігаючи адекватну соціальну поведінку.

Виокремлення психологічного критерію як самостійного, а не підпорядкованого мотиваційно-ціннісному, обумовлено такими аргументами**.** *По-перше*, психологічна готовність у структурі екстремальної діяльності є відносно автономним утворенням: вона формується через спеціальні психологічні тренінги, симуляційні вправи, психофізіологічні методи корекції, а не лише через ціннісне виховання. *По-друге*, керівні документи НГУ (Настанова з психологічного забезпечення, накази щодо КЕОП та ОГП) містять окремі вимоги до психологічного стану особового складу, що свідчить про нормативне визнання психологічного виміру готовності. *По-третє*, досвід участі підрозділів НГУ у бойових діях на сході та півдні України свідчить, що саме психологічна нестійкість, а не брак мотивації, є найчастішою причиною неефективних дій особового складу в бою.

На відміну від мотиваційно-ціннісного критерію, що фіксує спонукання до дії, психологічний критерій відображає реальну здатність діяти в умовах, що об'єктивно дестабілізують людську психіку. Це принципово важливо для підготовки майбутнього офіцера НГУ, оскільки

бойова служба передбачає неодноразове занурення у гранично стресові ситуації. Мотивація без психологічної стійкості може призвести до дезадаптивних реакцій – паніки, агресивної поведінки, ухилення від виконання наказу. Натомість сформований психологічний критерій є гарантом надійної поведінки особового складу в критичній ситуації.

Психологічний критерій готовності майбутніх офіцерів НГУ до виконання завдань з ОГП та КЕОП в екстремальних умовах є самостійним і провідним у структурі готовності. Він охоплює психоемоційну стійкість, вольову саморегуляцію, стресостійкість, готовність до ризику та комунікативну надійність. Перевага психологічного критерію над мотиваційно-ціннісним полягає в його операціональності (вимірюваності), нормативній обґрунтованості (відповідності керівним документам НГУ) та безпосередній прогностичній силі щодо ефективності дій в екстремальних умовах.

Список використаних джерел

1. Медвідь М. М., Гаврищук М. М. Обґрунтування необхідності здійснення досліджень щодо формування загальних компетентностей майбутніх офіцерів Національної гвардії України в процесі професійної підготовки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2023. Вип. 2(54). С. 5–8.

2. Медвідь М. М., Курбатов А. О., Гаврищук М. М., Ніконенко А. О., Семенов М. О. Вивчення та впровадження бойового досвіду як передумова формування готовності майбутніх офіцерів до службово-бойової діяльності. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 4. С. 66–74.

3. Осьодло В. І., Кримець Л. В., Грилюк С. М. Особливості підготовки військових лідерів до підтримки психологічної готовності особового складу підрозділу з урахуванням стандартів НАТО. *Військова освіта*. 2024. № 49. С. 180–193. URL : https://doi.org/10.33099/2617-1783/2024-49/180-193.

4. Осьодло В. І. Психологія військової служби : навч. посіб. Київ : НУОУ, 2012. 340 с.

5. Приходько І. І., Колесніченко О. С., Мацегора Я. В. та ін. Психологія екстремальної діяльності : навч. посіб. Харків : НАНГУ, 2016. 338 с.

6. Колесніченко О. С., Мацегора Я. В., Приходько І. І. та ін. Психологічна готовність до ризику військовослужбовців Національної гвардії України : монографія. Харків : НАНГУ, 2019. 257 с.

7. Приходько І. І. Психологічне забезпечення збереження психічного здоров'я військовослужбовців НГУ : монографія. Харків : НАНГУ, 2014. 322 с.

8. Про затвердження Положення про психологічне забезпечення в Національній гвардії України : наказ МВС України від 08.12.2016 № 1285. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/z0080-17 (дата звернення: 10.03.2026).

9. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18 (дата звернення: 10.03.2026).

Катерина КРУШЕЛЬНИЦЬКА
старший викладач кафедри
вогневої підготовки,
кандидат педагогічних наук, доцент

Сергій КІСІЛЄВИЧ
викладач кафедри вогневої підготовки
Львівського державного університету
внутрішніх справ

СУЧАСНІ БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ ТА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

В умовах трансформації сектору безпеки і оборони України, а також з урахуванням широкомасштабної агресії, виключно особливого значення набуває якісна професійна підготовка майбутніх правоохоронців. Однією з ключових її складових є вогнева підготовка, яка забезпечує формування у курсантів практичних навичок безпечного та ефективного застосування вогнепальної зброї у службовій діяльності. Її значення обумовлюється тим, що саме від рівня володіння зброєю залежить не лише успішність виконання службових завдань, а й життя та здоров'я як самих поліцейських, так і громадян [4].

На сучасному етапі розвитку системи підготовки кадрів для Національної поліції України вогнева підготовка зазнає суттєвих змін, що пов'язані із появою нових загроз, зміною характеру правопорушень та активним використанням зброї в умовах ведення бойових дій. Це обумовлює необхідність перегляду традиційних підходів до організації навчального процесу, змісту навчальних програм та методів навчання.

Однією з ключових проблем залишається недостатня орієнтованість навчального процесу на реальні умови службової діяльності. Традиційно значна увага приділяється відпрацюванню техніки стрільби в стандартних умовах, тоді як реальні ситуації застосування зброї характеризуються динамічністю, невизначеністю та підвищеним рівнем стресу. У зв'язку з цим актуальним є впровадження практико-орієнтованих методик навчання, що передбачають моделювання реальних або максимально наближених до них ситуацій [6].

Важливим напрямом удосконалення є організація занять в умовах, що імітують реальні обставини застосування зброї, зокрема в умовах обмеженої видимості, нічного часу, обмеженого простору, а також під впливом різноманітних стресових факторів. Проведення таких занять дозволяє сформувати у курсантів не лише технічні навички, а й психологічну готовність до дій у складних та небезпечних умовах [1]. До того ж, це сприяє розвитку здатності швидко приймати рішення, адекватно оцінювати

обстановку та діяти відповідно до вимог законодавства.

Не менш важливим аспектом є інтеграція вогневої підготовки з іншими видами професійної підготовки, зокрема спеціальною фізичною, тактичною та психологічною підготовкою. Поєднання зазначених напрямів дозволяє сформувати комплексні професійні компетентності, необхідні для ефективного виконання службових обов'язків. Зокрема, поєднання фізичних навантажень із виконанням стрілецьких вправ сприяє наближенню навчального процесу до реальних умов діяльності поліцейського [2].

Суттєвий потенціал для підвищення ефективності вогневої підготовки має використання інноваційних технологій навчання. До них належать сучасні тренажери, інтерактивні тирі, симулятори бойових ситуацій, а також цифрові освітні платформи. Використання таких засобів дозволяє підвищити інтенсивність навчання, забезпечити безпечні умови відпрацювання навичок та знизити витрати ресурсів [3]. До того ж, інноваційні технології сприяють індивідуалізації навчального процесу та врахуванню рівня підготовленості кожного курсанта.

Окремої уваги заслуговує питання удосконалення нормативно-методичного забезпечення вогневої підготовки. Навчальні програми потребують оновлення з урахуванням сучасного бойового досвіду, а також міжнародних стандартів підготовки правоохоронців. Важливим є також забезпечення єдності підходів до організації навчання у різних закладах вищої освіти системи МВС України.

Отже, доцільним є впровадження міждисциплінарного підходу до підготовки курсантів, який передбачає інтеграцію знань і навичок з різних галузей, тактико-спеціальної підготовки, домедичної підготовки, психології. Такий підхід дозволяє сформувати у майбутніх правоохоронців цілісне уявлення про професійну діяльність та підвищити їхню готовність до дій у складних ситуаціях.

Таким чином, вдосконалення вогневої підготовки курсантів закладів вищої освіти системи МВС України є комплексним завданням, що потребує системного підходу. Основними напрямами такого вдосконалення є оновлення змісту навчання, впровадження сучасних методик і технологій, розширення практичної складової, інтеграція різних видів підготовки та врахування реального досвіду службово-бойової діяльності. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню рівня професійної підготовки майбутніх правоохоронців, їхньої готовності до ефективного виконання службових завдань.

Список використаних джерел

1. Бодирєв Д. А., Завістовський О. Д. Нові підходи у методиці викладання вогневої підготовки під час воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2023. №3. С. 246-249 URL : https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/284717 (дата звернення: 31.03.2026).

2. Жданова К., Зеленський Є. Певні аспекти поєднання практичних дисциплін

«Вогнева підготовка» та «Спеціальна фізична підготовка» у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. №5. С. 493-495. URL : https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/313103 (дата звернення: 31.03.2026).

3. Заболотний С., Резнік О. Актуальні проблеми викладання дисципліни «Вогнева підготовка» в аспектах використання прикордонниками вогнепальної зброї. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки.* 2022. С. 272-283 URL:https://dspace.nadpsu.edu.ua/handle/123456789/4257 (дата звернення: 31.03.2026).

4. Завістовський О. Д., Бодирєв Д. А. Оптимізація методів проведення занять з вогневої підготовки курсантів Національної поліції України в умовах обмеженої видимості. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. №4. С. 358-361. URL : https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/311012 (дата звернення: 31.03.2026).

5. Мельник І., Канюка В., Богайчук В. Вогнева підготовка студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність» з використанням елементів методики бойового хортингу". *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. №2. С. 135-141. URL : https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1392 (дата звернення: 31.03.2026).

6. Сердюков Н. А., Владимиров М. В. Вогнева підготовка як основа професійної компетентності працівників правоохоронних органів. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 трав. 2025 р.)*. Вінниця: ХНУВС. 2025. С. 548-551. URL : https://dspace.univd.edu.ua/entities/publication/17eb3cb9-4fcf-41c7-9953-10dc551fd66f (дата звернення: 31.03.2026).

7. Тимофеєв В., Дусяк О., Крисько В. Вогнева підготовка курсантів ЗВО зі специфічними умовами навчання в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2023. №6. С. 372-376. URL : https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/294604 (дата звернення: 31.03.2026).

Ігор КУРУЧ
аспірант Державного університету
«Житомірська політехніка»

ДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Забезпечення національної безпеки в сучасних умовах зумовлена зростанням кількості та складності внутрішніх і зовнішніх загроз, що безпосередньо впливають на стабільність держави, її суверенітет і територіальну цілісність. В умовах воєнної агресії, глобальної нестабільності, економічних криз, інформаційних та кіберзагроз питання національної безпеки набуває пріоритетного значення для функціонування держави та захисту її громадян [1; 2]. Для України актуальність забезпечення національної безпеки значно посилюється в умовах воєнного стану та необхідності післявоєнного відновлення, що потребує не лише зміцнення оборонного потенціалу, а й забезпечення економічної стійкості, розвитку інституційної спроможності та адаптації до європейських і євроатлантичних

стандартів.

Сучасні виклики мають комплексний характер і охоплюють не лише військову сферу, але й економічну, інформаційну, соціальну, енергетичну та екологічну безпеку. Це вимагає формування ефективної системи публічного управління, здатної своєчасно виявляти загрози, прогнозувати їх розвиток і забезпечувати адекватне реагування. За таких умов особливого значення набуває процедура використання методик тайм-менеджменту. Актуальність застосування тайм-менеджменту в сучасних умовах зумовлена зростанням динаміки суспільних процесів, інформаційного навантаження та обмеженістю ресурсів часу, що потребує підвищення ефективності управлінської діяльності. В умовах воєнного стану, економічної нестабільності та необхідності швидкого прийняття рішень особливого значення набуває раціональна організація робочого часу як на індивідуальному, так і на інституційному рівнях. Тайм-менеджмент дозволяє оптимізувати виконання завдань, забезпечити пріоритетність стратегічно важливих напрямів діяльності, зменшити втрати часу та підвищити продуктивність праці.

Особливої актуальності він набуває у сфері публічного управління та національної безпеки, де ефективність використання часу безпосередньо впливає на якість управлінських рішень, координацію дій між суб'єктами та своєчасність реагування на загрози. Використання сучасних інструментів тайм-менеджменту сприяє підвищенню дисципліни, відповідальності та організованості персоналу, а також забезпечує досягнення поставлених цілей у визначені строки навіть в умовах невизначеності та ризиків. Таким чином, впровадження принципів тайм-менеджменту є необхідною умовою підвищення ефективності функціонування органів державної влади та зміцнення національної безпеки держави.

Загальновизнано, що тайм-менеджментом є система принципів, методів і практичних інструментів управління часом, спрямована на його раціональне використання з метою досягнення поставлених цілей з максимальною ефективністю. Його сутність полягає у плануванні, організації, розподілі та контролі часу з урахуванням пріоритетності завдань, наявних ресурсів і визначених строків виконання. Тайм-менеджмент передбачає чітке визначення цілей, ранжування завдань за ступенем важливості та терміновості, оптимізацію робочих процесів, а також мінімізацію втрат часу [3].

У науковій літературі підкреслюється, що ефективне управління часом є важливим чинником підвищення продуктивності діяльності як окремої особи, так і організації загалом. Зокрема, використання таких інструментів, як планування, делегування, контроль виконання завдань і аналіз витрат часу, дозволяє забезпечити досягнення стратегічних і оперативних цілей [4]. До того ж, тайм-менеджмент сприяє зниженню рівня стресу, підвищенню дисципліни та відповідальності, а також створює передумови для ефективного прийняття управлінських рішень [5].

Використання тайм-менеджменту у сфері національної безпеки є важливим інструментом підвищення ефективності діяльності органів державної влади, сил безпеки та оборони, оскільки дозволяє оптимізувати процеси планування, прийняття рішень і виконання завдань в умовах обмежених ресурсів та високої динаміки загроз. Раціональне управління часом сприяє чіткому визначенню пріоритетів, своєчасному реагуванню на кризові ситуації, координації дій між різними суб'єктами безпекового сектору та мінімізації ризиків затримок у виконанні критично важливих операцій.

Важливого значення тайм-менеджмент набуває в умовах воєнного стану, коли швидкість ухвалення управлінських рішень безпосередньо впливає на рівень обороноздатності держави та збереження людських і матеріальних ресурсів. Його впровадження передбачає використання сучасних методів стратегічного та оперативного планування, делегування повноважень, контролю виконання завдань, а також застосування цифрових інструментів для автоматизації процесів управління. До того ж, ефективний тайм-менеджмент сприяє підвищенню дисципліни, відповідальності та продуктивності персоналу, забезпечує узгодженість дій між підрозділами та створює умови для більш ефективного використання ресурсів у системі національної безпеки. У підсумку це дозволяє підвищити стійкість держави до сучасних викликів, забезпечити безперервність функціонування критично важливих систем і зміцнити загальний рівень національної безпеки.

Отже, тайм-менеджмент у сучасних умовах виступає ключовим інструментом підвищення ефективності управлінської діяльності, особливо в умовах воєнного стану, обмеженості ресурсів та високої динаміки загроз. Його застосування забезпечує раціональну організацію часу, оптимізацію процесів планування і виконання завдань, визначення пріоритетів та мінімізацію втрат часу. У сфері національної безпеки тайм-менеджмент безпосередньо впливає на якість управлінських рішень, оперативність реагування та рівень координації між суб'єктами безпекового сектору. Упровадження сучасних методів і цифрових інструментів управління часом сприяє підвищенню дисципліни, відповідальності та продуктивності персоналу, а також ефективному використанню ресурсів. У підсумку це забезпечує зміцнення стійкості держави, підвищення її обороноздатності та загального рівня національної безпеки в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31, ст. 241.

2. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 14.09.2020 №392/2020.

3. Пітер Ф. Друкер. Ефективний керівник. Київ : Stone Publishing, 2019. 288 с.

4. Стівен Р. Кові. 7 звичок надзвичайно ефективних людей. Харків : Видавництво КСД, 2023. 227 с.

5. Браян Трейсі. Тайм-менеджмент. Харків : Видавництво КСД, 2016. 144 с.

Ярослав ЛАНТІНОВ
доцент кафедри кримінального права
та кримінології Навчально-наукового
інституту №5 Харківського
національного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

«НУЛЬОВИЙ РІВЕНЬ» ПСИХОФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ОВОЛОДІННЯ СЛУЖБОВО-ПРИКЛАДНИМИ ЄДИНОБОРСТВАМИ У ПРАВООХОРОННИХ СТРУКТУРАХ

Викладання службово-прикладних єдиноборств (далі – СПЄ) у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання є невід'ємною складовою формування професійної компетентності правоохоронця. Правовим фундаментом цієї підготовки є норми Конституції України, Кримінального кодексу України, та відомчі нормативно-правові акти. Зазначене законодавство виступає не є чітким методичним комплексом, але відповідно до закономірностей національної правової системи регулює права громадян (на необхідну оборону, затримання злочинця тощо) та повноваження службових осіб, зокрема співробітників правоохоронних органів. Проте ефективна реалізація настанов, що випливають з цих норм, у критичній ситуації вимагає від суб'єкта не лише знання закону, а й специфічної психофізичної стійкості.

Традиційні підходи до фізичного виховання курсантів часто зосереджуються на кількісних показниках (швидкість, сила, витривалість) або на механічному заучуванні технічних прийомів. Однак реальний силовий конфлікт – це не спортивне змагання, а зіткнення двох воль, де об'єктом посягання є сама *діяльність* правоохоронця. Якщо в момент нападу поліцейський втрачає здатність до усвідомленого керування своїми діями, він перестає бути суб'єктом правозастосування і стає об'єктом фізичного впливу агресора. Саме тому критично важливим є визначення «нульового рівня» підготовки – базового фундаменту, без якого оволодіння складними тактико-технічними діями є неможливим або навіть небезпечним.

1. Єдиноборства як система цільових та узгоджених уявлень. СПЄ слід розглядати не просто як набір фізичних вправ, а як комплекси цільових та узгоджених уявлень про динаміку конфлікту. Це інтелектуальна надбудова над фізичною активністю, яка включає в себе:

- Розуміння ескалації та деескалації сили як правового процесу.
- Когнітивне моделювання варіантів розвитку силового контакту.
- Здатність ідентифікувати наміри супротивника через аналіз його мікрорухів та дистанції.

Удосконалення рівня СПЄ у правоохоронних структурах вимагає переходу від «моделі прийому» до «моделі діяльності». Прийом – це обмежена відповідь на відому загрозу. Діяльність – це безперервний процес коригування своїх рухів залежно від змінної обстановки. Таким чином, навчання СПЄ має починатися з формування правильної ментальної карти конфліктних ситуацій, де правоохоронець має залишатися діючою особою (суб'єктом), незалежно від раптовості та інтенсивності посягання.

2. Імпліцитна неготовність та бар'єри початкового етапу. Досвід викладання СПЄ можу бути прочитаний так, що далеко не кожен курсант, який розпочинає підготовку, є безумовно готовим до сприйняття специфічного матеріалу. Існує пласт психофізичних бар'єрів, про які часто не кажуть явно, але які імпліцитно присутні у кожному навчальному процесі.

До таких бар'єрів належать:

● Сенсорне перевантаження: виникнення панічного стану при скороченні дистанції або фізичному контакті.

● Когнітивний дисонанс: невідповідність між знанням «як треба зробити» та нездатністю тіла виконати команду під психологічним тиском.

● Редукція уваги: так званий «тунельний зір», який унеможливлює контроль навколишнього середовища під час боротьби.

Визнання існування цих факторів є першим кроком до розробки науково обґрунтованої методики. Якщо курсант перебуває у стані когнітивного ступору, викладання йому складних кидків чи захватів є марним ресурсовитрачанням. Необхідно спочатку вивести особу на рівень, де вона здатна зберігати «мисляче Я» в умовах фізичного дискомфорту.

3. Структура «нульового рівня» підготовки. Визначення «нульового рівня» як передумови ефективного розвитку особистості в СПЄ є пріоритетним теоретико-методичним завданням. На нашу думку, цей рівень має складатися з трьох фундаментальних компонентів:

А. Психофізична стабілізація. Здатність зберігати ритмічне дихання, візуальний контроль та усвідомлене сприйняття навколишнього середовища під час отримання дозованого силового тиску. Це база, яка запобігає перетворенню правоохоронця на «жертву» в перші секунди контакту.

Б. Управління вектором сили (базовий рух). Це біомеханічний фундамент діяльності. Він включає чітке розуміння власного центру мас та здатність до динамічного переміщення без втрати рівноваги під зовнішнім тиском. Без сформованого відчуття «структури тіла» будь-який прийом буде механічно слабким та нестійким. Курсант має навчитися використовувати не силу м'язів, а силу маси та вектора руху.

В. Комунікативно-силова інтеграція. Це унікальна ознака саме службових єдиноборств. Правоохоронець має вміти супроводжувати фізичну дію (захист чи затримання) чіткими законними вимогами, не втрачаючи при цьому координації рухів. Вміння одночасно «думати, говорити та діяти фізично» є вищим проявом професійної агентності, який має закладатися вже

на нульовому рівні.

Висновок. На сучасному етапі розвитку правоохоронної освіти «нульовий рівень» підготовки часто залишається зоною особистої інтуїції викладача. Проте складність сучасних викликів вимагає перетворення цього імпліцитного знання на експліцитну наукову методику.

З'ясування параметрів «нульового рівня» дозволить:

1. Об'єктивізувати критерії допуску курсантів до складних етапів підготовки.

2. Суттєво знизити травматизм під час занять.

3. Сформувати у майбутніх офіцерів цілісну систему самозабезпечення безпеки, де фізична сила є лише інструментом реалізації законної діяльності.

Таким чином, впровадження концепції «нульового рівня» у навчальний процес ЗВО зі специфічними умовами навчання є необхідним кроком до створення демократичної, ефективної та безпечної системи підготовки сучасного правоохоронця.

Анжеліка ЛЕЩЕНКО
викладач кафедри філології
та військового перекладу,
Київського інституту
Національної гвардії України

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ ДО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО АНГЛОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Повномасштабна війна, євроатлантична інтеграція та взаємодія з партнерами актуалізують підготовку фахівців сектору безпеки та оборони, здатних до професійно орієнтованого англомовного перекладу. Як слушно наголошують Н. Калинюк і О. Лемешко, «мовна компетентність, зокрема володіння професійною англійською мовою, є невід'ємною складовою сучасної військової освіти» [3, с. 968]. За таких умов переклад стає не допоміжною, а функціонально значущою складовою професійної діяльності: він забезпечує участь у міжнародних місіях, коаліційних навчаннях, роботі з іноземними нормативними документами, технічною документацією та професійній комунікації з партнерами.

Основою такої підготовки є системне опанування військової термінології. Л. Глушок, К. Біницька та М. Ворник на підставі аналізу нормативних документів підкреслюють, що офіцерський склад має «знати і вільно використовувати професійні військові терміни як в усному, так і писемному мовленні» [1, с. 464], а також уміти працювати з іншомовною

фаховою літературою. Показовим є наведене авторами дане про те, що «професійна військова термінологія на 85 % складається з понять іншомовного походження» [1, с. 467], що ще більше підсилює потребу в цілеспрямованій перекладацькій підготовці. У практичному вимірі це означає системне засвоєння термінологічних мікрополів, пов'язаних з озброєнням, штабною роботою, міжнародним гуманітарним правом, логістикою, бойовим управлінням та стратегічними комунікаціями.

Військовий переклад має низку специфічних рис, що відрізняють його від загального та навіть від інших видів галузевого перекладу. І. О. Лисичкін та О. О. Лисичкін наголошують, що військовий переклад є спеціальним видом міжкультурної двосторонньої та двомовної комунікації, що функціонує у військово-політичній, військово-технічній і військово-спеціальній сферах [4, с. 190]. Це вимагає від майбутнього перекладача не лише знання мови, але й розуміння реалій служби, структури сил, видів операцій, системи звань, абревіатур та стандартів НАТО. Переклад одиниць на кшталт *artillery – артилерія*, *drone – дрон*, *Rules of engagement – правила застосування сили*, *HIMARS – ХІМАРС / ГІМАРС / ХАЙМАРС* демонструє, що перекладачеві доводиться обирати між транскрипцією, калькуванням, експлікацією чи аналогом залежно від контексту й усталеності відповідника [4, с. 191]. Саме тому перекладацька підготовка повинна розвивати навички точного термінологічного вибору й уміння працювати з варіантністю.

Є. Долинський справедливо підкреслює, що переклад англомовної військової термінології є «складним процесом», а якісний переклад важливий для міжнародної співпраці, навчання військових та створення документів, які є ключовими для безпеки й оборони [2, с. 271]. Дослідник пропонує розглядати підготовку до військового перекладу як комплекс, що поєднує мовну підготовку, термінологічну підготовку, професійну орієнтацію, методику перекладу та міжкультурну компетенцію [2, с. 273–274]. Такий підхід видається продуктивним і для підготовки майбутніх фахівців сектору безпеки та оборони в широкому розумінні, оскільки дозволяє поєднати мовні вміння з фаховим знанням предметної галузі. Таким чином, професійний блок: тактика, військове право, міжнародне гуманітарне право, логістика, робота штабів і стратегічні комунікації.

Методично ефективною є така організація навчання, що максимально наближує здобувачів до реальних комунікативних і перекладацьких ситуацій. Н. Калинюк і О. Лемешко обґрунтовують доцільність використання *case studies* (ситуаційний аналіз) на основі реальних військово-правових ситуацій, рольових ігор, симуляцій міжнародних переговорів, мультимедійних технологій, а також створення двомовних глосаріїв і термінологічних баз даних [3, с. 966–967]. Л. Глушок, К. Біницька та М. Ворник додають до цього метод проєктів, інтерактивні платформи та самостійну роботу з автентичними матеріалами, коли курсанти аналізують фахові статті, виокремлюють терміни, виконують їх переклад, укладають мініглосарії та

презентують результати [1, с. 473–474]. Для перекладацької підготовки це означає доцільність таких видів роботи, як переклад інструктажів, аналізів проведених дій, технічних інструкцій, фрагментів наказів, повідомлень про обстановку, аналітичних довідок і матеріалів міжнародних партнерів. Усі такі приклади мають розвивати не лише перекладацьку техніку, але й навички швидкого ухвалення рішення, редагування тексту, дотримання жанрових норм та перекладацької етики.

Отже, підготовка майбутніх фахівців сектору безпеки та оборони України до професійно орієнтованого англомовного перекладу повинна розглядатися як інтегрований процес формування термінологічної, комунікативної, міжкультурної та власне перекладацької компетентностей. Її зміст має спиратися на сучасну військову та безпекову проблематику, автентичні тексти, стандарти міжнародної взаємодії та моделювання реальних службових ситуацій.

Список використаних джерел

1. Глушок Л., Біницька К., Ворник М. Методи і прийоми вивчення військової термінології у процесі іншомовної професійної підготовки майбутніх офіцерів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024. № 3 (137). С. 464–477. DOI : https://doi.org/10.24139/2312-5993/2024.03/464-478.

2. Долинський Є. Військова термінологія та її переклад як елемент підготовки майбутніх філологів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 83, т. 2. С. 271–276. DOI : https://doi.org/10.24919/2308-4863/83-2-40.

3. Калинюк Н. В., Лемешко О. В. Англомовна юридична компетентність військових: сучасні виклики та шляхи оптимізації підготовки у ВВНЗ. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 6 (36). С. 966–977. DOI : https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-6(36)-966-977.

4. Лисичкіна І. О., Лисичкіна О. О. Сучасна військова лексика в аспекті англо-українського перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія.* 2022. № 57. С. 190–193. DOI : https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.57.44.

Олена ЛОПАЄВА
старший викладач кафедри вогневої підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ

АДАПТАЦІЯ МЕТОДИК ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ДО УМОВ РЕАЛЬНОГО БОЙОВОГО ЗІТКНЕННЯ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

У контексті сучасної гібридної війни та змін у природі збройних конфліктів особливого значення набуває адаптація методик вогневої підготовки до умов реального бойового зіткнення в період дії воєнного стану.

Зазначимо, що від ефективності роботи правоохоронців залежить і внутрішня безпека країна. Тому професійна підготовка майбутніх поліцейських є невід'ємною складовою формування у курсантів комплексу знань, умінь та практичних навичок щодо майбутньої професійної діяльності, котрі стануть у пригоді у різних службових та надзвичайних ситуаціях.

З огляду на зміну характеру бойових дій та нові загрози, вогнева підготовка повинна бути адаптована до сучасних умов. Для підвищення ефективності вогневої підготовки необхідно впроваджувати сучасні технології, такі як симулятори, віртуальна реальність та інтерактивні тренажери. Це дозволить моделювати різні бойові ситуації та готувати військовослужбовців до дій в умовах підвищеної небезпеки. Як зазначено в дослідженні, використання таких технологій сприяє розвитку важливих організаційних навичок, таких як спроможність працювати в команді, координація дій та здатність приймати рішення в умовах стресу [3, с. 377-378].

Одним із напрямків адаптації вогневої підготовки в сучасних умовах є розробка вправ, що відпрацьовують навички ведення вогню в умовах масованого обстрілу з різних напрямків із одночасною появою повітряних загроз, зокрема БпЛА. Поліцейські повинні навчитися швидко змінювати позиції, ефективно використовувати укриття та вести скоординований вогонь для збереження боєздатності підрозділу. Впровадження сучасних технологій, зокрема віртуальної (VR) та доповненої (AR) реальності, відкриває нові можливості для тренувань. Віртуальні симуляції дозволяють створити максимально реалістичні сценарії атак дронів, масованих обстрілів та міських боїв з мінімальним ризиком для життя учасників. Це сприяє формуванню правильних реакцій і підвищенню готовності до екстремальних ситуацій. Також актуальними є вправи, спрямовані на розвиток навичок розвідки та нейтралізації операторів БпЛА. Поліцейські повинні вміти виявляти приховані позиції противника, працювати із засобами радіоелектронної боротьби і координаціювати дії з іншими підрозділами для усунення загрози. Не менш важливим є тренування роботи в умовах

психологічного тиску, коли оперативники мають швидко приймати рішення, зберігати концентрацію і підтримувати взаємодію в команді, незважаючи на стресові обставини.

Потрібно впроваджувати комплексні методики, що поєднують різні аспекти підготовки, та використовувати сучасні технології для моделювання реальних бойових ситуацій. Це дозволить підвищити рівень підготовки військовослужбовців та забезпечити їхню ефективність у реальних бойових умовах. Таким чином, впровадження комплексного підходу до розробки нових методик вогневої підготовки, які враховують специфіку застосування БпЛА, масованих обстрілів і психологічні виклики воєнного стану, дозволить підвищити рівень готовності поліцейських до виконання службових завдань у складних бойових умовах.

Окремої уваги заслуговує питання формування психологічної стійкості поліцейських, їх здатності до прийняття оперативних рішень під тиском та взаємодії в екстремальних умовах. Комплексна інтеграція вогневої, тактичної, медичної та психологічної підготовки має стати основою оновлених методичних підходів. Формування психологічної стійкості є ключовим елементом підготовки поліцейських. Необхідно впровадити тренінги з управління стресом, розвитку емоційної стійкості та здатності приймати рішення в умовах високого тиску.

Таким чином, адаптація вогневої підготовки до реалій воєнного стану – це не лише вимога часу, але й ключова умова забезпечення ефективності дій поліцейських підрозділів у зонах бойових дій. Подальші наукові розвідки мають бути спрямовані на практичну апробацію запропонованих методик, їх нормативне закріплення та широке впровадження в системі підготовки сил безпеки і правопорядку.

Список використаних джерел

1. Лопаєва О.М., Юрченко Д. Вогнева підготовка в умовах воєнного стану та шляхи її удосконалення *Організаційно-правове забезпечення підрозділів превентивної діяльності Національної поліції*: матеріали Всеукр. кругл. столу (м. Дніпро, 7 червня 2024 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2024. С. 92-94.

2. Ukraine’s ‘drone war’ hastens development of autonomous weapons. FINANCIAL TIMES. URL : https://www.ft.com/content/165272fb-832f-4299-a0d2-1be8efcf5758

3. Наточій А. Д., Болгаренко В. М. Вогнева підготовка та формування професійних якостей у майбутніх офіцерів: взаємозв’язок та взаємозалежність *Аналітичне-порівняльне правознавство*, 2024. №3. С. 374-378. URL : http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/308371/299874

4. Казначеєв Д.Г., Лопаєва О.М. Правові аспекти діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану крізь призму необхідності якісної професійної підготовки *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2 (123). С. 376-381

5. Казначеєв Д.Г., Мінченко О.В. Удосконалення вогневої підготовки поліцейських. Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: зб. тез ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 жовтня 2021 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2021. с.20−22.

6. Ленкова Т.Р., Казначеєв Д.Г. Професійна підготовка працівників Національної поліції України та її особливості щодо дій в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану. 2022. С. 149-150.

Віталій ЛУК'ЯНЕНКО
ад'юнкт Національної академії
Національної гвардії України

ЩОДО ОНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО ВІДБОРУ КАДРІВ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ З ПРАВООХОРОННИМИ ФУНКЦІЯМИ

Сучасний стан безпекового середовища в Україні, зумовлений триваючою агресією російської федерації, висуває принципово нові вимоги до якості підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення (ДОСП) та військових формувань з правоохоронними функціями (ВФЗПФ).

Наявна система професійного відбору зорієнтована переважно на формальні критерії (стан здоров'я, базову фізичну підготовку, загальну освіту) та не враховує ані специфіку тактичного рівня виконання завдань, ані вимоги до оперативної сумісності з підрозділами країн-членів НАТО.

Це призводить до кадрового дисонансу: випускники профільних закладів освіти часто демонструють низьку ефективність в умовах реальної бойової чи правоохоронної операції через відсутність сформованих прикладних компетентностей.

Тож є необхідність будувати оновлену систему професійного відбору майбутніх кадрів для ДОСП та ВФЗПФ на тактичному рівні з врахуванням наступних актуальних питань.

По-перше, традиційна система відбору, що базується на оцінці знань і нормативів, не здатна передбачити реальну поведінку кандидата в динамічних, стресових та невизначених умовах службово-бойової діяльності.

По-друге, будь-яка ефективна система професійного відбору має спиратися на єдину теоретичну рамку, яка інтегрує вимоги до особистості, групи та підрозділу як цілісного бойового організму.

По-третє, без чіткої операціоналізації стандартів у категоріях «результат діяльності», а не «перелік дій», неможливо забезпечити ані об'єктивність оцінювання, ані юридичний захист рішень відбіркових комісій.

Отже, необхідність реформування системи професійного відбору є нагальною умовою підвищення обороноздатності та національної безпеки. Базовим напрямом такого реформування має стати перехід від кваліфікаційно-нормативної моделі до компетентнісно-результативної,

базованої на принципах єдності, гнучкості, орієнтації на стандарти НАТО та багаторівневості, розглянемо їх більш ретельно.

Перший принцип – єдності та гнучкості. Він передбачає існування єдиної концептуальної основи стандартів професійного відбору для всіх без винятку відомств (СБУ, НГУ, ДПСУ, УДО), що забезпечує їхню взаємодію при виконанні спільних завдань. Водночас система має містити гнучкі модулі (адаптаційні рамки), які враховують специфіку діяльності кожного органу.

Наприклад, для СБУ пріоритетними при відборі є здатності до аналітичної роботи, конфіденційної комунікації та розвідувально-контррозвідувальної діяльності; для НГУ – стреостійкість, навички дій в умовах внутрішнього конфлікту та охорони публічного порядку; для ДПСУ – уважність, спостережливість та алгоритмізація дій при прикордонному контролі; для УДО – психомоторна координація, швидкість реакції та навички фізичного захисту об'єктів.

Реалізація цього принципу на етапі відбору означає створення спільної бази оцінювальних процедур (кейс-тести, ситуаційні завдання) із можливістю варіювання вагових коефіцієнтів окремих компетенцій залежно від цільового призначення кандидата.

Другий принцип – орієнтованості на стандарти НАТО (STANAG-центричність). Кожен стандарт професійної діяльності, а отже, і критерій професійного відбору має чітке посилання на відповідні документи: STANAG (стандартизаційні угоди), ATP (союзні тактичні публікації) або AJP (союзні спільні публікації). Це забезпечує оперативну сумісність (interoperability) персоналу. Для практики відбору це означає, що замість абстрактної «психологічної стійкості» має бути впроваджений вимірюваний показник, корельований, наприклад, з STANAG 2143 (оцінка бойового стресу) або STANAG 2241 (вимоги до фізичної підготовки). Такий підхід дозволяє зіставляти рівень підготовки кандидата з міжнародними стандартами та прогнозувати його ефективність у спільних міжнародних операціях.

Третій принцип – компетентнісного результату. Він вимагає формулювати стандарт не як перелік дій, які кандидат має виконати протягом певного часу (що часто не відповідає реальній ефективності), а як опис чіткого, вимірюваного та оцінюваного результату діяльності. Наприклад: «здатний організувати та провести блокування (ізоляцію) місцевості (об’єкту) з дотриманням положень застосування фізичної сили та спеціальних засобів»; «володіє методологією опитування свідків в умовах бойових дій з фіксацією показань відповідно до протоколів міжнародного права».

Відбір на основі компетентнісного результату передбачає використання методів: аналіз конкретних ситуацій (case-study), рольові ігри (завдання), під час яких оцінюється не процес, а досягнутий ефект.

Четвертий принцип – багаторівневості. У межах тактичного рівня

стандарти професійного відбору диференціюються для трьох взаємопов'язаних рівнів:

– рівень індивіда (солдат, співробітник), в якому оцінюються базові психофізіологічні якості, індивідуальна техніка виконання прийомів, здатність до самостійного прийняття рішень в умовах дефіциту часу;

– рівень малих груп (відділення, розрахунок, група), в якому оцінюється комунікативна компетентність, здатність працювати в парі чи трійці, розподіл обов’язків, взаємодопомога під час виконання спільного завдання (наприклад, штурм приміщення чи огляд транспорту);

– рівень підрозділу (взвод, рота), в якому оцінюється здатність управляти групами, делегувати завдання, підтримувати зв'язок та виконувати координаційні функції. Відбір на кожен наступний рівень передбачає попереднє підтвердження компетенцій на нижчому, що створює прозору кар'єрну траєкторію.

Реалізація запропонованих принципів наштовхується на низку системних перешкод.

По-перше, відсутня уніфікована методологія оцінювання компетентнісних результатів, що вимагає підготовки спеціальних оцінювачів з числа досвідчених практиків.

По-друге, наявна матеріально-технічна база більшості вищих профільних навчальних закладів та навчальних центрів не дозволяє моделювати складні операційні ситуації на тактичному рівні (відсутні полігони з необхідним обладнанням, системи відеофіксації для об'єктивного аналізу).

По-третє, існує опір інституційній зміні з боку частини персоналу, що звик до репродуктивно-нормативної логіки відбору.

Тож подальше реформування системи професійного відбору має відбуватися за такими напрямами:

– розробка та законодавче закріплення рамкового стандарту професійного відбору для ДОСП та ВФЗПФ, побудованого на описаних чотирьох принципах;

– створення незалежних центрів оцінювання із залученням сертифікованих спеціалістів;

– впровадження цифрової платформи обліку компетентностей кандидатів, що дозволить відстежувати їхній прогрес;

– запровадження обов'язкового психофізіологічного відбору із застосуванням апаратних методик.

Система професійного відбору майбутніх правоохоронців потребує оновлення на засадах єдності, гнучкості, компетентнісної результативності, відповідності стандартам НАТО та багаторівневості.

Запропонована концепція дозволяє здійснювати відбір не за формальними ознаками, а за реальною здатністю виконувати конкретні оперативні завдання на тактичному рівні – як індивідуально, так і у складі

груп та підрозділів.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробці детальних оцінювальних інструментів для кожної компетенції, апробації запропонованої моделі, а також у гармонізації національного законодавства зі стандартами НАТО у сфері професійного відбору персоналу безпекових структур.

Василь МАРКЕВИЧ
ад'юнкт ад'юнктури та докторантури
Національної академії
Національної гвардії України

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ З ВІЙСЬКОВИМИ ФОРМУВАННЯМИ

Зарубіжний досвід взаємодії органів місцевої влади з військовими формуваннями історично формувався на основі принципів цивільно-військового співробітництва та інтеграції оборонних і цивільних структур у систему забезпечення національної безпеки держав світу. У більшості демократичних держав така взаємодія розглядається як важливий елемент підвищення стійкості держави до воєнних, гібридних та кризових загроз, а також як механізм ефективного використання ресурсів сектору безпеки та оборони на регіональному та місцевому рівнях.

Значний досвід у цій сфері накопичено державами членами НАТО, де функціонує система цивільно-військового співробітництва (CIMIC) [1-3]. У межах цієї концепції передбачено налагодження постійної взаємодії між військовими підрозділами, органами державної влади, місцевого самоврядування та цивільним населенням. Основними напрямами такої взаємодії є координація дій у кризових ситуаціях, спільне планування заходів безпеки, організація гуманітарної допомоги, відновлення інфраструктури, а також інформаційний обмін між військовими структурами та органами влади. Для цього створюються спеціальні підрозділи цивільно-військового співробітництва та координаційні центри, що забезпечують оперативну взаємодію на місцевому рівні.

Показовим є досвід США, де взаємодія органів місцевої влади з військовими формуваннями здійснюється через систему підтримки цивільної влади та діяльності Національної гвардії США [4]. Особливістю цієї моделі є подвійне підпорядкування Національної гвардії США: у мирний час вона перебуває під контролем губернаторів штатів, що забезпечує тісну взаємодію з місцевими адміністраціями, а у разі необхідності може бути залучена до виконання федеральних завдань. Підрозділи Національної гвардії США

активно використовуються для реагування на надзвичайні ситуації, ліквідації наслідків стихійних лих, охорони громадського порядку та підтримки функціонування критичної інфраструктури.

У країнах Європейського Союзу важливу роль у взаємодії військових і місцевих органів влади відіграють системи територіальної оборони. Наприклад, у Польщі функціонують Сили територіальної оборони, які активно співпрацюють з органами місцевого самоврядування щодо забезпечення безпеки громад, реагування на кризові ситуації та підтримки населення [5]. Подібні моделі застосовуються і в державах Балтії, зокрема у Латвії та Естонії, де концепція загальнонаціональної оборони передбачає залучення місцевих органів влади до оборонного планування, організації цивільного захисту та підготовки населення до дій у кризових ситуаціях [6].

Важливим напрямом взаємодії є також діяльність міжнародних миротворчих місій під егідою ООН, у межах яких створюються спеціальні цивільно-військові координаційні структури [7]. Такі центри забезпечують взаємодію військових контингентів з місцевими адміністраціями, координують гуманітарні програми, сприяють відновленню інфраструктури та підтримують стабільність у постконфліктних регіонах.

Узагальнення зарубіжного досвіду дозволяє визначити низку ключових принципів ефективної взаємодії органів місцевої влади з військовими формуваннями. До них належать інституційне закріплення механізмів цивільно-військового співробітництва, чіткий розподіл повноважень між військовими та цивільними органами управління, створення системи постійного інформаційного обміну, проведення спільних навчань і тренувань, а також інтеграція військових ресурсів у систему цивільного захисту населення.

Отже, зарубіжна практика демонструє, що ефективна взаємодія місцевих органів влади з військовими формуваннями є важливим елементом забезпечення національної безпеки та стійкості держави. Вона базується на системному цивільно-військовому співробітництві, міжвідомчій координації та активному залученні місцевих громад до процесів забезпечення безпеки.

Список використаних джерел

1. CIMIC Field Handbook. 4th Edition. Printed in the Netherlands, 2016. 25p.

2. AJP-3.19, Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation, Edition A Version 1, November 2018.

3. Цивільно-військове співробітництво за стандартами НАТО: навчальний посібник. Київ : НУОУ ім. Івана Черняховського, 2015. 87 с. (дата звернення 27.02.2026).

4. United States Department of Defense. Defense Support of Civil Authorities (DSCA). URL. : https://www.congress.gov/crs-product/IF11324 (дата звернення 27.02.2026).

5. Ministry of National Defence of Poland. Territorial Defence Forces. URL.: https://www.gov.pl/web/national-defence/territorial-defence-forces (дата звернення 27.02.2026).

6. NATO. Total Defence and Resilience in Baltic States. URL. : https://www.boell.de/en/2026/01/13/nordic-baltic-total-defence-easier-said-done (дата

звернення 27.02.2026).

7. United Nations. United Nations Civil-Military Coordination (UN-CMCoord) Guidelines. URL. : https://www.dialoguing.org/about/about-un-cmcoord (дата звернення 27.02.2026).

Станіслава МИРОНЮК
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ТАКТИКИ КОМУНІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ З ВІЙСЬКОВИМИ ТА ВЕТЕРАНАМИ ВІЙНИ, ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Через розв'язану країною-агресором росією, війну проти нашої країни, перед Національною поліцією постали нові виклики, пов'язані з тим, що велика кількість наших мужніх громадян, як психологічно підготовлених (професійних військових, працівників поліції, працівників ДСНС та інших близьких до мілітарі професії, де є психологічна підготовка до надзвичайних подій), так і психологічно не підготовлених, пішли на захист країни, де, через травматичні події, необхідність адаптації мозкової діяльності та свідомості до умов, направлених на виживання, отримали певні зміни світосприйняття, загострення почуття справедливості, і діючі працівники поліції, спілкуючись з ними під час виконання службових обов'язків, мають розуміти, що не всі, через особисті якості, змогли (зможуть) впоратися з такими станами, та їх контролювати.

Тому гострим для працівників поліції постає питання особливостей та проблем під час комунікації на викликах, де необхідно взаємодіяти з особами, що повернулися з зони бойових дій, де, на нашу думку, працівники поліції не завжди враховують певні обставини, та мають достатньо знань та навиків з комунікації, що призводить до ескалації конфлікту, зокрема:

– загальні стереотипні уявлення кожної сторони щодо одна одної;

– недостатнє розуміння та розпізнавання різних гострих кризових станів людини поліцейськими та, відповідно, неможливість ефективного реагування з людьми в такому стані;

– невизначеність алгоритмів реагування щодо людей в кризовому стані, зокрема майже відсутня модель поведінки та комунікації працівника поліції направлена на ненасильницький підхід (за можливості) до вирішення ситуацій, зокрема тих, які стосуються осіб які несли службу в зоні бойових дій (далі може використовуватися визначення військові).

На наш погляд, сьогодення потребує, аби під час навчання майбутніх, та підвищення кваліфікації діючих працівників поліції, вчасно вносилися доповнення в навчальні плани, додаючи певні теми, які б відповідали сучасним викликам.

Взаємодія діючих чи тих що повернулися з зони бойових дій осіб із поліцією, може відбуватися в різноманітних формах і мати різні прецеденти: особисті звернення щодо порушення прав та свобод, надзвичайні ситуації, дорожньо-транспортні пригоди, перетин контрольно-пропускних пунктів, адміністративні правопорушення тощо.

Нерідко військові є тими, хто першими реагує на факти несправедливості й не проходять повз.

На сьогодні, суспільство має шанобливе ставлення до людей, які захищають свободу України, її територіальну цілісність та суверенітет, та відчуває до них повагу і вдячність. Але ці самі люди можуть вчиняти правопорушення, і в таких випадках вони підлягають притягненню до відповідальності на загальних підставах, бо перед законом усі рівні.

Вивчаючи питання упередження та гострих кризових станів, їх розпізнавання та алгоритмів дій, ми дійшли висновку, що вони є обов'язковими для розгляду під час вивчення тактико спеціальної підготовки, а саме тем щодо тактики комунікації поліцейського, тактики дій поліцейського при співпраці з суб'єктом, та інших.

Щодо порозуміння – упередження ніколи йому не сприяють. Аби розвінчувати стереотипи, необхідно розуміти, звідки вони походять. До того ж, необхідно навчатися помічати й піддавати критиці власні упередження, та оцінювати людей не за належністю до соціальної групи а за їхніми діями.

Поліція та військові виконують схожі функції, разом захищають громадян України: перші – від внутрішнього ворога, а другі – від зовнішнього. Тому варто фокусуватися не на статусі людини (наприклад, учасника бойових дій), а на конкретній особистості чи проблемі, про яку йдеться.

Звісно, комунікація в таких випадках може мати певні особливості. Наприклад, звертаючись до людини з посткомоційним синдромом (стан, який може виникати внаслідок черепно-мозкової травми навіть легкого ступеня і може тривати 5-12 тижнів, ознаки та симптоми не пояснюються жодним діагнозом), яка погано чує, потрібно говорити голосніше і робити паузи, або дати достатньо часу на висловлення думки, якщо людина має певні порушення мовних функцій (часто буває після перенесеної баротравми «контузія», коли травмуються судини мозку). Також важливо пам'ятати, що люди з ампутованими нижніми кінцівками можуть перебувати в кріслах колісних (словосполучення «інвалідне крісло» дуже бажано НЕ вживати), це частина недоторканного простору людини, тому НЕ можна опиратися на нього, оперувати ним без дозволу людини.

Вважаємо за позитивний досвід залучення до співпраці в проведені

занять військових ветеранів, які неодноразово наголошували, що під час спілкування з військовими та ветеранами війни, працівники поліції мають підходити до них не з позицій співчуття, а з позицій розуміння, рівності та поваги.

Існують техніки (алгоритми) комунікації, що допомагають покращити взаємодію з потерпілими або підозрюваними, які несли службу в зоні ведення бойових дій але в даний час, через відпустку або демобілізацію знаходяться на мирній території. Ці техніки допоможуть вчасно ідентифікувати конфлікти, передбачити та зупинити їхнє розгортання на ранніх стадіях та правильно діяти в разі, якщо людина перебуває в кризовому стані.

Дуже часто у працівників поліції не так багато часу, тому вони хочуть зібрати всю інформацію від учасників та учасниць конфлікту якнайшвидше. Переходити одразу «до суті» не завжди правильно. Важливо приділяти достатньо часу емоційному стану співрозмовників, дослідженню обставин та налагодженню довіри під час комунікації. Для цього під час розмови треба: конкретно адресувати емоції; демонструвати розуміння; використовувати просту та нейтральну мову; переводити акцент з минулого на майбутнє; витримувати межі між емпатією та симпатією; бути готовими сприймати й розуміти людину, яка відчуває сильну емоцію. Також, аби розпізнати наявні проблеми, треба звертати увагу на зниження концентрації, короткострокової пам’яті, зменшення емоційного діапазону.

Також, на нашу думку, обов’язковими є відпрацювання алгоритмів дій працівниками поліції на агресивну реакцію. Людина може мати спалахи агресії чи інтенсивну емоційну реакцію. Такі спалахи агресії не направлені на поліцейських або людей навколо, а є результатом внутрішнього процесу опрацювання отриманого бойового стресу, втрати та інших подій, які пережили військові. Агресивна реакція у відповідь на загрозу (реальну чи ні) тривалий час допомагали вижити і запам’ятались їм як правильна реакція на події. До того ж, заборона на емоції періодично виявляється саме агресією.

Адже агресія, це внутрішній конфлікт особи, стресова ситуація, невпевненість, невдоволеність собою. Прибуття на такий виклик поліції, може стати вторинним тригером, і в такому випадку агресія військового може швидко переключитися на працівника поліції. Важливо навчати та відпрацьовувати навики аби не реагувати на агресію, в жодному разі не допускати агресивного тону щодо агресора – це лише погіршить ситуацію, не відповідайте на провокації. Спокій та контроль над своїми емоціями, в разі реальної загрози (наявної зброї або вибухонебезпечних предметів) не панікувати, злагоджено комунікувати зі своїм напарником, тримати дистанцію, пам’ятати про особисту безпеку, це ті навики які мають відпрацьовувати працівники поліції під час навчання.

На сьогодні, майбутні поліцейські також вивчають теми щодо загальних відомостей та ідентифікації вибухонебезпечних предметів, що, на

нашу думку, є позитивним, тому в теми щодо тактики дій при агресивному опорі, в різних ситуаціях службової діяльності або при високому рівні загрози, тощо, більш правильним було б додати відпрацювання алгоритмів, щодо дій якщо військовий погрожує застосуванням зброї (вибухонебезпечним предметом), звертаючи особливу увагу саме на комунікацію, де відпрацьовувати вміння продовжувати вести діалог спокійним тоном, та іншим прийомам комунікації, а також зміни особи контакту-прикриття, в разі якщо контактуючий є вторинним тригером «занадто молодий», «життя не бачив», «бритий», «не бритий», тощо. При цьому необхідно відпрацьовувати комунікацію, на випадок якщо зміна не можлива та вміти використовувати техніку «активне слухання», це є важливою складовою для ефективного спілкування з агресивною людиною.

Готуючи цю роботу ми дійшли висновку, що досліджувана тема є актуальною, широкою та зачіпає інші дисципліни, наприклад психологію, а підняті нами питання потребують більш ґрунтовного розгляду, та є досить дискусійними, оскільки є багато робіт з психології, але мало приділено уваги саме тактиці дій та комунікації працівників поліції з військовими та ветеранами війни.

Список використаних джерел

1.Психологічна робота з військовослужбовцями – учасниками АТО на етапі відновлення : методичний посібник. / Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2017. 282 с.

2. Методики реабілітації військовослужбовців, стан функціонування та розвиток реабілітаційних центрів як один із напрямів діяльності органів місцевого самоврядування / Баско А.В., Собакарь А.О., Миронюк С.А. – Rehabilitation and recreation, том 18, випуск 1, 2024. 78-93 с.

3. Медико-психологічна реабілітація військовослужбовців в умовах російсько-української війни: етнопсихологічний дискурс, національні перспективи громадського здоров'я. Український медичний часопис. № 1(153). Т. 2. Спецвипуск. 2023.

Оксана МИСЛИВА
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент,
підполковник поліції

МЕДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Медичне забезпечення поліцейських в умовах воєнного стану потрібно розглядати як комплексну систему організаційних, правових і матеріально-технічних заходів, спрямованих на охорону життя та здоров'я працівників поліції під час виконання ними службових обов'язків. Воно передбачає, зокрема, забезпечення кожного поліцейського індивідуальними засобами для надання домедичної допомоги, а також належну підготовку до їх використання. Специфіка такого забезпечення зумовлена умовами воєнного стану, які характеризуються підвищеним рівнем небезпеки, обмеженістю часу для реагування та ймовірною відсутністю кваліфікованої медичної допомоги на початковому етапі. У зв'язку з цим особливого значення набуває обов'язок поліцейських володіти практичними навичками самостійного надання домедичної допомоги, що відповідає сучасним підходам тактичної медицини та спрямоване на збереження життя і здоров'я як самих працівників, так і інших осіб.

Водночас слід підкреслити, що організація медичного забезпечення поліцейських базується на чіткій та системній нормативно-правовій основі. Передусім, відповідно до статті 49 Конституції України, кожному гарантується право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, що поширюється і на поліцейських [1]. Важливе значення у цьому контексті мають положення Закону України «Про Національну поліцію». Зокрема, відповідно до статті 18 Закону України «Про Національну поліцію», на поліцейського покладається обов'язок надавати домедичну допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків чи інших надзвичайних ситуацій. У свою чергу, стаття 95 Закону України «Про Національну поліцію» передбачає забезпечення поліцейських належним медичним обслуговуванням, лікуванням і реабілітацією, що є складовою їх соціального та правового захисту [2].

Практична реалізація зазначених законодавчих положень конкретизується на рівні підзаконних нормативно-правових актів. Ключову роль серед них відіграє наказ МВС України № 396 від 20.05.2016 «Про затвердження норм належності медичного забезпечення для підрозділів Національної поліції України», який визначає порядок і стандарти

матеріально-технічного медичного забезпечення [3]. Наказом затверджено норми належності медичного забезпечення для різних категорій підрозділів поліції, зокрема: для підрозділів, що забезпечують публічну безпеку і порядок; для підрозділів поліції особливого призначення; а також для поліцейських, які безпосередньо беруть участь у бойових діях, а також регламентовано і склад розширених аптечок, зокрема автомобільних, які містять додаткові засоби для надання допомоги при більш складних травмах.

Ключовим елементом системи медичного забезпечення поліцейських є індивідуальна аптечка, що призначена для надання домедичної допомоги у перші хвилини після поранення чи травми. Саме вона забезпечує можливість оперативного реагування в умовах обмеженого часу та підвищеної небезпеки. Її комплектація формується з урахуванням принципів функціональності, універсальності та простоти використання. Водночас, на відміну від традиційних аптечок, індивідуальна аптечка поліцейського, як правило, не містить лікарських засобів, а складається переважно з медичних виробів [4, с.57]. Такий підхід обумовлений як правовими обмеженнями щодо застосування лікарських препаратів, так і необхідністю мінімізувати ризики неправильного їх використання особами без спеціальної медичної підготовки. Це повністю відповідає сучасним стандартам тактичної медицини та забезпечує можливість ефективного надання допомоги як собі, так і іншим особам у критичних ситуаціях.

Основу оснащення аптечки становлять засоби для зупинки кровотечі, оскільки масивна крововтрата є основною причиною смертності при травмах у бойових та наближених до них умовах. До них належать турнікети, гемостатичні бинти, компресійні бандажі та стерильні перев'язувальні пакети, які дозволяють швидко і ефективно зупинити кровотечу та стабілізувати стан постраждалого. Другу за важливістю групу становлять засоби забезпечення прохідності дихальних шляхів, зокрема назофарингеальні повітроводи та допоміжні засоби для проведення штучної вентиляції легень, що дозволяють запобігти асфіксії та підтримати життєві функції організму.

До складу аптечки також входять перев'язувальні матеріали – стерильні серветки, бинти, оклюзійні пов'язки, лейкопластирі, що забезпечують захист рани від інфікування та сприяють її закриттю. Окреме значення мають засоби іммобілізації та термозахисту, такі як шини, косинки та термоковдри, що дозволяють попередити розвиток травматичного шоку та ускладнень, пов'язаних із переохолодженням. Допоміжні інструменти, включаючи тактичні ножиці, рукавички, маркер та спеціальний футляр для аптечки, забезпечують швидкість і безпечність надання допомоги, що є критично важливим у бойових умовах.

Матеріально-технічне забезпечення не обмежується індивідуальними аптечками і включає також колективні засоби, зокрема автомобільні аптечки, медичні укладки підрозділів, евакуаційні носилки та портативне обладнання для підтримки життєвих функцій. Важливу роль відіграють і засоби

індивідуального захисту – бронежилети, каски, захисні окуляри, які знижують ризик отримання травм і таким чином опосередковано впливають на ефективність медичного забезпечення.

Ефективність медичного забезпечення поліцейських значною мірою залежить від своєчасності надання допомоги, якості оснащення та рівня підготовки особового складу. Доведено, що надання допомоги у перші хвилини після поранення суттєво знижує рівень смертності, а впровадження стандартів, наближених до НАТО, підвищує ефективність дій у критичних ситуаціях [5, с.98]. До того ж, наявність якісного медичного оснащення підвищує психологічну стійкість поліцейських, їхню впевненість у власних діях та здатність ефективно виконувати службові завдання навіть у надзвичайно складних умовах.

Порівнюючи медичне забезпечення поліцейських із забезпеченням бойових медиків, слід зазначити, що останні мають значно ширші можливості як у плані оснащення, так і у сфері медичних втручань. Їхні аптечки містять лікарські засоби, спеціалізовані інструменти для інвазивних процедур та обладнання для проведення інфузійної терапії, що дозволяє їм надавати повноцінну медичну допомогу безпосередньо на полі бою [5, с.98]. Натомість поліцейські аптечки орієнтовані на надання базової домедичної допомоги та стабілізацію стану постраждалого до прибуття медичних працівників, що обумовлено специфікою їхньої діяльності та нормативними обмеженнями.

Отже, медичне забезпечення поліцейських в умовах воєнного стану є важливим елементом системи національної безпеки, який поєднує сучасні стандарти тактичної медицини, належне матеріально-технічне оснащення та чітке правове регулювання. Його ефективність безпосередньо впливає на збереження життя і здоров'я поліцейських, їхню професійну спроможність і загальну результативність виконання службових завдань.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 03.04.2026).

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII : станом на 13 берез. 2026 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 03.04.2026).

3. Про затвердження норм належності медичного забезпечення для підрозділів Національної поліції України : наказ М-ва внутр. справ України від 20.05.2016 № 396 : станом на 30 верес. 2025 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0796-16#Text (дата звернення: 03.04.2026).

4. Сагайдак-Нікітюк Р. В., Стібиш П. А. Дослідження складу аптечки медичної, якою укомплектовані автомобілі дорожньої патрульної поліції. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2024. Т. 10, № 4. С. 54-63. DOI : https://doi.org/10.24959/sphhcj.24.341.

5. Чорна В. В. та ін. Актуальні питання забезпечення індивідуальними медичними засобами захисту військовослужбовців, цивільних України. *Український журнал військової медицини*. 2022. Т. 3, № 2. С. 92-102. DOI : https://doi.org/10.46847/ujmm.2022.2(3)-092.

Володимир МОСУЗЕНКО
заступник директора інституту
післядипломної освіти та заочного
навчання Одеського державного
університету внутрішніх справ

СТРІЛЬБА ПІСЛЯ ФІЗИЧНОГО НАВАНТАЖЕННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Враховуючи сучасні виклики та завдання, що постають перед правоохоронними органами, значення професійної підготовки поліцейських істотно зростає. Ефективність виконання службових обов'язків, здатність до самозахисту та захисту громадян, витривалість у стресових умовах, а також прийняття правомірних рішень безпосередньо залежать не лише від фізичного, а й від психологічного стану поліцейських.

Професійна компетентність працівників поліції визначається їх здатністю діяти в умовах підвищеної небезпеки та невизначеності, забезпечуючи особисту безпеку та безпеку громадян. Успішність виконання таких завдань значною мірою залежить від рівня фізичної підготовленості, а також психологічної стійкості та здатності до самоконтролю.[1]

Сучасна система підготовки поліцейських в умовах воєнного стану повинна бути комплексною та максимально наближеною до реальних умов службової діяльності. Одним із ефективних напрямів такої підготовки є стрільба після фізичного навантаження, яка передбачає поєднання інтенсивних фізичних вправ із подальшим виконанням вогневих завдань.

Зазначений вид тренувань моделює реальні ситуації, у яких поліцейський змушений застосовувати зброю після фізичного виснаження, переслідування або силового протистояння. Основною метою таких занять є формування здатності ефективно діяти в умовах високого рівня фізичного навантаження, підвищеного пульсу та психоемоційного напруження.

Водночас ключовим аспектом є те, що фізичне навантаження у таких тренуваннях виконує не лише фізичну, а й потужну психологічну функцію. Воно створює стан, максимально наближений до реального стресу, що дозволяє відпрацьовувати навички самоконтролю, концентрації уваги, управління диханням та прийняття рішень в умовах обмеженого часу.[2]

Регулярні тренування такого типу сприяють розвитку:

– стресостійкості та емоційної витривалості;

– здатності діяти в умовах когнітивного перевантаження;

– швидкого та обґрунтованого прийняття рішень;

– самодисципліни та впевненості у власних діях.

До того ж, фізична підготовка загалом має позитивний вплив на

психоемоційний стан поліцейських.

Основні ефекти:

1. Зниження стресу та тривожності. Фізична активність допомагає “розрядити” напруження, зменшує рівень кортизолу (гормону стресу) і сприяє розслабленню.

2. Покращення настрою. Під час тренувань організм виробляє ендорфіни (“гормони щастя”), що підвищують настрій, знижують відчуття пригніченості та можуть допомагати при симптомах депресії [3]

3. Підвищення стресостійкості. Регулярні навантаження “тренують” нервову систему, і людина легше адаптується до складних або непередбачуваних ситуацій.

4. Краща концентрація та ясність мислення. Фізична активність покращує кровообіг мозку, що позитивно впливає на увагу, пам’ять та швидкість прийняття рішень

5. Формування самодисципліни та впевненості**.** Досягнення у тренуваннях підвищують самооцінку, дають відчуття контролю над собою та формують звичку доводити справи до кінця.

6. Емоційна стабільність. Регулярні заняття допомагають краще контролювати емоції, зменшити дратівливість, підтримувати внутрішній баланс.

Важливо підкреслити, що такі тренування повинні проводитися виключно в межах регламентованих програм підготовки, під контролем інструкторів та з обов’язковим дотриманням заходів безпеки.

Таким чином, поєднання фізичного навантаження та стрілецької підготовки є ефективним інструментом формування не лише фізичної витривалості, а й психологічної стійкості поліцейських. Саме комплексний підхід до підготовки дозволяє забезпечити їх готовність до дій у реальних, часто екстремальних умовах службової діяльності.

Список використаних джерел

1. Гіденко Є.С. Підготовка працівників поліції в тактично-складовій діяльності при екстремальних ситуаціях. С. 474- 477. *Юридичний науковий електронний журнал* №8/2022. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/108.

2. Джафарова О. В., Клішанець С. І. Вплив фізичної підготовки на професійну готовність співробітників національної поліції україни. *Сучасні проблеми фізичної підготовки в силових структурах України: зб. тез доп. II наук.-практ. конф. (м. Харків, 21 берез. 2024 р.)* / Нац. акад. Нац. гвардії України, Каф. фіз. підготовки та спорту. Харків : Вид-во НАНГУ, 2024. С. 50-52. https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/20722.

3. Петренко, С., Кириченко, А. (2024). Роль спорту у підготовці та стресостійкості поліцейських. *Молодий вчений*, 7 (131), 79-82. URL : https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6291.

Анатолій НАТОЧІЙ
старший викладач кафедри
вогневої підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СЬОГОДЕННЯ

Воєнна агресія російської федерації, що набула повномасштабної форми починаючи з 24 лютого 2022 року відобразилась на всі, без виключення, сфери суспільного життя нашої держави, зумовивши потребу стрімких змін та комплексного реформування сил безпеки й оборони, зокрема правоохоронних органів, серед яких авангардну роль займає Національна поліція України.

Процес підготовки поліцейських є невід'ємною частиною формування фахового правоохоронця, професіонала, що залежно від своєї спеціалізації, виконує завдання визначені Законом України «Про Національну поліцію», серед яких:

1) забезпечення публічної безпеки і порядку;

2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

3) протидії злочинності;

4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1].

До основних форм підготовки майбутніх поліцейських в нашій державі належить:

- здобування спеціалізованої фахової освіти у вищих навчальних закладах системи Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) зі специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку фахівців для підрозділів Національної поліції України (п.2 ч.1 ст. 72, ст.74 Закону України «Про Національну поліцію»)
- проходження первинної професійної підготовки поліцейських у відповідних центрах за напрямами спеціалізації, на базі повної середньої або вищої освіти (п.1 ч.1 ст.72, ст. 73 Закону України «Про Національну поліцію».

Процес отримання фаху відповідно до вищезазначених форм підготовки охоплює собою комплекс набуття теоретичних знань, практичних вмінь та навичок та спеціалізованої підготовки, у відповідності до нормативних актів, які встановлюють обсяг відповідних навчальних дисциплін. Вогнева підготовка є самостійною дисципліною й одночасно

входить до системи професійно-службової та фізичної підготовки співробітників правоохоронних органів, як складова частина підготовки. У свою чергу в освітніх організаціях системи МВС України вона тісно і нерозривно пов'язана з іншими спеціальними дисциплінами [2, с.62].

Опанування вогневої підготовки поліцейських – це комплексний процес, метою якого є покрокове набуття поліцейськими навичок та вмінь, що включають в себе змістовну морально-психологічну підготовку для ефективного ведення вогневого контакту, запобігання та попередження гоплофобії в стрільця, відточення здійснення одиночного пострілу, здатності застосування положень ефективного пострілу, який має включати в себе: дихання, стійку, плавний спуск курка та влучного прицілювання. Але, на жаль, деякі поліцейські все одно нехтують як практичними знаннями та навичками, так і моральною підготовкою та готовністю до використання вогнепальної зброї, через це багато правоохоронців отримує тяжкі тілесні поранення, каліцтва, у важких випадках гине [3, с.56].

Класична доктрина вогневої підготовки поліцейського базується на роботі переважно з вогнепальними пістолетами, що повсякденно перебувають на озброєнні поліцейського під час виконання ним службових обов'язків в складі патрульних екіпажів, груп реагування, слідчо-оперативних груп та інших форм залучення правоохоронців до несення служби, поліцейські окремих підрозділів озброєнні вогнепальною зброєю на постійній основі, з урахуванням специфіки діяльності таких служб.

На нашу думку, діюча система вогневої підготовки, опанування якої відбувається в межах здобуття вищої освіти у закладах зі специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських або перебування в статусі слухача у центрах первинної професійної підготовки, має відбуватись з урахування потреб сьогодення. Такі потреби в першу чергу зумовлені повномасштабним воєнним вторгнення росії, що віднаходить свій наслідок не лише у залученні особового складу до здійснення заходів спрямованих на стримання збройної агресії окупанта, а й у збільшенні обігу вогнепальної зброї серед пересічних громадян, що створює катастрофічне криміногенне загострення та в геометричній прогресії підвищує рівень потенційно існуючих загроз під час несення служби поліцейськими та реагування на типові та буденні заяви та повідомлення громадян.

У контексті залучення особового складу Національної поліції до виконання завдань на щойно деокупованих територіях або в умовах несення служби в зоні активних бойових дій, підхід до вогневої підготовки має бути спрямований на безпосереднє здійснення вогневого контакту з противником з будь-якої стрілецької зброї, такі заняття та відпрацювання мають здійснюватися із залучення відповідних фахівців, учасників бойових дій, ветеранів, інструкторів.

Отже, аналізуючи зміст нашого дослідження можемо прийти до висновку щодо важливості комплексного підходу до вогневої підготовки

майбутніх поліцейських з урахуванням викликів та потреб зумовлених дією на території нашої держави правового режиму воєнного стану та повномасштабного вторгнення російської держави, відповідна підготовка повинна здійснюватися із залучення тих фахівців галузі, які окрім теоретичних знань мають безпосередній досвід у веденні активних бойових дій, лише за цих умов вогнева підготовка поліцейських буде здатна відповідати вимогам сьогодення.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII : станом на 5 жовт. 2023 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 08.10.2023).

2. Плахотний А.П. Вогнева підготовка, як основа службово-бойової діяльності поліцейських в сучасних умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану : матеріали Регіон. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 30 черв. 2022 р.).* Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 62-63

3. Наточій А.Д. Психологічна підготовка поліцейського під час виконання службових обов'язків. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану : матеріали Регіон. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 30 черв. 2022 р.).* Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 55-57

4. Казначеєв Д.Г., Мінченко О.В. Удосконалення вогневої підготовки поліцейських. *Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів*: *зб. тез II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 жовтня 2021 р.).* Київ : ДНДІ МВС України, 2021. с.20−22.

5. Ленкова Т.Р., Казначеєв Д.Г. Професійна підготовка працівників Національної поліції України та її особливості щодо дій в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану*. 2022. С. 149-150.

6. Казначеєв Д. Г., Лопаєва О. М. Особливості формування психологічної стійкості і готовності працівників поліції у процесі навчання з вогневої підготовки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2018, № 4. С. 82-85.

Роман ОЛІЙНИЧУК
доцент кафедри безпеки
та правоохоронної діяльності
Західноукраїнського
національного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

ВЗАЄМОДІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ВІД ФОРМАЛЬНОЇ КООРДИНАЦІЇ ДО ЕФЕКТИВНОГО ПАРТНЕРСТВА

Взаємодія правоохоронних органів з органами державної влади та місцевого самоврядування є комплексним соціально-правовим явищем. Важливого значення в цьому контексті набуває сутність, принципи, форми та значення в умовах трансформації системи публічного управління. На сьогоднішній день вагомого змісту набувають проблеми міжвідомчої координації та інформаційної взаємодії, а також необхідність переходу від формальної взаємодії до реального партнерства з подальшими позитивними перспективами вдосконалення цієї діяльності в Україні, особливо тоді, коли це стосується забезпечення службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони України загалом і правоохоронних органів зокрема.

Сучасна держава дедалі більше функціонує як складна система взаємопов'язаних інституцій, у якій ефективність досягнення публічних цілей залежить не стільки від діяльності окремих органів, скільки від якості їх взаємодії. Особливо це стосується сфери забезпечення правопорядку, де будь-яка роз'єднаність дій неминуче призводить до зниження рівня безпеки.

У цьому контексті взаємодія правоохоронних органів з органами державної влади та місцевого самоврядування перестає бути другорядним елементом управління і перетворюється на ключовий фактор ефективності всієї системи публічної безпеки.

Показово, що сучасні виклики – зростання злочинності, гібридні загрози, цифровізація суспільства – не визнають інституційних меж. Вони вимагають інтегрованої відповіді, яка можлива лише за умови налагодженої міжвідомчої взаємодії.

У науковій літературі взаємодія розглядається як узгоджена діяльність суб'єктів, спрямована на досягнення спільної мети. Водночас у практичному вимірі вона значно ширша – це і обмін інформацією, і координація дій, і спільне планування, і розподіл відповідальності. Як слушно зазначає О.М. Бандурка, ефективність управління в органах внутрішніх справ безпосередньо залежить від рівня координації та взаємодії між суб'єктами владних повноважень [1, с. 134].

Правовою основою взаємодії виступають Конституція України та спеціальні закони, що регламентують діяльність правоохоронних органів і органів місцевого самоврядування. Зокрема, Закон України «Про Національну поліцію» закріплює обов'язок поліції співпрацювати з органами влади та територіальними громадами у сфері забезпечення публічної безпеки [2].

Водночас наявність нормативної бази сама по собі не гарантує ефективної взаємодії. Часто вона має декларативний характер, тоді як реальні механізми координації залишаються недостатньо розвинутими.

Особливу роль у системі взаємодії відіграють органи місцевого самоврядування. Умови децентралізації значно розширили їх повноваження, перетворивши територіальні громади на активних учасників забезпечення правопорядку. Саме на місцевому рівні найкраще проявляються як проблеми безпеки, так і можливості їх вирішення, особливо, коли це відноситься до забезпечення службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони України, і зокрема правоохоронних органів.

У цьому контексті взаємодія поліції з громадами набуває рис партнерства. Йдеться не лише про виконання формальних функцій, а про спільну відповідальність за безпеку. Такі підходи відповідають концепції community policing, яка широко застосовується у країнах Європейського Союзу.

Форми взаємодії є різноманітними та охоплюють як організаційні, так і інформаційні аспекти. До них належать спільні наради, координаційні ради, розробка програм безпеки, проведення профілактичних заходів, а також обмін інформацією. Останній набуває особливого значення в умовах цифрового суспільства, де інформація стає ключовим ресурсом управління.

Не менш важливою проблемою є дублювання повноважень та розмитість відповідальності. У таких умовах жоден із суб'єктів не несе повної відповідальності за результат, що негативно впливає на ефективність діяльності.

Окремої уваги заслуговує питання формалізації взаємодії. На практиці вона нерідко зводиться до проведення формальних заходів без реального змісту. Це створює ілюзію співпраці, яка не дає відчутних результатів.

Разом із тим сучасні тенденції розвитку публічного управління вказують на необхідність переходу до нової моделі взаємодії – партнерської. Вона передбачає:

- спільне визначення проблем;
- колективне планування заходів;
- розподіл відповідальності;
- відкритість та довіру між суб'єктами.

Важливим орієнтиром у цьому процесі є міжнародний досвід. Зокрема, у країнах Європейського Союзу активно застосовуються міжвідомчі платформи, інтегровані інформаційні системи та спільні аналітичні центри [3].

Для України перспективи розвитку взаємодії пов'язані з кількома ключовими напрямами. По-перше, це удосконалення нормативно-правової бази з чітким визначенням механізмів координації. По-друге, створення єдиних інформаційних систем та забезпечення їх доступності для всіх суб'єктів. По-третє, підвищення рівня професійної підготовки кадрів, в тому числі, забезпечення службово-бойової діяльності правоохоронних органів, здатних працювати в умовах міжвідомчої взаємодії. По-четверте, розвиток партнерства з громадськістю як невід'ємного елементу сучасної моделі безпеки.

Таким чином, взаємодія правоохоронних органів з органами державної влади та місцевого самоврядування є складним і багатовимірним процесом, що потребує постійного вдосконалення. Її ефективність визначає не лише рівень правопорядку, але й довіру суспільства до державних інституцій.

У сучасних умовах мова йде вже не просто про координацію дій, а про формування нової культури управління, заснованої на партнерстві, взаємній відповідальності та орієнтації на результат.

Список використаних джерел

1. Основи управління в органах внутрішніх справ : навч. посіб. / [О. М. Бандурка, В. М. Бевзенко, В. М. Василенко та ін.] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2011. 591 с.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

3. UNODC. *Handbook on Police Accountability, Oversight and Integrity*. Vienna, 2011.

Сергій ПЕТРЕНКО
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
майор поліції

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ АДАПТИВНОГО СПОРТУ В СИСТЕМІ МВС

В умовах воєнного стану в Україні особливої актуальності набуває питання комплексної реабілітації та соціальної адаптації військовослужбовців і працівників сектору безпеки та оборони, які зазнали поранень або психологічних травм під час виконання службових завдань. Одним з ефективних інструментів такого відновлення на даний момент виступає адаптивний спорт, який поєднує в собі фізичну активність, психологічну підтримку та соціальну інтеграцію особистості.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про фізичну культуру і спорт” щодо адаптивного спорту», «адаптивний спорт – діяльність суб’єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на залучення осіб з інвалідністю та/або осіб з обмеженням повсякденного функціонування до занять фізичною культурою з метою сприяння відновленню для досягнення і підтримання соціальної та матеріальної незалежності, соціально-трудової адаптації та інтеграції в суспільство, сприяння фізичній, психологічній реабілітації, забезпечення можливості ведення самостійного способу життя та залученості до місцевої спільноти» [1].

Підписаний Президентом України, Володимиром Зеленським, закон, який закріплює поняття «адаптивний спорт» та визначає державні гарантії для осіб з інвалідністю, зокрема ветеранів і ветеранок, щодо доступу до спортивних послуг і можливостей відновлення, є важливим кроком у формуванні ефективної системи реабілітації в Україні [2]. Відтепер адаптивний спорт розглядається як окремий напрям фізичної культури, що сприяє відновленню фізичного і ментального здоров’я, самореалізації та соціальній інтеграції ветеранів. Закон також визначає координаційну роль Міністерства молоді та спорту України, встановлює коло суб’єктів, відповідальних за організацію заходів на різних рівнях, покладає на місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування обов’язок створення умов для розвитку адаптивного спорту, а також закріплює роль спортивних федерацій у реалізації державної політики у даній сфері.

Як зазначає Дніпровський державний університет внутрішніх справ (далі – ДДУВС), основною метою розвитку адаптивного спорту є зміцнення фізичного здоров’я ветеранів, зниження рівня стресу, подолання наслідків поранень і травм, а також підтримання бойового духу та активної життєвої позиції. Завдяки системним заняттям спортом ветерани відновлюють внутрішню рівновагу, відчувають свою приналежність до суспільства (спільноти) та мають можливість реалізувати власний потенціал. Університет впроваджує комплексні програми, що охоплюють адаптивні тренування в тренажерній залі (зокрема для осіб, які пересуваються на кріслах колісних), заняття з настільного тенісу, волейболу сидячи, змішаних єдиноборств (дзюдо), гирьового спорту, більярду, петанку та інших видів фізичної активності. Усі заходи організовуються за участю фахівців кафедри спеціальної фізичної підготовки з урахуванням індивідуальних потреб кожного ветерана, що забезпечує їх ефективність і безпечність [3].

Також, станом на 28 жовтня 2025 року під головуванням Державного секретаря МВС Інни Ящук відбувся семінар «Організація та розвиток спорту в закладах освіти органів системи МВС: сучасні підходи та практичні аспекти», у межах якого з доповіддю виступив проректор Дніпровського державного університету внутрішніх справ Ігор Ковальов. Під час заходу учасникам було презентовано діяльність команди ДДУВС з адаптивного баскетболу, до складу якої входять ветерани війни, а також висвітлено

особливості її формування та подальшого розвитку. Окрему увагу у виступі було приділено створенню належних умов для проведення тренувань і підготовки спортсменів, а також наголошено на важливості забезпечення безбар'єрного доступу до спортивної інфраструктури як необхідної складової ефективного розвитку адаптивного спорту в закладах освіти системи МВС України [4].

До актуальних питань розвитку адаптивного спорту в системі МВС України доцільно віднести необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення фізичної підготовки та спортивної діяльності з урахуванням сучасних викликів, посилення координації між структурними підрозділами МВС та закладами освіти, а також формування системного підходу до організації спортивної діяльності. Важливим напрямом є розвиток адаптивних видів спорту як складової реабілітації ветеранів та осіб з інвалідністю, модернізація спортивної інфраструктури відповідно до потреб таких осіб, а також підвищення рівня кадрового забезпечення у сфері спеціальної фізичної підготовки. Зазначені аспекти визначають ключові вектори подальшого вдосконалення системи адаптивного спорту в закладах освіти МВС України.

У контексті визначення актуальних питань розвитку адаптивного спорту в системі МВС України доцільно звернутися до наукових підходів, запропонованих Маргаритою Чоботько, яка підкреслює, що адаптивний спорт виступає ефективним засобом комплексної реабілітації ветеранів, поєднуючи фізичне відновлення, психологічну стабілізацію та соціальну інтеграцію. Водночас дослідниця акцентує увагу на низці проблемних аспектів, серед яких особливого значення набувають обмежена доступність адаптованої спортивної інфраструктури, недостатній рівень підготовки фахівців для роботи з особами з бойовими травмами, а також відсутність системного підходу до організації та розвитку відповідних програм. Наразі дослідниця наголошує, що існує значна потреба у вдосконаленні державної політики та розширенні спеціалізованих ініціатив, що забезпечуватимуть ефективну реабілітацію та інтеграцію ветеранів у суспільство через залучення до адаптивного спорту [5, с. 177].

Тому, підкреслюючи усе вищевикладене зауважимо, що наразі адаптивний спорт у системі МВС України постає як один із ключових інструментів комплексної реабілітації та соціальної інтеграції військовослужбовців і ветеранів, які зазнали наслідків бойових дій. Його значущість полягає не лише у відновленні фізичної форми, а й у нормалізації психоемоційного стану, розвитку мотивації до активної життєдіяльності та сприянні поверненню до повноцінної участі в суспільному житті. Нормативне закріплення поняття адаптивного спорту та визначення державних гарантій у цій сфері створюють підґрунтя для системного розвитку відповідних програм, зокрема в закладах вищої освіти МВС. Водночас аналіз сучасного стану дозволяє виокремити низку актуальних

проблем, серед яких недостатній рівень інфраструктурної доступності, потреба у підготовці кваліфікованих кадрів та необхідність удосконалення міжвідомчої координації. Практичний досвід Дніпровського державного університету внутрішніх справ свідчить про ефективність впровадження адаптивних спортивних програм як засобу відновлення та підтримки ветеранів. У цьому контексті подальший розвиток адаптивного спорту має ґрунтуватися на комплексному підході, поєднанні нормативного забезпечення, інституційної підтримки та наукового супроводу, що дозволить підвищити його результативність і перетворити на важливий елемент державної політики у сфері реабілітації та соціальної адаптації захисників України.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо адаптивного спорту: Закон України від 17.04.2025 № 36-ВР. Київ, 2025. 150 с.

2. Адаптивний спорт – офіційно окремий напрям фізичної культури. URL : https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/adaptivniy-sport--ofitsiyno-okremiy-napryam-fizichnoi-kulturi (дата звернення: 02.04.2026).

3. Адаптивний спорт для військових ветеранів у ДДУВС. URL : https://dduvs.edu.ua/reabilitatsiya-ta-vidnovlennya/adaptyvnyj-sport/ (дата звернення: 02.04.2026).

4. У МВС проведено семінар з розвитку спорту в закладах освіти. URL : https://mvs.gov.ua/news/predstavniki-sistemi-mvs-uzgodili-programu-z-rozvitku-sportu-2026-u-vidomcix-zakladax-osviti (дата звернення: 02.04.2026).

5. Чоботько М. Адаптивний спорт для ветеранів війни. *Проблеми спортивних ігор та одноборств: матеріали наукової конференції.* Харків. 2026. Т. 1. С. 176–180.

Дмитро ПЕТРУШИН
доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

АДАПТАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ЗВО ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ ДО ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація: У тезах розглянуто необхідність трансформації системи фізичного виховання у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Акцентовано увагу на впровадженні елементів прикладної підготовки, що відповідають реальним запитам службово-бойової діяльності.

Трансформація безпекового середовища в Україні вимагає перегляду

концептуальних засад фізичного виховання у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Сьогодні фізична підготовка розглядається не лише як засіб зміцнення здоров'я, а як базовий елемент професійної виживаності та ефективності виконання службово-бойових завдань.

Одним із ключових питань є впровадження ситуативного моделювання у навчальний процес. Це передбачає виконання фізичних вправ у поєднанні з тактичними завданнями: затримання правопорушника після тривалого бігу, робота в засобах індивідуального захисту (бронежилетах, шоломах) та відпрацювання алгоритмів дій у задимленому чи обмеженому просторі. Такий підхід дозволяє адаптувати організм курсанта до роботи в умовах кисневого голодування та високого рівня лактату в крові.

Особливого значення набуває психофізична інтеграція. Фізичне виховання має бути спрямоване на розвиток «стресостійкості через навантаження». Використання методів високоінтенсивного інтервального тренінгу (HIIT) та кросфіту допомагає формувати вольові якості, необхідні для прийняття рішень на фоні сильної фізичної втоми.

Зокрема, актуальним залишається питання індивідуалізації підготовки студентів та курсантів. Враховуючи різний рівень вихідних показників, доцільно використовувати цифровий моніторинг функціонального стану (HRV-метрія, трекери активності), що дозволяє уникати перетренованості та забезпечує поступовий прогрес. Отже, сучасна система фізичної підготовки має бути гнучкою, поєднувати класичну атлетичну базу з новітніми методиками функціонального тренінгу та бойового досвіду.

Важливим напрямом модернізації фізичного виховання є інтеграція міждисциплінарного підходу, що поєднує фізичну підготовку з елементами психології, медицини та тактичної підготовки. Така синергія дозволяє формувати у здобувачів освіти цілісну готовність до дій у кризових ситуаціях, коли фізичні можливості безпосередньо пов'язані зі швидкістю мислення, здатністю контролювати емоції та ефективно взаємодіяти в команді. Навчальні заняття доцільно будувати за принципом комплексних модулів, у межах яких фізичне навантаження супроводжується виконанням когнітивних або комунікативних завдань.

Не менш важливою складовою є розвиток відновлювальних практик у системі фізичної підготовки. Сучасні умови професійної діяльності передбачають значні фізичні та психоемоційні навантаження, тому програми фізичного виховання повинні включати засоби активного відновлення: мобілізаційні вправи, дихальні техніки, функціональний стречинг та контроль якості сну. Формування культури відновлення сприяє підвищенню працездатності, зниженню ризику травматизму та підтриманню стабільного функціонального стану організму протягом усього періоду навчання.

Перспективним напрямом також є впровадження адаптивних освітніх програм, орієнтованих на реальні виклики безпекового середовища. Це передбачає регулярне оновлення змісту занять відповідно до змін у характері

службової діяльності, використання аналізу бойового та оперативного досвіду, а також застосування симуляційних технологій і сценарного навчання. Такий підхід забезпечує формування не лише фізичної витривалості, а й професійної готовності діяти ефективно, безпечно та відповідально в умовах підвищеного ризику.

Таким чином, трансформація безпекового середовища зумовлює необхідність комплексного оновлення системи фізичного виховання у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Сучасна фізична підготовка повинна виходити за межі традиційного розвитку фізичних якостей і спрямовуватися на формування професійної стійкості, адаптивності та готовності до діяльності в екстремальних умовах. Поєднання ситуативного моделювання, психофізичної інтеграції, індивідуалізованого підходу, цифрового моніторингу та міждисциплінарних методик забезпечує підвищення ефективності підготовки майбутніх фахівців сектору безпеки. Упровадження інноваційних тренувальних і освітніх практик сприятиме формуванню фізично підготовленого, психологічно стійкого та професійно компетентного фахівця, здатного ефективно діяти в умовах сучасних викликів і загроз.

Список використаних джерел

1. Фізична підготовка курсантів у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання : навч. посіб. В. В. Бондаренко та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 230 с.

2. Про затвердження Положення про організацію фізичної підготовки в Національній поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50. URL : rada.gov.ua (дата звернення: 25.05.2024).

3. Пліско В. І., Бондаренко В. В. Удосконалення системи професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх офіцерів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2022. Вип. 5 (150). С. 88–92.

4. Шинкарук В., Мунтян В. Стан фізичної підготовленості курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації.* 2020. № 9. С. 115–122.

5. Професійно-прикладна фізична підготовка курсантів і слухачів закладів вищої освіти МВС України : метод. рек. уклад. О. С. Кузенков та ін. Дніпро : ДДУВС, 2023. 48 с.

6. Ленкова Т. Р., Казначеєв Д. Г. Професійна підготовка працівників Національної поліції України та її особливості щодо дій в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми службовобойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану*. 2022. С. 149-150.

Владислав ПЛАТОНОВ
доктор філософії з психології
науковий співробітник навчально-
наукової лабораторії екстремальної
та кризової психології
навчально-наукового інституту
оперативно-рятувальних сил
Національного університету
цивільного захисту України

НЕСТАНДАРТНІ МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДБОРУ ФАХІВЦІВ ПЕРВИННОЇ ЛАНКИ

У час сучасних економічних та соціально-політичних криз робота фахівців первинної ланки набула своєї важливості в питаннях порятунку та надання допомоги постраждалим. До категорії фахівців первинної ланки входять медичні працівники екстреної допомоги, співробітники служб порятунку та представники правоохоронних органів, які першими прибувають на місце надзвичайної події. Слід врахувати, що виконання діяльності в осередку надзвичайної події належить до професій, які несуть ризик для життя та мають екстремальний характер.

Виконання діяльності в таких умовах потребує від фахівців наявності високого рівня сформованості як професійно важливих, так і професійно-психологічних якостей із їх подальшим розвитком й адаптацією до екстремальних умов діяльності. У визначеному контексті оптимальний та високий рівень зазначених професійно-психологічних якостей виступає як компенсаторний механізм в екстремальних та кризових умовах, що дозволяє відповідно реагувати на кризові ситуації та продовжувати ефективно функціонувати тривалий час [4].

Під такими якостями слід розуміти певний базовий перелік якостей, до яких входять: стресостійкість, високий рівень самоконтролю, вмотивованість, толерантність до чіткого дотримання алгоритмів і виконання наказів, оптимальний рівень схильності до ризику, здатність виважено діяти в умовах обмеженої інформації, готовність до кризової комунікації та інші. Про це у своїх роботах неодноразово вказували О. Тімченко та І. Приходько, де наведено основні результати аналізу професіографічних досліджень професій сектору безпеки та оборони із визначенням базового переліку психологічних якостей, які потрібні для ефективного функціонування та подальшого професійного становлення особистості фахівця [3].

Наукові дослідження, присвячені проблематиці професійно-психологічного відбору, не втрачають своєї актуальності й сьогодні. Обумовлено це постійним розвитком самих професій та змінами у виконанні робіт у межах визначеного переліку, що відбувається за рахунок

впровадження сучасних стандартів та алгоритмів.

Однак процедура професійно-психологічного відбору досі залишається у форматі тестування відповідним переліком психодіагностичних інструментів, які спрямовані на діагностику рівня сформованості різних індивідуально-психологічних якостей кандидата. Як окреслено в публікації Ю. Тептюк, представлені заходи з діагностики лишаються у класичному вигляді заповнення психодіагностичних тестів, але, за визначенням автора, основне проблемне питання полягає в актуальності психодіагностичних інструментів і їхніх психометричних та прогностичних властивостях [5].

Це підтверджується й у роботах М. Берташа, Л. Клевець та А. Коханець: авторами наголошується, що специфіка конкретних методів і методик, які застосовуються в професійно-психологічному відборі, має свої процедурні особливості та повинна відповідати актуальним запитам і давати надійні результати [1]. Такі висновки лише підтверджують потребу в додаткових заходах професійно-психологічного відбору, але не скасовують використання психодіагностичних методик, а навпаки – висувають вищі вимоги до психометричних властивостей використовуваних діагностичних інструментів.

Разом із тим традиційні підходи до професійно-психологічного відбору, що базуються переважно на використанні стандартизованих тестів, анкетуванні та співбесідах, не завжди дозволяють у повній мірі оцінити реальну готовність кандидата до діяльності в екстремальних умовах, дефіциту часу та високого рівня загрози. Це створює необхідність впровадження нестандартних методів відбору, що дають змогу моделювати елементи професійного середовища та виявляти приховані психологічні ресурси особистості, які можна відстежувати під час динамічного виконання завдань. Хоча впровадження таких методів потребує додаткових витрат та залучення засобів для фіксації станів і психологічних показників кандидатів.

Одним із найбільш поширених нестандартних методів професійно-психологічного відбору є ситуаційне моделювання або імітаційний тренінг з елементами невизначеності. Наприклад, створення штучно ускладнених сценаріїв надзвичайних подій дозволяє оцінити швидкість прийняття рішень, гнучкість мислення, рівень тривожності та здатність діяти в умовах когнітивного перевантаження. Окрім процедури професійно-психологічного відбору, такі методи можуть застосовуватись і як навчальний тренінг [2].

Окрему увагу варто приділити використанню біологічних показників, таких як варіабельність серцевого ритму, рівень кортизолу, показники електрошкірної активності, які дають змогу об’єктивно оцінити реакцію кандидата на стресові подразники. Поєднання таких даних із поведінковим аналізом значно підвищує валідність результатів відбору та дозволяє мінімізувати вплив соціально бажаних відповідей; дана концепція відображається в застосуванні поліграфічного дослідження як методу професійно-психологічного відбору.

Зокрема, перспективним напрямом є застосування методів гейміфікації, до яких належать тестування за допомогою ігрових елементів та виконання професійних завдань, що відтворюють професійні задачі в інтерактивному форматі. Це не лише підвищує мотивацію, але й створює умови для більш природного прояву індивідуально-психологічних особливостей. У таких умовах легше виявити рівень командної взаємодії, лідерський потенціал, здатність до координації дій у групі.

Не менш важливим є застосування методу оцінювальних центрів, адаптованих під специфіку екстремальних професій. Вони можуть включати комплекс вправ: рольові ігри, виконання завдань в умовах часових обмежень та багатозадачності. Це дозволяє отримати багатовимірний профіль кандидата та оцінити його поведінку в умовах, максимально наближених до реальних. Хоча даний метод є доволі дорогим через особливості його організації.

Таким чином, впровадження нестандартних методів професійно-психологічного відбору сприяє більш глибокому та об'єктивному оцінюванню кандидатів, підвищує якість самої процедури відбору і дозволяє дослідити не лише професійно-психологічні якості, а й поведінкові та ситуативні прояви під час виконання професійних завдань у імітованому середовищі. Це, у свою чергу, позитивно впливає на ефективність виконання службових завдань та збереження психічного здоров'я фахівців в умовах екстремальної діяльності та потребує подальшого дослідження із можливими шляхами впровадження в практичну діяльність.

Список використаних джерел

1. Берташ , М., Клевець, Л., & Коханець , А. (2022). Особливості конкретних методів та методик професійного відбору персоналу. *Вісник Національного університету оборони України*, 70(6), 5–13. URL : https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-70-6-5-13.

2. Бородич П.Ю., Поляков І.О., Ковальов П.А. Імітаційне моделювання оперативного розгортання особового складу автомобілю пожежного першої допомоги установкою триноги на колодязь та спуском в нього. *Проблеми надзвичайних ситуацій. Зб. наук. пр. НУЦЗ України*. Вип. 20. Харків : НУЦЗУ, 2014. с 28-32.

3. Приходько, І., & Тімченко , О. (2023). Сучасні підходи до структурно-функціонального моделювання професійної діяльності фахівців міністерства внутрішніх справ україни. *Вісник Національного університету оборони України*, 72(2), 113–127. URL : https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-72-2-113-127.

4. Психологія професійної діагностики та професійного консультування: практичний посібник / Ігнатович О. М., Татаурова-Осика Г. П., Шевенко А. М. ; за ред. О. М. Ігнатович. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 225 с.

5. Тептюк , Ю. (2024). Особливості професійно-психологічного відбору представників екстремальних професій. *Вісник Національного університету оборони України*, *80*(4), 143–152. URL : https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-80-4-143-152.

Микола ПОЖИДАЄВ
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДО ДІЙ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА БОЙОВИХ ЗАГРОЗ

Сучасні умови воєнного стану в Україні, спричинені повномасштабною збройною агресією російської федерації, вимагають кардинального перегляду підходів до професійної підготовки поліцейських у системі Міністерства внутрішніх справ. Надзвичайні ситуації та бойові загрози, з якими стикаються працівники Національної поліції, включають не лише забезпечення публічної безпеки та порядку, але й безпосередню участь у заходах територіальної оборони, взаємодію з військовими підрозділами та реагування на гібридні загрози, такі як кібератаки, диверсії чи масові заворушення. Актуальність теми зумовлена необхідністю адаптації освітніх програм і службового навчання до реалій, коли поліцейські виконують завдання в умовах підвищеного ризику для життя, обмеження прав і свобод громадян та необхідності швидкого прийняття рішень під тиском стресових факторів. Мета доповіді полягає в аналізі особливостей підготовки поліцейських до дій в умовах надзвичайних ситуацій та бойових загроз, визначенні ключових нормативно-правових механізмів, що регулюють цей процес, а також обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення відповідних програм з урахуванням набутого практичного досвіду. Методологічною основою дослідження є системний аналіз норм законодавства України, наказів Міністерства внутрішніх справ, а також наукових публікацій, присвячених професійній підготовці правоохоронців у воєнний період. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити ефективність існуючих механізмів і виявити прогалини, що потребують оперативного усунення для підвищення боєздатності особового складу Національної поліції.

Правові засади підготовки поліцейських у системі МВС України в умовах воєнного стану ґрунтуються на положеннях Закону України «Про Національну поліцію», який визначає статус працівників поліції та їхні повноваження під час виконання службових завдань, включаючи участь у заходах правового режиму воєнного стану [1]. Цей нормативний акт передбачає, що під час дії воєнного стану органи поліції підпорядковуються відповідним територіальним управлінням для забезпечення координації з військовим командуванням, що суттєво змінює традиційні підходи до службової діяльності. До того ж, накази Міністерства внутрішніх справ, зокрема щодо організації службової підготовки, акцентують увагу на набутті

поліцейськими навичок тактичної, вогневої та спеціальної фізичної підготовки, адаптованих до бойових умов. Особливу роль відіграє тактико-спеціальна підготовка, яка включає відпрацювання дій на блокпостах, у зонах можливих бойових зіткнень та під час реагування на надзвичайні ситуації техногенного чи природного характеру. У сучасних реаліях значна увага приділяється домедичній допомозі, оскільки поліцейські часто першими прибувають на місце подій, пов'язаних з пораненнями чи травмами внаслідок бойових дій чи обстрілів. Практичний досвід повномасштабного вторгнення показав, що без систематичного тренування в умовах, наближених до реальних бойових загроз, ефективність виконання завдань суттєво знижується, тому програми підготовки включають симуляції стресових ситуацій, роботу в умовах обмеженої видимості та взаємодію з підрозділами Збройних Сил України і Державної служби з надзвичайних ситуацій [2]. Водночас психологічна підготовка набуває пріоритетного значення, адже поліцейські стикаються з високим рівнем емоційного навантаження, необхідністю зберігати морально-психологічну стійкість і протидіяти інформаційним загрозам, спрямованим на дестабілізацію суспільства.

Одним із ключових аспектів підготовки є інтеграція вогневої та тактичної складових, які в умовах воєнного стану набувають нового змісту порівняно з мирним часом. Поліцейські повинні володіти не лише базовими навичками поводження зі зброєю, але й умінням застосовувати її в умовах міських боїв, роботи на блокпостах чи під час нейтралізації загроз, пов'язаних з вибуховими пристроями. Наукові дослідження підкреслюють, що традиційні методики вогневої підготовки потребують коригування з урахуванням досвіду бойових дій, зокрема акценту на швидкому прийнятті рішень щодо застосування зброї, дотриманні принципів пропорційності та мінімізації ризиків для цивільного населення [3]. Наразі спеціальна фізична підготовка спрямована на розвиток витривалості, координації рухів і стійкості до фізичних навантажень, що виникають під час тривалого несення служби в умовах обмежених ресурсів чи безпосередньої участі в операціях. Важливим елементом є навчання взаємодії між підрозділами Національної поліції, Національної гвардії та іншими силовими структурами, що забезпечує єдність дій у надзвичайних ситуаціях. Практика показує, що відсутність достатньої координації може призводити до дублювання функцій або, навпаки, до прогалин у забезпеченні безпеки, тому навчальні програми передбачають спільні тренування та відпрацювання алгоритмів реагування на загрози. У контексті бойових загроз особлива увага приділяється підготовці до дій у зонах ризику, включаючи евакуацію населення, охорону об'єктів критичної інфраструктури та протидію диверсійно-розвідувальним групам, що вимагає постійного оновлення знань і навичок відповідно до змін у характері загроз [4].

Сучасні виклики підготовки поліцейських до надзвичайних ситуацій та бойових загроз зумовлюють необхідність комплексного підходу, що поєднує

теоретичні знання з практичними вміннями, адаптованими до динаміки воєнного стану. Зокрема, акцент робиться на розвитку компетентностей у сфері кібербезпеки та інформаційної протидії, оскільки гібридні загрози стають невід'ємною частиною сучасних конфліктів. Поліцейські навчаються виявляти та нейтралізувати фейкову інформацію, що може провокувати паніку чи дестабілізацію, а також забезпечувати захист персональних даних під час виконання службових завдань. До того ж, важливим напрямком є національно-патріотичне виховання, яке формує в особового складу почуття відповідальності за державу, готовність до самопожертви та високий рівень моральної стійкості [5]. Аналіз практичного досвіду свідчить, що ефективність підготовки значно зростає за умови регулярного проведення навчань у реальних умовах, з використанням сучасних тренажерів і симуляторів, а також залученням інструкторів, які мають бойовий досвід. Водночас існують певні проблеми, пов'язані з обмеженими ресурсами, нестачею часу на перерви в службі для навчання та необхідністю балансу між оперативними завданнями і професійним розвитком. Для подолання цих перешкод пропонується впровадити гнучкі графіки підготовки, дистанційні форми навчання та постійний моніторинг ефективності програм з урахуванням відгуків практичних працівників.

Таким чином, особливості підготовки поліцейських до дій в умовах надзвичайних ситуацій та бойових загроз у системі МВС України вимагають системного реформування існуючих підходів з урахуванням реалій воєнного часу. Аналіз нормативної бази та практичного досвіду демонструє, що ефективне забезпечення готовності особового складу можливе лише за умови інтеграції тактичної, вогневої, медичної та психологічної підготовки в єдиний комплекс, спрямований на підвищення боєздатності та адаптивності до динамічних загроз. Перспективи подальшого розвитку полягають у вдосконаленні освітніх програм закладів вищої освіти МВС, посиленні міжнародної співпраці з обміну досвідом та запровадженні інноваційних методик навчання, що дозволить Національній поліції ефективно виконувати покладені на неї завдання з забезпечення національної безпеки. Запропоновані рекомендації щодо коригування навчальних планів і посилення практичної складової сприятимуть підвищенню рівня професійної готовності поліцейських і, як наслідок, зміцненню обороноздатності держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19/ed20260116 (дата звернення: 01.04.2026).

2. Сокуренко В. В. Особливості підготовки поліцейських у системі закладів вищої освіти МВС України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2022. № 4. С. 45–52.

3. Бодирєв Д. Особливості вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Публічне управління та адміністрування в умовах*

воєнного стану». 2025. Вип. 1. С. 112–120.

4. Завістовський О. Д. Актуальні проблеми професійної підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми права. 2024. № 94. С. 78–85.

5. Шебела В. Тактична підготовка поліцейських в умовах воєнного стану як обов'язкова складова національної безпеки України. *Архіви Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю*. 2024. Вип. 2. С. 67–74.

6. Скляр О. С. Підготовка поліцейського до дій в умовах надзвичайних ситуацій. Core.ac.uk. 2022. URL : https://core.ac.uk/download/pdf/533566130.pdf (дата звернення: 01.04.2026).

7. Мірошніченко В. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2022. 440 с.

8. Грибан В.Г. Безпека працівників Національної поліції в умовах надзвичайних ситуацій: навчальний посібник (Грибан В.Г., Фоменко А.Є., Казначеєв Д.Г., Бойко О.І. / за заг. ред. Грибана В.Г.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 100 с.

9. Казначеєв Д., Атаманюк Р. Особиста безпека працівників поліції під час виконання службових обов'язків у сучасних умовах. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 29 лютого 2024 р.).* Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 369–371.

Микола ПОЖИДАЄВ
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ СЛУЖБОВО-ПРИКЛАДНИХ ЄДИНОБОРСТВ ПРАВООХОРОННИХ СТРУКТУР ЯК КОМПОНЕНТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Удосконалення рівня службово-прикладних єдиноборств правоохоронних структур є одним із ключових напрямів розвитку спеціальної фізичної підготовки, зумовленим сучасними умовами професійної діяльності, що характеризуються підвищеним рівнем ризику, динамічністю та необхідністю оперативного реагування в конфліктних ситуаціях. У цьому контексті службово-прикладні єдиноборства виступають не лише засобом фізичного вдосконалення, а й інтегрованою системою формування професійно важливих якостей працівників правоохоронних органів.

Теоретично службово-прикладні єдиноборства розглядаються як ефективний інструмент прикладного фізичного розвитку, спрямований на формування сили, швидкості реакції, координації та витривалості в умовах, максимально наближених до реальної службової діяльності [1]. Водночас вони виконують функцію формування психологічної стійкості, рішучості,

самоконтролю та здатності діяти в умовах фізичного протиборства. Особливе значення має їхня роль як моделі відтворення типових службових ситуацій, що дозволяє відпрацьовувати алгоритми затримання правопорушників, нейтралізації загроз і контролю над ситуацією.

Практична реалізація підготовки базується на поєднанні техніко-тактичних дій, функціональної фізичної підготовки, сценарного моделювання та психологічної інтеграції. Зокрема, опанування прийомів рукопашного бою, больових і задушливих технік, звільнення від захватів і конвоювання забезпечує формування прикладних навичок, необхідних у службовій діяльності. Функціональна підготовка спрямована на розвиток силових і витривалих якостей з урахуванням специфіки єдиноборств, зокрема роботи в партері, виконання вибухових дій і тривалого утримання опонента. Важливим елементом є використання сценарного моделювання, що передбачає тренування в умовах, максимально наближених до реальних, включаючи вплив стресових факторів, обмеженого простору та множинності загроз [2]. Психологічна складова інтегрується через формування стійкості до агресії, страху та невизначеності.

Систематичні заняття службово-прикладними єдиноборствами позитивно впливають на ефективність професійної діяльності правоохоронців, зокрема сприяють підвищенню результативності застосування фізичного впливу без використання зброї, зниженню рівня травматизму, формуванню впевненості у власних діях та розвитку здатності до швидкого прийняття рішень у критичних ситуаціях. До того ж, вони забезпечують розвиток тактичного мислення та адаптивності в умовах динамічного протиборства.

Важливою є диференціація підготовки залежно від специфіки підрозділів правоохоронних органів. Для працівників патрульної поліції пріоритетними є навички швидкого реагування, базові техніки затримання та контролю правопорушника. Для бійців спеціальних підрозділів характерною є поглиблена підготовка з акцентом на силове домінування, роботу в обмежених умовах і складні тактичні сценарії. Оперативні працівники потребують базових навичок самозахисту та мінімізації конфліктних ситуацій [3].

Сучасні тенденції розвитку службово-прикладних єдиноборств передбачають інтеграцію змішаних бойових технік, використання інноваційних технологій, зокрема віртуальної та доповненої реальності для моделювання ситуацій, а також застосування біомеханічного аналізу рухів для підвищення ефективності підготовки [4]. Особливого значення набуває поєднання фізичної та психологічної складових у єдину систему професійної підготовки.

Разом із тим, існує низка проблем, що стримують розвиток даного напряму, серед яких недостатнє матеріально-технічне забезпечення, відсутність уніфікованих стандартів підготовки, різний рівень мотивації

особового складу та ризики травматизму при неналежній організації тренувального процесу.

Заняття службово-прикладними єдиноборствами мають також виражений оздоровчий ефект, сприяючи зміцненню серцево-судинної та м'язової систем, підвищенню функціональної витривалості, зниженню рівня стресу, покращенню якості сну та профілактиці професійного вигорання [5].

Отже, удосконалення рівня службово-прикладних єдиноборств є стратегічно важливим напрямом розвитку спеціальної фізичної підготовки правоохоронців, що забезпечує підвищення їхньої професійної ефективності, безпеки та готовності до дій в екстремальних умовах. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на стандартизацію методик підготовки, впровадження інноваційних технологій та розробку індивідуалізованих тренувальних програм.

Список використаних джерел

1. Комарницький О., Журавльов О., Пожидаєв М. Розвиток фізичних якостей поліцейських методами спеціальної фізичної підготовки. *Universum*. 2024. № 14. С. 233–238. https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1382/1394

2. Анісімов Д., Антіпова А. Гендерні аспекти фізичної підготовки працівників правоохоронних органів. *Молодий вчений*. 2022. № 10 (110). С. 14–16. DOI : https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-3.

3. Соловей О.М., Богуславський В.В., Пожидаєв М.Ю., Анісімов Д.О. Мотивація до занять спортом у курсантів різних факультетів і курсів університету внутрішніх справ. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць.* Житомир, 2018. Вип. 6 (25). С. 100–107.

4. Соловей О.М., Пожидаєв М.Ю., Дищенко Д.В., Вознюк К.Г., ПетренкоС.П., Анісімов Д.О. Теоретична підготовка курсантів як фактор, що впливає на рівень складників спеціальної фізичної підготовленості. *Фізичне виховання та спорт*. 2021. № 4. С. 72–79. DOI : https://doi.org/10.2663/2663-5925-2021-4-10.

5. Anisimov, D., Petrushin, D., Boguslavsky, V. Improvement of physical training of first-year cadets of Dnipropetrovsk state university of internal affairs. *Scientific space in the condition of global transformations of the modern world: Scientific monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2020. pp. 1–20. DOI : https://doi.org/10.30525/978-9934-26-255-5-1.

Віталій ПОКАЙЧУК
завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України, полковник поліції, кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПЕРЕХІД ВІД СТАТИЧНОЇ ДО ДИНАМІЧНОЇ СТРІЛЬБИ

В умовах правового режиму воєнного стану та насичення кримінального середовища бойовою зброєю, питання особистої безпеки працівників Національної поліції набуває критичної гостроти. Традиційна система вогневої підготовки, яка тривалий час базувалася на статичному виконанні вправ (стоячи, по нерухомій мішені), виявила свою недостатню ефективність у реальних бойових зіткненнях. Сучасні виклики вимагають кардинальної зміни парадигми навчання: від «спортивної» влучності до тактичної ефективності.

Ключовим недоліком класичної підготовки в тирі є формування у поліцейського хибних моторних навичок, які в стресовій ситуації можуть коштувати життя. Статична стрільба не моделює головних факторів вогневого контакту: дефіциту часу, необхідності руху та використання укриттів. Як зазначає у своїх дослідженнях О. М. Карпенко, аналіз світового досвіду, зокрема методик Міжнародної конфедерації практичної стрільби (I.P.S.C.), свідчить про безумовну перевагу динамічних тренувань. Поліцейський, навчений за цією методикою, здатен вести вогонь у русі, швидко змінювати магазини, усувати затримки та вражати цілі з незручних положень, що є критично важливим для виживання у міському бою [1, с. 281].

Перехід до динамічної стрільби в умовах воєнного стану також обумовлений зміною характеру загроз. Зростання незаконного обігу зброї, призводить до того, що поліцейські все частіше стикаються з супротивниками, які мають бойовий досвід та автоматичну зброю [2, с. 346]. У такій ситуації статична стійка є, по суті, перетворенням себе на мішень. Тому сучасна методика має виходити за межі стандартного Курсу стрільб [3] та базуватися на алгоритмі «безпека – рух – комунікація – вогонь». Особлива увага приділяється формуванню психологічної стійкості до пострілу (готовність застосувати зброю на ураження) та навичкам роботи в групі («двійками»), де вогнева підтримка партнера є обов'язковим

елементом тактики.

Підсумовуючи, слід зазначити, що трансформація вогневої підготовки – це не просто зміна вправ, а зміна філософії виживання. Впровадження елементів прикладної стрільби (за методикою I.P.S.C.), адаптованих під поліцейські завдання, дозволяє сформувати у правоохоронця стійкі навички дій в екстремальних ситуаціях службової діяльності. Як стверджують фахівці профільної кафедри, лише той поліцейський, який на тренуваннях навчився думати і рухатися зі зброєю, матиме шанс повернутися додому живим після реального вогневого контакту.

Список використаних джерел

1. Карпенко О. М. Практична стрільба з пістолета «I.P.S.C.»: порівняльна характеристика практичної стрільби зарубіжних країн з Україною. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 280–282. URL : https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/10074#:~:text=:%20https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/10074.

2. Карпенко О. М. Методи боротьби з незаконним обігом зброї у військовий час. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2022. № 5. С. 345–348. URL : https://www.google.com/url?q=https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/16848/1/visnik.dduvs.edu.ua_4_2025.pdf&sa=U&sqi=2&ved=2ahUKEwjvr5jyitmTAxXKFRAIHWmbJmkQFnoECCcQAQ&usg=AOvVaw17piE3Jl8sKivd0mUF3O-E.

3. Про затвердження Курсу стрільб для поліцейських: Наказ МВС України від 26.04.2016 № 334.

4. Казначеєв Д. Г., Мінченко О. В. Удосконалення вогневої підготовки поліцейських. Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: зб. тез II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 жовтня 2021 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2021. с.20−22.

5. Казначеєв Д. Г., Волков Ю. М. Основні проблеми засвоєння теоретичних знань та оволодіння практичними навичками зі стрільби здобувачами вищої освіти під час занять з вогневої підготовки: педагогічний погляд. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 2022, № 3. С. 313-318.

6. Казначеєв Д.Г., Лопаєва О.М. Особливості формування психологічної стійкості і готовності працівників поліції у процесі навчання з вогневої підготовки. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 2018, № 4. С. 82-85.

7. Навчання поліцейських на початковому етапі вогневої підготовки: методичні рекомендації / кол. авт.; за заг. ред. Поливанюка В.Д. Дніпро: ДДУВС, 2019. 52 с. URL : http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/3753.

Василь ПОЛИВАНЮК
професор кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ЗМІШАНИХ (ЧОЛОВІЧО-ЖІНОЧИХ) ГРУПАХ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ

У сучасному світі стрімке зростання ролі жінок у секторі безпеки та оборони України (Національна поліція, Збройні Сили) є незворотним процесом, що відповідає світовим тенденціям гендерної інтеграції. Підрозділи патрульної поліції, кримінальної поліції та навіть підрозділи особливого призначення дедалі частіше формуються за змішаним принципом, що ставить кардинально нові виклики перед системою тактико-спеціальної підготовки (ТСП). Ігнорування гендерних аспектів у підготовці призводить до виникнення прихованих конфліктів, неоптимального розподілу тактичних ролей та, як наслідок, прямого зниження боєздатності підрозділу в екстремальній ситуації. Глибоке дослідження цієї проблематики дозволить сформувати більш гнучкі, адаптивні та, головне, ефективні механізми тактичної взаємодії у сучасних правоохоронних органах.

Основна проблема полягає в тактичному конфлікті між традиційними гендерними стереотипами та реальними вимогами службової діяльності. Поліцейські у змішаній групі змушені долати упередження (як власні, так і колег) під час прийняття рішень в умовах гострого дефіциту часу та психологічного стресу. Варто визначити основні особливості, що ускладнюють ситуацію:

Зона прямої загрози («гаряча» зона), де фізичні відмінності (напр., середній зріст, маса тіла) можуть впливати на виконання специфічних завдань (силова евакуація пораненого, подолання високих перешкод), але не мають визначати загальну тактичну роль бійця.

Глибокий психологічний стрес, що може посилювати стереотипну поведінку: ризик виникнення «надмірної опіки» щодо колег-жінок або, навпаки, спроби «доведення» власної ефективності з боку жінок, що призводить до невиправданого ризику.

У науковій літературі дедалі більше уваги приділяється адаптації військових стандартів НАТО (зокрема, концепції «Gender Mainstreaming») для потреб поліції. Зокрема, скандинавські дослідники в рамках концепції «Inclusive Tactics» наголошують, що головним пріоритетом є не фізична уніфікація, а тактична комплементарність – свідоме використання сильних

сторін кожного бійця (наприклад, навички деескалації, вищий рівень спостережливості, точна стрільба, менші габарити для роботи в обмеженому просторі) незалежно від статі [1]. Українські фахівці, такі як О. В. Бойко, справедливо зазначають, що успішне впровадження подібних підходів потребує, в першу чергу, докорінної зміни філософії підготовки інструкторів ТСП, усунення упередженості в оцінюванні курсантів та створення атмосфери взаємної професійної поваги [2].

Більше того, як зазначає І. А. Левченко, правовий аспект несення служби у змішаних нарядах (зокрема, при проведенні особистого огляду затриманих протилежної статі) потребує чіткої регламентації, що має бути інтегрована в тактичну підготовку [3].

Ураховуючи викладене, інтеграція гендерних аспектів у ТСП має базуватися на чіткому принципі функціонального розподілу ролей, а не стереотипного.

Розподіл ролей (ведучий, ведений, прикриваючий) в екіпажі має базуватися виключно на індивідуальних навичках (рівень вогневої підготовки, досвід, психологічна стійкість, швидкість реакції), а не на статі.

Обов'язкове включення до сценаріїв ТСП ситуацій, де жінка-поліцейський виступає у ролі лідера тактичної групи (старшого екіпажу) для руйнування стереотипів підпорядкування в умовах стресу.

Отже, лише за умови системного підходу, де професіоналізм, навички та психологічна сумісність ставляться вище за гендерні стереотипи, можна суттєво підвищити ефективність, згуртованість та боєздатність змішаних тактичних груп Національної поліції.

Список використаних джерел

1. Andersen, L. & Sørensen, P. Inclusive Tactics: Gender Complementarity in Nordic Police Tactical Units. Journal of European Police Studies. 2023. Vol. 14, № 2. P. 45–59.

2. Бойко, О. В. Проблемні питання підготовки інструкторів тактико-спеціальної підготовки до роботи у гендерно-змішаних групах. *Науковий вісник ДДУВС*. 2023. № 4. С. 112–119.

3. Левченко, І. А. Адміністративно-правові засади несення служби у змішаних поліцейських нарядах: тактичний аспект. Право і суспільство. 2023. № 5. С. 180–186.

4. Казначеєв Д. Г., Настич Т. М. Забезпечення принципу гендерної рівності у правоохоронній діяльності. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец.-фіз. підгот. ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2020. URL : https://univd.edu.ua /general/publishing/konf/29_05_2020/pdf/7.pdf

Андрій ПОРОХНЯВИЙ
викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ОСНОВІ СЛУЖБОВО-ПРИКЛАДНИХ ЄДИНОБОРСТВ

Сучасні умови професійної діяльності працівників правоохоронних органів, військовослужбовців та інших суб'єктів сектору безпеки і оборони характеризуються підвищеним рівнем динамічності, невизначеності та ризику. У таких обставинах ефективність виконання службових завдань значною мірою залежить від рівня спеціальної фізичної підготовки (СФП), яка має забезпечувати не лише розвиток фізичних якостей, а й формування прикладних навичок, необхідних для дій у реальних оперативно-службових ситуаціях. Особливе місце у цій системі посідають службово-прикладні єдиноборства як інтегративний засіб підготовки, що поєднує фізичний, техніко-тактичний і психоемоційний компоненти. У зв'язку з цим актуалізується потреба в оптимізації системи СФП на основі впровадження сучасних підходів до використання єдиноборств з урахуванням специфіки професійної діяльності [1].

Аналіз наукових досліджень і практичного досвіду свідчить, що традиційні підходи до організації спеціальної фізичної підготовки часто не повною мірою відповідають сучасним вимогам. Зокрема, спостерігається надмірна орієнтація на загальнофізичний розвиток без належної інтеграції прикладних елементів, недостатня увага до моделювання реальних ситуацій службової діяльності, а також обмежене використання міждисциплінарних методик. У результаті формується розрив між рівнем фізичної підготовленості та здатністю ефективно діяти в умовах стресу, обмеженого часу та протидії правопорушника. Це обумовлює необхідність переосмислення структури СФП та пошуку шляхів її вдосконалення.

Службово-прикладні єдиноборства виступають ефективним інструментом оптимізації СФП, оскільки забезпечують комплексний вплив на ключові компоненти професійної готовності. По-перше, вони сприяють розвитку силових, швидкісно-силових, координаційних і витривалих якостей у специфічному контексті, наближеному до реальних умов. По-друге, формують техніко-тактичні навички ведення боротьби, затримання, контролю та нейтралізації правопорушника. По-третє, забезпечують розвиток психічної стійкості, здатності до швидкого прийняття рішень і самоконтролю в екстремальних ситуаціях. Таким чином, єдиноборства виступають не лише

засобом фізичного вдосконалення, а й важливим компонентом професійної компетентності [2].

Оптимізація системи СФП на основі службово-прикладних єдиноборств передбачає впровадження низки взаємопов'язаних напрямів. Насамперед йдеться про адаптацію навчально-тренувальних програм до реальних умов службової діяльності. Це включає моделювання типових і нетипових ситуацій, використання сценарного підходу, застосування засобів імітації (захисне спорядження, макети зброї, обмежені простори тощо). Такий підхід дозволяє формувати не лише технічні навички, а й здатність діяти в умовах невизначеності, що є критично важливим для правоохоронців.

Другим важливим напрямом є індивідуалізація підготовки. Врахування рівня фізичної підготовленості, психофізіологічних особливостей, службового досвіду та спеціалізації дозволяє підвищити ефективність тренувального процесу. Наприклад, для працівників патрульної поліції доцільно акцентувати увагу на техніках швидкого реагування та контролю правопорушника, тоді як для підрозділів спеціального призначення – на складніших тактичних комбінаціях і діях у групі.

Третім напрямом є інтеграція сучасних педагогічних і технологічних підходів. Використання відеоаналізу, цифрових платформ, біомеханічного моніторингу та елементів штучного інтелекту дозволяє підвищити об'єктивність оцінювання та ефективність навчання. Зокрема, аналіз рухів у єдиноборствах дає змогу виявляти помилки, оптимізувати техніку та знижувати ризик травматизму. До того ж, впровадження інтерактивних методів навчання сприяє підвищенню мотивації та залученості особового складу.

Окрему увагу слід приділити формуванню психоемоційної стійкості. У процесі занять службово-прикладними єдиноборствами доцільно використовувати елементи стрес-інокуляції, коли тренування проводяться в умовах підвищеного психологічного навантаження (шум, обмежений час, багатозадачність). Це сприяє адаптації до стресових факторів і підвищує готовність до дій у реальних умовах. Важливим також є розвиток навичок саморегуляції, концентрації уваги та контролю емоцій.

Не менш значущим аспектом є забезпечення безпеки та профілактика травматизму. Оптимізація СФП передбачає раціональне поєднання навантажень, використання захисного спорядження, дотримання методичних принципів поступовості та індивідуалізації. Це дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити сталий розвиток фізичних і прикладних якостей.

Ефективність оптимізованої системи СФП значною мірою залежить від кваліфікації інструкторського складу. Підготовка фахівців повинна включати не лише володіння технікою єдиноборств, а й знання педагогіки, психології, тактики службової діяльності. Інструктор має виступати не лише тренером, а й наставником, здатним формувати у підлеглих цілісну професійну компетентність [3].

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що оптимізація системи спеціальної фізичної підготовки на основі службово-прикладних єдиноборств є важливим напрямом підвищення ефективності професійної діяльності працівників сектору безпеки і оборони. Комплексне використання єдиноборств дозволяє забезпечити гармонійний розвиток фізичних, техніко-тактичних і психоемоційних компонентів підготовленості, що в кінцевому підсумку сприяє підвищенню рівня готовності до виконання службових завдань у складних і небезпечних умовах. Подальші дослідження у цьому напрямі мають бути спрямовані на розробку стандартизованих програм підготовки, удосконалення методів оцінювання ефективності та впровадження інноваційних технологій у навчально-тренувальний процес.

Список використаних джерел

1. Порохнявий А. Вдосконалення рівня фізичної підготовки поліцейських. Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України: матеріали Всеукр. 2025. С. 116.

2. Білан О., Кіщенко А., Порохнявий А. Роль фізичної підготовки поліцейського у професійній діяльності. UNIVERSUM. 2024. №. 14. С. 447-453.

3. Іщенко Д., Порохнявий А. Функціональна підготовка як основа спеціальної фізичної підготовки для правоохоронців. UNIVERSUM. 2024. №. 14. С. 454-460.

Олександр РІТОР
інструктор з рукопашного бою (м. Дніпро)

ТАКТИКО-ТЕХНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ БОЙОВИХ ПРИЙОМІВ БОРОТЬБИ ПРИ ЗАТРИМАННІ ПРАВОПОРУШНИКІВ

Ефективне затримання правопорушника потребує від поліцейського комплексної підготовки, що поєднує фізичні, психологічні та технічні навички. Використання бойових прийомів боротьби дозволяє швидко нейтралізувати активний опір супротивника, контролюючи його дії та одночасно мінімізуючи ризик травмування як правоохоронця, так і затримуваної особи [2]. Крім фізичної підготовки, велике значення має психологічна готовність поліцейського до швидких та рішучих дій. Вміння правильно оцінити поведінку правопорушника, передбачити його реакції та вибрати оптимальний прийом є ключовим для ефективного затримання.

Також важливим є дотримання правил безпеки при виконанні прийомів: правильне позиціонування тіла, контроль за власними кінцівками та використання самостраховки дозволяють знизити ризик травм і

забезпечити максимальну ефективність дій у динамічних ситуаціях. [3]. До того ж, суворе дотримання техніки безпеки під час тренувань формує у поліцейського автоматизовані навички, що дозволяють швидко реагувати на непередбачувані дії супротивника, підтримувати контроль над ситуацією та мінімізувати час неконтрольованого падіння

Регулярне відпрацювання таких прийомів у різних умовах, включно з моделями опору та реалістичними сценаріями, підвищує впевненість у власних діях, зменшує психологічне напруження та сприяє ефективному застосуванню бойових прийомів під час реальних службових ситуацій

Не менш важливою є психологічна готовність поліцейського до оперативних і рішучих дій. Вміння оцінити поведінку правопорушника, передбачити його можливі реакції та обрати оптимальну тактику дій забезпечує ефективність затримання та зменшує ймовірність помилок у стресових ситуаціях.

Технічна складова включає відпрацьовані прийоми захватів, кидків, підніжок та утримань, що базуються на принципах біомеханіки. Правильне позиціонування тіла, висока координація рухів та контроль власної сили дозволяють використовувати масу супротивника проти нього, знижуючи фізичне навантаження на поліцейського та забезпечуючи безпечний контроль [4].

Критичною є підготовка до падіння та застосування техніки самостраховки. Під час тренувань відпрацьовуються безпечні перекати та групування тіла, що дозволяє зменшити ризик травмування під час кидків або утримань. Регулярне моделювання різних сценаріїв опору формує автоматизовані реакції поліцейського, підвищує впевненість у діях та дозволяє швидко відновити активний стан після затримання [1].

Інтеграція всіх цих елементів фізичної, психологічної та технічної підготовки – у щоденні тренування є обов’язковою умовою для підвищення тактичної ефективності та безпеки операцій. Постійне вдосконалення навичок бойових прийомів забезпечує не лише контроль над правопорушником, а й мінімізацію травм та підвищення професійної стійкості фахівців силових структур.

Комплексна підготовка поліцейських, що включає фізичні, психологічні та технічні навички, є ключовою умовою ефективного та безпечного затримання правопорушників. Володіння бойовими прийомами боротьби та технікою самостраховки дозволяє швидко нейтралізувати активний опір супротивника, контролювати його дії та зменшити ризик травмування як поліцейського, так і затримуваної особи . Систематичне відпрацювання техніки падіння, перекатів, групування та різних сценаріїв опору формує автоматизовані реакції, підвищує впевненість у діях і дозволяє оперативно відновлювати активний стан після завершення затримання. Інтеграція цих навичок у щоденні тренування забезпечує не лише тактичну ефективність, а й професійну стійкість фахівців силових структур.

Список використаних джерел

1 Ластовкін В. А. Правові засади застосування прийомів рукопашного бою при затриманні правопорушника : матеріали круглого столу, ДДУВС, 2021. URL : https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/7233 2 (дата звернення 04.04.2026)

2 Чоботько І. Ефективні прийоми рукопашного бою при затриманні в Україні : матеріали круглого столу, ДДУВС, 2021. URL : https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/7229 (дата звернення 04.04.2026)

3 Герасимов А. Правові аспекти застосування прийомів рукопашного бою при силовому затриманні : матеріали круглого столу, ДДУВС, 2021. URL : https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/7207 (дата звернення 04.04.2026)

4. Правові аспекти застосування прийомів рукопашного бою при силовому затриманні та проблемні питання надання домедичної допомоги : збірник матеріалів круглого столу, ДДУВС, 2021. URL : https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/7243 (дата звернення 04.04.2026)

Віктор РОЖЕЧЕНКО
викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ЗІ СЛУЖБОВО-ПРИКЛАДНИХ ЄДИНОБОРСТВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ

Сучасна правоохоронна діяльність здійснюється в умовах високої операційної невизначеності, що передбачає постійну готовність персоналу до силового протистояння, затримання правопорушників та дій в екстремальних обставинах. Відтак, якість спеціальної фізичної підготовки набуває стратегічного значення для забезпечення ефективності та безпеки службової діяльності [1].

Службово-прикладні єдиноборства являють собою інтегровану систему прикладних компетентностей, що охоплює техніко-тактичні дії при затриманні та конвоюванні, самозахист в умовах раптового нападу й обмеженого простору, а також правомірне та пропорційне застосування фізичної сили. Принципово важливим є те, що ці компетентності не можуть формуватися ізольовано – вони потребують системної інтеграції з тактичною, психологічною та правовою підготовкою.

Аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду засвідчує усталену тенденцію до переходу від предметно-дисциплінарної до ситуативно-орієнтованої моделі підготовки. Її сутність полягає у моделюванні реальних

оперативних ситуацій, підвищенні варіативності та інтенсивності тренувань, а також в індивідуалізації навчального процесу з урахуванням психофізіологічного профілю кожного правоохоронця.

Порівняльний аналіз систем підготовки правоохоронців провідних країн виявляє принципові відмінності у методологічних підходах. Скандинавські системи поліцейської освіти, зокрема шведська та фінська, роблять акцент на деескалації конфлікту як пріоритетній стратегії, розглядаючи застосування фізичної сили як крайній захід [2]. Американська система підготовки, попри значну варіативність між штатами, демонструє стійку орієнтацію на сценарне навчання з використанням рольових ігор і симуляцій. Ізраїльська система Крав-Мага, адаптована для потреб поліції, відзначається максимальним прагматизмом і концентрацією на мінімальній кількості ефективних технічних дій.

Спільною тенденцією для всіх розвинених систем підготовки є перехід від предметно-дисциплінарної до **ситуативно-орієнтованої моделі**, в якій центральним елементом навчального процесу стає не технічний прийом як такий, а оперативна ситуація як цілісний контекст прийняття рішень. Правоохоронець навчається не виконувати прийом, а вирішувати задачу – і вибирати адекватні засоби для її вирішення.

Вітчизняна система підготовки наразі перебуває у стані трансформації: задекларований курс на євроінтеграцію та реформування правоохоронних органів створює передумови для впровадження кращих зарубіжних практик, однак реалізація цих змін відбувається нерівномірно і потребує системного науково-методичного супроводу.

Технологічний розвиток відкриває принципово нові можливості для підвищення якості підготовки правоохоронців. Серед ключових інструментів варто виокремити такі.

Біомеханічний аналіз рухових дій дозволяє об'єктивізувати оцінку технічної майстерності, виявляти приховані помилки у виконанні прийомів, що неможливо діагностувати без інструментальних методів, та суттєво прискорити формування стійких рухових навичок через точний зворотний зв'язок.

Відеорозбір тактичних ситуацій забезпечує можливість детального аналізу реальних інцидентів та навчальних сценаріїв, формування навичок тактичного мислення та критичного самоаналізу. Практика провідних поліцейських академій свідчить, що включення відеоматеріалів реальних інцидентів у навчальний процес значно підвищує мотивацію курсантів та поглиблює розуміння тактичних помилок.

Цифрові тренажерні комплекси та засоби віртуальної реальності дозволяють моделювати оперативні ситуації з керованим рівнем стресу, відпрацьовувати рішення в середовищах із варіативними вихідними умовами без ризику для учасників навчання та фіксувати поведінкові реакції для подальшого аналізу.

Застосування цих технологій не замінює традиційних контактних тренувань, а доповнює їх, формуючи повноцінне навчальне середовище.

Суттєвим ресурсом підвищення якості підготовки є впровадження інноваційних технологій: біомеханічного аналізу рухових дій, відеорозбору тактичних ситуацій та цифрових тренажерних комплексів. Ці інструменти дозволяють об'єктивізувати оцінку технічної майстерності та прискорити формування стійких рухових навичок [3, 4].

Таким чином, підвищення рівня службово-прикладних єдиноборств потребує не екстенсивного нарощування обсягу фізичного навантаження, а якісної трансформації методології підготовки – через комплексність, практичну спрямованість і технологічну оснащеність навчального процесу. Підвищення рівня службово-прикладних єдиноборств у системі підготовки правоохоронців є комплексною науково-практичною проблемою, що не може бути вирішена шляхом простого збільшення обсягу фізичного навантаження чи механічного запозичення зарубіжних методик.

Ефективна стратегія розвитку передбачає: по-перше, методологічну переорієнтацію від нормативно-дисциплінарної до ситуативно-компетентнісної моделі підготовки; по-друге, системну інтеграцію фізичної, тактичної, психологічної та правової складових у єдиний навчальний процес; по-третє, технологічне оснащення підготовки сучасними інструментами об'єктивної діагностики та зворотного зв'язку; по-четверте, індивідуалізацію навчального процесу з урахуванням психофізіологічних особливостей особового складу.

Реалізація цих напрямів потребує відповідного науково-методичного забезпечення, інституційної підтримки та готовності системи до змін – і саме це є першочерговим завданням для науковців і практиків у сфері підготовки правоохоронців.

Список використаних джерел

1. Осняч М. С., Рожеченко В. М. Підвищення рівня індивідуальної спеціальної фізичної підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності правоохоронна діяльність. Матеріали Регіональної науково-практичної конференції м. Дніпро, ДДУВС, 30 черв. 2022 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 57–58.

2. Осняч М. С., Рожеченко В. М. Підвищення рівня індивідуальної спеціальної фізичної підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності правоохоронна діяльність. Матеріали Регіональної науково-практичної конференції (м. Дніпро, ДДУВС, 30 черв. 2022 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 69–71.

3. Крюковська О. С. Фізична самопідготовка здобувачів у ЗВО : метод. рек. / О. С. Крюковська, В. М. Рожеченко, Г. П. Гончаренко. Дніпро : Журфонд, 2021. 37 с.

4. Рожеченко В. М., Счастливець В. І., Маркечко К. А. Прийоми самозахисту правоохоронця від нападу : метод. рек. для вивчення навч. дисциплін «Спеціальна фізична підготовка», «Тактико-спеціальна підготовка». Дніпро : Журфонд, 2020. 39 с.

Артем САХНО
завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки та особистої безпеки поліцейського, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Андрій КОРОЛЬОВ
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки та особистої безпеки поліцейського факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ Донецького державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АЛГОРИТМУ MARCH У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОТОКОЛІВ TCCC ТА TECC

У сучасних умовах забезпечення публічної безпеки службова діяльність поліцейських нерідко здійснюється в ситуаціях підвищеного ризику для життя і здоров'я як самих правоохоронців, так і цивільних осіб. Йдеться, зокрема, про реагування на збройні інциденти, терористичні акти, масові заворушення, дорожньо-транспортні пригоди та інші надзвичайні події. У таких умовах своєчасне надання домедичної допомоги є важливим елементом професійної підготовки поліцейських. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває використання у правоохоронній діяльності алгоритмів тактичної медицини, зокрема алгоритму MARCH, який широко застосовується у міжнародній практиці [1, с. 39].

Алгоритм MARCH є структурованим підходом до оцінки стану постраждалого та визначення пріоритетності медичних дій у критичних ситуаціях. Його назва є акронімом, що відображає послідовність надання допомоги: Massive bleeding (масивна кровотеча), Airway (прохідність дихальних шляхів), Respiration (дихання), Circulation (кровообіг), Head injury/Hypothermia (травма голови та гіпотермія). Така послідовність дозволяє швидко визначити найбільш критичні загрози життю та забезпечити їх усунення у максимально короткий час [2, с. 450].

Водночас практичне застосування алгоритму MARCH здійснюється у межах різних протоколів тактичної медицини, що адаптовані до конкретних умов діяльності. Найбільш поширеними є військовий протокол Tactical Combat Casualty Care (TCCC) та правоохоронний (цивільний) протокол Tactical Emergency Casualty Care (TECC). Обидва протоколи ґрунтуються на однакових медичних принципах, однак мають суттєві відмінності, зумовлені

специфікою середовища, у якому надається допомога.

Докладний аналіз окреслених медичних протоколів дозволяє констатувати, що протокол TCCC був розроблений для застосування у бойових умовах і передбачає надання допомоги безпосередньо на полі бою. Його ключовою особливістю є необхідність поєднання медичних дій із виконанням бойового завдання та забезпеченням власної безпеки військовослужбовця. У рамках цього протоколу медична допомога часто надається під вогнем або у зоні безпосереднього бойового контакту, що обмежує можливості використання медичного обладнання та зумовлює необхідність максимально швидкого прийняття рішень [3, с. 117]. Саме тому, у TCCC пріоритетом є негайна зупинка масивної кровотечі, найчастіше шляхом накладання турнікета, навіть у випадках, коли існує ризик подальших ускладнень.

Натомість, протокол TECC розроблений для використання у діяльності правоохоронних органів, служб порятунку та інших цивільних структур екстреного реагування. На відміну від військового підходу, він враховує специфіку правоохоронної діяльності, де медична допомога надається у середовищі, що, як правило, є більш контрольованим. У більшості випадків поліцейські діють після часткової стабілізації обстановки та мають можливість взаємодіяти з бригадами екстреної медичної допомоги [4, с. 120].

Зокрема, порівняльний аналіз протоколів TCCC та TECC дозволяє визначити низку принципових відмінностей у застосуванні алгоритму MARCH. По-перше, відрізняються умови надання допомоги. У військовому протоколі допомога часто надається під час активних бойових дій, тоді як у правоохоронному середовищі вона здійснюється після локалізації загрози або під контролем правоохоронних органів. По-друге, різняться пріоритети безпеки. У TCCC головною умовою є виконання бойового завдання та виживання підрозділу, тоді як у TECC важливу роль відіграє забезпечення безпеки місця події, захист цивільного населення та координація з іншими службами реагування.

По-третє, відмінності стосуються методів зупинки кровотечі. У військовому протоколі турнікети застосовуються максимально швидко і широко, тоді як у правоохоронному середовищі разом із турнікетами активно використовуються компресійні пов’язки та гемостатичні засоби. По-четверте, суттєво відрізняється організація евакуації постраждалих. У військових умовах евакуація здійснюється силами військового підрозділу або спеціалізованими медичними групами, тоді як у правоохоронній діяльності вона проводиться у взаємодії з системою екстреної медичної допомоги.

Таким чином, хоча алгоритм MARCH є універсальним інструментом надання домедичної допомоги, його практична реалізація залежить від характеру оперативної обстановки та функціональних завдань відповідних служб. З огляду на це доцільним є адаптація положень протоколу TECC до системи службової підготовки поліцейських.

Висновки. З метою підвищення ефективності підготовки правоохоронців до реагування на надзвичайні події доцільно запропонувати такі напрями вдосконалення освітнього процесу:

– інтеграцію протоколу TECC у систему тактико-спеціальної підготовки поліцейських;

– проведення регулярних практичних тренувань із застосуванням сценарного моделювання надзвичайних ситуацій;

– оснащення поліцейських не лише індивідуальними аптечками з базовими засобами тактичної медицини для власного користування, але й аптечкою для надання домедичної допомоги цивільним особам (турнікети, гемостатичні бинти, оклюзійні наліпки);

– розроблення навчальних програм, що поєднують елементи військової та цивільної тактичної медицини з урахуванням специфіки поліцейської діяльності.

Отже, впровадження алгоритму MARCH у систему службової підготовки поліцейських є важливим напрямом підвищення рівня професійної готовності правоохоронців до реагування на критичні ситуації. Порівняльний аналіз військового протоколу TCCC та правоохоронного протоколу TECC свідчить про необхідність адаптації міжнародного досвіду тактичної медицини до умов діяльності Національної поліції України.

Список використаних джерел

1. Горбась В. А., Сміян О. І., Васильєва О. Г. Алгоритм MARCH або натовські стандарти надання домедичної допомоги дорослим та дітям у практиці поліцейського. *XI Юридичні могилянські читання : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 2025 р.).* Миколаїв : ЧНУ ім. Петра Могили, 2025. С. 38-40.

2. Клименко В., Шепіль К., Поливанюк В. Відмінності надання допомоги цивільному та військовому пацієнту за протоколом MARCH. Матеріали конференції «Медицина, наука, людина» (м. Ужгород, 2025 р.). Ужгород, 2025. С. 449–451.

3. Butler F. K., Holcomb J. B., Shackelford S. Tactical Combat Casualty Care: Guidelines for the Management of Trauma in Combat. Journal of Special Operations Medicine. 2020. Vol. 20, Iss. 2. P. 116–123.

4. Callaway D. W., Smith E. R., Cain J. et al. Tactical Emergency Casualty Care (TECC): Guidelines for Civilian High-Threat Medical Response. Journal of Special Operations Medicine. 2011. Vol. 11, Iss. 3. P. 104–122.

Олександр СКРИПКА
старший викладач
кафедри вогневої підготовки

Віктор КОВАЛЕНКО
старший викладач кафедри вогневої підготовки навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції ім. Е. О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОГО ВІДБОРУ КАНДИДАТІВ НА СЛУЖБУ В ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ: РИЗИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

У сучасних умовах розвитку України, що супроводжуються тривалими безпековими викликами, воєнними загрозами та ускладненням криміногенної ситуації, особливого значення набуває ефективність функціонування правоохоронних органів. Вирішальним чинником їх спроможності виконувати покладені завдання є якісний кадровий склад, формування якого безпосередньо залежить від досконалості системи професійного відбору кандидатів на службу.

Сьогодні, попри проведені реформи у сфері правоохоронної діяльності, чинна система відбору не повною мірою відповідає сучасним вимогам. Вона часто характеризується формалізованістю процедур, недостатнім рівнем об’єктивності оцінювання кандидатів, обмеженим використанням інноваційних психодіагностичних та технологічних інструментів. Це створює ризики потрапляння до лав правоохоронних органів осіб із недостатнім рівнем професійної, психологічної та моральної готовності до служби.

У зв’язку з цим дослідження сучасних викликів у системі професійного відбору кандидатів на службу в правоохоронні органи, визначення пов’язаних із ними ризиків та обґрунтування ефективних шляхів їх подолання є актуальним науковим і практичним завданням.

Проблематика професійного відбору кандидатів до правоохоронних органів є предметом активних наукових досліджень як в Україні, так і за кордоном. Вітчизняні науковці наголошують на ключовій ролі професійно-психологічного відбору як складової загальної системи кадрового забезпечення. Зокрема, доведено доцільність використання стандартизованих психодіагностичних методик для оцінювання індивідуально-психологічних характеристик кандидатів [1, с. 28].

Дослідження також підкреслюють необхідність багаторівневого,

поетапного відбору, який враховує мотиваційні, інтелектуальні та особистісні якості претендентів, що відповідає практикам розвинених країн [2, с. 14]. Водночас виявлено низку проблем, пов'язаних із недосконалістю профорієнтаційної роботи, відсутністю цілісної системи відбору та недостатньою узгодженістю його етапів [3, с. 28].

У міжнародних дослідженнях також акцентується увага на складності визначення «ідеального кандидата», оскільки критерії придатності можуть по-різному інтерпретуватися практиками відбору, що впливає на кінцеві результати [4, с. 37].

У цьому дослідженні використаємо проблемно-орієнтований підхід, що дозволить послідовно розглянути сучасні виклики у системі професійного відбору кандидатів, визначити пов'язані з ними ризики та окреслити можливі шляхи їх подолання.

Аналіз наукових джерел дозволив виокремити такі основні сучасні виклики:

- зміна змісту правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану, що потребує нових компетентностей (комунікативних, аналітичних, стресостійкості);
- недостатній рівень мотивації кандидатів, що пов'язано із соціально-економічними факторами та підвищеними ризиками служби;
- невідповідність частини кандидатів професійним вимогам, зокрема за психологічними та моральними якостями [5, с. 142];
- фрагментарність системи профорієнтації та відбору, що знижує ефективність формування кадрового резерву [6, с. 23];
- недостатня адаптація до сучасних умов безпеки, що вимагають підвищеної готовності до дій у стресових та екстремальних ситуаціях.

В свою чергу, недоліки у системі професійного відбору зумовлюють низку суттєвих ризиків:

- прийняття на службу осіб із недостатнім рівнем професійної та психологічної готовності;
- зниження ефективності службової діяльності та якості прийняття рішень;
- зростання кількості дисциплінарних порушень і професійних деформацій;
- підвищення рівня плинності кадрів та професійного вигорання;
- зниження довіри населення до правоохоронних органів.

Разом з тим, науковці підкреслюють, що відсутність чітких та валідних критеріїв оцінювання кандидатів може призводити до суб'єктивності у прийнятті кадрових рішень [6, с. 27].

Аналіз сучасної практики дозволяє виділити такі проблемні питання:

- формалізований характер відбору, орієнтація на окремі показники без комплексної оцінки;
- недостатня об'єктивність процедур, що пов'язано з людським

фактором;

– обмежене використання сучасних психодіагностичних інструментів;

– недосконаліть нормативно-правового забезпечення, зокрема діяльності конкурсних комісій, які мають забезпечувати прозорість відбору [7, с. 49];

– відсутність чітких професіограм і моделей компетентностей, що ускладнює визначення критеріїв придатності [8, с. 51].

Аналіз сучасних викликів і ризиків у системі професійного відбору свідчить, що частина проблем є системними та потребує комплексного підходу до їх вирішення. Для підвищення ефективності професійного відбору доцільно:

– впроваджувати компетентнісний підхід до оцінювання кандидатів;

– удосконалювати психодіагностичні методики та забезпечувати їх валідність і надійність [1, с. 132];

– застосовувати багаторівневі моделі відбору, що включають тестування, співбесіди, практичні завдання [2, с. 18];

– розширювати використання сучасних технологій та симуляційних методів;

– забезпечувати прозорість процедур та громадський контроль;

– удосконалювати профорієнтаційну роботу з потенційними кандидатами.

На нашу думку, перспективи розвитку системи професійного відбору пов’язані з цифровізацією процесів відбору та автоматизацією оцінювання, інтеграцією міжнародного досвіду підготовки та відбору поліцейських, створенням комплексних моделей професійної придатності, впровадженням безперервного оцінювання персоналу на всіх етапах служби та посиленням зв’язку між відбором, підготовкою і подальшою службовою діяльністю.

Отже, сучасна система професійного відбору кандидатів до правоохоронних органів перебуває у стані трансформації та зазнає впливу низки викликів, пов’язаних із зміною змісту правоохоронної діяльності, воєнним станом та зростанням вимог до персоналу. Виявлені проблеми та ризики свідчать про необхідність її комплексного вдосконалення.

Ефективне вирішення зазначених проблем можливе за умови впровадження науково обґрунтованих підходів до відбору, використання сучасних технологій оцінювання та забезпечення системності й прозорості кадрових процедур, що сприятиме формуванню професійно придатного та стійкого кадрового складу правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Барко В.І., Кирієнко Л.А., Барко В.В. Професійний психологічний добір на службу до поліції з використанням адаптованого індивідуально-типологічного опитувальника. *Право і безпека*. 2018. № 66 (3). С. 125–133. URL :

https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/88

2. Барко В.І., Остапович В.П., Барко В.В. Шляхи оптимізації професійного психологічного відбору кандидатів на службу до Національної поліції України. *Право і безпека*. 2018. № 64 (1). С. 12–19. URL : https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/112

3. Мілорадова Н.Е. Проблемні питання профорієнтації та професійного відбору кандидатів на службу в органи Національної поліції України. *Право і безпека*. 2018. № 70 (3). С. 27–34. URL : https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/174/146

4. Inzunza M. Selection practitioners' views on recruitment criteria for the profile of police officers: A comparison between two police organizations. *International Journal of Law, Crime and Justice*. 2016. Vol. 45. P. URL : https://www.sciencedirect.com/science /article/abs/pii/S1756061615000865?via%3Dihub.

5. Ларіонова А.В. Теоретичний та практичний аспекти професійного психологічного відбору кандидатів на навчання у закладах вищої освіти системи МВС України. *Право і безпека*. 2020. № 77 (2). С. 141–146. URL : https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/368

6. Barko V., Kryvolapchuk V., Ostapovich V. Психолого-правові засади вдосконалення професійного відбору персоналу Національної поліції України. Психологічний часопис. 2019. № 5(1). С. 22–40. URL : https://apsijournal.com/index.php/psyjournal/article/view/482

7. Святокум І.О. Нормативно-правове забезпечення діяльності поліцейських комісій: стан і перспективи розвитку. *Право і безпека*. 2019. № 72(1). С. 47–52. URL : https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/229/186

8. Остаповіч В.П. Юридико-психологічні засади розробки профілю професії оперуповноваженого карного розшуку Національної поліції України. *Право і безпека*. 2018. № 68(1). С. 50–55. URL : https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/150

Олександр СОЛОВЕЙ
декан факультету фізичного виховання
Навчально-наукового інституту
«Придніпровська державна академія
фізичної культури і спорту»
Українського державного університету
науки і технологій

УДОСКОНАЛЕННЯ СЛУЖБОВО-ПРИКЛАДНИХ ЄДИНОБОРСТВ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАВООХОРОНЦІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасні умови службової діяльності правоохоронців характеризуються підвищеним рівнем ризику, динамічністю та необхідністю оперативного прийняття рішень у конфліктних і екстремальних ситуаціях [1]. У таких умовах особливого значення набуває здатність працівника ефективно застосовувати заходи фізичного впливу, зокрема засоби службово-прикладних єдиноборств, із дотриманням принципів законності, пропорційності та професійної етики. Практика правоохоронної діяльності

свідчить, що ефективність виконання службових завдань значною мірою залежить від рівня сформованості спеціальних рухових навичок, психологічної стійкості та тактичного мислення, а також від здатності мінімізувати шкоду при затриманні правопорушників.

Службово-прикладні єдиноборства виступають важливим компонентом фізичної підготовки правоохоронців і охоплюють техніку самозахисту, прийоми затримання та конвоювання, дії в умовах обмеженого простору й раптового нападу, а також раціональне застосування фізичної сили з урахуванням чинних правових норм [2]. Вони формують прикладні професійні компетентності, необхідні для ефективного виконання службових обов'язків у реальних умовах оперативно-службової діяльності. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду підготовки поліцейських свідчить, що ключовою тенденцією є інтеграція фізичної, тактичної та психологічної складових у єдину систему підготовки, орієнтовану на практичну діяльність [3].

Удосконалення рівня службово-прикладних єдиноборств доцільно здійснювати шляхом впровадження сучасних підходів до організації навчального процесу, зокрема через моделювання реальних службових ситуацій, підвищення інтенсивності та варіативності тренувань, використання міждисциплінарного підходу, що поєднує фізичну, психологічну та правову підготовку, а також застосування інноваційних технологій навчання, таких як відеоаналіз, цифрові тренажери та біомеханічний аналіз рухів [4]. Важливим є також індивідуалізований підхід до підготовки з урахуванням рівня фізичного розвитку та психофізіологічних особливостей правоохоронців.

Фізична підготовка виступає базовою основою розвитку службово-прикладних єдиноборств і забезпечує формування сили, швидкості, витривалості та координації рухів, підвищення стійкості до фізичних і психоемоційних навантажень, готовність до силового протистояння та переслідування правопорушника, а також ефективність застосування технічних дій у стресових умовах. Таким чином, удосконалення службово-прикладних єдиноборств є одним із ключових напрямів підвищення професійної готовності правоохоронців, а впровадження комплексного підходу до їх підготовки сприятиме формуванню високого рівня готовності до дій у складних оперативних умовах [5].

Удосконалення службово-прикладних єдиноборств є одним із ключових напрямів підвищення професійної готовності правоохоронців. Ефективна система підготовки повинна базуватися на комплексному підході, що поєднує фізичну, тактичну та психологічну складові. Упровадження сучасних методик навчання та орієнтація на практичну спрямованість тренувань сприятимуть формуванню високого рівня готовності працівників до дій у складних оперативних умовах.

Список використаних джерел

1. Соловей О.М., Богуславський В.В., Пожидаєв М.Ю., Анісімов Д.О. Мотивація до занять спортом у курсантів різних факультетів і курсів університету внутрішніх справ. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*: збірник наукових праць. Житомир, 2018. Вип. 6 (25). С. 100–107.

2. Соловей О.М., Пожидаєв М.Ю., Дищенко Д.В., Вознюк К.Г., ПетренкоС.П., Анісімов Д.О. Теоретична підготовка курсантів як фактор, що впливає на рівень складників спеціальної фізичної підготовленості. *Фізичне виховання та спорт*. 2021. № 4. С. 72–79. DOI : https://doi.org/10.2663/2663-5925-2021-4-10.

3. Anisimov, D., Petrushin, D., Boguslavsky, V. Improvement of physical training of first-year cadets of Dnipropetrovsk state university of internal affairs. *Scientific space in the condition of global transformations of the modern world: Scientific monograph*. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2020. pp. 1–20. DOI : https://doi.org/10.30525/978-9934-26-255-5-1.

4. Соловей О.М., Богуславський В.В., Пожидаєв М.Ю., Анісімов Д.О. Мотивація до занять спортом у курсантів різних факультетів і курсів університету внутрішніх справ. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*: збірник наукових праць. Житомир, 2018. Вип. 6 (25). С. 100–107.

5. Соловей О.М., Пожидаєв М.Ю., Анісімов Д.О., Вознюк К.Г., Логвиненко М.Л. Особливості фізичного стану курсантів, які займаються єдиноборствами при підготовці до професійної діяльності. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*: збірник наукових праць. Житомир, 2020. Вип. 10 (29). С. 47–54. DOI : https://doi.org/10.31652/2071-5285-2020-10(29)-47-54.

Олександр ТАЙБАСАРОВ
ад'юнкт заочної форми навчання
за спеціальністю «Освітні науки»
Національної академії Державної
прикордонної служби України
ім. Богдана Хмельницького

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ДО ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РАКУРСІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Інформаційно-аналітична діяльність (далі – ІАД) належить до законодавчо закріплених функцій Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ). Відповідно до статті 2 Закону України «Про Державну прикордонну службу України», до основних функцій відомства віднесено ведення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону. Стаття 19 цього ж Закону конкретизує обов'язки ДПСУ щодо здійснення ІАД, а також організації інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів служби, проведення аналітичних досліджень у сфері охорони державного

кордону та підготовки відповідних матеріалів. Таким чином, ІАД є не факультативним, а структурно необхідним складником оперативно-службової діяльності прикордонного відомства, що й обумовлює наукову увагу до проблеми підготовки офіцерів до її здійснення [1].

З початку функціонування інформаційно-аналітичних підрозділів у прикордонному відомстві України ведеться робота з удосконалення системи інформаційно-аналітичної діяльності, уточнюються цілі, завдання і зміст її функціонування. Проте наукове осмислення проблеми підготовки саме майбутніх офіцерів до цього виду діяльності відбувалося поступово і значною мірою відставало від практичних потреб служби. Аналіз наукових публікацій, дисертаційних досліджень і навчально-методичних матеріалів дозволяє виокремити кілька напрямів, у межах яких ця проблема розроблялася вітчизняними дослідниками.

Перший напрям охоплює роботи, що досліджують сутність і структуру самої ІАД у контексті управлінської діяльності прикордонного відомства. У цих дослідженнях розкривається зміст понять «інформаційно-аналітична діяльність» і «процес прийняття рішень», формулюються їхні визначення стосовно прикордонної служби, виокремлюються основні аспекти ІАД офіцерів-прикордонників: логічний (дотримання вимог форм мислення, правильна побудова тверджень, виведення висновків дедукції, індукції та аналогії) та інші структурні складники. Встановлено, що ІАД є важливою складовою управлінської діяльності і необхідною умовою її ефективності, оскільки дозволяє одержувати, обробляти і видавати необхідну інформацію, виробляти прогнози і пропозиції на користь прийняття оптимальних управлінських рішень. Ці роботи сформували концептуальну базу для подальших педагогічних досліджень.

Другий напрям пов'язаний з вивченням інформаційної та інформаційно-аналітичної компетентності як цільового результату підготовки. Дослідники пропонують розглядати формування інформаційної компетентності через безперервне включення суб'єктів учіння в практичну діяльність, що передбачає пошук, оцінювання, аналіз, переробку і використання інформації. У такому трактуванні компетентність постає не як сума знань, а як здатність до самостійного здійснення повного циклу аналітичної роботи. Саме ця позиція отримала подальший розвиток у педагогічних дослідженнях, що стосуються підготовки курсантів НАДПСУ.

Третій напрям – дослідження дидактичних і організаційно-педагогічних умов формування відповідних умінь у процесі навчання у вищому військовому навчальному закладі. У системі професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників широко використовуються спеціалізовані електронні освітні ресурси з обмеженим доступом, а також професійно орієнтовані навчальні платформи. Зокрема, у співпраці з Агенцією FRONTEX у закладі вищої освіти ДПСУ створена та функціонує інформаційно-освітня вебплатформа Virtual Aula. Разом із тим ці

дослідження торкалися переважно технологічної складової підготовки, тоді як її змістові й методичні аспекти в частині власне аналітичної роботи залишалися менш опрацьованими.

Окрему групу складають дослідження, що вивчають готовність майбутніх офіцерів-прикордонників до суміжних видів діяльності, які мають виражений аналітичний компонент: тактичного мислення, прийняття рішень в умовах невизначеності, ситуаційного аналізу. Зокрема, структура готовності до проєктного управління розглядається як єдність особистісно-рефлексивного, когнітивно-інтелектуального та інших компонентів, а її сформованість вимірюється через мотиваційний, інформаційний і результативний критерії. Ця методологічна модель є придатною для використання і в дослідженнях підготовки до ІАД [2].

Аналіз стану наукової розробленості теми дозволяє констатувати, що підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до ІАД досі не була предметом окремого комплексного педагогічного дослідження. Наявні публікації вивчають або управлінські аспекти ІАД без педагогічної конкретизації, або компетентнісні результати без аналізу процесу їх формування, або технологічне забезпечення навчання без урахування специфіки аналітичного компонента. Відсутня також узгоджена система критеріїв і показників сформованості готовності до ІАД, що унеможливлює порівняння результатів різних підходів. Отже, зазначена проблема потребує цілеспрямованого наукового опрацювання в логіці педагогічного дослідження: від з'ясування сутності поняття готовності до ІАД до розроблення і верифікації відповідної методики підготовки в умовах НАДПСУ.

Список використаних джерел

1. Мейко О. В. Сутність інформаційно-аналітичної діяльності у прийнятті рішень щодо формування структур прикордонного підрозділу. *Право та державне управління*. 2020. № 2. С. 176–183. URL : http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2020/29.pdf.

2. Мейко О. В. Формування структури системи інформаційно-аналітичного забезпечення процесів охорони державного кордону. *Публічне управління та місцеве самоврядування*. 2021. № 2 (49). URL : https://journals.politehnica.dp.ua/index.php/public/article/view/197.

Володимир ТИМОФЄЄВ
старший викладач кафедри
вогневої підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ

В умовах воєнного стану поширення злочинності, вогнепальної зброї, взривних предметів, та спроби вторгнення на територію України ворожими Диверсійно-розвідувальними групами є актуальними питаннями та ці питання викликають резонанс серед суспільства та науковців. Але питання застосування поліцейськими заходів примусу під час воєнного стану залишається актуальним.

Поняття воєнного стану можна знайти в Законі України "Про правовий режим воєнного стану", у частині першій цього закону вказується що "Воєнний стан" – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. [1]

Такими науковцями як Бахчеван, Конєв та Ніколаєв було укладено спеціальну пам'ятку про застосування та використання вогнепальної зброї. У пам'ятці розглядається ряд теоретичних та практичних питань щодо використання і застосування вогнепальної зброї під час несення служби поліцейськими та іншими особами залученими до виконання завдань щодо відсічі збройної агресії проти України. [2]

Поліцейські в своїй діяльності корегуються Законом України(Далі – ЗУ) "Про Національну поліцію", а саме згідно статті 42 поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

1) фізичний вплив (сила);
2) застосування спеціальних засобів;
3) застосування вогнепальної зброї. [3]

Згідно вищевказаного закону поліцейським заборонено застосовувати до осіб заходи примусу не визначені Законами України, втім із змінами закону від 15.03.2022 року, законодавець додав деякі частини у статті що стосуються воєнного стану, та ситуації України в цілому. Такими є частина 5, 9 та 10 статті 42 ЗУ "Про Національну поліцію". Частина 5 статті 42 була викладена у такій редакції "Під час дії воєнного стану, у разі необхідності відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров'ю поліцейського або іншої особи, а також усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір поліцейському, поліцейський має право використати підручні засоби" але поняття "Підручних засобів" законодавець не встановлює. [3]

У частині 9 статті 42 ЗУ "Про Національну поліцію" законодавець вказує що поліцейському дозволено застосовувати заходи примусу вказані в статті 42 стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без урахування вимог та заборон, передбачених статтею 43, частинами четвертою та п'ятою статті 45, а також частиною дев'ятою статті 46 цього Закону. [3]

Частину 10 відповідного закону доповнено інструкцією щодо повідомлення свого керівника після застосування заходів примусу, який у свою чергу "за можливості" має повідомити центральний орган управління поліцією та відповідного прокурора.

Таким чином із вищевказаного можна зазначити що з початком військового вторгнення та воєнного режиму на території України законодавець переробив та додав деякі положення ЗУ "Про Національну поліцію". На нашу думку варто ще більше розширити повноваження поліції у застосуванні поліцейських заходів примусу із застосуванням досвіду зарубіжних країн.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» Документ 389-VIII, чинний, поточна редакція – Редакція від 03.08.2022, підстава – 2394-IX

2. Бахчеван, Євген Федорович, Олександр Трифонович Ніколаєв, and Олександр Юрійович Конєв. «Пам'ятка щодо використання та застосування вогнепальної зброї» (2022).

3. Закон України «Про Національну поліцію» Документ 580-VIII, чинний, поточна редакція – Редакція від 15.06.2022, підстава – 1882-IX.

4. Казначеєв Д. Діяльність правоохоронних органів України в умовах воєнного стану. Організаційно-правове забезпечення функціонування підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану : матеріали Всеукр. круглого столу (м. Дніпро, 3 черв. 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 264 с.

Олександр ТОКОВЕНКО
ад'юнкт заочної форми навчання за спеціальністю «Освітні науки» Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Богдана Хемельницького

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Готовність майбутнього офіцера-прикордонника до професійної діяльності є інтегральним утворенням, що охоплює мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний і рефлексивний компоненти. Спеціальна фізична підготовка (СФП) у закладах вищої військової освіти виступає не допоміжною дисципліною, а системоутворювальним засобом розвитку саме цих компонентів, оскільки моделює умови реальної службової діяльності прикордонника: фізичне навантаження, стресогенне середовище, необхідність прийняття рішень в умовах втоми та дефіциту часу [1].

Перша педагогічна умова – забезпечення професійно-прикладної спрямованості змісту СФП. Навчальні завдання мають відтворювати типові фізичні дії прикордонника під час несення служби: переслідування порушника кордону пересіченою місцевістю, подолання перешкод, застосування заходів фізичного впливу, транспортування пораненого. Включення цих дій у навчально-тренувальний процес формує не абстрактну фізичну підготовленість, а прикладну рухову компетентність, безпосередньо пов'язану з функціональними обов'язками офіцера.

Друга умова – моделювання стресогенних ситуацій у навчально-тренувальному процесі. Психофізіологічні дослідження свідчать, що рівень кортизолу і частота серцевих скорочень під час реальної оперативно-службової діяльності суттєво перевищують показники звичайного фізичного тренування. Тому введення елементів когнітивного навантаження на тлі фізичної втоми – орієнтування на місцевості, виконання наказів, прийняття тактичних рішень після силових вправ – формує психофізіологічну стійкість, що є необхідною умовою ефективних дій офіцера в реальних умовах.

Третя умова – формування суб'єктної позиції курсанта через рефлексивні методи навчання. Практика показує, що механічне виконання фізичних вправ без усвідомлення їх прикладного значення не забезпечує стійкої мотивації до вдосконалення фізичної підготовленості. Щоденний аналіз власних результатів, самооцінка функціональних станів після навантажень, постановка індивідуальних цілей формують у курсанта

здатність до саморегуляції – якість, критична для офіцера-прикордонника, який діє самостійно у відриві від підрозділу.

Четверта умова – інтеграція СФП з тактико-спеціальною і вогневою підготовкою. Проведення комплексних занять, де фізичні нормативи виконуються як елементи тактичної задачі, а не ізольовано, дозволяє сформувати цілісний образ професійної дії. Офіцер, який тренувався долати смугу перешкод із наступним вогневим завданням, переносить цей досвід у службову діяльність природніше, ніж той, хто відпрацьовував ці елементи окремо.

П'ята умова – систематичний педагогічний моніторинг динаміки готовності. Контроль має охоплювати не лише фізичні показники (силу, витривалість, швидкість), а й психологічні характеристики: рівень тривожності перед контрольними нормативами, самоефективність, здатність зберігати точність дій в умовах навантаження. Зіставлення цих даних у часовій динаміці дає викладачеві підставу для корекції індивідуальної траєкторії підготовки курсанта.

Реалізація зазначених педагогічних умов у сукупності забезпечує не просто фізичну підготовленість майбутнього офіцера-прикордонника, а його готовність до дій у реальних оперативно-службових ситуаціях – із відповідним рівнем мотивації, фізичних можливостей і психологічної стійкості, необхідних для виконання завдань з охорони державного кордону України [2].

Список використаних джерел

1. Жембровський С., Сич Р. Спеціальна фізична підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників як складова формування їх готовності до професійної діяльності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2019. № 3. С. 45–56.

2. Татарін О. В. Формування готовності фахівців прикордонної служби до застосування заходів фізичного впливу в оперативно-службовій діяльності: методичний аспект. *Освітній простір України*. 2019. URL : http://journals.pu.if.ua/ index.php/esu/article/view/4010.

Анна ТОПЧИЛО
ад'юнкт
докторантури-ад'юнктури
Національного університету
цивільного захисту України

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ СПІВРОБІТНИКІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ПОРАНЕНЬ

У сучасних умовах воєнного стану в Україні значно зросло навантаження на представників сектору безпеки та оборони, зокрема військовослужбовців та рятувальників. Виконання службових завдань у небезпечних умовах, участь у бойових діях, ліквідація наслідків обстрілів та постійний ризик для життя призводять до високого рівня травматизації, як фізичної, так і психологічної. Особливої уваги потребують особи, які зазнали поранень, оскільки їхній емоційний стан формується під впливом не лише пережитого стресу, але й наслідків тілесних ушкоджень, тривалого лікування та змін у якості життя [2, 3].

Емоційний стан поранених співробітників сектору безпеки та оборони характеризується складною структурою, що включає депресивні та тривожні стани. Важливо враховувати, що ці прояви можуть мати різний рівень вираженості залежно від тяжкості поранення, наявності ампутації, тривалості перебування в зоні бойових дій та індивідуальних психологічних особливостей [1, 3, 4].

Одним із ключових компонентів емоційного стану є депресивна симптоматика, яка проявляється у зниженому настрої, втраті інтересу до діяльності, почутті безнадійності та емоційного виснаження. Симптоми депресії у поранених осіб часто поєднується з переживанням втрати (фізичної функції, ролі, соціального статусу), що ускладнює процес адаптації до нових життєвих умов [4, 5, 6].

Із метою вивчення особливостей емоційного стану працівників сектору безпеки та оборони, які отримали поранення впродовж останніх двох років, було проведено емпіричне дослідження. У ньому взяли участь 161 представник сектору безпеки та оборони віком від 29 до 41 року, які зазнали поранень у зазначений період та перебувають на етапі лікування і медико-психологічної реабілітації в закладах охорони здоров'я. До вибірки увійшли 109 рятувальників, серед яких 30 осіб з ампутаціями та 79 – без ампутацій, а також 52 військовослужбовці, з яких 26 осіб мають ампутації і 26 – не мають. Усі учасники дослідження – чоловіки. У процесі вивчення було застосовано методику «Шкала диференціальних емоцій» К. Ізарда.

Згідно отриманих даних у групі рятувальників, які не зазнали

ампутацій, емоційний профіль характеризується відносно збалансованим, але напруженим станом. Індекс позитивних емоцій у більшості має помірний рівень 50,63%, що свідчить про переживання позитивних емоцій, однак частка осіб із вираженим рівнем 16,46% і сильним рівнем 2,53% є невеликою. Водночас майже третина 30,38% демонструє слабко виражені позитивні емоції, що може вказувати на емоційне виснаження або зниження ресурсу відновлення.

Індекс гострих негативних емоцій у цій групі має тенденцію до підвищення: 27,85% респондентів мають виражений рівень і 17,72% – сильний, що разом становить майже половину вибірки. Це свідчить про значну інтенсивність переживання стресу, напруження, можливої дратівливості та реактивних емоційних станів. Помірний рівень 41,77% також вказує на стабільну присутність негативного емоційного фону. Слабкий рівень лише у 12,66%.

Особливо показовим є індекс тривожно-депресивних емоцій: 43,04% мають виражений рівень, а разом із помірним 40,51% це охоплює переважну більшість опитаних. Слабкий рівень лише у 15,19% а сильний у 1,27%. Це свідчить про тенденцію до стабільного емоційного напруження, формування тривожно-депресивних станів, навіть за відсутності тяжких фізичних втрат, таких як ампутації.

У групі рятувальників, які зазнали ампутацій, емоційний стан має інші особливості. Індекс позитивних емоцій суттєво знижений: у 66,67% він слабко виражений, а у 33,33% – помірний, при повній відсутності високого та вираженого рівня позитивних емоційних переживань. Це вказує на значне пригнічення позитивного емоційного фону, що може бути пов’язано з переживанням втрати, зміною привичного життя та тілесного образу.

Індекс гострих негативних емоцій у цій групі є більш поляризованим: частка осіб із сильним рівнем 23,33% вища, ніж у групі без ампутацій, що свідчить про інтенсивні гострі емоційні реакції. Водночас переважає помірний рівень 46,67%, що може вказувати на поступову адаптацію або часткову стабілізацію емоційного стану. Виражена міра емоційних переживань зустрічається у 26,67% та слабка у 3,33%.

Щодо тривожно-депресивних емоцій, у рятувальників з ампутаціями переважає помірний рівень 46,67%, а частка вираженого рівня 30% є нижчою, ніж у групі без ампутацій. Це може свідчити про певну психологічну мобілізацію або включення адаптаційних механізмів після тяжкої травми, хоча наявність сильного рівня 6,67% вказує на групу підвищеного ризику глибоких емоційних порушень. Слабка міра емоційних переживань лише у 16,67%.

Узагальнюючи, можна зазначити, що рятувальники без ампутацій демонструють більш виражені тривожно-депресивні стани, що можуть мати хронічний характер, тоді як у рятувальників з ампутаціями спостерігається більш різке зниження позитивного емоційного фону та вища інтенсивність

гострих негативних емоцій. Це вказує на різні механізми психологічного реагування: у першому випадку – поступове накопичення емоційного виснаження, у другому – реакція на травматичну втрату з елементами гострого переживання та подальшої адаптації.

У групі військовослужбовців, які не зазнали ампутацій, емоційний стан характеризується суттєвим зниженням позитивного емоційного фону. Понад половина респондентів 57,69% мають слабко виражені позитивні емоції, ще 38,46% – помірний рівень, і лише 3,85% – виражений. Відсутність сильного рівня свідчить про дефіцит позитивних переживань і обмеженість ресурсів емоційного відновлення.

Індекс гострих негативних емоцій у цій групі є критично високим: 65,38% мають сильний рівень і 30,77% – виражений, тоді як слабкий рівень взагалі відсутній, а помірний 3,85%. Це вказує на домінування інтенсивних негативних емоційних реакцій – напруження, гніву, страху, внутрішнього дискомфорту, що може бути пов’язано з безпосереднім досвідом бойових дій.

Індекс тривожно-депресивних емоцій також демонструє несприятливу картину: більшість 61,54% має помірний рівень, але значна частка – 23,08% і 15,38% – перебуває на вираженому та сильному рівнях відповідно. Відсутність слабкого рівня свідчить про те, що тривожно-депресивна симптоматика є поширеною і стабільною в цій групі, набуваючи ознак хронічного емоційного напруження.

У групі військовослужбовців, які зазнали ампутацій, спостерігається ще більш виражене пригнічення позитивного емоційного фону: 76,92% мають слабкий рівень і лише 23,08% – помірний, при повній відсутності високих показників. Це свідчить про глибоке зниження здатності до переживання позитивних емоцій, що може бути пов’язано з травмою втрати та радикальними змінами в житті.

Індекс гострих негативних емоцій у цій групі є максимально напруженим: 69,23% мають сильний рівень і 30,77% – виражений, при повній відсутності слабкого та помірного рівнів. Така структура свідчить про постійне перебування у стані інтенсивного емоційного напруження та гострих реакцій на травматичний досвід.

Щодо тривожно-депресивних емоцій, розподіл є дещо більш варіативним: половина респондентів 50% має помірний рівень, тоді як 23,08% – виражений і 15,38% – сильний рівень. Наявність слабкого рівня 11,54% може вказувати на окремі випадки часткової адаптації, однак загалом переважає середній і високий рівень тривожно-депресивної симптоматики.

Узагальнюючи, можна зазначити, що для військовослужбовців обох груп характерний вкрай високий рівень гострих негативних емоцій, незалежно від наявності ампутації, що вказує на потужний вплив бойового стресу. Водночас ампутація посилює дефіцит позитивних емоцій і зумовлює ще більш глибоке емоційне пригнічення. Тривожно-депресивні стани є

поширеними в обох групах, але мають тенденцію до більшої варіативності у військовослужбовців з ампутаціями, що може свідчити про різні варіанти психологічної адаптації після травми.

Загальне порівняння поранених рятувальників і військовослужбовців свідчить про наявність як спільних, так і принципово відмінних характеристик емоційного реагування на травматичний досвід.

Передусім, для обох професійних груп характерне зниження рівня позитивних емоцій, що є закономірним наслідком пережитого травматичного досвіду. Однак у військовослужбовців цей дефіцит є значно глибшим: у більшості з них позитивні емоції виражені слабко, особливо серед осіб з ампутаціями. У рятувальників, натомість, частіше зберігається помірний рівень позитивних емоцій (особливо без ампутацій), що свідчить про кращий ресурс емоційного відновлення та більшу здатність до підтримання позитивного емоційного фону.

Найбільш виразні відмінності спостерігаються за індексом гострих негативних емоцій. У військовослужбовців, незалежно від наявності ампутації, домінують виражені та сильні рівні, що охоплюють практично всю вибірку. Це свідчить про постійне перебування у стані інтенсивного емоційного напруження та гострих стресових реакцій. У рятувальників ці показники також підвищені, проте мають більш диференційований характер: разом із високими рівнями значна частка припадає на помірний рівень, що вказує на більшу варіативність і часткову емоційну регуляцію.

Щодо тривожно-депресивних емоцій, у рятувальників без ампутацій спостерігається навіть вища частка виражених станів порівняно з військовослужбовцями, що може свідчити про накопичення хронічного емоційного напруження. Водночас у військовослужбовців ці стани поєднуються з надзвичайно високим рівнем гострих негативних емоцій, що формує більш інтенсивний і загострений емоційний профіль. У групах з ампутаціями в обох вибірках переважають помірні рівні тривожно-депресивних станів, що може вказувати на поступове включення адаптаційних механізмів, хоча ризик глибоких порушень залишається.

Загалом ампутація в обох групах супроводжується різким зниженням позитивних емоцій і підвищенням інтенсивності негативних переживань, однак у військовослужбовців ці зміни мають більш виражений і тотальний характер. Це може бути пов’язано з особливостями бойового досвіду, тривалістю перебування в умовах безпосередньої загрози життю та специфікою військової діяльності.

Загальний висновок дослідження полягає в тому, що поранені військовослужбовці є більш вразливою групою щодо інтенсивних гострих негативних емоцій і загального емоційного виснаження, тоді як рятувальники демонструють відносно кращу збереженість емоційних ресурсів, але водночас схильні до формування тривожно-депресивних станів. Наявність ампутації виступає додатковим фактором ускладнення емоційного стану в

обох групах, поглиблюючи дефіцит позитивних емоцій і змінюючи структуру емоційних переживань.

Отримані результати підкреслюють необхідність розробки диференційованих програм психологічної допомоги: для військовослужбовців – із фокусом на зниження інтенсивності гострих стресових реакцій і стабілізацію емоційного стану, для рятувальників – на профілактику та корекцію тривожно-депресивних станів і відновлення емоційного ресурсу. В обох випадках важливим є врахування тяжкості поранення, зокрема факту ампутації, як чинника, що суттєво впливає на перебіг психологічного відновлення, реабілітації та адаптації.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва Н. Є. Психологічні особливості ідентичності рятувальників з ознаками посттравматичних стресових розладів. Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія: Психологічні науки. 2024. № 1. С. 74–82. URL : https://doi.org/10.31558/2786-8745.2024.1(4).8

2. Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Олійник В. О., Хоружий С. М., Ларіонов С. О., Сириця М. В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. Київ : 7БЦ, 2023. 175 с.

3. Психологічний супровід незламних: методичні рекомендації по роботі з військовослужбовцями, які зазнали ампутації внаслідок бойових дій. Карамушка Т. В., Полівко Л. Ю., Вісіч О. Ю. [та ін.]. Київ – Львів : Видавець Вікторія Кундельська, 2023. 60 с.

4. Abeyasinghe, N. L., de Zoysa, P., Bandara, K. M. K. C., Bartholameuz, N. A., & Bandara, J. M. U. J. (2012). The prevalence of symptoms of Post-Traumatic Stress Disorder among soldiers with amputation of a limb or spinal injury: A report from a rehabilitation centre in Sri Lanka. Psychology, Health & Medicine, 17(3), 376–381. URL : https://doi.org/10.1080/13548506.2011.608805

5. David L Chin, John E Zeber, Mental Health Outcomes Among Military Service Members After Severe Injury in Combat and TBI, Military Medicine, Volume 185, Issue 5-6, May-June 2020, Pages e711–e718. URL : https://doi.org/10.1093/milmed/usz440

6. Grieger TA, Cozza SJ, Ursano RJ, Hoge C, Martinez PE, Engel CC, Wain HJ. Posttraumatic stress disorder and depression in battle-injured soldiers. Am J Psychiatry. 2006 Oct;163(10):1777-83; quiz 1860. doi: 10.1176/ajp.2006.163.10.1777. PMID: 17012689

Наталія ТРОБЮК
заступник начальника кафедри
психології та педагогіки,
підполковник, доктор філософії,

Вікторія ВАРАКСА
слухачка магістратури за спеціальністю
С4 «Психологія» Національної академії
Національної гвардії України,
молодший лейтенант

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ОСОБОВОГО СКЛАДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДО ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ: КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ

Повномасштабна збройна агресія росії проти України, що триває з лютого 2022 року, загострила увагу до діяльності Національної гвардії України (НГУ), особливо психологічної підготовки військовослужбовців в умовах реального збройного протистояння. Наразі гостро постає питання: що саме визначає здатність конкретного військовослужбовця ефективно діяти в ситуаціях невизначеності, небезпеки та інформаційного перевантаження? З'ясування цього питання ґрунтується на аналізі психологічної готовності до службово-бойової діяльності (СБД) зокрема її когнітивних чинниками [1; 2].

Психологічна готовність до СБД визначається як складний інтегративний феномен, у якому когнітивний компонент відіграє системоутворювальну роль. Практичний досвід бойових дій переконливо свідчить: навіть фізично підготовлений та технічно компетентний військовослужбовець може виявитися нездатним до ефективних дій, якщо він не в змозі швидко й правильно оцінити ситуацію, зберігати ясність мислення під вогнем, гнучко переосмислювати тактику за зміни обстановки або приймання рішення в умовах інформаційного хаосу і дефіциту часу [3].

Аналіз основних теоретичних підходів до розуміння психологічної готовності, зокрема: установочного (Д. М. Узнадзе), функціонально-особистісного (М. І. Д'яченко, Л. А. Кандибович) та когнітивно-транзакційного (R. Lazarus, S. Folkman) дозволив з'ясувати, що всупереч різним акцентам усі вони визнають: когнітивна оцінка ситуації і власних ресурсів є центральним механізмом, що визначає ефективність дій в екстремальних умовах. При цьому зауважується, що когнітивний компонент готовності охоплює обізнаність у характері завдань, особливості оцінки ситуації та прийняття рішень і саме він запускає всі інші складові готовності [4].

На основі аналізу наукової літератури теоретично виокремлено та обґрунтовано такі ключові когнітивні чинники психологічної готовності особового складу НГУ до СБД:

1. Когнітивна оцінка ситуації (за транзакційною моделлю R. Lazarus та S. Folkman) – здатність реалістично оцінювати загрози і власні ресурси, формуючи викличну (а не загрозо-орієнтовану) когнітивну позицію.

2. Самоефективність (за концепцією A. Bandura) – специфічне переконання військовослужбовця у здатності зберігати ясність думки і приймати правильні рішення в стресових умовах.

3. Контроль уваги (за D. Derryberry та M. A. Reed) – здатність цілеспрямовано фокусувати і гнучко переключати увагу в умовах тривоги та стресових відволікачів.

4. Когнітивна гнучкість (за J. P. Dennis та J. S. Vander Wal) – здатність сприймати ситуацію з різних точок зору і адаптивно змінювати стратегію при зміні обстановки.

5. Оцінка стресу як виклику (за E. J. Peacock та P. T. P. Wong) – схильність сприймати стресове навантаження як відповідне власним ресурсам, що корелює з мобілізацією, а не блокуванням когнітивних функцій.

6. Стилі прийняття рішень (за S. G. Scott та R. A. Bruce) – оптимальне поєднання раціонального та інтуїтивного стилів в умовах дефіциту часу та неповноти інформації.

7. Ментальна стійкість (за P. Clough, K. Earle та D. Sewell) – збереження когнітивної ефективності в умовах тривалого виснаження; охоплює виміри контролю, відданості, виклику та впевненості.

Специфіка СБД особового складу НГУ зумовлює особливо високий рівень когнітивних вимог через три ключові фактори. По-перше, «гібридна» природа діяльності – поєднання правоохоронних і бойових завдань – вимагає утримувати кілька різних нормативних фреймів одночасно. По-друге, тривалий безперервний характер несення служби ставить підвищені вимоги до ментальної стійкості. По-третє, необхідність приймати правомірні рішення в умовах, де фізіологічний стрес тягне до спрощених автоматичних реакцій, вимагає розвиненої когнітивної гнучкості [2; 5].

З метою емпіричної перевірки теоретичної моделі готовності військовослужбовця до виконання СБД проведено пілотне дослідження на вибірці військовослужбовців НГУ чоловічої статі (8 осіб із бойовим досвідом та 14 без нього). Для вимірювання когнітивних чинників готовності використано авторську анкету з 49 тверджень за шкалою Лікерта, розроблену на основі семи науково обґрунтованих методик (GSE, ACS, CFI, SAM, GDMS, MTQ-48), адаптованих до специфіки СБД НГУ.

Результати дослідження показали, що загальний рівень когнітивної готовності у вибірці є вищим за середній: M ЗКГ = 198,3 ± 35,7 при максимальних 245 балах (80,9 % від максимуму). Жодного учасника з низьким рівнем виявлено не було, 45,5 % мали високий рівень. Зокрема, чіткий «дефіцитний профіль» формують два чинники: ментальна стійкість (M = 3,85/5,0) та виклично-орієнтована оцінка стресових ситуацій (M =

3,92/5,0). Вони мають найнижчі середні і найбільшу індивідуальну варіабельність – отже, є пріоритетними мішенями психологічної підготовки.

Порівняльний аналіз між підгрупами виявив несподіваний результат: за всіма показниками без винятку група без бойового досвіду (n = 28) демонструє вищі самооцінні показники, ніж група з бойовим досвідом (n = 16). Різниця найбільш виражена за блоком ментальної стійкості: М без б/досвіду = 28,86 проти М з б/досвідом = 23,62. Цей феномен інтерпретується як некритична переоцінка власних когнітивних ресурсів за відсутності реального бойового досвіду, що має важливе практичне значення для організації превентивної психологічної підготовки.

Кореляційний аналіз виявив надзвичайно тісні позитивні взаємозв'язки між усіма сімома когнітивними чинниками (r = 0,552–0,955, p < 0,01). Найтісніші зв'язки: «контроль уваги × когнітивна гнучкість» (r = 0,955), «когнітивна гнучкість × прийняття рішень» (r = 0,941). Це підтверджує системну природу когнітивних чинників готовності: цілеспрямований розвиток одного чинника з великою ймовірністю позитивно впливатиме й на інші.

На основі теоретичного аналізу і результатів емпіричного дослідження розроблено трьохмодульну програму «Когнітивна готовність» (12 занять, розрахованих на 18 годин), прицільно орієнтовану на виявлені дефіцитні чинники. Модуль № 1 «Оцінюй правильно» спрямований на розвиток самоефективності та виклично-орієнтованої оцінки через ABC-аналіз і рефреймінг. Модуль № 2 «Керуй думками» розвиває контроль уваги та когнітивну гнучкість через майндфулнес і симуляційні завдання. Модуль № 3 «Тримай курс» формує навички прийняття рішень і ментальну стійкість через DECIDE-моделювання і техніки когнітивного рефреймінгу [6].

Таким чином, когнітивні чинники психологічної готовності є цілком конкретними, вимірюваними і розвивальними характеристиками особистості. Їхній цілеспрямований розвиток є необхідною складовою системи психологічного забезпечення підготовки особового складу НГУ до виконання завдань в умовах сучасного збройного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Кириченко А. В. Феноменологія категорії «психологічна готовність особистості до діяльності» у наукових дослідженнях. Вісник Національного університету оборони України. 2020. Вип. 1 (54). С. 114–121.

2. Колесніченко О. С., Мацегора Я. В., Приходько І. І. та ін. Психологічна готовність до ризику військовослужбовців Національної гвардії України : монографія. Харків : НАНГУ, 2019. 257 с.

3. Корольчук М. С., Крайнюк В. М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах : навч. посібник. Київ : Ніка-Центр, 2006. 580 с.

4. Lazarus R. S., Folkman S. Stress, Appraisal, and Coping. New York : Springer, 1984. 445 p.

5. Ларіонов С. О., Слурденко Д. О., Колесніченко О. С. Психологічна робота з

наслідками психічної травматизації персоналу сектору безпеки і оборони. Честь і закон. 2022. № 2 (81). С. 120–128.

6. Clough P., Earle K., Sewell D. Mental toughness: the concept and its measurement. Solutions in Sport Psychology / ed. I. Cockerill. London : Thomson, 2002. P. 32–43.

Ганна ТУРЧАНІКОВА
інспектор відділу контролю
за діяльністю блокпостів та взаємодії
з правоохоронними органами
управління превентивної діяльності
ГУНП в Луганській області,
капітан поліції

ПРЕВЕНТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ І БЕЗПЕКОВІ ІНІЦІАТИВИ ПОЛІЦІЇ

Сьогодні Національна поліція України остаточно відходить від застарілої каральної моделі, перетворюючись на сучасну сервісну службу. Для нас очевидно: головним пріоритетом має бути не просто боротьба з наслідками вже вчиненого злочину, а його завчасне попередження. Саме якісна превентивна діяльність виступає тим фундаментом, на якому будується безпечне середовище в громадах. Впроваджуючи новітні безпекові ініціативи та технології, поліція отримує змогу діяти на випередження, ефективно відповідати на сучасні виклики і, що найважливіше, крок за кроком зміцнювати довіру суспільства до нашої роботи.

Нормативно-правовим підґрунтям превентивної роботи є Закон України «Про Національну поліцію». Відповідно до статті 1 цього Закону, Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку Ключовий акцент на превенції робиться у статті 23 Закону, яка визначає основні повноваження поліції. Зокрема, пунктом 1 частини першої цієї статті передбачено, що поліція вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень, припиняє виявлені правопорушення. Більше того, стаття 29 Закону чітко окреслює перелік поліцейських заходів, серед яких значна частина має саме превентивний характер: перевірка документів, опитування особи, поверхнева перевірка та огляд, зупинення транспортного засобу тощо [1].

Реалізація превентивної функції неможлива без тісної взаємодії з населенням, що закріплено у статті 11 Закону («Взаємодія з населенням на засадах партнерства»). Саме цей принцип ліг в основу концепції «Community

Policing» (поліцейська діяльність, орієнтована на громаду), яка впроваджується через низку безпекових ініціатив.

Однією з найуспішніших ініціатив є проєкт «Поліцейський офіцер громади» (ПОГ). Ця модель передбачає, що поліцейський не лише працює на території громади, а й живе там, стаючи її частиною. Це дозволяє офіцеру знати проблеми мешканців зсередини та вирішувати їх ще до моменту настання негативних наслідків. Діяльність ПОГ повністю відповідає вимогам статті 89 Закону України «Про Національну поліцію» щодо спільних проектів з органами місцевого самоврядування [2, с. 45].

Окрему увагу в системі превенції займають інформаційно-аналітичні системи, такі як «Безпечне місто». Використання камер відеоспостереження з функцією аналітики дозволяє здійснювати превентивний моніторинг публічних місць. Це корелює зі статтею 40 Закону України «Про Національну поліцію», яка дозволяє поліції використовувати технічні прилади та технічні засоби для фіксації правопорушень. Впровадження таких технологій значно знижує рівень вуличної злочинності та дисциплінує учасників дорожнього руху [3, с. 112].

Не менш важливою складовою системи превенції є своєчасне та професійне реагування на заяви і повідомлення громадян про правопорушення або події. Цей напрямок діяльності чітко регламентується відомчими нормативно-правовими актами, зокрема відповідною Інструкцією МВС України. Згідно з її вимогами, оперативність диспетчеризації та швидке прибуття нарядів поліції (екіпажів патрульної поліції або слідчо-оперативних груп) на місце події є критично важливим фактором. Це дозволяє не лише припинити правопорушення на початковій стадії, мінімізуючи його суспільну небезпеку та не допускаючи переростання у тяжкий злочин, але й забезпечити якісний збір первинної інформації та доказової бази «по гарячих слідах».

Така діяльність виступає невід’ємною частиною адміністративно-юрисдикційної функції поліції. Вона вимагає від правоохоронців не лише оперативності, а й безумовного дотримання принципів законності, поваги до прав і свобод людини, а також високого рівня професійної етики та психологічної стійкості під час спілкування з громадянами – як із заявниками та свідками, так і з правопорушниками. Ефективне реагування також передбачає злагоджену взаємодію всіх підрозділів поліції для безперервного контролю за оперативною обстановкою [4].

В умовах сьогодення, що характеризуються збройною агресією, превентивна діяльність Національної поліції кардинально адаптується до безпрецедентних викликів правового режиму воєнного стану. Відповідно до пріоритетів Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України, традиційні поліцейські заходи розширюються специфічними безпековими функціями. Серед них особливе місце посідають: посилене несення служби на блокпостах, проведення комплексних контрдиверсійних заходів з

виявлення диверсійно-розвідувальних груп ворога, а також масштабна інформаційно-роз'яснювальна робота серед населення щодо правил мінної безпеки та поводження з вибухонебезпечними предметами. Усі ці заходи є критично важливими для забезпечення внутрішньої стабільності держави. Вони спрямовані на посилення стійкості територіальних громад та створення надійного безпекового простору, де кожен громадянин почувається максимально захищеним навіть в умовах воєнного часу [5].

Отже, превентивна діяльність є пріоритетним напрямом роботи Національної поліції України. Ефективне використання інструментів, наданих Законом України «Про Національну поліцію», у поєднанні з сучасними технічними засобами та безпековими ініціативами, дозволяє створювати безпечне середовище та мінімізувати ризики для життя і здоров'я громадян.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Національну поліцію» № 580-VIII від 02 липня 2015 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19. (24.02.2026).

2. Про затвердження Порядку організації діяльності дільничних офіцерів поліції Національної поліції України: Наказ МВС України від 28.07.2017 № 650.

3. Сокуренко В. В., Мозоль С. А. Адміністративна діяльність органів Національної поліції: навчальний посібник. Харків : ХНУВС, 2020. 230 с.

4. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: Наказ МВС України від 27.04.2020 № 357.

5. Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України: Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022. URL : https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377. (24.02.2026).

6. Казначеєв Д. Діяльність правоохоронних органів України в умовах воєнного стану. *Організаційно-правове забезпечення функціонування підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану : матеріали Всеукр. круглого столу (м. Дніпро, 3 черв. 2022 р.).* Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 264 с.

Вікторія ЧАЙКА
ад'юнкт заочної форми навчання
за спеціальністю «Освітні науки»
Національної академії Державної
прикордонної служби України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ ТАКТИЧНІЙ МЕДИЦИНІ

У країнах з розвиненою системою військової освіти тактична медицина є обов'язковим компонентом підготовки майбутніх офіцерів. Вона фокусується на наданні допомоги пораненим у бойових умовах з урахуванням тактичної обстановки, коли евакуація неможлива або відкладена. Найпоширенішою є американська модель Tactical Combat Casualty Care (TCCC), яку розробив Комітет тактичної допомоги пораненим у бою (CoTCCC) Міністерства оборони США з 1996 року. Програма має три рівні: TCCC-ASM (7 годин) для всіх військовослужбовців, TCCC-CLS (40 годин) для немедичного персоналу та TCCC-CMC (63 години) для медиків. Алгоритм MARCH (масивна кровотеча, дихальні шляхи, дихання, кровообіг, гіпотермія/травма голови) є основою.

У США TCCC інтегровано в підготовку курсантів військових академій та програм ROTC. Під час Advanced Camp у Fort Knox курсанти відпрацьовують оцінку поранень, зупинку кровотечі, евакуацію на ношах і координацію з медеваком. У Військовій академії Повітряних сил (USAFA) кадети вивчають TCCC як заміну Self-Aid Buddy Care з акцентом на hands-on тренінги та командну роботу. Аналогічні заняття проводять у Сухопутних та Морських силах, де майбутні офіцери поєднують медичні навички з тактичними діями під вогнем [1].

На рівні НАТО стандарт AMedP-8.15 (2022, STANAG 2122) встановлює єдині вимоги до навчання догляду за пораненими для всіх військових. Він передбачає диференціацію середовищ: непермісивне (під ефективним вогнем – само- і взаємодопомога, турнікет на кінцівках, переміщення до укриття), напівпермісивне (MARCH-послідовність: зупинка кровотечі, дихальні шляхи, дихання, кровообіг, гіпотермія) та пермісивне (повна оцінка, включаючи зупинку серця). Навчання триває за принципами дорослого навчання: лекції досвідчених інструкторів, демонстрації, симуляції та повторні практичні вправи. Оцінка практичних навичок – кожні два роки перед розгортанням. Для сил спеціальних операцій діє 24-тижневий курс NATO Special Operations Combat Medic (NSOCM) у Міжнародному центрі спеціальної підготовки в Пфуллендорфі (Німеччина), де навчають травматологію, не-травматичні стани та медичне планування.

У Великій Британії з 2025 року запроваджено роль Combat Life Saver як

проміжну ланку між базовою першою допомогою та навичками бойових медиків. Курс триває 5 днів (подвоєно порівняно з попереднім Team Medic) і охоплює MARCH-протокол, зупинку кровотечі турнікетом, голкову декомпресію грудної клітки, гіпотермію, знеболення, іммобілізацію та виклик медеваку. Тренінги відбуваються в імітаційних кімнатах (звуки, освітлення, джунглі). Інструкторський 5-денний курс готують фахівці 16-го медичного полку для немедичного персоналу, включно з майбутніми офіцерами. Підхід повністю відповідає стандартам НАТО та підвищує бойову ефективність підрозділів.

В Ізраїлі Сили оборони (ЦАХАЛ) проводять підготовку в базі Бахад 10 – Військовій медичній академії. Парамедики починають з 4-місячного передвійськового курсу базової допомоги, далі набирають досвід у підрозділах і проходять фінальний етап у школі (загальна тривалість до 15 місяців). Останнє випробування – евакуація та лікування поранених в урбанізованій зоні під вогнем. Офіцери-медики в програмі Tzameret поєднують університетську освіту з військовою. Після аналізу бойового досвіду останніх конфліктів до курсів додали вправи з контртероризму, посиленої фізичної підготовки, психологічної стійкості та лідерства. Використовують високотехнологічні симулятори для відпрацювання реальних сценаріїв [2].

Отже, спільними елементами зарубіжного досвіду є обов’язкова інтеграція медичних навичок з тактичними діями, пріоритет практичних симуляцій над теорією, регулярна переатестація та адаптація програм до актуальних загроз (уроки Іраку, Афганістану, сектора Газа). Це дозволяє майбутнім офіцерам мінімізувати запобіжні втрати та забезпечувати боєздатність підрозділів у високоризикових операціях.

Список використаних джерел

1. Беспалько Р. В., Гуцул Т. В., Казімір І. В., Мирончук К. О. Сучасні підходи до оцінювання черговості гуманітарного розмінування територій. *Технічні науки та технології*. 2023. № 1 (31). С. 146–157. DOI : https://doi.org/10.25140/2411-5363-2023-1(31)-146-157.

2. Карпенко Ю. М., Сущенко Л. П., Кукса Н. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до професійної діяльності в реабілітаційних центрах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2021. URL : http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/42100.

Вікторія ЧАЙКА
викладач кафедри
тактико спеціальних дисциплін,
капітан;

Ю. МАЛИЩУК
курсант Національної академії
Державної прикордонної служби
України ім. Богдана Хмельницького

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ НАВИЧОК ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ В УМОВАХ СИЛ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан радикально підвищує вимоги до швидкості, точності й керованості домедичної допомоги, оскільки медичні рішення ухвалюються в умовах дефіциту часу, неповної інформації, високого шумового та емоційного навантаження, обмежених ресурсів і прямої загрози життю того, хто допомагає [1]. Тактична медицина в такому середовищі постає не як набір ізольованих маніпуляцій, а як інтегрована система пріоритетів і навичок, спрямованих на запобігання смерті від причин, які можна попередити, насамперед від масивної кровотечі, порушень прохідності дихальних шляхів, критичних розладів дихання, гіпотермії, шоку та ускладнень, пов’язаних із затримкою евакуації. Одночасно традиційна модель підготовки, що спирається переважно на очні заняття, у воєнний період стикається з об’єктивними обмеженнями: нестачею інструкторів, розосередженістю підрозділів, частими ротаціями, ризиками масових зібрань, перервами в електропостачанні й зв’язку, необхідністю швидко актуалізувати навчальні матеріали. Цифрові технології в такій ситуації виконують функцію навчальної інфраструктури, що підтримує безперервність формування навичок і дозволяє одночасно масштабувати підготовку, підвищувати її доказовість та забезпечувати контроль результатів.

На рівні змісту цифрові інструменти підсилюють стандартизацію, що для тактичної медицини має принципове значення. Єдиний навчальний контент, підготовлений на основі сучасних клінічних рекомендацій і адаптований до типових умов надання допомоги, зменшує розбіжності між групами, регіонами та навчальними центрами. Відеодемонстрації з кількома ракурсами, деталізацією рухів і акцентом на контроль ефективності дозволяють формувати правильні моторні уявлення ще до практичного заняття. 3D моделі анатомії та інтерактивні візуалізації полегшують засвоєння просторових орієнтирів для накладання турнікета, виконання тампонади, застосування оклюзійних пов’язок, оцінювання ознак критичного дихального розладу та профілактики гіпотермії. Когнітивне навантаження під

час реального інциденту знижується тоді, коли базова схема дій відпрацьована багаторазово і закріплена через різні канали сприйняття, включно з візуальним, слуховим і моторним.

Операційна цінність цифрових рішень проявляється й у тому, що вони здатні виконувати роль підтримки прийняття рішень у стресі. Інтерактивні алгоритми, чек листи, таймери, нагадування про ключові контрольні точки, довідкові таблиці та калькулятори дозувань допомагають утримувати правильну послідовність дій, коли увага розсіюється через загрозу, шум, поспіх або наявність кількох постраждалих [2]. У практичному вимірі такі інструменти зручні лише за умови автономності, швидкого пошуку, зрозумілої локалізації та можливості роботи без мережі. Усе, що вимагає тривалої навігації, складних меню або стабільного інтернету, у бойових умовах втрачає ефективність. Тому якісно розроблені офлайн довідники та тренажери з мінімальною кількістю кроків доступу до потрібної інформації стають логічним доповненням очної підготовки, а не її конкурентом.

Віртуальні симуляції переносять навчання з рівня відтворення інформації на рівень дії та управління ситуацією. Віртуальна реальність, інтерактивні сценарні тренажери та навчальні ігри дозволяють змоделювати умови, які складно відтворити в класичному навчальному класі: обмежена видимість, сильний шум, дефіцит простору, необхідність переміщення в укриття, наявність вторинних загроз, паралельна комунікація з підрозділом, психологічний тиск і різні типи поранень [3]. Практична користь такого підходу полягає в тренуванні не лише технічної маніпуляції, а й ситуаційної обізнаності, вибору пріоритетів, розподілу ролей у команді, часової дисципліни та запобігання критичним помилкам. Психологічний компонент симуляцій має окрему вагу, оскільки поступове звикання до керованого стресу знижує ймовірність ступору, імпульсивних рішень і втрати алгоритму в реальному інциденті. Ефект підсилюється, коли сценарії налаштовані під конкретні умови підрозділу, доступні ресурси, типові евакуаційні маршрути та характер бойових задач.

Аналітика навчальних платформ розширює можливості персоналізації підготовки. Дані про те, які теми викликають найбільшу кількість помилок, скільки часу витрачається на проходження модулів, як змінюється успішність після повторень, дозволяють точніше планувати навчальний процес. Персоналізована траєкторія корисна з огляду на неоднорідність підготовки слухачів: хтось має медичний досвід, хтось лише базовий курс, хтось працює в евакуаційній ланці, а хтось у підрозділі, що першим контактує з пораненим. Адаптивні модулі можуть змінювати складність, збільшувати кількість сценаріїв на проблемні теми, пропонувати повторення саме там, де ризик помилки найвищий. Підвищення якості підготовки досягається тоді, коли навчання стає циклічним процесом із перевіркою, корекцією і повторним підтвердженням навичок.

Цифрові технології впливають і на культуру післядійового аналізу.

Структуровані розбори, що базуються на анонімізованих кейсах, часових лініях, контрольних списках і даних тренажерів, допомагають відокремлювати системні проблеми від випадкових. Організаційна зрілість проявляється тоді, коли аналіз фокусується на причинно наслідкових зв'язках, умовах виконання, доступності спорядження, якості комунікації, логістиці евакуації та адекватності навчання, а не на персональному звинуваченні. Цифрові журнали тренувань, відеозаписи симуляцій, протоколи оцінювання та навчальні дашборди дозволяють спостерігати тенденції, наприклад повторювані затримки під час накладання турнікета, недостатній контроль гіпотермії або помилки в сортуванні. На основі таких тенденцій навчальні програми коригуються точніше, а ресурси спрямовуються на ті компоненти, що реально впливають на виживання.

Кібербезпека та інформаційна гігієна в умовах війни перетворюються на складник професійної підготовки. Будь які цифрові матеріали, що містять геодані, обличчя, назви підрозділів, маршрути евакуації або інші чутливі відомості, можуть створювати додаткові ризики. Навчальні платформи мають враховувати принцип мінімізації даних, обмеження доступу, шифрування, контроль поширення й політику використання персональних пристроїв. Етичні аспекти передбачають коректну роботу з медичною інформацією, а також відповідальність за якість контенту, щоб користувачі не отримували застарілих або недостовірних рекомендацій. Правовий контекст доповнює цю площину вимогами щодо захисту персональних даних і безпечної організації навчального процесу в період особливого режиму.

Синергія цифрових технологій і класичних методів підготовки проявляється тоді, коли навчання проєктується як безперервний цикл. Передтренінгова фаза може містити дистанційні модулі, перевірку базових знань і моделювання типових ситуацій, що забезпечує однаковий стартовий рівень групи. Практична фаза концентрується на відпрацюванні маніпуляцій і командних сценаріїв із використанням тренажерів та об'єктивних метрик. Післятренінгова фаза включає повторення, тестування, аналіз помилок і підтвердження навичок через певні інтервали, щоб зберігати готовність. Такий підхід відповідає реаліям воєнного стану, де підготовка не може обмежуватися разовим курсом і повинна підтримуватися протягом усього періоду служби.

Загальна роль цифрових технологій у формуванні навичок тактичної медицини в умовах воєнного стану полягає в тому, що вони забезпечують масштабоване, стандартизоване й кероване навчання, підтримують регулярне повторення, підсилюють симуляційний компонент, надають інструменти об'єктивного оцінювання, створюють умови для аналізу помилок і сприяють узгодженості медичних рішень у системі евакуації. Реальний ефект досягається за умови методично вивіреної інтеграції цифрових рішень із практичними тренуваннями, а також за наявності контролю якості контенту, стійкості до збоїв, кіберзахисту й етичної відповідальності. Підготовка з

тактичної медицини в період війни потребує не лише знання протоколів, а здатності діяти точно й швидко під тиском обставин, тому цифрові технології слід розглядати як інструмент перетворення знання на стабільну навичку через повторення, симуляцію та вимірюваний результат.

Список використаних джерел

1. Tactical Combat Casualty Care (TCCC) Guidelines. Committee on Tactical Combat Casualty Care (CoTCCC). 2023.

2. Міністерство оборони України. Домедична допомога в умовах бойових дій: методичні рекомендації. Київ, 2022.

3. Міністерство оборони України. Стандарти підготовки з тактичної медицини у Збройних Силах України. Київ, 2023.

Вікторія ЧАЙКА
викладач кафедри тактико-спеціальних дисциплін, капітан

Ангеліна КОРКУШКО
курсант Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького

ПІДГОТОВКА ПЕРСОНАЛУ ДЛЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ПІД ЧАС ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ ТА У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Безпека кожної особи є основою правового порядку в соціумі та допомагає захищати саме суспільств. Здатність же сучасної держави гарантувати безпеку як суспільству загалом, так і кожному громадянинові окремо, а отже – задовольняти потребу людини й спільноти у належному та дієвому захисті від численних загроз і ризиків, що з плином часу дедалі більше змінюються, значною мірою визначає її сучасну ситуацію і перспективи щодо подальшого розвитку. Отже, зазначимо, що складно переоцінити значення підготовки персоналу для зазначеного сектору під час теперішнього воєнного стану та у період після нього – це фундамент для забезпечення державної стійкості, захисту суверенітет і активного відновлювати національні інституції. Під час повномасштабної російсько-української війни, яка триває з 2022 року, питання професійної підготовки військовослужбовців, правоохоронців, медичного персоналу та інших фахівців сектору безпеки та оборони набуло надзвичайної ваги, оскільки від їх рівня підготовки напряму залежить результат бойових та спеціальних операцій, а також захист цивільного населення й відновлення майже знищених у процесі війни населених пунктів.

Підготовка кадрів у контексті воєнного стану вимагає від працівників

відповідних установ складних спеціальних компетенцій, а також, що не менш важливо, врахування реального воєнного досвіду, отриманого під час російсько-української війни. Зокрема, на заклади освіти, що готують кадри для сектору безпеки і оборони України, лягає завдання забезпечити загальний рівень знань і навичок та якісно адаптувати освітні програми до умов бойових дій, використовуючи позитивний досвід країн-членів НАТО та ЄС [1]. Основна мета –підготувати добре адаптованих фахівців, що будуть оперативно реагувати на нестандартні загрози, пов'язані із небезпекою. Тому дедалі більшої актуальності останніми роками набуває тактична і спеціальна підготовку, а також розвиток сучасних форм навчання (зокрема дистанційних) та побудованих на основі взаємодії між педагогом та студентом інтерактивних методів тощо.

Зважаючи на характер сучасних воєнних викликів, складно переоцінити важливість якісної медичної підготовки персоналу, щоб у будь-який момент можна було надавати швидку, компетентну допомогу пораненим, при цьому ще й у бойових умовах, тобто без спеціального великогабаритного обладнання. Безпосередньо впливає на виживання особового складу та цивільних саме якісна медицина та компетентність залучених до неї осіб . Тому актуальні не лише базові навички домедичної допомоги, а сьогодні також складно обійтися без передових технологій, телемедицини, профілактичних програм і заходів контролю інфекцій. Треба згадати і про якісну психологічну підготовку, основна мета якої – зменшення психоемоційного навантаження, формування психологічної стійкості для ефективної роботи в екстремальних умовах. Справа у тому, що через постійний стрес, травми, складні умови служби дбати про психічне здоров'я так само важливо, як і про фізичне.

Разом із тим через режим воєнного стану з'явилося чимало нових вимоги до підготовки персоналу, крім базових знань і вмінь. Тому недаремно на сучасному етапі в системі підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони України виявляються певні проблеми. По-перше, відсутній цілісний механізм оцінки якості такої підготовки, що зумовлює недостатнє врахування реальних загроз. По-друге, зростання обсягу та різноманітності гібридних загроз потребує оперативного оновлення освітніх програм. Вважаємо, що саме ці два питання є критично важливими і потребують термінового вирішення. Крім цього, підготовка персоналу для тих чи інших органів сфери безпеки і оборони відбувається у ЗВО з допомогою навчального процесу із специфічними особливостями і підпорядкований відповідним органам чинної української виконавчої влади [2]. Саме цей фактор призводить до явища подвійного підпорядкування, адже заклади одночасно контролюються Міністерством освіти і науки України та Нацагентством із забезпечення якості вищої освіти, що у кінцевому результаті ускладнює проведення реформ у цих закладах, оскільки виникає враховувати потрібно вимоги обох органів.

З огляду на це, доцільно налагодити ефективну співпрацю між ЗВО, що навчають студентів вказаного сектору, та Міносвіти, а також в сучасних умовах із Нацагентством щодо збереження та якісного покращення освіти. Один із можливих результатів такої взаємодії – розробка спеціальної концепції щодо якісної новітньої підготовки фахівців для вказаного сектору нашої країни. Для цього треба уніфіковувати професійні стандарти, визначення вимог до програм навчання, а також методів та засобів контролю якості навчання та оцінювання компетентності кадрів.

Не менш важливим елементом забезпечення якості підготовки персоналу є формування ефективної системи рекрутингу та комплектування, які б могли якісно виконувати покладені на них обов'язки. Для цього потрібні чіткі, прозорі й справедливі критерії відбору майбутніх працівників.

У післявоєнний період виклики в підготовці персоналу набувають нового змісту. Відбудова сектора безпеки і оборони стає частиною ширшого процесу національного відновлення, пріоритетом якого є не лише відновлення чисельного складу, але й підвищення якості підготовки відповідно до стандартів НАТО і ЄС. Зокрема, у контексті потрібної співпраці із міжнародними партнерами потрібна якісна участь іноземних військових тренерів у навчальних програмах, аби укорінити стандарти інтеграції та професійного розвитку відповідно до найкращих світових практик. Ще ці дії призведуть до формуванню стратегічного мислення і професійної гнучкості, які потрібні для адаптації до нових безпекових реалій після завершення активної фази війни.

У цьому контексті потрібен перегляд навчальних планів із врахування досвіду та викликів російсько-української війни, зміни потреби суспільства у стабільній системі безпеки тощо. Тому потрібні також спеціальні умови для безперервної освіти, розвитку в майбутньому персоналу лідерських якостей, вивчення новітніх технологій і методів управління ризиками.

Отже, у контексті підготовки персоналу для сектору безпеки і оборони на навчальні заклади сьогодні покладається надзвичайно відповідальна роль: модернізувати наявні підходи до підготовки кадрів, врахувати позитивний досвід держав – членів Європейського Союзу та НАТО у тій чи іншій сфері, упорядкувати та якісно використовувати здобуті знання та створити високоякісні освітні програми із врахуванням умови воєнного стану та зважаючи на ті загрози, що нині постають перед державою і загрожують її національній безпеці, незалежності та суверенітету.

Список використаних джерел

1. Вітер Д., Оліферук В. Концепція розвитку системи військової освіти України. *Військова освіта.* 2021. № 2 (44). С. 29-42.

2. Єманов В., Бєлай С., Тробюк В. Обґрунтування пропозицій з удосконалення системи підготовки та перепідготовки персоналу сектору безпеки і оборони України в умовах відсічі збройної агресії. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*. 2023. Вип. 1. С. 272-280.

Вікторія ЧАЙКА
викладач кафедри тактико спеціальних дисциплін, капітан

Є. СОФІЯН
курсант Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ У НАВЧАННІ ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Умови сучасних збройних конфліктів характеризуються високою інтенсивністю бойових дій, значною кількістю санітарних втрат та зростанням ролі своєчасного надання домедичної допомоги на догоспітальному етапі. У цьому контексті тактична медицина розглядається як один із ключових компонентів системи підготовки особового складу сектору безпеки і оборони України. Ефективність підготовки з тактичної медицини безпосередньо залежить від використання сучасних педагогічних підходів та інноваційних технологій. Актуальним напрямом розвитку військової освіти є впровадження елементів штучного інтелекту та цифрових освітніх платформ, що здатні забезпечити адаптивність навчального процесу, підвищити якість практичної підготовки та сприяти інтеграції актуального бойового досвіду у освітні програми.

Цифрові освітні платформи в системі підготовки з тактичної медицини виконують функції накопичення, структурування та трансляції навчального контенту. Їх використання забезпечує безперервність навчання, доступність матеріалів та уніфікацію підходів до підготовки відповідно до стандартів TCCC і вимог НАТО. Особливе значення мають симуляційні навчальні середовища, які дозволяють моделювати різні типи бойових поранень та критичних станів з урахуванням тактичної обстановки. Такі середовища створюють умови для формування алгоритмічного мислення, відпрацювання послідовності дій та прийняття рішень в умовах дефіциту часу.

Штучний інтелект у навчанні тактичної медицини може використовуватися для автоматизованого аналізу результатів навчальної діяльності, оцінювання рівня сформованості практичних навичок та формування індивідуальних траєкторій навчання. Алгоритми машинного навчання дозволяють виявляти типові помилки під час виконання медичних маніпуляцій і коригувати навчальний процес відповідно до потреб конкретного слухача.Крім того, використання інтелектуальних симуляторів із динамічними сценаріями забезпечує варіативність навчальних ситуацій та наближення їх до реальних умов бойових дій. Це сприяє підвищенню рівня

стресостійкості та готовності військовослужбовців до дій у складних умовах.

Однією з ключових проблем сучасної військової освіти є оперативне оновлення навчальних програм з урахуванням змін характеру бойових дій. Цифрові платформи з елементами штучного інтелекту створюють передумови для систематизації та аналізу бойового медичного досвіду, що дозволяє своєчасно коригувати зміст підготовки.Науково обґрунтоване впровадження таких технологій потребує розроблення методичних рекомендацій, критеріїв оцінювання ефективності навчання та нормативно-правового врегулювання використання цифрових інструментів у військових навчальних закладах. Попри значний потенціал, використання штучного інтелекту та цифрових платформ супроводжується низкою проблемних аспектів. До них належать питання інформаційної безпеки, обмеженість матеріально-технічної бази, а також недостатній рівень підготовки викладацького складу до роботи з інноваційними технологіями.Важливим є також збереження балансу між цифровими формами навчання та практичною підготовкою в умовах, наближених до реальних. Надмірна віртуалізація навчального процесу може негативно впливати на формування прикладних навичок, необхідних у бойових умовах.

Отже, астосування елементів штучного інтелекту та цифрових освітніх платформ у навчанні тактичної медицини є перспективним напрямом розвитку системи військової освіти України. Використання зазначених технологій сприяє підвищенню ефективності підготовки особового складу, індивідуалізації навчання та інтеграції актуального бойового досвіду. Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на розроблення методологічних підходів до впровадження штучного інтелекту у підготовку з тактичної медицини, оцінювання результативності таких інновацій та їх адаптацію до стандартів НАТО.

Список використаних джерел

1. Tactical Combat Casualty Care (TCCC) Guidelines for Medical Personnel. Committee on TCCC. 2024. 124 p.
2. Allied Joint Medical Doctrine (AJP-4.10). NATO Standardization Office. Brussels, 2023. 215 p.
3. Стандарти підготовки з тактичної медицини : навч.-метод. матеріали. Київ : Міністерство оборони України, 2023. 156 с.
4. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. 4th ed. Harlow : Pearson, 2021. 1136 p.
5. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston : Center for Curriculum Redesign, 2019. 248 p.
6. Luckin R. Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century. London : UCL Institute of Education Press, 2018. 256 p.
7. Boyer B., Smith J. Artificial Intelligence in Military Training and Education. New York : Springer, 2022. 310 p.
8. Цифрова трансформація освіти і науки : аналіт. доповідь. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2022. 98 с.
9. Kalyuga S. Cognitive Load Theory in Adaptive Learning Systems. Educational

Psychology Review. 2020. Vol. 32. P. 1–15.

10. Salas E., Wildman J., Piccolo R. Using Simulation-Based Training to Enhance Military Performance. Military Psychology. 2009. Vol. 21. P. 1–25.

11. Cook D. A. et al. Technology-Enhanced Simulation for Health Professions Education. JAMA. 2011. Vol. 306, No. 9. P. 978–988.

12. Prehospital Trauma Care Systems. Geneva : World Health Organization, 2020. 72 p.

13. Домедична допомога в умовах бойових дій : метод. рекомендації. Київ : МОЗ України, 2022. 120 с.

14. Davenport T. H., Ronanki R. Artificial Intelligence for the Real World. Harvard Business Review. 2018. Vol. 96. P. 108–116.

15. Popenici S., Kerr S. Exploring the Impact of Artificial Intelligence on Teaching and Learning in Higher Education. Research and Practice in Technology Enhanced Learning. 2017. Vol. 12. P. 1–13.

Олександр ЧЕРНЕНКО
Кирило ПАСИНЧУК
доценти

Ірина ФІЛЬЧУК
старший викладач
Національного університету
цивільного захисту України

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ УКРАЇНИ ДО НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В БОЙОВИХ УМОВАХ

Надання домедичної допомоги на полі бою є основною запорукою порятунку життя пораненому, оскільки вона надається на місці події, що дозволяє допомогти при будь-якій бойовій травмі та попередити розвиток незворотних ускладнень та процесів при травмуванні чи пораненні. У сьогоднішній війні превалює використання вогнепальної зброї, високоточної зброї, боєприпасів об'ємного вибуху, касетних боєприпасів, осколочно-фугасних снарядів та інше.

Надходження до України сучасних та якісних засобів індивідуального захисту (бронежилетів, касок, тактичних окулярів, наколінників, налокітників), засобів індивідуального медичного захисту (аптечки першої допомоги, тактичні джгути-турнікети, бандажі для екстреної допомоги, хімічні засоби для зупинки кровотечі), а також проведення навчань з тактичної допомоги суттєвим чином впливає на структуру санітарних втрат [1-2].

Тактична медицина є одним із розділів підготовки всіх військових формувань і має самостійне значення. Підготовку з тактичної медицини в

умовах воєнного стану організовують і проводять з метою набуття спроможності рятувати та зберігати життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, в умовах не бойової і бойової обстановки. Основним завданням підготовки з тактичної медицини є надання рятувальнику теоретичних знань, освоєння ним практичних прийомів і навичок з надання домедичної допомоги в обсязі само- і взаємодопомоги при пораненнях, травмах і ураженнях [1].

Виконання значної кількості службово-бойових завдань в особливих умовах потребує глибоких знань у галузі тактики і тактичної медицини. Наразі неодмінною умовою високої ефективності роботи рятувальника є наявність умінь і навичок проведення окремих тактичних дій під час надання допомоги постраждалому. Саме тому особливої уваги в професійному становленні потребують питання опанування курсантами тактичної медицини (комплекс заходів, спрямований на набуття і вдосконалення знань, умінь і навичок, необхідних для формування готовності до дій порятунку постраждалого у ситуаціях із різним ступенем ризику, здатності прогнозувати їх розвиток та своєчасно приймати правомірні рішення, щодо надання допомоги постраждалому) [2].

Нагромаджений досвід проведення занять у системі професійної підготовки та перепідготовки фахівців ДСНС, навчання курсантів дозволяє судити про нагальну потребу в трансформації форм і методів тактичної медицини, що надають можливість оптимізувати навчання майбутніх рятувальників для формування певних компетенцій, що дозволять успішно виконувати професійні завдання як у мирний, так і воєнний час. Запорукою успіху в упровадженні передових стандартів професійного навчання та формуванні професійних компетентностей насамперед є висока методична підготовка керівників навчальних занять. Важливою умовою забезпечення професійної компетентності науково-педагогічного складу є проведення його систематичних стажувань в аварійно-рятувальних підрозділах, які здійснюють практичну діяльність. За умови забезпечення високої кваліфікації науково-педагогічного складу, набуває особливої актуальності застосування певної сукупності активних та інтерактивних методів навчання, за допомогою яких досягається найбільш інтенсивне опанування курсантами необхідних знань, умінь і навичок [3].

Основою використання різних методів має бути діяльнісний підхід до навчання, за змістом якого навчання різних видів діяльності поза цією діяльністю неможливе. Зокрема, під час вивчення теоретичного матеріалу на заняттях можливе використання проблемного та діалогового методу, ділової гри, методу критичних ситуацій та методу ситуаційного моделювання. Застосування різних методів навчання дозволяє викладачу перебувати в ситуації активного діалогу з тими, хто навчається. У процесі колективної розумової діяльності бажано використовувати ефект взаємного навчання, коли всі учасники навчальної групи висловлюють свої думки, обмінюються

інформацією, обґрунтовують власну точку зору під час аналізу реальних тактичних ситуацій, які можуть виникнути в процесі виконання службово-бойових завдань в особливих умовах та в умовах бойових дій. Під час проведення практичних занять уявляється доцільним використання таких методів як: квест-технології, рольові ігри, вирішення тактико-спеціальних завдань, аналіз конкретних прикладів із практики [3, 4].

В умовах інтерактивного навчання рольові ігри полягають у заглибленні курсантів у певну оперативну обстановку, у якій вони, виконуючи тактичне завдання в статусі рятувальника ДСНС, демонструють поведінкові моделі, які, на їхню думку, є найбільш ефективними. У такій тактичній грі бере участь група, яка складається із декількох курсантів (слухачів), які поперемінно виступають у ролі рятувальника, начальника караулу, або командира газодимозахисної групи. Це дозволяє їм набувати певний досвід поведінки в складній ситуації та під час різкої зміни обстановки, водночас критично переосмислюючи його. Тут вирішальними чинниками є обмежений час прийняття рішення, імітація реальної бойової обстановки і самостійність курсантів (слухачів) у реалізації наявних можливостей щодо виконання поставленого бойового чи службового завдання.

Для підготовки з тактичної медицини перспективними є імітаційні методи, що дозволяють вибудовувати навчальну діяльність на основі імітації професійної діяльності ДСНС. Ці методи дають можливість не лише прищеплювати окремі тактичні вміння і практичні навички, але й комплексно здійснювати злагодження дій майбутніх рятувальників у складі функціональних груп та підрозділів. Від поставленої навчальної мети, рівня підготовки курсантів, стану навчально-матеріальної бази залежить вибір методів навчання, урізноманітнити які дає змогу використання в навчанні наочних посібників, макетів спеціального призначення, засобів захисту та імітаційних засобів, манекени поранених, імітації ран та травм, навчальні тренажери, тощо. Оптимально використовувати сукупність зазначених умов можна при використанні такої навчальної форми, як тактичне заняття, яке відображає всю сукупність необхідних умов для оптимізації процесу вивчення навчальної дисципліни «Тактична медицина» та дозволяє найбільш ефективно досягати певних навчальних цілей.

На завершальному етапі вивчення тактичної медицини доцільно застосовувати тактико-спеціальні навчання. Така форма занять є найважливішим засобом підвищення тактичної підготовки курсантів та вдосконалення управлінських навичок в організації й несенні служби в умовах, зумовлених запровадженням воєнного стану. У межах цього виду занять можуть моделюватися складні види професійної діяльності рятувальників в особливих умовах, що відображають реальну обстановку.

Підготовка з навчальної дисципліни «Тактична медицина» закладає основи теоретичних знань та практичних навичок з організації і надання

домедичної допомоги в бойових умовах та при невідкладних станах під час виконання службових завдань рятувальників. Заняття з тактичної медицини повинні бути максимально наближеними до реалій, за для кращого сприйняття слухачами навчального матеріалу. Тому освітні програми мають схожий характер з висвітленням основних теоретичних принципів надання домедичної допомоги (25 % навчального часу), а також передбачати відпрацювання практичних навичок (75 % навчального часу). Не менше 2/3 бюджету навчального часу, відведеного для виконання практичних вправ та тренувань, передбачати для виконання сценаріїв типових ситуацій, які супроводжуються пораненнями, травмами і ушкодженнями в умовах бойових дій з використанням переносних комплектів навчального військово-медичного майна та імпровізованих засобів. Під час підготовки з тактичної медицини наголос роблять на індивідуальній підготовці, хоча виконання вправ та тренування часто потребує колективного підходу. Практичне закріплення навичок здійснюють не лише під час вивчення тактичної медицини, а й під час занять з інших видів підготовки (аварійно-рятувальної, тактичної, тактико-спеціальної тощо), як невід'ємний елемент комплексної підготовки рятувальника.

Отже, тактичні заняття та тактико-спеціальні навчання є досить складними, але перспективними формами професійної підготовки тих, хто навчаються, що дозволяє найбільш повно виконувати цілу низку навчальних завдань тактичної медицини.

Сучасні методики, які застосовуються педагогами в тактичній медицині, дозволяють своєчасно виробляти тактичні вміння й навички, коригувати зміст навчальних цілей та завдань відповідно до нових викликів і загроз сьогодення, підвищуючи ефективність професійної підготовленості рятувальників. Розглянуті форми й методи тактичної медицини, які застосовуються в межах реалізації діяльнісного підходу в професійному навчанні, максимально наближають освітній процес до реальної службової діяльності, збагачуючи курсантів практичним досвідом [2, 4].

Список використаних джерел

1. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 05 липня 2012 р. № 5081-VI (редакція від 01 січня 2024 р.). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/5081-17#Text.

2. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.03.2022 № 441.

3. Про затвердження Обсягів надання домедичної допомоги, які надаються під час ведення бойових дій та підготовки сил безпеки і сил оборони за призначенням у тактичних умовах: Наказ МО України від 29 червня 2024 р. № 436.

4. Черненко О. М., Алєксєєв А. Г., Цвіркун С. В. Навчальний посібник: Рятувальнику про домедичну допомогу та небезпеки радіаційного, хімічного та біологічного походження. Черкаси: ЧІПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ, 2023. – 326 с.

Ігор ЧОБОТЬКО
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ВІЙСЬКОВО-ПРИКЛАДНІ ВИДИ СПОРТУ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ТА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ

Сучасні безпекові виклики формують принципово нові вимоги до підготовки військовослужбовців, де ключову роль відіграє не лише технічна оснащеність, але й рівень фізичної та психологічної готовності особового складу. Обороноздатність держави дедалі більше залежить від здатності військових діяти ефективно в умовах високої інтенсивності бойових дій, невизначеності та постійного стресового навантаження. У цьому контексті військово-прикладні види спорту постають не просто як елемент фізичної культури, а як стратегічний інструмент формування комплексної боєготовності.

Військово-прикладні види спорту є унікальним симбіозом фізичного тренування та моделювання реальних умов бойової діяльності. Вони дозволяють перенести підготовку з площини абстрактних вправ у середовище, максимально наближене до реальних оперативних ситуацій [1]. Такий метод формує не лише базові фізичні якості, але й здатність до швидкої адаптації, що є критично важливим у сучасних конфліктах, де сценарії змінюються швидше, ніж встигають оновлюватися навчальні програми.

Аналіз отриманих даних підтверджує, що систематичне впровадження військово-прикладних видів спорту має комплексний позитивний вплив на підготовленість військовослужбовців. Передусім спостерігається суттєве покращення фізичних показників, зокрема витривалості, сили, швидкості та координації рухів. Це пояснюється високою інтенсивністю та функціональною спрямованістю навантажень, які включають багатокомпонентні рухові дії, що здійснюють різні м’язові групи та енергетичні системи організму. На відміну від традиційних форм фізичної підготовки, військово-прикладні дисципліни орієнтовані на розвиток так званої «оперативної фізичної готовності», коли організм здатний миттєво переходити від стану відносного спокою до виконання складних і енергозатратних завдань.

Не менш значущим є вплив таких видів спорту на психологічну

складову підготовки. В умовах виконання вправ, що імітують бойові ситуації, формується стійкість до стресу, здатність контролювати емоційний стан і приймати рішення в умовах обмеженого часу. Військовослужбовець поступово звикає до дії в умовах невизначеності, що знижує ризик дезорганізації діяльності під час реального бою. Важливо підкреслити, що розвиток психологічної стійкості відбувається не ізольовано, а у тісному зв'язку з фізичним навантаженням, що забезпечує більш глибоку адаптацію організму до екстремальних умов.

Окремої уваги заслуговує формування командної взаємодії. Військово-прикладні види спорту створюють середовище, у якому результат залежить не лише від індивідуальних якостей, а й від злагодженості дій у групі. Це сприяє розвитку довіри між військовослужбовцями, покращенню комунікації та виробленню єдиних алгоритмів дій у складних ситуаціях. У підсумку формується стійкий командний дух, який є одним із визначальних факторів ефективності підрозділу під час виконання бойових завдань.

Наразі сучасні умови ведення бойових дій вимагають постійного оновлення підходів до фізичної підготовки. Традиційні методики, що не враховують специфіку гібридних загроз, використання новітніх технологій та зміну характеру бойових операцій, поступово втрачають свою ефективність. У зв'язку з цим виникає необхідність адаптації тренувальних програм із урахуванням актуальних викликів у сфері безпеки. Це передбачає впровадження інноваційних підходів, зокрема використання елементів функціонального тренінгу, тактичних ігор, симуляційних сценаріїв та цифрових технологій моніторингу [2].

Одним із ключових напрямів розвитку військово-прикладних видів спорту є їх інтеграція з сучасними науковими досягненнями у сфері фізіології, біомеханіки та психології. Використання систем біомоніторингу дозволяє отримувати об'єктивні дані про стан організму під час тренувань, що відкриває можливості для індивідуалізації навантажень. Такий підхід забезпечує не лише підвищення ефективності підготовки, але й зниження ризику перенавантаження та травматизму.

До того ж, важливим аспектом є розширення співпраці між військовими структурами та цивільними спортивними організаціями. Така взаємодія дозволяє залучати кращі практики підготовки, обмінюватися досвідом і впроваджувати сучасні тренувальні методики. У перспективі це може сприяти формуванню єдиної системи підготовки, яка поєднуватиме військову специфіку з досягненнями спортивної науки.

Не можна ігнорувати й питання відновлення військовослужбовців. Інтенсивні фізичні та психологічні навантаження вимагають впровадження ефективних програм реабілітації, що включають як фізичні, так і психоемоційні компоненти. Військово-прикладні види спорту можуть виступати не лише засобом підготовки, але й інструментом відновлення, особливо у форматі адаптивних програм для військових, які повертаються

після виконання бойових завдань.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що розвиток військово-прикладних видів спорту є стратегічно важливим напрямом зміцнення обороноздатності держави. Їх упровадження забезпечує формування всебічно підготовленого військовослужбовця, здатного ефективно діяти в умовах сучасних загроз. Водночас досягнення максимального ефекту можливе лише за умови системного підходу, що передбачає індивідуалізацію підготовки, інтеграцію наукових досягнень та постійне вдосконалення тренувальних програм відповідно до змін у характері бойових дій [3].

На моє переконання, майбутнє військової підготовки полягає у створенні гнучкої, адаптивної системи, де військово-прикладні види спорту стануть не допоміжним, а базовим елементом формування боєздатності. Саме такий підхід дозволить забезпечити не лише високий рівень фізичної підготовки, але й сформувати новий тип військовослужбовця – витривалого, психологічно стійкого, технологічно обізнаного та готового до дій у будь-яких умовах сучасного бою.

Список використаних джерел

1. Чоботько М., Чоботько І. Підвищення гендерної свідомості суспільства – шлях до рівності в сфері оборони та безпеки. *Вісник Національного університету оборони України.* 2024. Т. 79, № 3. С. 148–162. DOI : https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-79-3-148-162

2. Чоботько І. І., Ластовкін В. А., Счастливець В. І. Обгрунтування розвитку фізичних якостей здобувачів вищої освіти з правоохоронної діяльності під час пандемії COVID-19. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф*. 2021. С. 203–205.

3. Чоботько М. А., Чоботько І. І. Підвищення рівня фізичної і психологічної підготовки співробітників ОВС. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху Євроатлантичної інтеграції України : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 листоп. 2020 р.).* Київ, 2020. С. 340–342.

Маргарита ЧОБОТЬКО
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Фізична підготовка працівників Національної поліції України є базовим компонентом їхньої професійної готовності, що безпосередньо визначає ефективність виконання оперативно-службових завдань, рівень особистої безпеки та здатність діяти в умовах підвищеного ризику. Вона не лише сприяє розвитку ключових фізичних якостей, але й забезпечує практичне оволодіння прийомами рукопашного бою, формує прикладні навички самозахисту та підтримує належний рівень здоров'я [1]. Водночас сучасні дослідження та практика підготовки свідчать про недостатній рівень фізичної готовності випускників закладів системи МВС, що актуалізує потребу у перегляді підходів до організації навчального процесу та впровадженні більш ефективних моделей підготовки.

Практичний досвід переконливо демонструє, що недооцінка фізичної складової підготовки нерідко призводить до серйозних наслідків, включаючи професійні помилки та підвищений ризик травматизму чи втрат серед особового складу [2]. Причини цього явища мають комплексний характер: разом із недостатнім рівнем правової обізнаності та організаційної захищеності, суттєву роль відіграє слабка сформованість практичних навичок застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї. Додатково ситуацію ускладнюють недисциплінованість, ігнорування тактичних вимог і недотримання принципів особистої безпеки.

Сучасна система підготовки майбутніх поліцейських орієнтована на підвищення рівня фізичного розвитку курсантів через удосконалення змісту занять зі спеціальної фізичної підготовки. Значна увага приділяється вивченню технік рукопашного бою з урахуванням реальних сценаріїв службової діяльності. Паралельно відбувається розвиток базових фізичних якостей шляхом застосування силових вправ, різновидів бігової підготовки та функціональних тренувань. На нашу думку, ключовою проблемою залишається недостатня інтеграція цих елементів у єдину систему, максимально наближену до реальних умов служби.

Важливим аспектом є підтримання мотивації курсантів до фізичної підготовки. Це вимагає від викладача використання варіативних, динамічних

і нестандартних вправ, які не лише розвивають фізичні якості, а й формують здатність до самостійного тренування. Ефективна підготовка повинна мати комплексний характер, охоплюючи розвиток сили, витривалості, швидкості, координації та спритності, оскільки однобічний розвиток не забезпечує належного рівня професійної готовності [3].

Особливу увагу доцільно приділяти формуванню психофізичних якостей, таких як рішучість, сміливість і готовність діяти в умовах невизначеності. Досягти цього можна шляхом впровадження вправ із елементами ризику, подолання перешкод, спарингів і моделювання ситуацій протистояння з переважаючим за силою противником. Такий підхід сприяє формуванню адаптивної поведінки та підвищує ефективність дій у непередбачуваних обставинах.

З методичної точки зору, разом із традиційним методом повторення, доцільно активно застосовувати варіативний підхід до навчання, який формує гнучкість рухових навичок і здатність до їх адаптації. Це передбачає виконання прийомів у різних умовах: зі зміною вихідних положень, інтенсивності опору, антропометричних характеристик партнера, а також у складі комбінацій і в умовах обмеженого часу. Додатково важливим є проведення тренувальних поєдинків із моделюванням різних рівнів загрози, включаючи роботу проти одного чи кількох умовних противників.

Окремим напрямом удосконалення підготовки є створення на заняттях умов підвищеної нервово-емоційної напруженості. Це дозволяє формувати здатність діяти ефективно під впливом стрес-факторів, що є критично важливим для реальної службової діяльності. На моє переконання, саме цей компонент часто недооцінюється, хоча він є визначальним у ситуаціях, де ціна помилки надзвичайно висока [4].

Узагальнюючи, маємо підкреслити, що ефективність фізичної підготовки залежить не лише від методик, але й від системних чинників: професійного рівня викладацького складу, впровадження інноваційних освітніх технологій, наявності сучасної матеріально-технічної бази та належного ресурсного забезпечення. З позиції експерта, найбільш перспективним напрямом розвитку є створення інтегрованої моделі підготовки, що поєднує фізичний, тактичний і психологічний компоненти в єдину функціональну систему, максимально наближену до реальних умов професійної діяльності поліцейських.

Список використаних джерел:

1. Дідковський В. А., Бондаренко В. В., Кузенков О. В. Фізична підготовка працівників Національної поліції України : навч. посіб. Київ : Нац. акад. внутр. справ ; ФОП Кандиба Т. П., 2019. 98 с.

2. Петрачков О. В. Професійно-прикладна підготовка курсантів у навчальному центрі сухопутних військ із застосуванням удосконалених нормативів фізичної підготовленості: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2012. 20 с.

3. Чоботько М.А. Проблеми підготовки, формування та розвитку військових

фахівців з організації фізичної підготовки та спорту. *VI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України».* 2022. С.118-120.

4. Чоботько М.А. Психологічне забезпечення службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони України. *VI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України».* 2022. С. 369-370.

Назар ШТАНГРЕТ
доцент кафедри безпілотних систем
та робототехніки,
кандидат технічних наук

Валерія КОВАЛЬЧУК
курсант Львівського державного
університету безпеки життєдіяльності

ВИКОРИСТАННЯ БПЛА З ТЕПЛОВІЗІЙНИМИ СЕНСОРАМИ ДЛЯ ПОШУКУ ПОСТРАЖДАЛИХ ТА ВИЯВЛЕННЯ ПРИХОВАНИХ ОСЕРЕДКІВ ГОРІННЯ ПІСЛЯ МАСОВАНИХ ОБСТРІЛІВ

Станом на 2026 рік характер ліквідації наслідків масованих обстрілів критично змінився. Основними проблемами залишаються велика площа руйнувань, нестабільність конструкцій та наявність вторинних факторів ураження. Традиційні методи візуального обстеження за допомогою людських ресурсів є надто повільними та ризикованими. Використання БпЛА, оснащених тепловізійними сенсорами, стає безальтернативним стандартом для оперативної розвідки.

Тепловізійні камери дозволяють ідентифікувати тепло людини на фоні завалів або навколишнього середовища. Сучасні сенсори з температурною чутливістю менше 30 мК дозволяють фіксувати навіть незначні термальні аномалії, що критично важливі при пошуку людей під тонким шаром будівельного сміття або в задимлених приміщеннях. Сьогодні ключовим є використання алгоритмів автоматичного розпізнавання об’єктів. БпЛА в реальному часі маркує ймовірні місця знаходження людей, відсікаючи хибні сигнали від нагрітого металу чи сонячних променів. Комбінування звичайного зображення та тепловізійного дає змогу рятувальникам чітко розуміти контекст – де саме знаходиться джерело тепла відносно конструктивних елементів будівлі.

Тепловізори роблять знімки чи відео теплового випромінювання, а не

видимого світла. Інфрачервоне теплове випромінювання та світло є частинами електромагнітного спектра. Однак камера, що може виявляти видиме світло, не бачитиме теплового випромінювання і навпаки. Тепловізори виявляють більше ніж просто теплове випромінювання. Вони виявляють крихітні відмінності в тепловому випромінюванні, навіть такі маленькі, як 0,01 °C. Ця інформація потім відображається у вигляді різних кольорів на дисплеї, програмного забезпечення або додатки

Але навіть найсучасніші дрони, що використовуються для пошуково-рятувальних операцій, залишаються дистанційно керованими людиною, яка візуально перевіряє поле зору дронів. Спираючись на обмежений діапазон людського зору, дрони не можуть легко бачити, наприклад, під листяним навісом або крізь густий туман.

Після обстрілів часто виникають ендогенні пожежі всередині залізобетонних перекриттів або під завалами, що неможливо помітити без використання додаткової техніки. Тепловізори бачать крізь густий дим, що дозволяє визначити точний епіцентр горіння та спрямувати туди вогнегасні засоби, економлячи воду та час. БпЛА здійснюють картування температурного поля об’єкта. Це дозволяє прогнозувати обвали конструкцій через втрату міцності металу при нагріванні, що забезпечує безпеку особового складу ДСНС.

Ефективність досягається через розподіл на «ешелони»:

Швидкий обліт великої території швидкісними дронами для створення теплової карти району. Зависання важких платформ над підозрілими зонами для точного позиціонування дозволяє виконати швидку та ефективну розвідку. Використання терміналів супутникового зв'язку та закритих каналів передачі даних для трансляції картинки в штаб ліквідації НС у режимі 4K/60fps.

Дрони дозволяють проводити розвідку в зонах, де перебування рятувальників є смертельно небезпечним через загрозу повторних обвалів, витоків газу або наявності нерозірваних боєприпасів. авдяки автоматизованому розпізнаванню теплових підписів час на виявлення постраждалих скорочується з годин до хвилин, що є вирішальним для виживання людей у важкому стані. Точне визначення осередків прихованого горіння дозволяє рятувальникам раціонально використовувати вогнегасні речовини та техніку, уникаючи зайвих руйнувань під час розбору завалів. Технологія дозволяє одночасно охоплювати величезні площі міської забудови, що фізично неможливо для піших пошукових груп у перші години після атаки.

Список використаних джерел

1. Ефективність використання безпілотних літальних апаратів для пошуку потерпілих. URL : https://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/15603.

2. URL : https://ela.kpi.ua/items/e629f8d0-9922-48d5-ad44-6628de00e560.

3. URL : https://if.dsns.gov.ua/upload/2/1/3/1/5/1/7/metod-rekom-shhodo-zastosuvannia-teplovizoriv-na-pozezi.pdf

Володимир ЩЕРБЛЮК
старший викладач Національної академії державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

РОБОТИЗОВАНІ КОМПЛЕКСИ ЯК ЗАСІБ МІНІМІЗАЦІЇ ВТРАТ ОСОБОВОГО СКЛАДУ В ЛОГІСТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ

Сучасний період розвитку воєнного мистецтва характеризується остаточним переходом від кількісного протистояння до технологічної переваги. В умовах високої інтенсивності бойових дій, де кожен рух на полі бою фіксується засобами аеророзвідки, а час від виявлення цілі до її ураження скоротився до лічених хвилин, традиційні підходи до логістичного забезпечення зазнали радикальної трансформації. Найбільш вразливою ланкою в системі життєзабезпечення військ залишається дистанція від складів та пунктів боєпостачання безпосередньо до бойових позицій відділень та взводів.

Історично склалося, що саме на цій ділянці війська зазнають найбільших втрат особового складу. Потреба у фізичному піднесенні боєприпасів, продуктів харчування, води та евакуації поранених змушує бійців логістичних підрозділів та медиків виходити з укриттів і ставати відкритими цілями для ворожих FPV-дронів та артилерії. Наразі наземні роботизовані комплекси (НРК) розглядаються не просто як допоміжне обладнання, а як стратегічний засіб виведення військовослужбовця за межі зони безпосереднього вогневого впливу. Упровадження роботизованих систем у логістику стало ключовим фактором, який дозволив знизити загальний рівень втрат особового складу ЗСУ на 13% за підсумками 2025 року [1].

Логістика в умовах прозорого поля бою стала надзвичайно небезпечною операцією. Використання вантажних автомобілів навіть на значній відстані від лінії зіткнення дедалі частіше призводить до їх знищення через масоване застосування ворогом розвідувально-ударних комплексів. Як наслідок, основний тягар логістики на передньому краї перекладається на піші групи або малі транспортні засоби. Проте людські можливості обмежені вантажопідйомністю, втомою та вразливістю до осколкових і кульових поранень.

Впровадження НРК дозволяє змінити цю динаміку. Роботизована платформа, на відміну від людини, не має психологічного бар'єру перед небезпекою, може функціонувати в умовах сильного задимлення, повної темряви або високого ризику мінної загрози. Аналіз бойового досвіду показує, що використання одного логістичного робота середньої

вантажопідйомності дозволяє замінити групу з 4-6 військовослужбовців під час піднесення боєкомплекту, що автоматично виключає ризик загибелі або поранення цих людей у разі обстрілу логістичного маршруту [2].

Сучасні НРК, що пройшли кодифікацію та були допущені до експлуатації, представляють собою складні високотехнологічні системи. Розробники відмовилися від концепції універсального роботизованого комплексу на користь спеціалізованих платформ, що значно підвищило їхню ефективність.

Одним із ключових напрямів є розвиток важких логістичних платформ, здатних транспортувати понад 400 кілограмів корисного навантаження. Такі системи, як «Ratel H», стали основою для формування мобільних складів боєприпасів безпосередньо в зоні бойових дій. Можливість перевозити велику кількість вантажу дозволяє скоротити кількість рейсів, а отже – мінімізувати час присутності техніки в небезпечній зоні. До того ж, такі платформи оснащуються супутниковими засобами зв'язку, що дає оператору можливість керувати ними на дистанціях, які раніше вважалися недосяжними для НРК.

Іншим важливим сегментом є маневрені платформи середнього класу, прикладом яких є комплекс «VARKHAN». Ці машини проектуються з урахуванням потреби подолання надскладного рельєфу: боліт, глибокого піску або засніжених ділянок. Завдяки портальній підвісці та низькому центру ваги, вони здатні доставляти вантажі туди, де пасує навіть спеціалізована колісна техніка. Важливою особливістю є інтеграція декількох каналів зв'язку (аналог, LTE, Starlink), що забезпечує стійкість управління в умовах динамічної зміни радіоелектронної обстановки.

Найбільш гуманною та критично важливою функцією НРК є медична евакуація. Під вогневим впливом противника винесення пораненого бійця вручну часто триває годинами, що критично зменшує шанси на виживання. Наразі для евакуації одного пораненого зазвичай потрібно 2-4 військовослужбовці, які самі стають пріоритетною ціллю для ворога.

Роботизовані комплекси евакуації, такі як «Maul EVAC», кардинально змінили цей алгоритм. Використання двигунів внутрішнього згоряння на таких платформах дозволяє розвивати швидкість до 50 км/год, що в рази перевищує швидкість руху пішої групи евакуації. Зокрема, робот може заїхати безпосередньо в зону обстрілу, де перебування медичного персоналу є смертельно небезпечним. Завдяки модульній конструкції, ці комплекси можуть бути швидко переобладнані під різні завдання: від перевезення одного важкопораненого на спеціальних ношах до транспортування групи легкопоранених у сидячому положенні.

Важливим технологічним досягненням стало впровадження оптоволоконного керування евакуаційними роботами. Це рішення забезпечує абсолютну стійкість до засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ), оскільки сигнал передається фізичним кабелем, що розмотується за роботом. Це

дозволяє здійснювати евакуацію навіть у зонах дії потужних ворожих «глушилок» на відстані до 20 кілометрів, що було б неможливо при використанні стандартних радіоканалів.

Одним із головних трендів є перехід від дистанційного керування до високого ступеня автономності НРК. Відповідно до Концепції використання штучного інтелекту в Збройних Силах України, затвердженої на початку 2026 року, пріоритетом стало створення систем, здатних функціонувати в умовах відсутності сигналу GPS та зв'язку з оператором [3].

Сучасні логістичні роботи оснащуються лідарами, стереокамерами та інерційними датчиками. Штучний інтелект дозволяє машині в реальному часі аналізувати поверхню, розпізнавати перешкоди (дерева, вирви від снарядів, будівлі) та самостійно прокладати оптимальний шлях до заданої точки. Це критично важливо у випадках, коли ворожий РЕБ розриває зв'язок з оператором. У такій ситуації робот не зупиняється, а продовжує виконання завдання або автономно повертається на точку старту, використовуючи алгоритми орієнтування за місцевістю.

Також активно впроваджується концепція «слідуй за мною», коли логістичний робот автоматично рухається за піхотинцем-лідером, зберігаючи задану дистанцію. Це дозволяє військовослужбовцям зосередитися на бойовому завданні, не відволікаючись на керування платформою, яка несе їхній боєкомплект та спорядження.

Масове впровадження НРК у 2025 році стало можливим завдяки злагодженій роботі держави та приватного сектору в межах кластера Brave1. Станом на 2026 рік Україна досягла майже повного циклу виробництва наземної робототехніки. Це дозволило значно знизити вартість одиниці техніки порівняно із західними аналогами, роблячи роботизацію логістики доступною на рівні роти та батальйону.

Упровадження НРК призвело до появи нових штатних посад у логістичних підрозділах – операторів наземних систем, техніків з обслуговування робототехніки та аналітиків даних. Це змінює саму структуру війська, тобто, керують процесами з безпечних укриттів. Це не лише мінімізує фізичні ризики, а й сприяє професіоналізації армії.

НРК стали ключовим інструментом мінімізації втрат особового складу в логістичному забезпеченні Збройних Сил України. Завдяки впровадженню швидкісної роботизованої евакуації та інтеграції штучного інтелекту, вдалося вивести тисячі військовослужбовців із безпосередньої зони ризику.

Український досвід ведення бойових дій доводить, що майбутнє логістики – за автономними системами, здатними діяти у ворожому радіоелектронному середовищі. Подальший розвиток цього напряму має зосереджуватися на масштабуванні виробництва, впровадженні групового управління та поглибленні інтеграції наземних і повітряних безпілотних систем у єдиний логістичний контур.

Список використаних джерел

1. Гібало К. Стратегічні напрями розвитку логістики Збройних Сил України у контексті сучасних викликів. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ.* 2025. № 1. С. 70-76. URL : https://znp-cvsd.nuou.org.ua/article/view/350495.

2. Звіт про стан та розвиток тилового забезпечення ЗСУ у 2024–2025 рр. Київ : МОУ, 2025. 134 с.

3. Концепція використання штучного інтелекту в Збройних Силах України на період до 2026 року. Затверджено Міністерством оборони України, 06.03.2026. URL : https://ua.news/ua/ukraine/minoboroni-zatverdilo-kontseptsiiu-vikoristannia-shtuchnogo-intelektu-v-zsu.

Віталій ЯКОВЧУК
викладач кафедри безпілотних систем
та робототехніки

Василина КАЧОР
курсант Львівського державного
університету безпеки життєдіяльності

ІНТЕГРАЦІЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ У СИСТЕМУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний розвиток військових технологій та засобів ведення бойових дій зумовлює активне впровадження інноваційних технічних рішень у систему забезпечення діяльності сил сектору безпеки та оборони. Одним із найбільш динамічних напрямів розвитку є використання безпілотних літальних апаратів (БпЛА), які дозволяють здійснювати оперативний збір інформації про обстановку в зоні виконання службово-бойових завдань. Завдяки можливості дистанційного керування, автономної навігації та використання сучасних сенсорних систем БпЛА стають важливим інструментом інформаційної підтримки прийняття управлінських рішень.

У сучасних умовах ведення бойових дій інформація відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління підрозділами та координації їхніх дій. Своєчасне отримання достовірних даних про розташування противника, стан місцевості та можливі загрози дозволяє значно підвищити ефективність планування операцій. У цьому контексті інтеграція безпілотних літальних апаратів у систему інформаційного забезпечення службово-бойової діяльності набуває особливого значення.

Незважаючи на значні переваги використання безпілотних технологій, процес їх інтеграції у систему інформаційного забезпечення службово-

бойової діяльності залишається складним і багатокомпонентним завданням. Однією з основних проблем є відсутність єдиної інтегрованої системи обробки та передачі даних, отриманих від різних типів безпілотних платформ. У багатьох випадках інформація, отримана з БпЛА, використовується лише локально окремими підрозділами та не інтегрується у загальну інформаційну систему управління. Це знижує ефективність використання отриманих даних та ускладнює процес прийняття оперативних рішень на рівні командування.

Ще однією проблемою є обмежені можливості каналів зв'язку, які використовуються для передачі великих обсягів відео- та телеметричної інформації. У складних умовах бойових дій або під час застосування засобів радіоелектронної боротьби можуть виникати перебої у передачі даних, що негативно впливає на оперативність отримання інформації.

Важливим аспектом є також необхідність стандартизації форматів даних та протоколів обміну інформацією між різними технічними системами. Наявність великої кількості різнорідних безпілотних платформ ускладнює процес інтеграції їх у єдину інформаційну мережу.

Одним із ключових напрямів вирішення зазначених проблем є створення інтегрованих інформаційно-аналітичних систем, які забезпечують централізований збір, обробку та аналіз даних, отриманих від безпілотних літальних апаратів. Такі системи дозволяють формувати єдину інформаційну картину оперативної обстановки.

Важливу роль у цьому процесі відіграє використання сучасних геоінформаційних систем, які забезпечують відображення отриманої інформації на електронних картах та дозволяють оперативно аналізувати просторові дані. Інтеграція даних аеророзвідки з геоінформаційними системами сприяє більш точному плануванню службово-бойових операцій.

Перспективним напрямом є використання технологій штучного інтелекту та машинного навчання для автоматичного аналізу даних, отриманих із БпЛА. Застосування таких технологій дозволяє автоматизувати процес виявлення об'єктів, аналізу змін обстановки та прогнозування можливих загроз.

Важливим є також розвиток захищених каналів зв'язку та систем передачі даних, які забезпечують стабільний обмін інформацією навіть в умовах активного впливу засобів радіоелектронної боротьби.

Сучасні наукові дослідження свідчать про значний потенціал використання безпілотних технологій у сфері забезпечення діяльності сил сектору безпеки та оборони. У наукових роботах розглядаються питання використання БпЛА для ведення повітряної розвідки, моніторингу територій та забезпечення інформаційної підтримки прийняття рішень.

Дослідження показують, що застосування безпілотних систем дозволяє суттєво підвищити оперативність отримання інформації та скоротити час

реагування на зміну обстановки. Завдяки використанню сучасних сенсорних комплексів БпЛА можуть забезпечувати отримання високоточних даних у реальному часі.

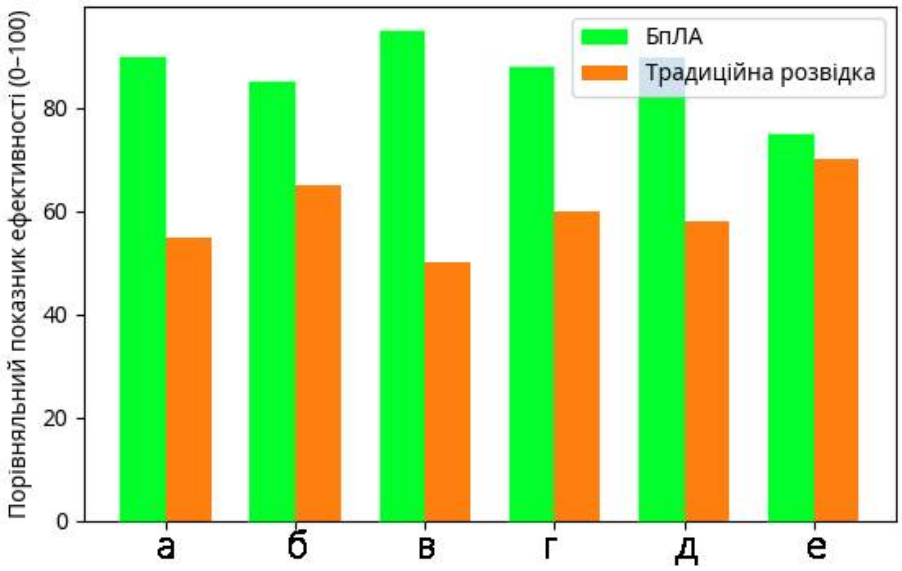

Порівняльна діаграма ефективності використання БпЛА та традиційної розвідки: *а – час отримання інформації; б – точність отриманих даних; в – умови безпеки персоналу; г – покриття території; д – оперативність реагування; е – вартість операції*

Особливу увагу у наукових працях приділено питанням інтеграції безпілотних платформ із системами управління військами та автоматизованими системами обробки інформації[2]. Такі рішення сприяють формуванню єдиного інформаційного простору та підвищенню ефективності управління підрозділами.

З метою підвищення ефективності використання безпілотних літальних апаратів у службово-бойовій діяльності доцільним є створення інтегрованої системи інформаційного забезпечення на основі даних БпЛА, яка забезпечуватиме централізований збір, обробку, аналіз та поширення інформації між підрозділами сектору безпеки та оборони.

Основу такої системи повинна становити єдина цифрова платформа управління даними аеророзвідки, що інтегрується з наявними автоматизованими системами управління військами. Платформа має забезпечувати прийом відео- та телеметричної інформації з різних типів БпЛА, її автоматичну прив'язку до координат місцевості та подальше відображення на цифрових картах у режимі реального часу. Реалізація такого підходу дозволить сформувати єдину оперативну інформаційну картину, доступну для командирів різних рівнів. Однією з ключових функцій системи повинна стати автоматизована обробка відеопотоку з використанням алгоритмів комп’ютерного зору. Використання нейромережевих моделей дозволить здійснювати автоматичне виявлення техніки, переміщення особового складу, інженерних споруд або інших

об’єктів інтересу. Це суттєво зменшить навантаження на операторів та дозволить швидше виявляти зміни в оперативній обстановці.

Важливим елементом запропонованої системи має бути модуль просторового аналізу та прогнозування, який працюватиме на основі геоінформаційних технологій. Такий модуль дозволить автоматично формувати карти активності противника, аналізувати зміну ситуації у визначених районах та прогнозувати можливі напрямки розвитку подій[1]. Це підвищить обґрунтованість прийняття управлінських рішень під час планування операцій.

Окрему увагу необхідно приділити побудові стійкої системи передачі даних. Для цього доцільно використовувати багаторівневу архітектуру зв’язку, що поєднує прямі канали передачі даних з БпЛА, ретрансляцію через інші безпілотні апарати або наземні станції, а також резервні канали передачі інформації. Такий підхід дозволить зменшити вплив засобів радіоелектронної боротьби та забезпечити стабільність передачі даних навіть у складних умовах.

Перспективним напрямом є впровадження технологій колективної взаємодії безпілотних апаратів, коли декілька БпЛА працюють як єдина розвідувальна система. У такому випадку кожен апарат виконує окрему функцію: один здійснює огляд території, інший передає дані, а третій виконує роль ретранслятора зв’язку. Такий підхід дозволяє значно розширити зону спостереження та підвищити стійкість системи розвідки.

Наразі доцільним є створення єдиного банку аеророзвідувальної інформації, у якому зберігатимуться архівні матеріали польотів БпЛА, фотознімки місцевості, тривимірні моделі об’єктів та результати аналітичної обробки даних. Накопичення таких даних дозволить проводити порівняльний аналіз змін обстановки у часі та підвищить ефективність довгострокового планування операцій.

Запропонований підхід дозволяє вирішити низку актуальних проблем сучасного застосування БпЛА, зокрема: фрагментарність використання отриманих даних, обмежені можливості їх аналізу, складність оперативного поширення інформації між підрозділами та перевантаження операторів великими обсягами відеоданих. Формування інтегрованої інформаційної системи забезпечить більш ефективне використання потенціалу безпілотних технологій у службово-бойовій діяльності [3].

Таким чином, інтеграція безпілотних літальних апаратів у систему інформаційного забезпечення службово-бойової діяльності є важливим напрямом розвитку сучасних технологій у сфері безпеки та оборони. Використання БпЛА дозволяє значно підвищити ефективність збору інформації, забезпечити оперативне реагування на зміну обстановки та покращити процес прийняття управлінських рішень [4].

Подальший розвиток безпілотних технологій, інформаційно-аналітичних систем та засобів обробки даних створює передумови для

формування сучасного інформаційного простору управління силами сектору безпеки та оборони. Це сприятиме підвищенню ефективності виконання службово-бойових завдань та зміцненню обороноздатності держави.

Список використаних джерел

1. Катеринчук І., Рачок Р., Чесановський І. Геоінформаційні технології як компонент кіберфізичних систем управління безпілотних літальних апаратів спеціального призначення. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: військові та технічні науки*. 2025. Т. 99, № 2.

2. Романюк В. А., Гримуд А. Г. Методологічні основи синтезу системи управління групою (роєм) безпілотних літальних апаратів. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони.* 2025. Т. 53, № 2. С. 156–172.

3. Легенчук С. В. Вплив застосування безпілотних літальних апаратів на підвищення ефективності розвідки у сучасних військових операціях. Національна академія Національної гвардії України, 2025. 137 с.

4. Дружинін Є. А., Ковалевський М. І., Погудіна О. К., Черановський В. О. Методи та інформаційні технології впровадження безпілотних літальних апаратів в повітряний простір України. *Системи озброєння і військова техніка*. 2021. № 4(68). С. 84–90.

Роман ЯРЕМКО
доцент кафедри
практичної психології та педагогіки

Оксана ТКАЧИК
здобувач вищої освіти Львівського
державного університету безпеки
життєдіяльності

КОМАНДИР ЯК ЛІДЕР: УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ У ВІЙСЬКОВОМУ ПІДРОЗДІЛІ

У період масштабних випробувань, спричинених повномасштабною війною, розв’язаною росією, що за рівнем інтенсивності та геополітичними наслідками є безпрецедентною для Європи з часу завершення Другої світової війни, Україна опинилася на передовій захисту демократичних цінностей та принципів міжнародного правопорядку, виконуючи роль ключового бар’єра, що стримує подальшу дестабілізацію європейського безпекового простору. Війна XXI століття характеризується динамічністю тактичних підходів, постійною трансформацією способів ведення бойових дій та активним впровадженням новітніх технологій для підвищення ефективності виконання оперативних і стратегічних завдань. За таких умов Збройні Сили України змушені демонструвати високу адаптивність, мобільність та організаційну

гнучкість, а результативність виконання бойових завдань безпосередньо залежить від якості управління особовим складом, що робить проблему військового лідерства надзвичайно актуальною.

Лідерство як соціально-психологічний феномен передбачає взаємодію двох складових – лідера та команди, існування яких є взаємозумовленим. Військове лідерство можна визначити як цілеспрямований процес впливу командира на особовий склад, який ґрунтується на моральному авторитеті, професійній компетентності та практичному досвіді з метою забезпечення ефективного виконання завдань та досягнення стратегічних і оперативних цілей. Цей вплив реалізується як безпосередньо – через віддання наказів, організацію контролю, дотримання вимог, стимулювання та мотивацію підлеглих, так і опосередковано – через особистий приклад, ефективну внутрішню комунікацію та формування належної організаційної культури підрозділу.

Для ефективного управління підрозділом командир повинен поєднувати комплекс особистісних, професійно-бойових, психологічних та фізичних якостей. Морально-політичні включають систему ціннісних орієнтацій, громадянську свідомість, відданість державі та військовому обов'язку, дотримання норм права і військової етики. Професійно-бойові охоплюють рівень спеціальної підготовки, тактичне мислення, організаторські здібності та уміння приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності та бойового стресу. Психологічні якості передбачають емоційну стійкість, самоконтроль, комунікативну компетентність і здатність підтримувати сприятливий соціально-психологічний клімат у колективі, тоді як фізичні – витривалість, працездатність та готовність до виконання службово-бойових завдань у складних умовах. Командир повинен формувати згуртований підрозділ із військовослужбовців різного досвіду та фахової підготовки, адекватно оцінювати завдання та розподіляти функції відповідно до індивідуального потенціалу особового складу [4, с. 181].

Джоко Віллінк, офіцер підрозділу «Морські котики» ВМС США, підкреслює, що лідерські якості не є виключно вродженими, а можуть цілеспрямовано розвиватися. Важливою функцією лідера-командира є здатність свідомо вибудовувати професійну траєкторію, усвідомлюючи власні можливості та обмеження. Принципи військового лідерства Віллінка відображають систему цінностей, моральних якостей, характеру та професійних компетентностей лідера, окреслюючи його мету, місію, ключові завдання й зону відповідальності. До основних принципів належать: прагнення до саморозвитку, ініціативність, відкритість до змін, здатність приймати рішення, розуміння підлеглих і турбота про них, лідерство через особистий приклад, підтримка морального духу та

формування почуття відповідальності. Віллінк також підкреслює, що ефективний лідер має вміти абстрагуватися від деталей поточної ситуації, зберігаючи стратегічну перспективу, керуватися чіткими принципами дії – взаємним прикриттям, простотою управлінських рішень, визначенням пріоритетів та децентралізацією повноважень з одночасним збереженням відповідальності. Лідерство доступне більшості за умови наполегливої роботи над власними недоліками та формування команди, яка компенсує індивідуальні обмеження, причому ключовою перепоною виступає відсутність скромності. Принципова правдивість у комунікації є критичною, оскільки втрата довіри має довготривалі негативні наслідки для колективу, а розуміння мотиваційних установок підлеглих дозволяє розвивати впевненість у невпевнених і коригувати надмірну самовпевненість, спрямовуючи індивідуальні амбіції на досягнення спільної мети [1].

Підходи Віллінка узгоджуються з Доктриною військового лідерства у Збройних Силах України [2], де принципи набувають конкретного змістового наповнення. Зокрема, самовдосконалення передбачає безперервний розвиток професійних і особистісних якостей, навчання на власному й чужому досвіді; ініціативність виявляється у здатності самостійно шукати рішення, передбачати проблеми та заохочувати активність підлеглих; готовність до змін означає адаптивність до нових умов, відкритість до інновацій і впровадження сучасних підходів; ухвалення рішень розглядається як відповідальний процес, що враховує мету, ресурси, ризики, альтернативи та можливі наслідки. Водночас розуміння підлеглих і турбота про них передбачає врахування їхніх індивідуальних особливостей, потреб та забезпечення належних умов служби й розвитку.

Перебування у зоні бойових дій супроводжується постійним усвідомленням загрози життю, що створює тривале психоемоційне напруження. Дослідження показують, що ефективність психологічного відновлення військовослужбовців значною мірою залежить від стилю лідерства командира. За результатами опитування (MLQ) було встановлено, що підлеглі демократичних і підтримувальних керівників мали на 25 % вищі показники стресостійкості за шкалою CD-RISC порівняно з військовими, які перебували під керівництвом авторитарних командирів, а також зафіксовано статистично значущий позитивний зв’язок між демократичним стилем керівництва і рівнем психологічної стійкості [3, с. 96].

Отже, ефективне військове лідерство ґрунтується на особистому прикладі командира, який задає високі стандарти професіоналізму, дисципліни та моральної поведінки. Належне інформування підлеглих

забезпечує прозорість управління, розуміння спільної мети та налагодження зворотного зв'язку. Підтримка морального духу підрозділу виступає чинником його психологічної стійкості, а виховання відповідальності досягається через делегування повноважень, забезпечення ресурсами та формування готовності особового складу відповідати за результати власної діяльності. У сучасних умовах саме такий підхід забезпечує боєздатність, оперативну гнучкість та ефективне виконання завдань підрозділом.

Список використаних джерел

1. Джоко Віллінк. Стратегія і тактика лідерства. Київ : BookChef, 2021. 368 с.
2. Доктрина розвитку військового лідерства у Збройних Силах України : ОП 1-296 / затв. Начальником Генерального штабу ЗС України. Київ, 2024.
3. Стасюк В. В., Федоренко Ю. А. Вплив лідерства командирів на ефективність психологічного відновлення особового складу після участі в бойових діях // Психологічний журнал. 2025. № 15. С. 93–99.
4. Тіторенко О. М., Філіпчук Ю. Л., Стасюк В. В. Роль командирів у формуванні психологічної готовності підлеглих до виконання бойових завдань // Вісник Національного університету оборони України. 2025. Т. 85, № 3. С. 178–185. DOI : https://doi.org/10.33099/2617-6858-2025-85-3-178-185

ТРИБУНА МОЛОДОГО АВТОРА

Ірина АСТАФ'ЄВА
студентка ННІ
права та інноваційної освіти

Науковий керівник:
Ольга КУЛІНІЧ
завідувач кафедри т
еорії держави та права
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПІСЛЯВОЄННА РЕКОНСТРУКЦІЯ ОБОРОННОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ПОТЕНЦІАЛ СПІВПРАЦІ З ЛИТВОЮ У СФЕРІ БЕЗПІЛОТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Післявоєнна реконструкція оборонного сектору України передбачає не лише відновлення зруйнованих ресурсів, а формування нової технологічно орієнтованої моделі безпеки. У цьому процесі ключову роль відіграють безпілотні технології, які довели свою ефективність у сучасній війні. Водночас стратегічно важливим чинником успішної трансформації є міжнародне партнерство, зокрема співпраця з Литвою як одним із найбільш послідовних союзників України в європейському безпековому просторі.

Литва виступає не лише політичним партнером, а й активним учасником формування нової оборонно-технологічної архітектури регіону. Попри обмежені територіальні ресурси, ця держава демонструє високий рівень інституційної готовності до розвитку інновацій у сфері безпілотних систем, включаючи дрони, засоби радіоелектронної боротьби та автономні рішення. Важливою перевагою Литви є її інтегрованість у механізми Європейського Союзу та НАТО, що відкриває доступ до фінансування, технологій та стандартів, критично важливих для масштабування українських розробок.

Співпраця України з Литвою у сфері БПЛА вже переходить від формату допомоги до повноцінного стратегічного партнерства. Зокрема, практичним кейсом є реалізація спільних ініціатив із виробництва безпілотних систем, що базуються на принципі взаємного забезпечення та обміну технологіями. Такий підхід дозволяє не лише забезпечити потреби оборони обох держав, але й формувати спільний ринок оборонної продукції.

Особливої уваги заслуговує синергія українського бойового досвіду та литовських технологічних рішень. Україна забезпечує унікальну емпіричну базу застосування БПЛА в умовах реальних бойових дій, тоді як Литва пропонує інституційні механізми масштабування, стандартизації та інтеграції в європейський оборонний простір. Наприклад, українські розробки у сфері FPV-дронів можуть бути доповнені литовськими рішеннями у сфері захищеного зв'язку та координації автономних систем, що створює передумови для розробки високотехнологічних комплексів нового покоління.

Перспективним напрямом співпраці є створення спільних науково-дослідних центрів, орієнтованих на розробку безпілотних систем із використанням штучного інтелекту. Такі центри можуть стати платформою для об'єднання наукового потенціалу обох країн, а також для підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері оборонних технологій. До того ж, співпраця у сфері БПЛА сприяє гармонізації технічних стандартів відповідно до вимог НАТО, що є важливим кроком у процесі євроатлантичної інтеграції України.

Не менш важливим є цивільний вимір українсько-литовського партнерства. Спільно розроблені безпілотні технології можуть використовуватися у процесах післявоєнного відновлення, зокрема для розмінування територій, моніторингу інфраструктури, екологічного контролю та логістики гуманітарної допомоги, а також ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій [1]. Литва у цьому контексті може виступати як технологічний і фінансовий хаб, що забезпечує доступ до європейських програм підтримки реконструкції.

Водночас розвиток співпраці потребує вирішення низки викликів, серед яких узгодження нормативно-правових підходів, захист інтелектуальної власності та адаптація до регуляторних стандартів ЄС. Проте високий рівень політичної довіри між Україною та Литвою створює сприятливі умови для подолання цих бар'єрів.

У науковому аспекті доцільно виокремити ключові напрями подальших досліджень: формування правових механізмів спільного виробництва оборонної продукції, розробка стандартів використання безпілотних систем у військовій та цивільній сферах, а також аналіз ролі міжнародного партнерства у розвитку інноваційних оборонних кластерів.

Отже, співпраця України з Литвою у сфері безпілотних технологій є не лише інструментом післявоєнного відновлення, але й стратегічною платформою для формування сучасної оборонної моделі. Її розвиток сприятиме створенню потужного регіонального оборонного кластеру, здатного забезпечити як національну, так і колективну безпеку в європейському просторі.

Список використаних джерел

1. Мінченко Є. Особливості застосування безпілотних літальних апаратів під час ліквідації надзвичайних ситуацій/Є. Мінченко, Д. Казначеєв//Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.(м. Дніпро, 26 квітня 2024 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 158-160

Ілона БУЯКОВА
курсант факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України

Науковий керівник:
Володимир РОГАЛЬСЬКИЙ
старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ПРОФЕСІЙНА МОТИВАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ

Професійна мотивація є складним, багаторівневим соціально-психологічним феноменом, що визначає не лише спрямованість діяльності особистості, а й рівень її включеності, витривалості та здатності діяти в умовах підвищеного ризику. У секторі безпеки і оборони України, що функціонує в умовах тривалої збройної агресії, значення мотивації набуває особливої ваги, оскільки вона виступає фундаментом боєздатності, психологічної стійкості та ефективності виконання службово-бойових завдань. Мотивація тут виходить за межі класичного розуміння як стимулу до праці і трансформується у внутрішню силу, що забезпечує здатність діяти навіть у ситуаціях загрози життю, фізичного виснаження та емоційного напруження.

Сутність професійної мотивації полягає у формуванні системи внутрішніх і зовнішніх спонукань, які визначають поведінку фахівця, спрямовують її на досягнення професійних цілей та підтримують активність у процесі виконання службових обов'язків [1, с.101]. Вона має складну структуру, що включає потреби, інтереси, цінності, переконання, установки та цілі. Внутрішні мотиви є найбільш стійкими і пов'язані з особистісним сенсом професії: це прагнення до самореалізації, відчуття значущості своєї діяльності, переконання у правильності обраного шляху, бажання приносити

користь суспільству та державі. Саме вони формують глибинну основу професійної ідентичності та забезпечують довготривалу залученість у діяльність. Зовнішні мотиви, такі як матеріальне забезпечення, соціальні гарантії, престиж професії, службове просування, виконують важливу підтримувальну функцію, однак їхній вплив є обмеженим у часі, якщо вони не підкріплені внутрішнім переконанням у значущості служби [2, с.160-162]. У цьому контексті особливо важливим є гармонійне поєднання внутрішніх і зовнішніх мотивів, адже саме їх синергія забезпечує стабільну та результативну діяльність.

Ефективність діяльності фахівців сектору безпеки безпосередньо залежить від рівня сформованості мотивації. Вона проявляється у здатності швидко приймати рішення, діяти в умовах невизначеності, витримувати фізичні та психоемоційні навантаження, зберігати самоконтроль і професійну адекватність у критичних ситуаціях. У бойових умовах мотивація набуває екзистенційного характеру: вона стає фактором, що дозволяє людині долати страх, втому, сумніви та продовжувати виконання завдань. Особливої значущості набувають такі мотиваційні компоненти, як патріотизм, почуття обов'язку, відповідальність за побратимів, віра у справедливість своєї місії. У цих умовах відбувається трансформація мотиваційної структури: матеріальні стимули відходять на другий план, а провідну роль починають відігравати морально-психологічні чинники, що забезпечують внутрішню стійкість і здатність до самопожертви [3, с.184; 6].

Психологічна стійкість, зокрема, тісно пов'язана з мотивацією і значною мірою визначається нею. Високий рівень мотивації сприяє формуванню адаптаційних механізмів, підвищує толерантність до стресу, знижує ризик професійного вигорання та посттравматичних розладів. Особливо це важливо для молодих фахівців, які лише починають свою службу і стикаються з новими, часто екстремальними умовами. Наявність чітких мотиваційних орієнтирів, розуміння сенсу своєї діяльності та підтримка з боку колективу дозволяють їм швидше адаптуватися і досягати необхідного рівня професійної готовності.

Водночас мотивація не є універсальною і однаковою для всіх. Вона має виражені індивідуальні та гендерні особливості, які необхідно враховувати в процесі управління персоналом. Жінки зазвичай більше орієнтовані на соціальні аспекти діяльності: міжособистісні відносини, психологічний комфорт, визнання та підтримку. Для них важливими є стабільність, баланс між службою та особистим життям, можливість самовираження. Чоловіки частіше демонструють орієнтацію на досягнення результату, автономію у прийнятті рішень, готовність до ризику та витривалість у складних умовах. Молоді фахівці потребують чіткості в організації служби, можливостей для навчання і професійного зростання, тоді як досвідчені співробітники більше цінують стабільність, соціальні гарантії та визнання їх внеску. Ігнорування цих відмінностей може призводити до зниження мотивації, конфліктів у

колективі та зменшення ефективності діяльності [3, с.182-183; 5].

Ключову роль у формуванні та підтримці мотивації відіграє лідерство. Саме керівник визначає психологічний клімат у підрозділі, задає тон взаємодії, формує систему цінностей і пріоритетів. Найбільш ефективним у сучасних умовах є трансформаційне лідерство, яке ґрунтується на здатності надихати, підтримувати, розвивати підлеглих та формувати у них відчуття причетності до спільної мети. Такий керівник не лише контролює виконання завдань, а й виступає наставником, який допомагає розкрити потенціал кожного члена колективу. Натомість авторитарний стиль управління, заснований виключно на наказах і контролі, може забезпечити короткострокову дисципліну, але в довгостроковій перспективі призводить до зниження ініціативності, відповідальності та внутрішньої мотивації.

Підвищення рівня професійної мотивації в органах сектору безпеки потребує системного та комплексного підходу. Насамперед важливо забезпечити прозорість і справедливість у системі винагород, поєднуючи матеріальні стимули з моральним заохоченням, таким як нагороди, відзнаки, публічне визнання заслуг. Не менш важливою є соціальна підтримка особового складу, включаючи забезпечення пільг, медичної та психологічної реабілітації, підтримку сімей військовослужбовців. Значну роль відіграє створення умов для професійного розвитку, зокрема через навчання, тренінги, підвищення кваліфікації та використання сучасних освітніх платформ. Важливо також розвивати ефективну комунікацію в підрозділах, забезпечувати зворотний зв’язок, враховувати думку особового складу та оперативно реагувати на проблеми. Використання цифрових технологій може значно підвищити ефективність моніторингу морально-психологічного стану та управління мотиваційними процесами.

Таким чином, професійна мотивація є системоутворюючим фактором ефективності діяльності фахівців сектору безпеки. Вона визначає не лише рівень виконання службових завдань, а й здатність особового складу зберігати стійкість, адаптуватися до складних умов і діяти в інтересах держави навіть у найекстремальніших ситуаціях. Відсутність цілісної системи формування та підтримки мотивації неминуче призводить до зниження боєздатності, втрати кадрів, професійного вигорання та ослаблення національної безпеки. Саме тому розвиток мотиваційної сфери має стати одним із пріоритетних напрямів кадрової політики в секторі безпеки і оборони України.

Список використаних джерел

1. Іванова Н. Г., Андрусишин Ю. І. Психологічні аспекти оцінки професійної діяльності фахівців сектору безпеки. *Вісник Національного університету оборони України*. 2017. № 1 (48). С. 98-104.

2. Залож В. В., Торічний В. О., Шашкун І. В. Мотивація особового складу Державної прикордонної служби України в умовах воєнного стану: виклики та шляхи вдосконалення. *Наукові перспективи*. 2025. № 5(10). С. 154-169. DOI :

https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-5(10)-154-169.

3. Швець Д. В., Пономаренко Я. С. Гендерні відмінності мотивації поліцейських та їхні імплікації для професійної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2025. Вип. 2. С. 182-186. DOI : https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2025.2.32.

4. Ленкова Т.Р., Казначеєв Д.Г. Професійна підготовка працівників Національної поліції України та її особливості щодо дій в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану.* 2022. С. 149-150.

5. Казначєєв Д. Г., Настич Т. М. Забезпечення принципу гендерної рівності у правоохоронній діяльності. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України :* зб. наук. праць. Харків : ХНУВС, 2020. 336 с. С. 31–33.

6. Казначеєв Д., Лопаєва О. Здійснення національно-патріотичного виховання курсантської та студентської молоді як важливий чинник підготовки кадрів для Національної поліції України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2021. № 4 (114). С. 303-307.

Ілона БУЯКОВА
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування Національної
поліції України

Науковий керівник:
Сергій ПЕТРЕНКО
старший викладач
кафедри спеціальної фізичної
підготовки Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Психологічна стійкість у сучасних умовах функціонування сектору безпеки і оборони України набуває стратегічного значення, виходячи далеко за межі індивідуальної характеристики особистості та перетворюючись на один із ключових ресурсів національної безпеки. В умовах гібридної війни, збройної агресії, інформаційно-психологічного протиборства та високого рівня невизначеності саме здатність особового складу зберігати внутрішню рівновагу, ефективно діяти під впливом стресу та протистояти деструктивним впливам визначає не лише успішність виконання конкретних службово-бойових завдань, а й загальну стійкість державних інституцій. Психологічна стійкість у цьому контексті постає як інтегративна властивість особистості, що забезпечує здатність до адаптації, саморегуляції та

збереження функціональної ефективності в умовах тривалого психоемоційного напруження.

На рівні системи національної безпеки психологічна стійкість розглядається як результат цілеспрямованого впливу на свідомість, емоційно-вольову сферу та поведінкові установки військовослужбовців і правоохоронців. Її формування є складовою морально-психологічного забезпечення, яке охоплює не лише підготовку до виконання завдань, але й створення умов для збереження психічного здоров'я особового складу [1, с. 103]. Особливого значення це набуває в умовах, коли противник активно застосовує засоби інформаційно-психологічного впливу, спрямовані на деморалізацію, дезорієнтацію та підрив довіри до командування і держави в цілому. У таких умовах психологічна стійкість виступає своєрідним «психологічним щитом», що дозволяє протистояти маніпуляціям, зберігати критичне мислення та підтримувати бойовий дух.

Структурно психологічна стійкість є багатовимірною системою, що включає як когнітивні, так і емоційно-вольові та поведінкові компоненти. Одним із ключових її елементів є адаптивні ресурси особистості, до яких належать когнітивна гнучкість, здатність до переоцінки ситуації, позитивна інтерпретація подій, а також уміння знаходити сенс навіть у складних і травматичних обставинах [2, с. 311]. Ці характеристики забезпечують здатність особистості не лише реагувати на стрес, але й трансформувати його у фактор розвитку. Важливу роль відіграє емоційна регуляція, яка дозволяє контролювати інтенсивність емоційних реакцій, запобігати афективним зривам і зберігати здатність до раціонального мислення.

Особистісний вимір психологічної стійкості представлений такими якостями, як стресостійкість, урівноваженість, опірність та впевненість у власних силах. Стресостійкість забезпечує здатність функціонувати в умовах високого психічного навантаження без суттєвого зниження ефективності діяльності. Урівноваженість проявляється у стабільності поведінки та емоцій навіть у ситуаціях невизначеності або небезпеки [3, с. 263; 7]. Опірність, у свою чергу, відображає здатність протистояти зовнішньому тиску, долати страх, втому та інші деструктивні фактори. Важливим компонентом є також самоефективність (self-efficacy), яка визначає рівень впевненості особистості у власній здатності успішно виконувати поставлені завданням [2, с.310]. Високий рівень самоефективності сприяє активній позиції, ініціативності та готовності брати на себе відповідальність навіть у складних умовах.

Не менш важливим елементом є рефлексія як здатність до усвідомлення та аналізу власних психічних станів, дій і рішень. Рефлексивність дозволяє формувати ефективні копінг-стратегії, коригувати поведінку та уникати повторення помилок. У професійній діяльності військовослужбовців і правоохоронців це має особливе значення, оскільки дозволяє швидко адаптуватися до змін обстановки та приймати обґрунтовані рішення в умовах обмеженого часу.

Вплив психологічної стійкості на ефективність службово-бойової діяльності є комплексним і проявляється на кількох рівнях. Передусім вона забезпечує збереження працездатності в екстремальних умовах, що включає здатність підтримувати концентрацію уваги, швидкість реакції та точність дій. У ситуаціях бойового стресу це безпосередньо впливає на якість прийняття рішень, від яких може залежати життя як самого фахівця, так і його товаришів. Психологічно стійкі особи демонструють вищий рівень професійної надійності, оскільки здатні діяти відповідно до алгоритмів навіть у стані сильного емоційного напруження.

До того ж, психологічна стійкість є важливим фактором профілактики психогенних втрат, що можуть проявлятися у вигляді дезадаптації, зниження мотивації, професійного вигорання або розвитку посттравматичних стресових розладів [3, с.263]. Своєчасне формування та підтримка стійкості дозволяє зменшити ризик виникнення таких станів, а також сприяє швидшому відновленню після пережитих травматичних подій. У цьому контексті вона виступає не лише як ресурс ефективності, але і як чинник збереження психічного здоров'я особового складу.

Формування психологічної стійкості здійснюється в межах системи психологічного забезпечення, що має поетапний характер і охоплює підготовчий, безпосередній та реабілітаційний етапи. На підготовчому етапі основна увага приділяється відбору кандидатів з урахуванням їхніх психологічних характеристик, а також моделюванню умов майбутньої діяльності. Це включає тренування в умовах, максимально наближених до реальних, розвиток навичок саморегуляції, формування згуртованих колективів із високим рівнем психологічної сумісності. Такий підхід дозволяє заздалегідь підготувати особовий склад до можливих стресових ситуацій та зменшити рівень їх негативного впливу.

Безпосередній етап передбачає підтримку психологічної стійкості під час виконання службово-бойових завдань. Це реалізується через використання методів психологічної саморегуляції, підтримку командирів, ефективну комунікацію в підрозділі, а також організацію умов, що сприяють зниженню психоемоційного напруження. Важливу роль відіграє лідерство, оскільки саме командири задають тон психологічного клімату в колективі та впливають на рівень довіри, мотивації і впевненості підлеглих.

Реабілітаційний етап спрямований на відновлення психологічного стану після виконання завдань, особливо у випадках, пов'язаних із застосуванням зброї, втратами або перебуванням у тривалому стресі. Він поєднує психологічну допомогу, консультування, заходи з реадаптації та повернення до повсякденної діяльності. Ефективна реабілітація дозволяє не лише відновити функціональний стан особового складу, але й підвищити його готовність до подальшого виконання завдань [4, с.54; 5].

Таким чином, психологічна стійкість виступає фундаментальною основою професійної діяльності в секторі безпеки і оборони України,

забезпечуючи здатність особового складу ефективно діяти в умовах підвищеного ризику та невизначеності. Її формування і підтримка потребують системного підходу, що охоплює індивідуальний, груповий та організаційний рівні, а також інтеграції психологічної підготовки в загальну систему професійної підготовки. Саме комплексний розвиток психологічної стійкості є запорукою підвищення боєздатності, збереження людського потенціалу та забезпечення національної безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Круть П. П., Бабак С. А. Вплив психологічної стійкості особового складу сектору безпеки і оборони України на ефективність управління застосуванням сучасних військових сил та засобів. *Активне використання інформаційних технологій у сучасних конфліктах:* матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 30 листопада 2022 р.). 2022. С. 103-105.

2. Барчі Б. В. Психологічна витривалість як ключовий ресурс професійної ефективності в екстремальних умовах. *Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України: матеріали конференції*: тези доп. VI Всеукр. наук.-практ. конф. 2025. С. 309-311.

3. Уманець К. Бардін Є. Психологічне забезпечення службово-бойової діяльності сил безпеки та оборони України. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України:* матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 25 квітня 2025 р.). 2025. С. 262-264.

4. Лопаєва О. М. Особливості психологічного забезпечення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку України в особливих умовах. *Організаційно-правове забезпечення функціонування підрозділів превентивної діяльності:* матеріали регіонального круглого столу (м. Дніпро, 4 червня 2021 р.). 2021. С. 53-55.

5. Казначеєв Д.Г., Лопаєва О.М. Особливості формування психологічної стійкості і готовності працівників поліції у процесі навчання з вогневої підготовки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2018. № 4 (97). С. 82−85.

6. Казначєєв Д. Г., Шевцова Д. І. Удосконалення психологічної підготовки працівників Національної поліції України. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку в Україні:* матер. круг. столу (м. Дніпро, 23 квітня 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 25-26.

7. Казначеєв Д.Г. Формування професійно-важливих якостей працівників сил охорони правопорядку. *Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 березня 2019 р.). Харків : НАНГУ, 2019. С.76-77

Станіслав ВАРВУС
курсант ННІ поліцейської діяльності

Науковий керівник:
Ігор КОСТРОМА
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Національної академії внутрішніх справ

РОЗВИТОК ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ ПРАЦІВНИКІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах діяльність працівників сектору безпеки вирізняється системним впливом факторів підвищеного ризику, що зумовлює значні фізичні та психоемоційні навантаження. Динамічність оперативної обстановки, її варіативність і часто непередбачуваний характер вимагають від фахівців високого рівня мобілізаційної готовності та здатності до швидкої адаптації. Особливо гостро це актуалізується в умовах воєнного стану, коли спектр службово-бойових завдань розширюється, а інтенсивність їх виконання суттєво зростає. За таких обставин закономірно підвищується значення функціональної витривалості як інтегральної характеристики, що забезпечує ефективність професійної діяльності та виступає однією з базових передумов її результативності [1, с. 79; 6].

У науковому дискурсі функціональна витривалість традиційно трактується як здатність організму тривалий час виконувати роботу різної інтенсивності без істотного зниження ефективності. Водночас у контексті професійної підготовки працівників сектору безпеки це поняття набуває комплексного змісту. Воно охоплює не лише соматичні характеристики (рівень розвитку серцево-судинної та дихальної систем, енергозабезпечення м’язової діяльності), але й психофізіологічні компоненти, зокрема стресостійкість, швидкість сенсомоторних реакцій, здатність до концентрації уваги в умовах дефіциту часу та інформаційного перевантаження [5, с. 18]. Таким чином, функціональна витривалість доцільно розглядати як багатокомпонентну властивість організму, що формується на перетині фізіологічних резервів і психологічних механізмів регуляції діяльності.

Логічним продовженням зазначеного є розгляд місця функціональної витривалості у структурі професійної підготовки. У цьому контексті особливого значення набуває спеціальна фізична підготовка, яка виступає не допоміжним, а системоутворювальним елементом освітнього процесу. Саме в її межах відбувається цілеспрямоване формування професійно значущих рухових умінь і навичок, а також розвиток ключових фізичних якостей – сили, швидкості, координації та витривалості. До того ж, вона забезпечує

засвоєння прикладних дій, зокрема прийомів самозахисту, фізичного впливу, елементів рукопашного бою, що безпосередньо корелюють із реальними умовами службової діяльності [3, с. 2]. Отже, функціональна витривалість у даному випадку виступає як результат і водночас умова ефективності спеціальної фізичної підготовки.

Подальший аналіз дозволяє встановити прямий причинно-наслідковий зв'язок між рівнем розвитку функціональної витривалості та якістю виконання типових службових завдань. Йдеться про такі види діяльності, як переслідування правопорушників, затримання осіб, що чинять опір, подолання перешкод різного характеру, виконання дій у засобах індивідуального захисту, а також участь у тривалих спеціальних операціях. В умовах наростаючої втоми саме достатній рівень витривалості забезпечує збереження координації рухів, точності дій і швидкості прийняття рішень [7–9]. Натомість її недостатній розвиток призводить до швидкого виснаження функціональних систем організму, зниження когнітивної продуктивності та підвищення ймовірності помилкових дій [1, с. 80; 2, с. 53].

Особливої гостроти зазначена проблема набуває в умовах воєнного стану, що характеризуються поєднанням тривалих навантажень, обмежених можливостей для відновлення та постійного впливу стресогенних чинників. У таких ситуаціях функціональна витривалість виконує компенсаторну та стабілізуючу функції, забезпечуючи підтримання працездатності на належному рівні протягом тривалого часу. Вона також сприяє підвищенню стійкості до впливу несприятливих факторів зовнішнього середовища, включаючи температурні коливання, дефіцит сну та інформаційне перевантаження [5, с. 56].

У цьому зв'язку актуалізується питання оптимізації засобів і методів розвитку функціональної витривалості. Сучасна практика фізичної підготовки демонструє ефективність використання інтервальних і кругових тренувань, які дозволяють варіювати інтенсивність навантаження та моделювати реальні умови діяльності. Доцільним є також застосування вправ із використанням службового спорядження, що підвищує специфічність тренувального впливу, а також впровадження ситуаційно-рольових завдань, спрямованих на інтеграцію фізичних і психічних компонентів діяльності [4, с. 34]. Важливою методичною умовою є поєднання аеробних та анаеробних режимів роботи, що сприяє комплексному розвитку енергетичних систем організму та підвищенню його адаптаційного потенціалу [5, с. 68].

Окрім індивідуального аспекту, функціональна витривалість має суттєве значення і для забезпечення ефективної командної взаємодії. Узгодженість дій підрозділу значною мірою залежить від рівня підготовленості кожного його члена. Високий рівень витривалості забезпечує здатність підтримувати заданий темп роботи, дотримуватися тактичних схем і своєчасно реагувати на зміну оперативної ситуації. Водночас недостатня підготовленість окремих працівників може знижувати загальну ефективність

групи, виступаючи дестабілізуючим чинником у процесі виконання службових завдань [2, с. 55].

Отже, узагальнюючи викладене, доцільно констатувати, що функціональна витривалість є ключовим інтегральним показником професійної готовності працівників сектору безпеки. Вона забезпечує здатність ефективно діяти в умовах підвищених навантажень, зберігати когнітивну стійкість і приймати обґрунтовані рішення в ситуаціях високої складності. Відтак її цілеспрямований розвиток має розглядатися як один із пріоритетних напрямів удосконалення системи професійної підготовки в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Кириченко А. Фізична витривалість як ключовий фактор боєздатності особового складу: напрями підвищення. А*ктуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 25 квітня 2025 р.).* Дніпро : ДДУВС, 2025. С. 79–81.

2. Бондаренко В. В. Особливості застосування поліцейських заходів під час професійної діяльності працівників патрульної поліції. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. (м. Харків, 24 трав. 2018 р.).* Харків : ХНУВС, 2018. С. 52–57.

3. Сергієнко Ю. П. Спеціальна фізична підготовка в системі професійного навчання працівників поліції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 1. С. 2–4.

4. Ковальчук А. М. Виконання навчальних вправ з фізичної та рятувальної підготовки : метод. рек. Львів, 2020. 92 с.

5. Дідковський В. А., Бондаренко В. В., Кузенков О. В. Фізична підготовка працівників Національної поліції України : навч. посіб. Київ : НАВС, 2019. 98 с.

6. Бондаренко В. В., Пліско В. І., Бикова Г. В., Козенко С. М. Білик В. В., Кострома І. О. Організація самостійної роботи курсантів під час опанування практично спрямованих дисциплін: психологічні та педагогічні аспекти в умовах воєнного стану. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка»,* 7 (53). 2025. С. 757–768. URL : https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7(53)-757-768

7. Бондаренко В.В., Пронтенко К.В., Худякова Н.Ю., Кострома І. О., Сергієнко С.А. Сформованість навичок здорового способу життя у курсантів-майбутніх фахівців сектору безпеки й оборони. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт),* 2 (201). 2026. С. 35–40. (DOI : https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.02(201).06)

8. Спеціальна фізична підготовка : навч. посіб. / [В. Бондаренко, С. Решко, В. Дідковський та ін.]; за заг ред. В. Чернєя, Р. Сербина. Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т.П. 2021. 341 с. URL : https://elar.naiau.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/3d021e3e-db65-4e01-a328-ac67fef1574f/content.

9. Розвиток фізичних якостей здобувачів вищої освіти ЗВО МВС України : метод. рек. / В. В. Бондаренко, С.М. Решко, Г.В. Бикова та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 108 с. URL : https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e7585355-8bef-446e-ba5d-94d10ac9ccf0/content.

Злата ВОЛОБОЄВА
студентка ННІ права
та соціального менеджменту

Науковий керівник:
Ольга ГАБОРЕЦЬ
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки ННІ підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії, доцент

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Закон України (далі – ЗУ) «Про освіту» у статті 12 визначив інформаційно-комунікаційну компетентність як одну з ключових, необхідних кожному здобувачу освіти [1]. Водночас цей Закон не розкриває структуру зазначеної компетентності та не встановлює вимог до її меж, залишаючи відповідне трактування підзаконним актам та галузевим стандартам. Для загальної середньої та вищої освіти така межа є прийнятною, бо зміст цифрових умінь визначається освітніми програмами. Інша ситуація у відомчих закладах вищої освіти, що готують фахівців для сектору безпеки і оборони. Тут зміст цифрових компетентностей пов'язаний із здатністю держави протидіяти воєнним загрозам та кримінальним правопорушенням, зокрема у кіберпросторі, що є актуальним на сьогодні.

Передусім зауважимо, що нормативне визначення сектору безпеки і оборони міститься у ЗУ «Про національну безпеку України». Частина 1 статті 12 цього Закону структурує сектор через чотири складові, як-то: сили безпеки, сили оборони, оборонно-промисловий комплекс та громадяни і громадські об’єднання, які добровільно сприяють забезпеченню національної безпеки [2]. Кожна із цих складових потребує цифрових компетентностей різного профілю та рівня. Наприклад, працівники підрозділу кіберполіції мають володіти навичками цифрової криміналістики та аналізу великого обсягу даних, тоді як офіцер Збройних Сил України – уміннями роботи з автоматизованими системами управління та засобами супутникової навігації. За такої різноманітності потреб формування цифрових компетентностей не може зводитися до єдиного освітнього компоненту, пов’язаного з інформаційними та комунікаційними технологіями, а вимагає системного підходу закладеного в освітніх стандартах кожної спеціальності.

Основні засади розвитку цифрових компетентностей на загальнодержавному рівні визначені Концепцією розвитку цифрових компетентностей, схваленою розродженням Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 167-р. Цей документ констатує, що відсутність єдиних вимог до цифрових компетентностей у системі освіти не дозволяє забезпечити розвиток усіх сфер суспільного життя відповідно до вимог глобальної цифровізація [3]. Підґрунтям Концепції стала Рамка цифрової компетентності для громадян України, розроблена Міністерством цифрової трансформації на основі європейської моделі DigComp 2.1. Рамка охоплює шість сфер (від основ комп'ютерної грамотності до розв'язання проблем у цифровому середовищі) та передбачає шість рівнів володіння [4, с. 10]. Проте ані Концепція, ані Рамка не містять спеціальних положень щодо безпекового сектору, де стандартний набір із тридцяти загальних компетентностей є необхідним, але недостатнім.

У той же час, ЗУ «Про вищу освіту» у статті 26 серед основних завдань закладу вищої освіти вказує на провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями. Стаття 32 цього ж Закону закріплює принцип автономії закладів вищої освіти, а стаття 3 відносить доступність до принципів державної політики у сфері вищої освіти. Для закладів вищої освіти системи МВС України ці загальні норми конкретизовані ЗУ «Про Національну поліцію», статті 73 та 74 якого регламентують відповідно первинну професійну підготовку та підготовку поліцейських у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання [6]. Хоча жодна із цих норм не оперує терміном «цифрова компетентність», їх системне тлумачення з урахуванням статті 12 ЗУ «Про освіту» [1] дає підстави стверджувати, що формування відповідних умінь є складовою якісної професійної підготовки.

На стратегічному рівні зв'язок між цифровими компетентностями фахівців та обороноздатністю держави передбачені у двох ключових документах, а саме Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 [7], серед пріоритетів визначає завершення формування національної системи кібербезпеки, що неможливо без підготовлених фахівців. Стратегія кібербезпеки України, затверджена Указом Президента України від 26.08.2021 № 447/2021 [8], прямо визнає, що розвиток цифрової грамотності раніше здійснювався без чіткої програми, а кібернавчання проводилися безсистемно [8]. У контексті відомчої освіти цей висновок означає, що формування цифрових компетентностей у здобувачів вищої освіти довгий час не мало ні єдиного підходу, ні узгоджених критеріїв оцінювання.

Вважаємо, що змістовне наповнення цифрових компетентностей фахівця безпекового сектору виходить далеко за межі загальної Рамки. Окрім базових умінь, до яких слід віднести пошук та оцінку інформації, створення

цифрового контенту, безпечну комунікацію в мережі, такий фахівець має володіти спеціальними (фаховими) навичками, зумовленими характером його професійної діяльності. Іншими словами, галузева цифрова компетентність є надбудовою над базовою і потребує окремої нормативної регламентації. З цього випливає ключова проблема – на сьогодні жоден нормативний акт не визначає переліку та рівнів цифрових компетентностей, притаманних для сектору безпеки і оборони. Концепція розвитку цифрових компетентностей [3] має загальний характер і зосереджена переважно на потребах цивільного населення. Рамка цифрової компетентності [4] адаптована з європейської моделі без урахування безпекової специфіки. Стандарти вищої освіти за відповідними спеціальностями (D8 Право, K9 Правоохоронна діяльність, K5 Військове управління) містять загальні формулювання «здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології», не деталізуючи його. Така невизначеність створює ситуацію, за якої кожен відомчий заклад формує цифрові компетентності на власний розсуд, без можливості об'єктивного порівняння результатів.

Наявність зазначеної прогалини посилюється й практичними чинниками. Стратегія інформаційної безпеки, затверджена Указом Президента України від 28.12.2021 № 685/2021 [9], акцентує увагу на протидії деструктивним інформаційним операціям та маніпулятивним технологіям. Це означає, що разом із технічними вміннями цифрова компетентність фахівця безпекового сектору має включати й так звану інформаційну стійкість. Тобто здатність верифікувати відомості з різних джерел, розпізнавати сфабриковані документи, протидіяти соціальній інженерії. Формування таких навичок потребує не лише опанування окремих освітніх компонентів, а й наскрізної інтеграції відповідних вправ у всі обов'язкові та вибіркові компоненти освітньої програми – від загальноправових до тактико-спеціальних.

Підсумовуючи, зазначимо, що формування цифрових компетентностей у процесі підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони на сьогодні регулюється переважно нормами загального характеру – це ЗУ «Про освіту» [1], ЗУ «Про вищу освіту» [5], Концепцією розвитку цифрових компетентностей [3]. Спеціальне законодавство безпекового сектору (ЗУ «Про національну безпеку» [2], ЗУ «Про Національну поліцію» [6], стратегічні документи [7; 8; 9]) фіксує потребу у висококваліфікованих фахівцях, однак не визначає конкретного змісту та рівнів цифрових компетентностей такої категорії осіб. Ця нормативна прогалина, на нашу думку, потребує виправлення шляхом розроблення галузевих рамок цифрових компетентностей, адаптованих до потреб кожної зі складових сектору безпеки і оборони, а також внесення відповідних змін до стандартів вищої освіти та освітніх програм відомчих закладів.

Список використаних джерел

1. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text.

2. Про національну безпеку України. Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text.

3. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 167-р. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text.

4. Рамка цифрової компетентності для громадян України. Міністерство цифрової трансформації України, 2021. 105 с.

5. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text.

6. Про Національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.

7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України. Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text.

8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України». Указ Президента України від 26.08.2021 № 447/2021. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text.

9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки». Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text.

Нікіта ГРІНЧУК
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Вадим ФУРСА
доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасному світі, де геополітичні конфлікти набувають нових форм, питання забезпечення державного суверенітету стає ключовим для збереження незалежності націй. Особливо актуальною ця проблема є для України, яка стикається з викликами зовнішньої агресії, економічних санкцій та інформаційної війни. Державний суверенітет, як верховенство влади в межах території та незалежність у міжнародних відносинах, вимагає комплексного правового регулювання. Мета цих тез – проаналізувати правові механізми, що забезпечують суверенітет, з урахуванням норм міжнародного та національного права, а також запропонувати шляхи їх удосконалення в умовах гібридних загроз. Актуальність теми зумовлена необхідністю адаптації правових інструментів до реалій, коли традиційні кордони суверенітету розмиваються через кіберпростір та глобалізацію. Методологічною основою є системний аналіз норм Статуту ООН, Конституції України та інших актів із акцентом на порівняльний підхід до міжнародних стандартів.

Державний суверенітет ґрунтується на принципах суверенної рівності та невтручання, закріплених у міжнародному праві. Статут ООН, як фундаментальний документ, у статті 2 проголошує суверенну рівність держав і заборону застосування сили проти територіальної цілісності чи політичної незалежності [2]. Ці принципи захищають держави від зовнішнього втручання, дозволяючи лише колективні заходи через Раду Безпеки ООН у разі загрози миру. В умовах сучасних конфліктів, таких як анексія територій чи гібридна агресія, ці механізми набувають особливого значення. Наприклад, резолюції Генеральної Асамблеї ООН щодо територіальної цілісності України підкреслюють невизнання змін кордонів силою, що слугує правовим бар'єром проти агресії. До того ж, Гельсінський заключний акт ОБСЄ 1975 року закріплює принципи непорушності кордонів та невтручання у внутрішні справи, які стали основою для європейської

безпеки [3]. Ці акти створюють правову основу для дипломатичного тиску та санкцій, як інструментів захисту суверенітету. У сучасних умовах, коли інформаційна війна стає частиною агресії, ці механізми доповнюються нормами про кібербезпеку, наприклад, через Будапештську конвенцію про кіберзлочинність, що регулює трансграничні загрози без порушення суверенітету.

Національне законодавство України формує внутрішні механізми забезпечення суверенітету, інтегруючи міжнародні стандарти. Конституція України у статті 1 проголошує державу суверенною та незалежною, а у статті 17 визначає захист суверенітету як найважливішу функцію держави [1]. Ці положення конкретизуються у законах про національну безпеку та оборону, де передбачено створення системи стримування агресії через Збройні Сили та міжнародне партнерство. У сучасних умовах, з урахуванням воєнного стану, введеного з 2014 року, правові механізми включають обмеження прав для забезпечення безпеки, але з дотриманням пропорційності, як вимагає стаття 64 Конституції. Наприклад, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» дозволяє тимчасове обмеження свобод, але забороняє порушення базових прав, що узгоджується з принципами міжнародного гуманітарного права [8]. До того ж, механізми забезпечення суверенітету охоплюють судовий захист, де Конституційний Суд України тлумачить норми щодо територіальної цілісності, як у рішенні щодо статусу Криму. В умовах економічних санкцій правові інструменти включають міжнародні угоди про торгівлю, де Україна використовує СОТ для оскарження обмежень, що загрожують економічному суверенітету.

Міжнародні організації відіграють ключову роль у посиленні механізмів захисту суверенітету через колективну оборону та судові процедури. НАТО, відповідно до статті 5 Вашингтонського договору, гарантує колективну оборону, де напад на одного члена вважається нападом на всіх [4]. Для України, як партнера Альянсу, це означає підтримку через програми посиленої співпраці, включаючи навчання та технічну допомогу, що сприяє зміцненню обороноздатності без формального членства. У сучасних умовах гібридних загроз, таких як кібератаки чи дезінформація, НАТО розвиває механізми кіберзахисту, інтегруючи їх у стратегію колективної безпеки. Міжнародний суд ООН, відповідно до свого Статуту, вирішує спори щодо суверенітету, як у справі про застосування Конвенції про запобігання геноциду між Україною та Росією, де суд встановлює тимчасові заходи для захисту прав [5]. Ці механізми дозволяють державам оскаржувати порушення без прямого втручання, зберігаючи баланс між суверенітетом та міжнародним правопорядком. В умовах глобалізації, коли транснаціональні загрози, як тероризм чи кліматичні зміни, вимагають кооперації, суверенітет адаптується через делегування повноважень, але без втрати влади.

Сучасні виклики, такі як війна в Україні, висвітлюють необхідність

еволюції правових механізмів забезпечення суверенітету. Гібридна агресія поєднує військові дії з економічним тиском та інформаційними операціями, що вимагає інтеграції норм кібербезпеки в міжнародне право. Наприклад, резолюції ООН щодо кіберпростору підкреслюють відповідальність держав за атаки з їхньої території, що розширює принципи невтручання [2]. На національному рівні Україна впроваджує Стратегію національної безпеки, де механізми включають розбудову кібероборони та міжнародні альянси. Порівняльний аналіз показує, що в ЄС суверенітет захищається через спільну зовнішню політику, як у Лісабонському договорі, де держави делегують повноваження для колективного захисту. Для України це означає посилення інтеграції з ЄС, де правові механізми, такі як асоціація, забезпечують економічний суверенітет через доступ до ринків. Водночас, санкції проти агресора як інструмент міжнародного права, демонструють ефективність колективних заходів, але вимагають удосконалення для швидкого реагування.

У висновках підкреслимо, що правові механізми забезпечення державного суверенітету в сучасних умовах поєднують міжнародні принципи невтручання з національними інструментами оборони. Аналіз показує, що Статут ООН та Конституція України формують основу для захисту, але в умовах гібридних загроз потрібна адаптація через посилення кіберзахисту та міжнародної кооперації. Рекомендації включають ратифікацію додаткових протоколів до конвенцій про кібербезпеку, розвиток судових механізмів для оскарження агресії та зміцнення партнерства з НАТО. Перспективи подальших досліджень – аналіз впливу глобалізації на еволюцію суверенітету, з акцентом на баланс між незалежністю та кооперацією. Таким чином, ефективне забезпечення суверенітету вимагає не лише правових норм, але й їх практичної реалізації в динамічному світі.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Статут Організації Об’єднаних Націй від 26.06.1945. URL : https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text.

3. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі від 01.08.1975. URL : https://www.osce.org/files/f/documents/e/4/39516.pdf.

4. Північноатлантичний договір від 04.04.1949. URL : https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm.

5. Статут Міжнародного Суду ООН від 26.06.1945. URL : https://icj-cij.org/en/statute.

Антоніна ДЯЧЕНКО
курсант ННЕКІ

Василь ВЕРБОВИЙ
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

(Національна академія внутрішніх справ)

ВПЛИВ БОЙОВОГО ДОСВІДУ НА МІЖОСОБИСТІСНІ ВІДНОСИНИ У ВІЙСЬКОВИХ КОЛЕКТИВАХ

У контексті сучасної війни питання психологічного стану військовослужбовців та особливостей їхньої взаємодії в межах підрозділу стає особливо актуальним. Виконання бойових операцій у тяжких екстремальних умовах, що супроводжуються постійною загрозою для життя, труднощами, високим рівнем стресу, не рідко хронічним, фізичним навантаженням і емоційним напруженням, призводить до значних змін у психічному стані військових. Ці обставини критично впливають на їх емоційні реакції, поведінку та комунікацію з іншими. У цьому зв’язку міжособистісні відносини у військових підрозділах набувають особливого значення. Вони впливають на загальну ефективність діяльності колективу та здатність успішно виконувати поставлені завдання.

У сучасних українських дослідженнях підкреслюється, що бойовий стрес має безліч впливів на психічний стан військовослужбовців і проявляється у когнітивних, емоційних та поведінкових змінах, які безпосередньо відображаються на їхній соціальній взаємодії та адаптації у колективі. Зокрема, наслідки такого впливу можуть включати труднощі у спілкуванні, зниження рівня довіри та порушення міжособистісних зв'язків у військових підрозділах [1, с. 188-190].

Бойові умови суттєво впливають на стан психіки та міжособистісні відносини військовослужбовців, що пов’язане з таким явищем як бойовий досвід, що формується під час участі у бойових діях та виконанні службово-бойових завдань. Він включає сукупність знань, навичок, умінь та емоційних переживань, що виникають у ситуаціях високого ризику, загрози життю та сильного або постійного стресу.

Бойовий досвід охоплює як об’єктивні компоненти – характер бойових дій, умови служби, конкретні події, так і суб’єктивні – емоційні реакції, особливості сприйняття ситуації, індивідуальні особистісні реакції. Саме поєднання цих складових визначає, яким чином військовослужбовець адаптується до екстремальних умов та взаємодіє з іншими членами колективу [1, с. 187-188].

Особливістю бойового досвіду є його інтенсивність і тривалість, що формує стійкі зміни в психіці. Тривала дія впливу бойових стресорів може активізувати захисні механізми психіки, змінюючи рівень емоційної чутливості, перетворюючи способи комунікації та впливаючи на взаємодію з іншими військовослужбовцями. Це може проявлятися у підвищеній пильності, емоційній відстороненості, а також у необхідності підтримки від побратимів, що разом формує психологічний профіль військовослужбовця [2, с. 65-67].

Зокрема, бойовий досвід впливає на формування адаптивних стратегій поведінки, які допомагають військовослужбовцям справлятися з постійним ризиком і стресом. Це можуть бути як конструктивні форми взаємодії й співпраці з товаришами, так і моделі поведінки, що ускладнюють контакт – наприклад, емоційне замикання або уникнення відкритого спілкування в період відновлення після бойових дій. Ці стратегії безпосередньо впливають на подальший характер міжособистісних відносин у військових колективах. [2, с. 66-68].

Таким чином, бойовий досвід виступає як компонент психологічного досвіду бійця, сформований в умовах екстремальної діяльності та визначає специфіку емоційних реакцій, поведінкових проявів та міжособистісної взаємодії військовослужбовців, надаючи основу для подальшого аналізу його впливу на міжособистісні відносини у військових колективах.

Після набуття бойового досвіду військовослужбовці часто демонструють зміни у психоемоційній сфері, які безпосередньо впливають на їхню поведінку та взаємодію серед інших. Тривале перебування в умовах небезпеки, висока відповідальність за життя побратимів і постійний стрес формують стійкі психофізіологічні реакції, що можуть проявлятися у підвищеній тривожності, дратівливості, емоційній напруженості або, навпаки, у розвитку стійкої витривалості [1, с. 188-190].

Водночас дослідження показують, що бойова травма може викликати посттравматичні реакції, труднощі в адаптації до різних ситуацій і емоційне відчуження, що безпосередньо впливає на відносини у колективі. Учасники бойових дій часто демонструють складнощі у вираженні емоцій , що створює додаткові бар’єри для ефективної комунікації та співпраці [3, с. 6-11]

Наразі психологічні наслідки бойового досвіду мають подвійний характер: з одного боку, вони можуть ускладнювати комунікацію, провокувати конфлікти або емоційне відсторонення, а з іншого – сприяють формуванню згуртованості та підтримки в колективі. Саме ці наслідки є ключовим фактором, що визначає характер відносин у військових підрозділах.

Як уже зазначалося раніше, бойовий досвід формує не лише психоемоційні реакції, але й специфічні поведінкові моделі, що безпосередньо впливають на соціальну взаємодію військовослужбовців. Під впливом інтенсивного та постійного стресу, загрози життю та високого рівня

відповідальності у бойових умовах змінюється не лише внутрішній стан особи, а й її манера спілкування з іншими. Це може виявлятися у труднощах налагодження контактів, емоційної відстороненості та зниження довіри до товаришів, що негативно впливає на взаємодію у колективі [1, с. 187-188]

Сучасний науковий аналіз впливу бойових стресорів на психологічне здоров'я підкреслює, що інтенсивність бойового досвіду прямо пов'язана з проявами психотравматичних реакцій, які можуть ускладнювати міжособистісну взаємодію. Зокрема, порушення адаптаційних механізмів, посттравматичні симптоми та емоційна нестабільність створюють додаткові бар'єри для ефективної комунікації та взаємної підтримки у колективі [4, с. 125-126]

Водночас бойовий досвід часто виступає також потужним чинником згуртованості підрозділу. Спільний вплив небезпеки змушує вчитися один у одного, створює відчуття взаємної залежності, довіри та заохочує командну комунікацію та підтримку побратимів. Це підвищує психологічну стійкість колективу і сприяє розвитку соціальної підтримки між військовослужбовцями, особливо у складних бойових чи після бойових умовах та ситуаціях. Таким чином, вплив бойового досвіду одночасно сприяє згуртованості та міжособистісної взаємодії і визначає складний характер соціально-психологічних відносин у підрозділах і потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Тютюнник Л., Поп'юк Д. Соціально-психологічні наслідки впливу бойового стресу на військовослужбовців-учасників бойових дій. Вісник НУОУ. №4(86). 2025. С.214. URL : https://doi.org/10.33099/2617-6858-2025-86-4-186-193 (дата звернення: 20.03.2026).

2. Лагідна О., Смирнов В. Психологічні наслідки участі у бойових діях. Bulletin Psycholigy. Том 1. №21. 2025. С.165. URL : https://psychology.bulletin.knu.ua/article/view/4568 (дата звернення: 20.03.2026).

3. Антонова В., Підбуцька Н. Психічні наслідки бойової травми учасників військових конфліктів. Науковий вісник ХПІ. №1. 2024. С. 13. URL : https://doi.org/10.20998/2078-7782.2024.1.01

4. Федоренко Ю. А., Стасюк В. В. Вплив факторів бою на психологічне здоров'я військовослужбовців у російсько-українській війні. Ментальне здоров'я. №3. 2025. С 168. URL : https://doi.org/10.32782/3041-2005/2025-3.21 (дата звернення: 27.03.2026).

Дмитро КОБИЛИНСЬКИЙ
курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України
Науковий керівник:
Валерій БІЛІЧЕНКО
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, Дніпровського державного університету внутрішніх справ, підполковник поліції

ФОРМУВАННЯ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАВООХОРОНЦІВ У ПРОЦЕСІ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Професійна діяльність працівників Національної поліції України в період воєнного стану пов'язана зі зростанням ризиків для збереження життя та здоров'я, що актуалізує питання особистої безпеки правоохоронців. Розвиток психофізичної витривалості та забезпечення власної захищеності зазначених фахівців під час тактико-спеціальних тренувань є визначальними чинниками їхньої професійної стабільності та продуктивності. У зв'язку з цим суттєво посилюється важливість системи тактико-спеціальної підготовки (далі – ТСП) як цілісної моделі. Її мета полягає у зміцненні серед поліцейських належних професійних знань, умінь та стійких навичок, передусім психологічної витривалості до дій у критичних умовах, а також здатності підтримувати індивідуальну безпеку при виконанні покладених завдань. Головною метою цього наукового доробку є аналіз найважливіших аспектів окреслених процесів з огляду на тактико-спеціальний освітній процес.

Одним із першочергових векторів ТСП, як констатується у навчальному виданні за редакцією О.Г. Комісарова та інших науковців Дніпровського державного університету внутрішніх справ, є розвиток у здобувачів освіти здатності реагувати миттєво, рішуче та цілеспрямовано в ускладнених умовах оперативної обстановки, яка динамічно змінюється, передусім у разі застосування зловмисниками вогнепальної зброї чи інших потенційно небезпечних предметів [3, с. 12]. Подібні компетенції є первинним компонентом для гарантування умов особистої безпеки.

Визначальним чинником власної безпеки є професійно-психологічна готовність працівника поліції. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Особиста безпека працівника Національної поліції», розроблений кандидатом наук, доцентом Д.Г. Казначеєвим, визначає професійно-психологічну спроможність як комплекс знань, умінь і навичок, що гарантує готовність працівника поліції якісно виконувати покладені завдання в умовах

різного ступеня складності оперативно-службової діяльності [2, с. 7; 8]. Зазначений підхід наголошує на потребі розвитку стресостійкості та готовності до дій за кризових обставин як невід'ємної частини тактико-спеціального навчання.

Найбільшу увагу у процесі вироблення психофізичної резистентності доцільно спрямовувати на психологічний супровід. У науковій публікації «Підготовка працівників поліції в тактично-складовій діяльності при екстремальних ситуаціях» Є.С. Гіденко наголошує, що психологічні елементи професійної підготовленості мають на меті набуття емоційної стійкості поліцейських до впливу стресових чинників екстремальних умов, а також розвиток умінь контролювати власний внутрішній стан, що в сукупності сприятливо впливає на їхню службову діяльність [1, с. 476]. Моделювання екстремальних умов під час занять із тактико-спеціальної підготовки також сприяє формуванню психологічної готовності.

Комплексний підхід до тактико-спеціальної підготовки тісно взаємопов'язаний із дотриманням персональної безпеки. У дослідницькій статті О.М. Карпенка підтверджується важливість формування готовності до використання підручних засобів, що трактується не лише як правова, але й як психологічна та тактична проблема [4, с. 20]. З огляду на це, ТСП повинна бути зорієнтована на оволодіння співробітниками поліції практичними компетентностями використання повного спектра доступних засобів з метою збереження власної безпеки у ситуації підвищеної небезпеки.

Беручи до уваги зазначене, пріоритетними напрямами вдосконалення тактико-спеціальної підготовки є: посилення психологічної компоненти за рахунок запровадження тренувальних заходів, які сприяють розвитку психічної стійкості, здатності до самоконтролю та прийняття рішень в умовах браку часу й інформації, зокрема з використанням кейс-завдань [5, с. 476]; а також інтеграція актуальних технологічних рішень, серед яких навчальні симулятори та мультимедійні платформи, для закріплення на практиці послідовностей дій у стресових ситуаціях без створення ризику для життя та здоров'я майбутніх фахівців [3, с. 13]. Це забезпечить можливість ефективно відтворювати ризиковані варіанти розвитку подій та оптимізувати продуктивність навчання.

Отже, резюмуємо: тактико-спеціальна підготовка у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ орієнтована на системний розвиток психофізичних характеристик майбутнього особового складу поліції та формування в них навичок особистої безпеки. Узгоджене поєднання психологічної складової, застосування новітніх технологій та прогнозне моделювання ризиконебезпечних ситуацій створюють передумови для підготовки фахівців, для яких безпека є обов'язковим інструментарієм щоденної професійної діяльності. Надалі наукові дослідження у зазначеному напрямі, зокрема в стінах ДДУВС, сприятимуть консолідації сектору безпеки й оборони України.

Список використанних джерел

1. Гіденко Є. С. Підготовка працівників поліції в тактично-складовій діяльності при екстремальних ситуаціях. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 474-477. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/111 (дата звернення: 06.05.2026).

2. Казначеєв Д. Г. Конспект лекцій з дисципліни «Особиста безпека працівника Національної поліції» : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2016. 418 с.

3. Комісаров О. Г., Собакарь А. О., Соболь Е. Ю., Юнін О. С. Та ін. Тактико-спеціальна підготовка : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2017. 277 с.

4. Карпенко О. М. Тактико-спеціальна підготовка поліцейських до використання підручних засобів. *Policeyistyka*. 2025. № 2. С. 14-21.

5. Токар А. А., Говорський Е. В., Бардін Є. В. Удосконалення психофізичного стану курсантів під час занять з тактико-спеціальної підготовки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2 (111). С. 119-124.

6. Поливанюк В. Д. Особиста безпека працівників поліції під час виконання службових обов'язків: метод. рек. Дніпро : ДДУВС, 2021. 68 с.

7. Ленкова Т.Р., Казначеєв Д.Г. Професійна підготовка працівників Національної поліції України та її особливості щодо дій в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми службовобойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану.* 2022. С. 149-150.

8. Казначеєв Д. Г. Шляхи удосконалення рівня тактико-спеціальної підготовки кадрів сил безпеки і оборони України. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України:* Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 квітня 2024 р. м. Дніпро, ДДУВС). С. 40-41.

Радіон КУРСАНОВ
курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України

Науковий керівник:
Олександр КАРПЕНКО
старший викладач кафедри вогневої підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ, майор поліції, кандидат у майстри спорту України з прикладної та практичної стрільби з бойової зброї

НОРМАТИВНЕ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Вогнева підготовка поліцейських – це необхідна складова процесу формування та підтримки високого рівня професійної підготовки правоохоронців. У цій роботі ми намагатимемось здійснити порівняння методів вогневої підготовки поліцейських в Україні та країнах Європи з метою визначення найбільш ефективних підходів до цього процесу.

Професійна спрямованість передбачає розуміння і внутрішнє сприйняття цілей і завдань професійної діяльності. Зміни, котрі відбуваються у змісті професійної спрямованості, знаходять своє відображення в тому, що зміцнюють мотиви, що пов'язані з професійною діяльністю, викликають поклик до прагнення у добросовісному виконанні власних службових обов'язків, бажанні показати себе в якості кваліфікованого фахівця та досягати успіхів у роботі, посиленні почуття відповідальності.

Україна використовує переважно традиційний підхід до вогневої підготовки поліцейських, що базується на виконанні навчальних планів та збільшенні кількості годин практичних занять зі стрільби. Однак, у більшості європейських країн, таких як Німеччина, Франція та Великобританія, звертається значна увага на індивідуальну підготовку поліцейських. Вони працюють з психологами та інструкторами з вогневої підготовки, щоб розвивати навички прийняття рішень та управління емоціями в складних ситуаціях.

Зокрема, більшість європейських країн надають значну увагу стресовій підготовці, що є ключовою складовою вогневої підготовки поліцейських. Наприклад, у Франції та Німеччині проводяться спеціальні тренування зі стресової реакції, що допомагають поліцейським краще управлятися зі

стресом та емоціями в небезпечних ситуаціях. До того ж, у Європі значно більша увага приділяється тактичній підготовці поліцейських. Тактична підготовка включає тренування з різних видів бойових мистецтв, навичок ведення переговорів та ситуаційного аналізу. У деяких країнах навіть проводяться спеціальні тренування з бойового самбо та крав-мага. Така підготовка допомагає поліцейським вести себе ефективніше в екстремальних ситуаціях, зменшує ризик травмування та забезпечує більш ефективний захист суспільства. [1 С.93]

Для досягнення успіху у вогневій підготовці майбутніх поліцейських потрібно використовувати інноваційні методи. Вони мають складатися з трьох методів: словесний, наочний і практичний. Однак основним чинником є професійність тренера. Завдяки його знанням і навичкам здобувачі зможуть оволодіти необхідними знаннями, розвинути необхідні якості та сформувати світогляд поліцейського. [1 С.94]

Порівняно з Україною, країни Європи використовують більш інтегрований підхід до вогневої підготовки поліцейських. У них динамічне навантаження спрямоване на практичні навички, стратегічне мислення та здатність реагувати на різні ситуації в реальному житті. Використання інноваційних технологій, таких як віртуальні тренажери, стає все більш поширеним явищем, що дозволяє поліцейським ефективно навчатися та аналізувати свої дії. Важливо зазначити, що електронний стрілецький тренажер не може повністю замінити реальний тир, бойову зброю та постріл. Він не здатний відновити відчуття справжнього тиру та атмосферу бойового рубежу. Тому психологічна підготовка до роботи на вогневому рубежі завжди має проводитися за умов реального стрілецького тиру.

Основні напрямки сучасної вогневої підготовки поліцейських в ЄС включають: [2 С.66]

1 Поліцейські отримують важливі знання про законодавство, правила використання сили та вогнепальної зброї, а також основи тактики та стратегії.

2 Поліцейські проходять інтенсивну практичну підготовку зі стрільби, включаючи точність, швидкість і вміння вести вогонь у різних ситуаціях. Вони також вчаться ефективно взаємодіяти у групах під час стрільби та забезпечувати безпеку навколишніх. Використання сучасних симуляційних систем дозволяє поліцейським тренувати реальні ситуації, де вони змушені приймати рішення щодо використання сили. Це допомагає поліцейським вдосконалювати свої навички та реагувати на стресові ситуації.

3 Використання сучасних симуляційних систем дозволяє поліцейським тренувати реальні ситуації, де вони змушені приймати рішення щодо використання сили. Це допомагає поліцейським вдосконалювати свої навички та реагувати на стресові ситуації.

ЄС сприяє обміну досвідом між поліцейськими силами різних країн для вдосконалення вогневої підготовки. Це допомагає поліцейським отримувати

нові знання та кращі методики від своїх колег з інших країн.

У контексті службових обов'язків українського поліцейського, насамперед, важливо мати доступ до сучасного обладнання та відповідної нормативно-правової бази. Нині більшість поліцейських використовує застаріле обладнання та зброю, які вже втратили актуальність та становлять небезпеку для їхньої безпеки. [2 С.67]

Розглянемо різницю підготовки правоохоронців в Україні на прикладі підготовки в Польщі.

Спочатку розглянемо систему підготовки поліцейських в Україні. Першим та важливим аспектом у підготовці поліцейських в Україні є навчання у закладі вищої освіти зі специфічними умовами навчання, оскільки тут дають потужну базу знань для подальшої професійної діяльності. Працівник Національної поліції повинен постійно удосконалювати, розвивати свої вміння, навички та знання. Таке безперервне навчання здійснюється протягом усього професійного життя і має три ступені підготовки: довеензешний, веензешний та післявеензешни.

Перший етап – довеензешна підготовка. Вона повинна включати в себе правовиховну підготовку школярів, це можуть бути уроки правознавства, історія та інше правове виховання учнів. [3 С.57]

Наступний, другий етап у системі підготовки української поліції є веензешна підготовка. Це найбільш складний процес з усього шляху підготовки поліцейських. Першочергово йде відбір кандидатів, цей процес здійснюється кадровими працівниками підрозділів внутрішніх справ України. Згодом, після відбору, йде конкурсний відбір, на мою думку це найскладніше в даній системі та на даному етапі конкурс складається з трьох ланок: результати зовнішнього незалежного оцінювання, медичне обстеження з акцентуванням на психологічному обстеженні, визначення рівня фізичної підготовки та останній етап – співбесіда у ВНЗ щодо готовності абітурієнтів/студентів до служби в лавах Національної поліції. Наступним кроком є навчання у ВНЗ. Воно передбачає навчання за різними спеціяльностями і різними напрямками. Це лекційні, семінарські, практичні заняття, консультації, самостійна та індивідуальна та наукова робота. З метою уникання відчуття рутини, керівники ВНЗ урізноманітнюють освітній процес навчання самодіяльністю та спортом, для того, щоб кожен міг розвиватися всебічно та у тому напрямку до якого тягнеться душа. Саме це і є безперервне навчання, удосконалення себе та свого навколишнього світу. Готовність поліцейських успішно виконувати свої професійні обов’язки багато в чому обумовлена впевненим володінням табельною зброєю. [3 С.58]

На практиці наявні непоодинокі випадки, коли особа навчається, здає на оцінку «відмінно» теоретичну частину, добре виконує нормативи з вогневої підготовки та прийоми стрільби з навчальною зброєю, але на вогневому рубіжі складається зовсім інша ситуація. У своїй роботі Ліщук В.Б. зазначає, що деякі недосвідчені стрільці, отримуючи в руки бойову

зброю і бойові набої, виявляють розгубленість і скутість, забувають раніше отримані і відпрацьовані навички щодо безпечного поводження зі зброєю, втрачається контроль за своїми діями. Причиною цього явища виступає природна реакція людини на незвичні дії і відчуття (виникнення страху перед зброєю, звуком пострілу, боязнь віддачі). Зовнішніми характерними ознаками в учнів, на які необхідно звертати увагу керівнику стрільб, є:

– прискорене дихання;

– пітливість долонь;

– збільшення тремору рук і коливань зі зброєю;

– розкоординація рухів, унаслідок чого відбувається втрата стійкості і рівноваги при зготовці до стрільби. Стрілець починає переступати на місці з ноги на ногу, намагаючись знайти найбільш зручну позу .

Із метою дотримання заходів безпеки під час проведення стрільб, у тирі або на стрільбищі важливо створити умови для їх дотримання. Отже, обов'язково потрібно мати схему безпечного напрямки зброї з нанесенням його кордонів і позначенням місця, в якому можна безпечно перевірити зброю на незарядженому. Всі учасники стрільб повинні знати ці безпечні напрямки.

Підсумовуючи, звернемо увагу, що безпека під час проведення стрільб забезпечується не лише точним дотриманням встановлених заходів безпеки, правильною організацією стрільб і високою дисциплінованістю співробітників, чітким і грамотним керівництвом проводяться заходів і т.д., але і рядом інших елементів. До яких належать, по-перше, професійні дії керівника стрільб, уважність та індивідуальний підхід до кожного стрільця, повний контроль наявної ситуації. По-друге, усвідомлені дії кожного стріляючого і контроль своїх дій під час стрільб. Стрілець повинен розуміти і усвідомлювати цілі і завдання, поставлені перед ним, оцінювати свої можливості, враховувати свій психо-емоційний стан. По-третє, дотримання заходів безпеки стрільби залежить і від поведінки всіх інших учасників стрільб, наприклад, не можна штучно провокувати стріляючого на порушення заходів безпеки шляхом ходіння між людьми, які працюють «вхолосту» і мішенню.

Останній етап – після вузівська підготовка. Вона полягає у постійному, безперервному процесі навчання, підвищенням кваліфікації, науковими роботами та самовдосконаленням.

Тепер розглянемо систему підготовки польської поліції. За основу її структури було обрано досвід таких країн: Німеччина, Голландія, Великобританія, Франція. Згідно ЗП «Про поліцейську службу» у лавах поліції може служити громадянин Республіки Польща, що має середню освіту, гарну репутацію, який не відбував покарання, має відпвідні фізичні і розумові здібності, що є достатніми для служби. [3 С.59] На відміну від України процедура прийняття кандидата до рядів поліції є багатоланковою та відбувається не лише в навчальних підрозділах, але й в польових умовах. Усе

це складається з: розгляду документів кандидата, вступної співбесіди, тестування на визначення розумових, психічних і фізичних здібностей, медичної комісії. Підготовка фахівців починається з Вищої школи поліції в Щитно, навчального центру поліції в Легіоново та школи поліції в Катовіце, Слупську і Пілі. Вона має різні стадії. Перша – базова підготовка. Офіцери розвивають базові навички та техніки виконання поліцейських обов'язків, вдосконалюють практичні навички. Упродовж базової підготовки в офіцері виховується самодисципліна, відповідальність, мужність, чесність. Далі – спеціальна підготовка, під час якої поліцейські отримують середню професійну кваліфікацію. Наступним кроком є вища професійна підготовка, де окрім знань офіцери отримують можливість підвищення звання і призначення на посади командного складу. Також школа забезпечує післядипломне навчання своїм випускникам. На цьому навчання польських поліцейських не закінчується. Вони мають можливість підвищення знань у виді професійного вдосконалення. Це може бути централізоване, локальне, зовнішнє підвищення кваліфікації. Такі курси стають додатком професійних вмінь та навичок, що дозволяють покращити роботу поліцейського і таким чином покращувати систему забезпечення охорони населення і виконання своїх функціональних обов'язків.

Аналізуючи систему підготовки української поліції, де ще зберіглися радянські засади складної системи освіти правоохоронців, в інших розвинених країнах вже діє інша система. Зокрема, поліцейському необхідно пройти курси первинної професійной підготовки та здати іспити по його закінченню. Наразі перший курс триває від 4 до 6 тижнів, де дають базові знання, після його закінчення поліцейський починає працювати в патрулі й паралельно цьому продовжує навчання. [3 С.60]

Таким чином, можна зробити висновок, що в Україні та країнах Європи методи вогневої підготовки поліцейських суттєво відрізняються. Якщо в Україні основну увагу приділяють набуттю навичок обслуговування конкретної моделі зброї та досягненню мінімально необхідного рівня володіння нею, то в країнах Європи підхід більш комплексний та інтегрований, з урахуванням практичних навичок та розуміння ситуацій, що можуть виникнути в реальному житті.

Список використаних джерел

1.Гриб Б.В., Тінін Д.Г. Порівняння сучасних методів вогневої підготовки поліцейських в україні та країнах європи. 2023. С.93-94. URL : https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/553/563

2.Сачко Я.М. Сучасні методи вогневої підготовки поліцейських в україні та ЄС. 2024. С.66-67. URL : https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/686/694

3. Олена Лопаєва, Олена Бойко. Система підготовки поліцейських в Україні та закордонний досвід 2023. С.57-60. URL : https://isg-journal.com/fileasxs/article/isjel/vol2/issue2/j.isjel.20230202.07.pdf.

Максим ЛЕЩЕНКО
курсант факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України

Науковий керівник:
Володимир РОГАЛЬСЬКИЙ
старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ПРАВООХОРОНЦІВ

Сучасний етап розвитку системи підготовки військовослужбовців і працівників правоохоронних органів характеризується глибокою трансформацією підходів до формування фізичної витривалості, що зумовлено реальними умовами воєнного стану, необхідністю швидкої адаптації до бойових навантажень та інтеграцією стандартів підготовки країн НАТО. На відміну від традиційної моделі, яка зосереджувалася переважно на розвитку загальної фізичної підготовки, сучасні інноваційні методи передбачають комплексне поєднання фізичних, психофізіологічних і технологічних компонентів, що забезпечує не лише підвищення витривалості, а й здатність ефективно діяти в умовах стресу, небезпеки та невизначеності.

Одним із ключових напрямів модернізації є впровадження технологічних та цифрових інновацій у тренувальний процес. Використання відеоаналітики дозволяє здійснювати детальний розбір техніки виконання вправ, виявляти помилки та оперативно коригувати рухові дії, що особливо важливо під час навчання складних координаційних елементів або військово-прикладних вправ [1, с.42]. Такі інструменти підвищують якість зворотного зв’язку між інструктором і курсантом, сприяючи більш швидкому формуванню правильних рухових навичок. Водночас широкого застосування набувають індивідуалізовані тренувальні програми, що враховують фізичний стан, рівень підготовленості, функціональні можливості організму та навіть мотиваційно-психологічні особливості кожного військовослужбовця. Особливе значення має моніторинг функціонального стану організму, зокрема контроль частоти серцевих скорочень, що дозволяє чітко регулювати інтенсивність навантаження. Підтримання ЧСС у межах цільових зон (наприклад, 140-160 ударів за хвилину) забезпечує оптимальний розвиток

аеробної витривалості, запобігає перевантаженню та знижує ризик травматизму [2, с.178].

Важливим інноваційним компонентом є інтеграція кросфіту та військово-прикладних видів спорту у систему підготовки. Кросфіт як багатофункціональна система тренувань передбачає виконання комплексів високої інтенсивності, які поєднують різні види фізичної активності: біг, стрибки, силові вправи, роботу з обтяженнями, вправи на витривалість і координацію. Такий підхід дозволяє одночасно розвивати декілька фізичних якостей, що є критично важливим у бойових умовах, де військовослужбовець має виконувати різнопланові завдання без можливості тривалого відновлення. Додатково застосовуються національні та адаптовані системи, зокрема військово-прикладний хортинг, який поєднує елементи єдиноборств, силової підготовки та тактичного мислення [3, с.145]. Це сприяє формуванню не лише фізичної витривалості, а й бойової готовності, впевненості у власних силах та здатності діяти в умовах фізичного і психологічного виснаження.

Окрему увагу в інноваційних методиках приділено цілеспрямованому розвитку окремих м’язових груп, що відіграють ключову роль у забезпеченні витривалості. Зокрема, експериментально доведено ефективність методу виконання вправ «до відмови», який полягає у доведенні м’язового навантаження до максимально можливого рівня [2, с.179]. Найбільш поширеним прикладом є присідання або інші вправи на нижні кінцівки, оскільки саме витривалість ніг є базою для виконання маршів, пересування з екіпіруванням та інших видів діяльності. У поєднанні з цим застосовується удосконалена методика кросової підготовки, що передбачає регулярні пробіжки на середні дистанції (близько 3 км) у стабільному темпі, а також періодичне збільшення дистанції до 5 км для стимуляції адаптаційних процесів. Такий підхід дозволяє поступово підвищувати функціональні можливості серцево-судинної та дихальної систем, що є основою витривалості.

Інноваційність сучасної підготовки проявляється також у глибокій інтеграції психофізичної складової. В умовах реальних бойових дій фізична витривалість нерозривно пов’язана зі здатністю зберігати ефективність під впливом стресу, страху та втоми. З цією метою у тренувальний процес вводяться так звані збиваючі фактори – раптові звукові сигнали, світлові подразники, елементи ризику або невизначеності, які імітують бойову обстановку [3, с.146]. Це дозволяє адаптувати організм до діяльності в умовах підвищеного нервово-психічного напруження. Додатково широко застосовується виконання фізичних вправ у повному бойовому екіпіруванні, включаючи бронежилет, каску та спорядження, що суттєво підвищує навантаження та формує реалістичні умови підготовки. Водночас важливим елементом стають методи психологічного відновлення, зокрема йога, дихальні практики та техніки релаксації, які сприяють зниженню рівня стресу, відновленню нервової системи та підвищенню загальної стійкості

організму.

З урахуванням динамічності сучасних умов особливого значення набуває модульний та адаптивний підходи до організації підготовки. Модульність дозволяє структурувати навчальний процес відповідно до рівня підготовленості та функціонального призначення підрозділів: від базових програм для мобілізованих осіб до спеціалізованих інтенсивних курсів для підрозділів спеціального призначення [4, с.408]. Такий підхід забезпечує ефективне використання ресурсів та дозволяє швидко адаптувати програми до змінних умов. Адаптивність, у свою чергу, передбачає постійний моніторинг фізичного стану військовослужбовців і своєчасну корекцію навантажень, що дає змогу уникнути перевтоми, знизити ризик травм і підтримувати оптимальний рівень працездатності.

Узагальнюючи, можна зазначити, що інноваційні методи розвитку фізичної витривалості ґрунтуються на поєднанні сучасних технологій, інтенсивних функціональних тренувань, цілеспрямованого розвитку фізичних якостей та формування психофізичної стійкості. Їх впровадження забезпечує суттєве підвищення ефективності підготовки, що підтверджується практичними результатами: зростанням рівня фізичної готовності, покращенням витривалості та збільшенням частки курсантів, які досягають високих оцінок, у кілька разів порівняно з традиційними підходами. Це свідчить про необхідність подальшого розвитку та впровадження інновацій у систему підготовки військовослужбовців і правоохоронців як важливої складової їх професійної готовності.

Список використаних джерел

1. Рефель В. І., Кардаш А. В. Теоретичні основи розвитку фізичної культури військовослужбовців. *Вища школа*. 2025. № 1 (220). С. 40-43. DOI : https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-1(220)-40-43.

2. Шлямар І. Л. Розвиток витривалості курсантів вищих військових навчальних закладів України. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2025. Вип. 1 (186). С. 177-182. DOI : https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.01(186).36.

3. Галімський В. О., Галімська І. І. Організація професійної фізичної підготовки майбутніх правоохоронців в умовах сучасних викликів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 216. С. 141-148. DOI : https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-216-141-148.

4. Парфьонов І., Петренко С. Роль спеціальної фізичної підготовки у формуванні психофізіологічної стійкості правоохоронців в умовах війни. *Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень* : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Луцьк, 13 червня 2025 р.). 2025. С. 407-408.

Максим ЛЕЩЕНКО
курсант факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України

Науковий керівник:
Сергій ПЕТРЕНКО
старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ У ЗВО ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Сучасна система фізичної підготовки курсантів у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання (системи МВС, ДСНС, ЗСУ) зазнає суттєвих трансформацій, що зумовлено як змінами у безпековому середовищі, так і підвищенням вимог до професійної діяльності майбутніх фахівців. В умовах воєнного стану, гібридних загроз і необхідності діяти в екстремальних ситуаціях фізична підготовка перестає бути лише засобом розвитку сили чи витривалості, а перетворюється на комплексний інструмент формування психофізичної готовності, що охоплює фізичні, психологічні, когнітивні та поведінкові компоненти.

Одним із ключових напрямів модернізації є впровадження інтегрованого та міждисциплінарного підходу до організації фізичної підготовки. На відміну від традиційної моделі, де фізичні вправи існували відокремлено від інших видів професійної підготовки, сучасна система передбачає їх органічне поєднання з вогневою, тактико-спеціальною, інженерною та психологічною підготовкою. Це досягається шляхом комплексування навчальних засобів, коли одна вправа одночасно спрямована на розвиток кількох компетентностей [1, с.178]. Наприклад, виконання силових чи кардіонавантажень поєднується з відпрацюванням прийомів затримання, евакуації пораненого, переміщення у складі групи або ведення вогню після фізичного виснаження. Такий підхід формує здатність діяти ефективно в умовах дефіциту часу, ресурсів і на фоні фізичного перевантаження. Важливим елементом є модульна побудова навчального процесу, коли підготовка структурована на логічно завершені блоки, кожен із яких має чітку мету, зміст і критерії оцінювання. Етапність підготовки дозволяє послідовно формувати професійні якості: від базової адаптації організму до навантажень, через розвиток спеціальних прикладних навичок, до інтеграції всіх компонентів у цілісну професійну готовність.

Не менш важливим є професійно-прикладне моделювання, яке забезпечує максимальне наближення навчального процесу до реальних умов службової діяльності. У межах цього підходу широко застосовується метод проблемно-ситуативних вправ, що передбачає виконання курсантами завдань, максимально наближених до типових службових ситуацій, із можливістю самостійного вибору алгоритму дій. Наприклад, курсант отримує завдання затримати умовного правопорушника в умовах обмеженої видимості, під впливом шумових подразників і після попереднього фізичного навантаження. Після виконання вправи проводиться детальний розбір дій із оцінкою їх ефективності, правомірності та безпечності. Значну роль відіграє використання спеціалізованих полігонів, тактичних містечок і навчально-тренувальних комплексів, які відтворюють умови міського середовища, бойових дій або надзвичайних ситуацій. Додатково впроваджуються так звані «збиваючі фактори» – світлові та звукові ефекти, імітація вибухів, обмеження часу, інформаційне перевантаження, що створює високий рівень нервово-емоційного напруження і дозволяє формувати стійкість до стресу.

Суттєвою особливістю сучасної фізичної підготовки є її психофізіологічна спрямованість. Фізичні навантаження розглядаються не лише як засіб розвитку м’язової сили чи витривалості, а як механізм регуляції психоемоційного стану, підвищення стресостійкості та формування резилієнтності [2, с.748]. Регулярні інтенсивні тренування сприяють оптимізації гормонального фону, зокрема зниженню рівня кортизолу та підвищенню рівня ендорфінів, що позитивно впливає на емоційну стабільність і здатність протистояти стресу. До того ж, застосовуються спеціальні вправи, спрямовані на розвиток когнітивних функцій в умовах навантаження: прийняття рішень у стані втоми, концентрація уваги під впливом подразників, швидке переключення між завданнями. Це дозволяє підвищити адаптивні можливості курсантів і зберігати ефективність діяльності в критичних ситуаціях. Важливим компонентом є формування ментальної витривалості, що включає розвиток самоконтролю, емоційної регуляції, здатності діяти раціонально в умовах страху чи невизначеності.

Окремим напрямом є технологізація та індивідуалізація фізичної підготовки, що передбачає активне використання сучасних цифрових та інноваційних засобів. У навчальний процес впроваджуються комп’ютерні симулятори, віртуальні тренажери, системи відеоаналізу, що дозволяють детально оцінювати техніку виконання вправ і оперативно вносити корективи [2, с.750]. Застосування біометричних пристроїв, фітнес-трекерів і спеціалізованих мобільних додатків забезпечує постійний моніторинг фізіологічних показників курсантів (частота серцевих скорочень, рівень навантаження, відновлення), що дає можливість індивідуалізувати тренувальний процес. Це особливо важливо з огляду на різний початковий рівень підготовки курсантів, значна частина яких має недостатній рівень фізичної форми на момент вступу. Індивідуалізація також враховує гендерні

особливості, фізіологічні характеристики та професійні спеціалізації, що дозволяє досягати більш високої ефективності навчання [3, с.85].

Важливим складником сучасної системи є організація процесів відновлення та розвиток самопідготовки курсантів. У сучасних умовах визнається, що ефективність фізичної підготовки безпосередньо залежить від правильного балансу між навантаженням і відпочинком [4, с.102]. Тому разом із тренувальними навантаженнями активно застосовуються медико-біологічні, педагогічні та психологічні засоби відновлення: раціональне харчування, дотримання режиму сну, використання відновлювальних вправ, спортивні ігри, рекреаційні заходи, формування позитивного морально-психологічного клімату в колективі. Значна увага приділяється формуванню у курсантів мотивації до самостійних занять фізичною підготовкою, що є необхідною умовою підтримання належного рівня фізичної форми після завершення навчання. Самостійна підготовка стимулюється через участь у спортивних змаганнях, внутрішніх рейтингах, систему заохочень та створення умов для доступу до спортивної інфраструктури.

Отже, сучасна фізична підготовка у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання характеризується комплексністю, практичною спрямованістю, інтеграцією з іншими видами професійної підготовки та орієнтацією на індивідуальні особливості курсантів. Вона виходить за межі традиційного розуміння фізичного розвитку і стає ключовим елементом формування професійної компетентності, де фізична сила виступає базою для розвитку психологічної стійкості, тактичного мислення та здатності ефективно діяти в умовах підвищеного ризику.

Список використаних джерел

1. Моргунов О. А., Ярещенко О. А. Фізична підготовка курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання МВС України. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 2020). Харків : ХНУВС, 2020. С. 177-179.

2. Кириченко А. В. Спеціальна фізична підготовка як засіб формування психологічної стійкості курсантів закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання. *Universum*. 2025. № 26. С. 746-751.

3. Кощєєв О. Сучасні питання фізичної підготовки курсантів ЗВО зі специфічними умовами навчання. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 25 квіт. 2025 р.). Дніпро : ДДУВС, 2025. С. 84-86.

4. Петрушин Д. Важливість забезпечення належного рівня фізичної підготовки курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 25 квіт. 2025 р.). Дніпро : ДДУВС, 2025. С. 102-104.

Владислав ЛЯХ
здобувач вищої освіти

Науковий керівник:
Вадим ФУРСА
доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У РАЗІ ВИЯВЛЕННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ

Тактика дій поліцейських у разі виявлення безпілотних літальних апаратів є однією з ключових складових сучасної системи забезпечення національної безпеки та публічного порядку в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Використання безпілотних літальних апаратів (БПЛА) у збройних конфліктах та диверсійних діях стало одним із найнебезпечніших викликів для сил сектору безпеки та оборони України, зокрема для підрозділів Національної поліції, які виконують завдання на деокупованих територіях, у прифронтових регіонах, на блокпостах та в районах розміщення критичної інфраструктури. Сьогодні поліцейські повинні бути не лише спостерігачами у разі виявлення БПЛА, а і активними учасниками процесу реагування, оскільки дії дрона можуть становити безпосередню загрозу – життю та безпеці громадян [1, с. 90].

Тактична реакція на виявлення безпілотного літального апарата включає кілька етапів: виявлення, ідентифікацію, фіксацію, інформування відповідних органів та вжиття заходів безпеки. Важливою умовою є своєчасне розпізнавання типу БПЛА – розвідувального, ударного або коригувального – та визначення рівня загрози. Підготовлений працівник поліції має вміти орієнтуватися у характерних ознаках польоту дронів: шумі двигуна, висоті та напрямку руху, наявності світлових сигналів, особливо у нічний час. У разі виявлення БПЛА на низькій висоті поліцейські повинні негайно попередити осіб, які перебувають поруч, про небезпеку, зайняти укриття та повідомити чергову частину або представників територіальної оборони про координати об’єкта [2, с. 48].

В умовах воєнного стану такі дії повинні бути відпрацьовані на рівні стандартних оперативно-тактичних алгоритмів. Тактика реагування на появу ворожого БПЛА полягає у швидкому прийнятті рішення, чіткому розподілі ролей між працівниками, а також використанні технічних засобів фіксації (відеореєстраторів, тепловізорів) для збору доказової інформації [3, с. 37].

Особливої уваги потребують дії поліції на блокпостах, де поліцейські часто несуть службу у відкритій місцевості, що збільшує ризик ураження з повітря. Саме тому наголошується на необхідності маскування техніки, мінімізації використання освітлення у нічний час та забезпеченні оперативного зв'язку з військовими підрозділами для узгодження заходів протидії.

Тактична підготовка поліцейських передбачає не лише теоретичне ознайомлення з особливостями дії БПЛА, а й регулярне проведення практичних тренувань. У сучасних умовах до програми службово-бойової підготовки необхідно включати модулі з розпізнавання звуків дронів, визначення напрямку польоту, моделювання дій у разі застосування безпілотників противником. Залучення поліцейських до спільних навчань із військовими підрозділами дає змогу налагодити міжвідомчу взаємодію та забезпечити уніфікацію дій на місцях[4, с. 65].

Важливою складовою є питання інформаційного реагування. У разі виявлення БПЛА поліцейський не повинен самостійно намагатися його знешкодити чи збити, оскільки це може спровокувати детонацію вибухового пристрою або втрату цінних доказів. Замість цього необхідно зафіксувати місце, напрямок і висоту польоту, якщо можливо – зробити фото або відео з безпечної відстані, після чого негайно передати інформацію до штабу цивільного захисту або координаційного центру. Як підкреслює В. Фурса, своєчасність і точність таких повідомлень дозволяє військовим ефективно відстежувати маршрути дронів противника і вчасно вживати контрзаходів[1, с. 91].

Згідно з вимогами воєнного часу, у кожному територіальному підрозділі поліції має бути визначена відповідальна особа або група реагування на появу БПЛА. Їх завдання полягає у зборі первинних даних, встановленні безпечного периметра, оповіщенні населення та координації дій із силами ППО або підрозділами Національної гвардії. Успішність таких дій залежить від рівня злагодженості, самоконтролю та оперативності кожного працівника[5, с.].

Не менш важливим аспектом є дотримання поліцейськими правил особистої безпеки. У випадку, якщо безпілотник зависає над місцем служби або об'єктом, категорично забороняється використовувати радіозв'язок, оскільки це може бути використано ворогом для радіолокаційного наведення. Працівники повинні відійти на безпечну відстань, залишаючи техніку та озброєння, і чекати подальших вказівок керівництва. Ці вимоги відповідають загальним тактичним принципам поведінки в умовах загрози авіаційного удару, викладеним у методичних рекомендаціях [3].

Таким чином, тактика дій поліцейських у разі виявлення безпілотних літальних апаратів противника має бути чітко регламентованою, системною і практично відпрацьованою. Вона поєднує елементи тактичної, психологічної та технічної підготовки, орієнтованої на збереження життя працівників і цивільного населення. Наявність відповідних інструкцій, тренувань і

взаємодії з військовими структурами є ключем до підвищення ефективності реагування у реальних бойових умовах.

Список використаних джерел

1. Фурса В. Використання БПЛА у діяльності Національної поліції України. Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 26 квітня 2024 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 90–91.

2. Сокольський, С. О. Огляд методів виявлення та локалізації малих безпілотних літальних апаратів / Ревенко В. Б., Каращук Н. Н. Вісник НТУУ «КПІ». Радіотехніка, радіоапаратобудування: збірник наукових праць. 2021. Вип. 87. С. 46-55.

3. Організаційно-правові та тактичні засади службово-бойової діяльності сил сектора безпеки та оборони на блокпостах : метод. рек. / кол. авт. ; ред. С. А. Комісаров. Дніпро : ДДУВС, 2023. 96 с.

4. Тактика застосування безпілотних повітряних суден в охороні державного кордону : навчальний посібник / О. Л. Луцький та ін. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2023. 164 с.

5. Національна поліція України. Використання безпілотних літальних апаратів у діяльності органів та підрозділів Національної поліції України: Методичні рекомендації. Київ, 2022. 48 с. URL : https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/47c795da-25ab-4ac0-b88e-b123fcf93a4d/content

6. Поливанюк В. Д. Особиста безпека працівників поліції під час виконання службових обов'язків: метод. рек. Дніпро : ДДУВС, 2021. 68 с.

Катерина НАСЛЄДОВА
курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України

Науковий керівник:
Дмитро КАЗНАЧЕЄВ
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПЕРЕВАГИ ДИНАМІЧНОЇ СТРІЛЬБИ У ПІДГОТОВЦІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ПРАВООХОРОНЦІВ

Сучасні збройні конфлікти та службова базова діяльність вимагають від військовослужбовців та поліцейських не просто швидкої, а миттєвої реакції при стрильбі. Динамічна стрільба, на відміну від класичної, розвиває саме ці комплексні навички. Також вона вчить стріляти з незручних положень, що прямо впливає на успіх влучності навіть у бойовому середовищі.

Динамічна стрільба відрізняється від традиційних, статичних змагань насамперед формою змагання. Замість стрільби з однієї позиції по нерухомій мішені, учасники долають спеціально спроектовані стрілецькі траси. Кожна траса може виглядати по-різному і містити цілі статичні, рухомі, частково закриті або такі, що несподівано з'являються. Стрілець повинен вразити визначені цілі, рухаючись між різними стрілецькими позиціями і приймаючи рішення за частку секунди [6].

Така стрільба, на відміну від класичної, розвиває саме ці комплексні навички. Також вона вчить стріляти з незручних положень, що прямо впливає на успіх влучності навіть у бойовому середовищі.

Початки динамічної стрільби сягають 30-х років XX століття. У цей час у Сполучених Штатах помітили, що статичне тренування зі стрільби не відображає умов, у яких поліцейські опиняються при виконанні службових обов'язків. У зв'язку з цим почали впроваджувати сучасні методи навчання, включаючи стрільбу в русі, з-за укриттів, таких як автомобілі, а також у різних інших, динамічних і реалістичних ситуаціях [6].

Динамічна стрільба є не просто спортивною дисципліною, а научною системою підготовки, що поєднує фізичний рух, швидку реакцію та точність пострілу. Ця система допомагає стрілку розвиватися в усіх напрямках.

Основами цієї дисципліни є три пов'язаних між собою принципів, а саме : точність, потужність та швидкість. Тренування спрямовані на те, що стрілець має завчасно оцінити ситуацію, прийняти рішення щодо застосування зброї та ефективно і влучно виконати постріл, не втрачаючи при цьому власної безпеки. Це є найважливішим при стрільбі [5]. Стрільба вимагає від поліцейських та військових максимальної зосередженості.

На відміну від статичної стрільби, динаміка включає обов'язкове відпрацювання стрільби в русі, швидкі перезарядки, перехід з однієї позиції на іншу, використання укриттів та роботу зі зброєю навіть після сильного фізичного навантаження [5, с. 88]. Такий підхід дає змогу відчути необхідність ведення вогню в умовах швидкої зміни положення тіла та підвищеної втоми, що критично важливо, оскільки в реальності , під час бою, статичне положення майже неможливе [3].

Не менш важливим в динамічній стрільбі є психологічний момент, алже заняття з динамічної стрільби дуже підвищує стресостійкість і формує м'язову пам'ять. Повторення складних рухів зі зброєю в руках, ще й в умовах тиску часу перетворює необхідні дії (наприклад, усунення затримки чи зміна магазину) на автоматичні навички, що дозволяє поліцейському зберегти швидке мислення та аналіз зовнішніх загроз [1, с. 110].

Принципи динамічної стрільби є в програмі підготовки спецпідрозділів та поліції в усьому світуі. Вони навчають контролювати себе зі зброєю в руках у незвичних та некомфортних положеннях, проводити вибіркове постріли у цілі серед цивільних або заручників та швидко оцінювати необхідність припинення вогню [2]. Це забезпечує не лише ефективність, але

й законність застосування зброї. Оскільки кожен поліцейський захід має бути законним, ефективним, необхідним та пропорційним.

Таким чином, динамічна стрільба є найбільш прогресивним та практичним методом навчання вогневої підготовки. Вона не лише вдосконалює технічні навички поводження зі зброєю, але й формує критично важливу здатність поліцейського і військовослужбовця діяти швидко, точно та безпечно, навіть в непередбачуваних умовах.

Список використаних джерел

1. Бондаренко С. В. Психофізична підготовка стрільців та її вплив на ефективність ураження цілей. Військово-спортивний вісник. 2024. № 1. С. 105–115.

2. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки поліцейських : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.11.2018 № 945. Київ: МВС.

3. Звіт Міжнародної конфедерації практичної стрільби (IPSC). Стандарти безпеки та вправ у динамічній стрільбі. 2021. URL : https://share.google/A7Rx5wpCHojlbqVos

4. Ковальчук В. О. Методики формування навичок швидкісної стрільби з короткоствольної зброї в русі. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2022. № 5. С. 85–94.

5. Principles of Practical Shooting. Спеціалізовані настанови з підготовки військового персоналу. 2023.

6. Що таке стрільба IPSC? – пояснюємо. Інтернет джерело. URL : https://share.google/8kD8hs1rpfDT4VLGz

7. Навчання поліцейських на початковому етапі вогневої підготовки: методичні рекомендації / кол. авт.; за заг. ред. Поливанюка В.Д. Дніпро : ДДУВС, 2019. 52 с.

Олександр НЕДІЛЬКО
студент ННІ права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:
Ігор ЧОБОТЬКО
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

КОМПЛЕКСНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

У сучасних умовах воєнного стану в Україні підготовка правоохоронців набуває стратегічного значення, оскільки саме від її якості залежить не лише ефективність виконання службових завдань, але й безпека суспільства загалом [1]. Особливе місце в цій системі займає комплексна

фізична підготовка поліцейських, що виступає базисом професійної готовності, формуючи не лише фізичні якості, але й підтримуючи належний рівень психоемоційної стійкості в умовах підвищеного ризику та невизначеності.

У період воєнного стану фізична підготовка трансформується з елементу загального професійного розвитку у критично важливий компонент оперативної готовності. Вона безпосередньо впливає на здатність правоохоронців діяти в умовах дефіциту часу, інформаційної нестабільності та високого рівня загроз. Фізично підготовлений поліцейський демонструє кращу адаптивність до стресових факторів, здатність витримувати тривалі навантаження та ефективно функціонувати у динамічних і часто непередбачуваних ситуаціях. Водночас сучасна фізична підготовка виходить за межі традиційних вправ і включає прикладні компоненти: тактичну підготовку, елементи виживання, рукопашний бій, дії в екстремальних умовах, що максимально наближені до реальних сценаріїв службової діяльності.

Особливої актуальності набуває питання адаптації програм фізичної підготовки до умов воєнного часу. Йдеться не лише про підвищення інтенсивності тренувань, а про їх функціональну спрямованість, варіативність і моделювання реальних загроз. Такий підхід дозволяє формувати у правоохоронців не просто фізичні якості, а комплексну готовність до виконання завдань у складних умовах, що поєднує фізичну витривалість із тактичним мисленням і швидкістю прийняття рішень.

Комплексна фізична підготовка поліцейських включає кілька взаємопов’язаних складових. Силова підготовка забезпечує розвиток м’язової сили та функціональної витривалості, що є необхідним для виконання завдань, пов’язаних із фізичним навантаженням та протидією правопорушникам. Кардіореспіраторна підготовка сприяє підвищенню загальної витривалості та ефективності роботи серцево-судинної системи, що особливо важливо під час тривалих операцій [2]. Розвиток координації, гнучкості та балансу знижує ризик травматизму та покращує контроль над тілом у складних ситуаціях. Окреме місце посідають навички рукопашного бою та самооборони, що формують здатність до швидкого та адекватного реагування на фізичні загрози.

Водночас фізична підготовка тісно інтегрована з психологічною складовою. Регулярна рухова активність сприяє зниженню рівня стресу, стабілізації емоційного стану та підвищенню загальної психічної витривалості. Поліцейські, які систематично тренуються, демонструють вищий рівень самоконтролю, впевненості у власних силах і здатності діяти в умовах психологічного тиску. Фізичні вправи також виступають ефективним засобом профілактики професійного вигорання, оскільки сприяють відновленню психоемоційного ресурсу та підтриманню балансу між службовою діяльністю і особистим життям [3].

До того ж, варто підкреслити роль командних форм фізичної підготовки, які формують згуртованість підрозділу, взаємну довіру та ефективну комунікацію [4]. У реальних умовах службової діяльності саме ці якості часто стають вирішальними для досягнення успіху та забезпечення безпеки як самих правоохоронців, так і громадян.

Узагальнюючи, зазначимо, що комплексна фізична підготовка поліцейських у сучасних умовах має розглядатися як інтегрована система, що поєднує фізичні, психологічні та тактико-прикладні компоненти. Її ефективність визначається не лише рівнем фізичних показників, а й здатністю адаптуватися до змінних умов службової діяльності [5].

На нашу думку, перспективним напрямом розвитку системи підготовки є індивідуалізація тренувальних програм із урахуванням досвіду, функціонального стану та специфіки службових завдань кожного поліцейського. Особливо важливо інтегрувати елементи відновлення, психологічної підтримки та сучасних технологій моніторингу стану організму. Зокрема, доцільним є посилення зв'язку між фізичною підготовкою та реальними оперативними сценаріями, що дозволить підвищити прикладну цінність тренувань.

Таким чином, у сучасних умовах фізична підготовка перестає бути лише інструментом розвитку сили чи витривалості, а перетворюється на ключовий ресурс забезпечення професійної надійності, стійкості та ефективності правоохоронців. Саме комплексний і адаптивний підхід до її організації є запорукою формування високопрофесійного, витривалого та психологічно стабільного поліцейського, здатного ефективно діяти в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Антонюк М.В. Фізична підготовка в системі професійної підготовки поліцейських України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія*. 2020. № 12 (1). С. 58–65.

2. Білик Л. І., Антоненко Ю. М. Психологічна підготовка та підтримка військовослужбовців у бойових умовах. *Психологія та суспільство*. 2022. № 2. С. 121–130.

3. Кіреєв С.С. Підвищення рівня професійної підготовленості поліцейських: фізичні та морально-психологічні аспекти. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2021. Вип. 25, № 4. С. 45–52.

4. Смірнов А.І. Тактична та фізична підготовка поліцейських в умовах надзвичайних ситуацій. *Праці Міжнародної науково-практичної конференції з правоохоронної діяльності.* 2019. № 4. С. 98–104.

5. Чоботько М. А., Чоботько І. І. Основні напрямки фізичної підготовки курсантів. *Color of Science : зб. наук. пр. IV Всеукр. інтернет-конф. (Київ, 2021).* 2021. № 4. С. 413–417.

Федір ПОЛУЛІХ
курсант факультету №1
(з підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Національної поліції України)

Науковий керівник:
Володимир СИНЕНЬКИЙ
доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Львівського державного університету
внутрішніх справ, полковник поліції,
кандидат історичних наук, доцент

ПРОТИДІЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА ІПСО НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.СПІЛЬНА РОБОТА ПРАВООХОРОНЦІВ ТА ПРЕС-СЛУЖБ ОРГАНІВ ВЛАДИ ДЛЯ СТАБІЛІЗАЦІЇ НАСТРОЇВ НАСЕЛЕННЯ

У зв'язку з тенденцією розвитку світу, появи цифровізації життєвого процесу та технологічного зростання у всіх сферах нашого життя, в цю епоху інформація стала не лише доступнішою, але й перетворилася на потужну зброю. Фейки та маніпуляції у світі існували завжди, проте сучасні інструменти дозволяють продукувати їх масово, роблячи інформаційний простір небезпечним, у зв'язку з чим перед правоохоронцями, прес-службами органів влади, та перед іншими членами суспільства виникає необхідність у здійсненні своєї регулятивної діяльності у недопущенні масового поширення неправдивої інформації та ІПСО про стан справ в Україні та у суспільстві.

Інформаційної-психологічної операції (далі ІПСО) є складним механізмом впливу на суспільну свідомість, де кожне повідомлення або публікація може стати ланкою в ланцюгу маніпуляцій, оскільки вони спрямовані на зміну поведінки цілих груп людей. Вони поєднують дезінформацію з емоційним тиском, аби підірвати довіру та спровокувати хаос. у мережах та в інших засобів зв'язку між громадянами [1].

У контексті сучасної гібридної війни інформаційно-психологічні операції дедалі частіше набувають локалізованого характеру, вони спрямовуються на конкретні територіальні громади, використовують дезінформацію як інструмент дестабілізації суспільних настроїв у певному місце, де їм це необхідно, також мають на меті підрив довіри до інститутів влади та правоохоронної системи безпосередньо «на місцях», посіяти паніку у суспільстві, схилити громадян до рішень які будуть вигідними для противника.

Специфіка саме місцевого рівня полягає у надвисокій швидкості поширення чуток у порівнянні з іншими через неформальні канали комунікації, що потребує від суб'єктів протидії не лише оперативності у недопущенні поширенні неправдивої інформації, а й високого рівня міжвідомчої координації, для забезпечення ефективності протидії

Ураховуючи, що прес-служби та представники засобів масової інформації наразі мають значний вплив на стан справ в Україні, вони фактично виступають як «четверта гілка влади» в державі, тому їхня діяльність повинна бути у значній синергії із правоохоронними органами для протидії масової дестабілізації настроїв населення яке здійснюється за допомогою ІПСО

Тому для ефективної протидії дестабілізації в державі необхідно як і розвивати внутрішню сторону, тобто здійснювати підготовку, покращення діяльності кадрів на місцях так і здійснювати співпрацю, заручитись підтримкою та досвідом зарубіжних країн які мають практику у протидії інформаційним-психологічним операціям.

На даному етапі Україна вжила ряд заходів для протидії масштабної дезінформації та ІПСО а саме: Національний проєкт «Кібер Брама»,завдання якої є протидія та донесення певного алгоритму дій, у залежності від певного суспільного становища громадянина, як: «Кібергігієна під час війни» чи «Кібербезпка» в роботі, а також виявлення та діяльність із попередження неправдивої інформації.[1]

Також діяльність із протидії дезінформації та ІПСО здійснює Центр протидії дезінформації – робочий орган Ради національної безпеки і оборони України, утворений відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року, завдання останнього є здійснення заходів щодо протидії поточним і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам України в інформаційній сфері, забезпечення інформаційної безпеки України, виявлення та протидії дезінформації, ефективної протидії пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, запобігання спробам маніпулювання громадською думкою.

Виокремлюємо наступний проєкт, діяльність якого поширюється на велику кількість осіб, таких як: правоохоронці, представники ЗМІ, а також звичайних громадян, які здебільшого і є покривдженими від рук агресора, діяльність цього проекту охоплює ряд завдань котрі несуть значний вплив у недопущенні бути обманутим, а саме: проведення інформаційних кампаній та навчальних програм для усіх прошарків населення, співпраця з партнерами для розробки освітніх продуктів, розвиток досліджень і наукової діяльності у сфері медіаграмотності у тому числі програм для суспільства, що зменшують значну кількість осіб, котрі можуть постраждати від ІПСО, а також інтеграція критичного мислення у повсякденне життя українців. Цей проєкт об'єднує правоохоронців, державні інституції, громадські організації та

медіаспільноту, назва цього проєку: «Фільтр» [2]

Проте цього є недостатньо, як зазначалось раніше необхідно впроваджувати та покращувати нові ідеї та способи протидії дезінформації на місцях за співучасті правоохоронців та прес-служб, оскільки наразі існує висока загроза від агресора, котра має значний вплив як на великий прошарок громадян так і на значну кількість військовослужбовців які наразі здійснюють оборонну діяльність нашої держави.[3]

Навчання та підготовка кадрів також є важливим аспектом у боротьбі з дезінформацією та пропагандою, особливо в умовах швидкого розвитку технологій і зміни інформаційного ландшафту. Ефективна підготовка містить не лише освоєння технічних навичок, але й розуміння психології, соціології та комунікацій. Тобто фахівцям потрібно навчитися ідентифікувати тонкі ознаки маніпулятивних повідомлень, та ефективно використовувати інструменти для їхньої нейтралізації. Проводити спеціалізовані тренінги та курси, аналізувати дані і критично мислити, є ключовими для підготовки кадрів.[4]

Також край необхідною умовою є законодавча підтримка, створюючи правову основу для протидії цим явищам. Адекватне законодавство має забезпечити чітке визначення дезінформації, пропаганди та інших пов'язаних з ними дій, а також встановити відповідальність за їхнє поширення. Важливо, щоб закони були гнучкими, щоб адаптуватися до постійно змінюваних методів і технологій дезінформації.[5. с. 471]

Одним із найголовніших елементів є співпраця з громадянським суспільством у стратегіях протидії дезінформації та пропаганді. Тобто це заходи із залучення громадських організацій, освітніх установ та засобів масової інформації, що дозволяє створити більш ефективну та всебічну систему виявлення та нейтралізації інформаційних загроз. Це включає розроблення спільних освітніх програм, спрямованих на підвищення критичного мислення та медіаграмотності громадян, що є ключовим для розпізнавання фейкових новин і маніпулятивних повідомлень що надходять на певні місця. Спільні зусилля поліції, громадянського суспільства та ЗМІ сприяють формуванню стійкості суспільства до інформаційних втручань і зміцненню демократичних цінностей.[5. с. 472]

Проте результатом такої співпраці не завжди є донесення до громадян правдивої інформації про певні події та стан у суспільстві, тому необхідно постійно розвиватись та покращуватись у взаємодії та безпосередньої діяльності у даній сфері між правоохоронцями та ЗМІ на місцях. Унаслідок чого необхідною умовою є проведення наступних заходів із: запровадження єдиного опублікування резонансної події чи явища, між правоохоронцями та представниками ЗМІ/ОВА, оскільки останнє може негативно вплинути на настрій великої кількості населення, коментування слід проводити стосовно певної події синхронно, також щоб уникнути розбіжностей у цифрах чи фактах, якими може скористатися ворог.[6]

Зокрема, необхідною умовою для покращення стану суспільства є визначення списку надійних медіа та осіб робота з аудиторією яких є дотична до розповсюдження інформації, яка може нести негативний або дискримінуючий вплив на стан справ у суспільстві. Також здійснювати спільний моніторинг локальних чатів за участі прес-служб та правоохоронців, оскільки більшість ІПСО починається саме з соціальних мереж, та розповсюджується за принципом сарафанного радіо між громадянами. Прес-служба має фіксувати такі повідомлення, а правоохоронці- оперативно підтверджувати або спростовувати їх.

Слід зауважити що не завжди получається оперативно розпізнати інформацію, яка насправді є ІПСО, та котра має на меті нести за собою паніку та тривогу у населення, тому за таких обставин правоохоронці у співпраці із ЗМІ повинні негайно реагувати та вживати необхідних заходів, щоб знизити рівень дестабілізації настроїв населення, а саме: створити візуальний формат, що буде спростовувати інформацію яку використовує агресор для підриву авторитету влади та інші негативні наслідки (наприклад, червоний штамп “Фейк” поверх скріншоту), де максимально простою мовою буде пояснюватися, чому та чи інша новина є брехнею, внаслідок чого значна кількість населення здійснюватиме раціональний аналіз наданої інформації, та призведе до зменшення впливу ІПСО на населення.

Важливою умовою для подолання значного впливу дезінформації є проведення регулярних спільних брифінгів/обговорень між керівниками правоохоронних структур та головними редакторами місцевих видань для роз’яснення поточної ситуації, а також застереження для ЗМІ/прес-служб на місцях, щодо обмеження опублікування тої чи іншої інформації,яка може нести паніку та тривогу у великого прошарку населення, а також недопущення розголошення обстановки яка не цілком перевірена та достовірна.

Узагальнюючи ефективна протидія дезінформації та ІПСО на місцевому рівні вимагає глибокої синергії між правоохоронними органами, прес-службами та медіа. Лише через розвиток професійної підготовки, законодавче регулювання, розвиток критичного мислення у населення через раніше згадані проєкти та відкритий діалог між силовими структурами й журналістами можна сформувати стійкий суспільний імунітет, забезпечити стабільність настроїв та нейтралізувати спроби ворога підірвати довіру до державних інститутів.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України №187/2021 – Офіційне інтернет-представництво Президента України. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL : https://www.president.gov.ua/documents/1872021-38841.2021.

2. Ворожі ІПСО: як розпізнати та протидіяти інформаційним загрозам. *Міністерство оборони України*. URL : https://mod.gov.ua/news/vorozhi-ipso-yak-rozpiznati-ta-protidiyati-informaczijnim-zagrozam.2025.

3. Кібербезпека під час війни. *Кібер Брама*. URL : https://stopfraud.gov.ua/cybersecurity-in-wartime.2026

4. Національний проєкт «Фільтр» – медіаграмотність. *Міністерство розвитку громад та територій України.* URL : https://mindev.gov.ua/diialnist/informatsiia-dlia-vpo/derzhavna-dopomoha-dlia-vpo/informatsiina-pidtrymka/natsionalnyi-proiekt-filtr-mediahramotnist. 2025.

5. Джафарова О. Актуальні проблеми правоохоронної діяльності. *Репозитарій ДонДУВС*. URL : https://rep.dnuvs.ukr.education/items/ae0ebfb9-66c7-41ca-ac22-a9c7c624b511, Хмельницьк 2024. 471-473 с.

6. Кальник М. ІПСО це: повний розбір інформаційно-психологічних операцій. *Nfront*. URL : https://nfront.org.ua/ipso-cze-povnyj-rozbir-informaczijno-psyhologichnyh-operaczij.2026.

Валерія ПОТАПЕНКО
курсант ННЕКІ

Науковий керівник:
Василь ВЕРБОВИЙ
завідувач кафедри
тактичної підготовки
Національної академії внутрішніх
справ, підполковник поліції,
кандидат наук з фізичного виховання
та спорту, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану значно зростає навантаження на правоохоронні органи, які виконують не лише функції із підтримання правопорядку, а й забезпечують захист населення, охорону стратегічних об’єктів, реагування на диверсійні загрози, евакуаційні заходи та взаємодію з військовими формуваннями. У таких умовах особливого значення набуває ефективність організаційно-правових механізмів діяльності правоохоронних органів, удосконалення нормативного регулювання їх повноважень, а також пошук оптимальних форм і методів забезпечення публічної безпеки, що й зумовлює необхідність комплексного наукового аналізу ролі правоохоронних органів у гарантуванні публічної безпеки під час воєнного стану та визначення напрямів підвищення ефективності їх діяльності.

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому

командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Заради забезпечення публічної безпеки умови воєнного стану зобов'язують публічну владу вдатися до обмеження прав і свобод людини, а також розширення дискреційних повноважень органів публічної влади, насамперед які належать до сфери безпеки й оборони, що, відповідно створює реальну загрозу верховенству права та правам і свободам людини [1, с. 47].

Для того, щоб органи (підрозділи) Національної поліції могли ефективно забезпечувати публічний порядок та публічну безпеку в умовах воєнного стану, необхідно щоб дана діяльність була належним чином організована. Для цього, з урахуванням оперативної обстановки, соціальних, політичних та економічних умов, що склалися, необхідно вжити заходів щодо розстановки особового складу поліцейських, забезпечення їх необхідними матеріально-технічними ресурсами, відпрацювати алгоритм дій поліцейських у надзвичайних ситуаціях, які можуть трапитися. У зв'язку з цим потребує уваги здійснення ретельного планування дій поліцейських у відповідних ситуаціях. У плані вказуються також підстави і порядок введення його в дію. Типові плани багаторазового використання дають можливість економити час під час розроблення управлінських рішень, виборі оптимальних варіантів і порядку дій, попередніх розрахунків сил і засобів, підготувати особовий склад до діяльності в умовах воєнного стану. Крім цього, важливого значення набуває психологічна підготовка особового складу, спеціальна фізична та професійна натренованість і загартованість [2, с. 118].

Важливою особливістю забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку Національною поліцією України в умовах воєнного стану є ефективна взаємодія з добровольчими формуваннями територіальної оборони, а саме відповідно до п. 3 ст. 3 Закону України «Про основи національного спротиву»: своєчасне реагування та вжиття необхідних заходів щодо оборони території та захисту населення на визначеній місцевості до моменту розгортання в межах такої території угруповання військ (сил) або/чи угруповання об'єднаних сил, призначених для ведення воєнних (бойових) дій із відсічі збройної агресії проти України; участь в охороні та обороні важливих об'єктів і комунікацій, інших критично важливих об'єктів інфраструктури, визначених Кабінетом Міністрів України, та об'єктів обласного, районного, сільського, селищного, міського значення, районного у містах рад, сільських, селищних, порушення функціонування та виведення з ладу яких становить загрозу для життєдіяльності населення;

участь у здійсненні заходів щодо тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зон/районів надзвичайних ситуацій та/або ведення воєнних (бойових) дій; участь у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку в населених пунктах; участь у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану в разі його введення на всій території України або в окремих її місцевостях; участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними формуваннями агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями; участь в інформаційних заходах, спрямованих на підвищення рівня обороноздатності держави та на протидію інформаційним операціям агресора (противника) [3, с. 228].

Правовий режим воєнного стану змінює не лише загальні умови функціонування державних органів, а й визначає нові повноваження та обов'язки для правоохоронних органів, серед яких особливо важливу роль відіграють Національна поліція та Національна гвардія України. Їхня діяльність під час воєнного стану не лише спрямована на виконання стандартних функцій щодо охорони правопорядку, але й включає забезпечення безпеки в умовах надзвичайних ситуацій, а також ефективне реагування на загрози національній безпеці. Важливість і специфіка цієї діяльності обумовлені необхідністю враховувати як традиційні завдання правоохоронних органів, так і нові обставини, які виникають під час дії воєнного стану [4, с. 547].

Зростання значущості взаємодії різнорідних сил під час спільного виконання оперативно-службових та службово-бойових завдань, складність взаємозв'язку і взаємодії заходів, що проводяться у різних умовах обстановки, а також наявність великої кількості способів та форм оперативно-службової діяльності викликає потребу їх глибокого дослідження з урахуванням умов та завдань. Тобто, у практиці управління об'єктивно існує невідповідність між наростаючою складністю й обсягом задач та спроможністю органів управління різних відомств і рівнів до їх вирішення суб'єктивним відношенням керівників до визначення мети, завдань та способів дій. Підвищення обґрунтованості планування може бути досягнуто шляхом врахування їх можливостей та ресурсів, способів оперативно-службових (службово-бойових) дій для створення, спільно з іншими суб'єктами, необхідних можливостей до виконання завдань у відповідності до параметрів загроз. Дослідження спільних заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку, зокрема захисту державного кордону, без належної уваги до чіткої організації взаємодії веде до неповного розуміння притаманних їй об'єктивних закономірностей і недостатньо ефективного управління на практиці. Таким чином, організація взаємодії між правоохоронними органами та військовими формуваннями з подальшим її уточненням та підтриманням в ході виконання спільних завдань (заходів)

потребує подальшого дослідження, усвідомлення взаємозв'язків у системі, взаємовпливу та взаємозалежності її елементів [5, с. 242].

Отже, забезпечення публічної безпеки під час воєнного стану є одним із найважливіших напрямів діяльності правоохоронних органів України, оскільки від ефективності їх роботи залежить стабільність правопорядку, захист життя і здоров'я населення, а також належне функціонування державних інституцій у складних безпекових умовах. Діяльність правоохоронних органів у цей період характеризується розширенням повноважень, посиленням взаємодії з військовими формуваннями, органами державної влади та місцевого самоврядування, а також застосуванням додаткових організаційних і правових механізмів реагування на загрози громадській безпеці. Подальше підвищення ефективності забезпечення публічної безпеки потребує вдосконалення нормативно-правового регулювання, зміцнення інституційної спроможності правоохоронних органів, розвитку міжвідомчої координації та впровадження сучасних підходів до управління безпековими процесами в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Мацелик Т.О. Адміністративна діяльність правоохоронних органів під час забезпечення публічного порядку та безпеки в період воєнного стану: крізь призму принципу верховенства права. *Ірпінський юридичний часопис.* 2023. С. 46-55. URL : https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/184 (дата звернення: 04.03.2026)

2. Середа В.В. Особливості забезпечення публічної безпеки та публічного порядку органами (підрозділами) національної поліції під час воєнного стану. *Юридичний бюлетень*. 2023. С. 115-121. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/6239/1/%D0%A5%D0%B0%D1%82%D0%BD%D1%8E%D0%BA.pdf (дата звернення: 04.03.2026)

3. Афонін Д.С. Особливості забезпечення публічної безпеки і порядку Національною поліцією України в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2022. С. 224-230. URL : https://web.archive.org/web/20220820075856id_/http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/1-2/41.pdf (дата звернення: 04.03.2026)

4. Рєзнік О.М. Організаційно-правові засади діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення публічної безпеки під час дії правового режиму воєнного стану. 2025. С. 547-567. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a4f3b54f-e5ef-4cc7-8cae-8fe4fe4f4fd2/content (дата звернення: 04.03.2026)

5. Мальцев А.Ю. Проблемні питання організації взаємодії між правоохоронними органами та військовими формуваннями під час виконання завдань із забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєного стану. 2022. С. 240-243. URL : https://ndekc.lviv.ua/pdf/14.pdf#page=241 (дата звернення: 04.03.2026)

Софія РОСЯК
студентка ННІ права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету
внутрішніх справ

ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ КОМАНДУВ АННЯ У СЛУЖБОВО-БОЙОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Службово-бойова діяльність сил безпеки та оборони України є однією з тих сфер державної діяльності, де правове оформлення управлінських рішень об'єктивно не може бути повним. У реальних умовах командир не працює з абстрактними нормами, а приймає рішення під впливом оперативної обстановки, ризику для життя підлеглих, обмежень часу та інформації. Саме тому законодавство фактично змушене допускати існування широкої управлінської дискреції, що дозволяє обрати курс дій залежно від фактичної ситуації. Водночас саме ця необхідність породжує серйозну юридичну проблему. Чим ширшою є дискреція, тим складніше визначити момент, коли вона перетворюється на перевищення повноважень. І саме тут виникає головне питання правового регулювання службово-бойової діяльності. Чи достатньо сучасне законодавство враховує реальні умови прийняття рішень командирами, чи воно продовжує оцінювати їх через формальні критерії мирного часу.

Дискреційні повноваження розглядаються як надана законом можливість суб’єкта владних повноважень самостійно обирати один із кількох правомірних варіантів управлінського рішення залежно від конкретних обставин справи. У сфері службово-бойової діяльності така дискреція має особливий характер, оскільки її реалізація може безпосередньо впливати на життя та здоров’я людей, стан публічної безпеки, а також на дотримання прав і свобод людини навіть в умовах воєнного стану.

Нормативно-правові акти вищої юридичної сили, зокрема закони, не надають детального тлумачення поняття «дискреційні повноваження», проте до основних джерел, що розкривають зміст дискреційних повноважень можна віднести наступні – це Конституція України, у тексті якої поняття «дискреційні повноваження» прямо не зазначені, однак принципи верховенства права (стаття 8) і законності (стаття 19) створюють основу для визначення меж дискреції [1, с. 89]. Отже згідно ст. 19 Конституції: «Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в

межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [2]. Однак проблема полягає у тому, що самі ці межі у законодавстві часто сформульовані через загальні формулювання.

Аналіз законів України «Про Збройні Сили України», «Про Національну гвардію України», «Про Службу безпеки України», «Про Державну прикордонну службу України», а також статутів військової служби дозволяє зробити висновок про те, що законодавець досить часто використовує оціночні поняття, які фактично делегують командиру право самостійної оцінки ситуації. До таких понять належать необхідність виконання бойового завдання, доцільність застосування певних заходів реагування, обстановка, що склалася, рівень загрози та інші категорії, які не мають чітких юридичних критеріїв. З одного боку це є виправданим, оскільки жоден нормативний акт не здатний передбачити всі можливі сценарії розвитку подій у бойових або наближених до бойових умовах. З іншого боку така невизначеність створює ризики різного тлумачення меж повноважень, що може призводити до конфлікту між вимогами оперативної доцільності та формальними критеріями законності.

Також Закон України «Про Збройні Сили України» встановлює: «Ніякі надзвичайні обставини, накази чи розпорядження командирів і начальників не можуть бути підставою для будь-яких незаконних дій по відношенню до цивільного населення, його майна та навколишнього середовища. За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу військовослужбовці несуть відповідальність згідно з законом» [3].

У цьому контексті варто враховувати і положення міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій 1949 року та Додаткового протоколу I 1977 року, які відповідно до статті 9 Конституції України є частиною національного законодавства. Вони встановлюють обов’язок командування забезпечувати дотримання принципів пропорційності, військової необхідності та розрізнення під час планування та проведення операцій. Це означає, що дискреційні повноваження обмежуються не лише національним законодавством, але й міжнародними правовими стандартами.

Особливої актуальності ця проблема набуває у контексті можливого притягнення військових посадових осіб до юридичної відповідальності за рішення, прийняті в умовах невизначеності. У практичній площині виникає питання про те, яким чином повинна оцінюватися правомірність дискреційного рішення командира. Проблема полягає у тому, що правова оцінка часто здійснюється постфактум у значно спокійніших умовах ніж ті, в яких приймалося рішення. Така ситуація створює ризик формального підходу до оцінки дій командування без урахування реального рівня загроз, психологічного навантаження та обмеженості інформації на момент прийняття рішення. У результаті виникає парадоксальна ситуація. Закон фактично вимагає від командира самостійності та ініціативності, але

одночасно не забезпечує достатнього рівня правової визначеності щодо того, як саме потім буде оцінено його рішення. Це створює так званий ефект ретроспективної оцінки, коли рішення, прийняте в умовах ризику, аналізується вже після подій особами, які не перебували у тих самих умовах.

Суттєвою проблемою правового регулювання є також недостатня деталізація процедур документування прийняття дискреційних рішень у службово-бойовій діяльності. У багатьох випадках рішення приймаються усно або фіксуються у спрощеній формі, що у подальшому ускладнює доведення їх обґрунтованості. В умовах можливих кримінальних проваджень щодо подій, пов'язаних із виконанням службово-бойових завдань, це може створювати ситуацію правової незахищеності командирів. Вирішення цієї проблеми могло б полягати у запровадженні більш чітких стандартів фіксації управлінських рішень з урахуванням специфіки бойової обстановки.

Окремої уваги потребує співвідношення дискреційних повноважень із принципом обов'язковості виконання наказу. Відповідно до положень військового законодавства підлеглий зобов'язаний виконувати наказ командира, за винятком випадків віддання явно злочинного наказу. У своїх попередніх дослідженнях ми зазначали, що на практиці це призводить до ситуації, коли військовослужбовець стикається з необхідністю негайно виконати наказ, не маючи реальної можливості оцінити його законність, що створює можливість юридичної відповідальності за невиконання наказу та за виконання такого наказу, якщо його визнають незаконним [4, с. 455].

Можна зробити висновок, що сучасна модель правового регулювання дискреційних повноважень командування в Україні перебуває на етапі формування та потребує подальшого розвитку з урахуванням реального досвіду функціонування сектору безпеки і оборони в умовах війни. Основним напрямом такого розвитку має стати не формальне розширення нормативного регулювання, а підвищення рівня правової визначеності та передбачуваності юридичних наслідків управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Білих І. Поняття дискреційних повноважень органів публічного адміністрування: теоретико-правовий аспект. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2024. № 4. С. 87-91.

2. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. URL : https://zakon.rada.gov.ua/ laws/ show/254к/96-вр#Text

3. Про Збройні Сили України: Закон України № 1934-XII від 06.12.1991. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text

4. Проць І. М., Росяк С. Т. Правова природа наказу командира в системі військового управління. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (20 лютого 2026 року)*/ упор. У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2026. С. 454-455.

Софія СНІЖКО
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування
Національної поліції України

Максим КРИВОНОС
завідувач кафедри вогневої підготовки
ННІ ПФПКП імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
майор поліції, кандидат юридичних
наук, доцент

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ: МЕЖА МІЖ НЕОБХІДНОЮ ОБОРОНОЮ ТА ПЕРЕВИЩЕННЯМ СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРИ СТРІЛЬБІ

Принцип пропорційності є одним із засадничих у сфері застосування сили та вогнепальної зброї під час виконання службових обов'язків. Його дотримання визначає не лише правомірність дій військовослужбовця чи поліцейського, а й рівень довіри суспільства до державних інституцій. Розмежування необхідної оборони та перевищення службових повноважень при застосуванні зброї безпосередньо залежить від об'єктивності оцінки обставин події, яка в умовах реальної загрози життю часто буває ускладненою. Саме тому проблема інтегрованого правового та тактичного осмислення принципу пропорційності є надзвичайно актуальною для сучасної правоохоронної системи.

У чинному законодавстві України необхідна оборона визначається як правомірний захист об'єктів правової охорони від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди, яка є необхідною та достатньою для його припинення. Відповідно до ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» (далі – Закон), застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу, який поліцейський має право застосовувати лише після того, як було з'ясовано, що інші заходи примусу не забезпечують виконання покладених на нього повноважень (ч. 1 ст. 43 Закону). У цій нормі закладено основу принципу пропорційності: застосування сили має бути крайнім засобом, відповідати характеру загрози та завдавати мінімально можливої шкоди для досягнення легітимної мети. Отже, ключовим критерієм є співмірність між небезпекою та засобами реагування [1].

Кримінально-правовий аспект проблеми розкривається через інститут необхідної оборони. Відповідно до ст. 36 Кримінального кодексу України, не

є кримінальним правопорушенням заподіяння шкоди особі, яка посягає, якщо такі дії були необхідними для негайного відвернення або припинення посягання. Водночас перевищення меж необхідної оборони має місце у разі явної невідповідності захисту характеру та небезпечності посягання. Саме поняття «явної невідповідності» є оціночним і потребує аналізу конкретних обставин: інтенсивності загрози, наявності альтернативних способів реагування, часу для прийняття рішення та суб'єктивного сприйняття ситуації особою, яка застосувала зброю [2].

Додатково питання правомірності застосування сили врегульовані у військовій сфері. Відповідно до Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України (ст. ст. 11, 22-24), військовослужбовець зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції та законів України, діяти на підставі статутів та наказів командирів, не допускаючи перевищення повноважень. У контексті застосування стрілецької зброї це означає обов'язок розглядати її використання виключно як крайній захід, що допускається лише у разі, коли іншими способами виконати поставлене завдання неможливо, з обов'язковим дотриманням принципу мінімізації негативних наслідків [3].

Принцип пропорційності має як юридичний, так і тактичний вимір. З правової точки зору він визначає межі допустимого втручання, з тактичної – формує алгоритм прийняття рішення. Перед відкриттям вогню службова особа повинна оцінити сукупність факторів: реальність та невідворотність загрози, можливість досягнення мети менш суворими засобами, а також ризики для третіх осіб. Ключовим є дотримання моделі ескалації сили, де застосування зброї є крайнім засобом. Таким чином, пропорційність є результатом поєднання правової обізнаності, високої професійної підготовки та психологічної стійкості.

Особливо складною є ситуація, коли події розгортаються динамічно, а рішення про застосування заходу примусу необхідно приймати миттєво. У таких умовах критичне значення має рівень тренованості та чітке розуміння нормативних вимог. Недостатня теоретична підготовка або помилкова оцінка обстановки можуть призвести до перевищення повноважень. Водночас тактична нерішучість у ситуації реальної загрози створює пряму небезпеку для життя як самої службової особи, так і громадян. Тому баланс між тактичною рішучістю та правовою стриманістю є ключовим критерієм професіоналізму.

Важливим елементом дотримання принципу пропорційності також є документування та подальший аналіз кожного випадку застосування вогнепальної зброї. Об'єктивна перевірка дозволяє встановити відповідність дій службової особи вимогам закону, а також виявити типові помилки для їх подальшого врахування у службовій діяльності та навчальному процесі. Аналіз практики свідчить, що більшість конфліктних ситуацій виникає через хибну оцінку ступеня небезпеки або недотримання вимоги застосування зброї як виключного, крайнього заходу.

Отже, принцип пропорційності є центральним критерієм правомірності застосування вогнепальної зброї. Його дотримання забезпечує баланс між правом на захист та обов'язком діяти виключно в межах закону. Межа між необхідною обороною та перевищенням службових повноважень визначається співмірністю загрози і реакції, реальністю небезпеки та відсутністю альтернативних способів її усунення. Формування чіткого розуміння цього принципу є невід'ємною складовою професійної підготовки, адже саме від правомірності прийнятого рішення залежить як безпека громадян, так і правова захищеність самого службовця.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

3. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 № 548-XIV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text

Дмитро СОБЧУК
курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Національної поліції України

Науковий керівник:
Дмитро КАЗНАЧЕЄВ
доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЕНЕРГЕТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасному світі, де геополітичні конфлікти часто переплітаються з ресурсними залежностями, питання енергетичної незалежності набуває особливого значення. Особливо це стосується України, що стикається з тривалими викликами через зовнішню агресію. Актуальність проблеми посилюється поточною війною, яка виявила вразливості в енергетичній сфері: масовані атаки на інфраструктуру призвели до дефіциту електроенергії та необхідності впроваджувати графіки відключень у більшості регіонів. За даними Міністерства енергетики України, на початку 2026 року дефіцит потужностей сягав 6 ГВт, що позбавило мільйонів громадян доступу до базових послуг. У контексті поточної війни, коли енергія стає інструментом

гібридної загрози, таке дослідження набуває не лише теоретичного, але й практичного значення, дозволяючи передбачити ризики та шляхи їх мінімізації.

Поняття «енергетична незалежність» можна визначити як здатність країни задовольняти свої потреби в енергоносіях за рахунок внутрішніх ресурсів та диверсифікованих джерел, мінімізуючи залежність від зовнішніх постачальників. Це включає не лише видобуток, але й ефективне використання та зберігання. «Національна безпека», у свою чергу, охоплює захист суверенітету, територіальної цілісності та життєво важливих інтересів від загроз, серед яких енергетичні ризики посідають помітне місце. Взаємозв'язок цих понять проявляється в тому, що брак енергії може паралізувати економіку, військову інфраструктуру та соціальну стабільність. Наприклад, залежність від імпортованого газу чи нафти робить державу вразливою до санкцій чи маніпуляцій. У контексті України, де війна з 2022 року виявила критичність цього аспекту, енергетична залежність стає безпосередньою загрозою національній безпеці. Як зазначає Т. В. Мельник у своїй праці, кризові ситуації часто перетворюють енергетичні ресурси на інструмент тиску, що вимагає перегляду стратегій.

Наукові підходи до енергетичної незалежності включають системний аналіз, де енергія розглядається як підсистема національної безпеки. Серед ключових – ризик-менеджмент, що фокусується на ідентифікації загроз, таких як геополітичні конфлікти чи кліматичні зміни. Міжнародні стандарти, як ISO 50001, пропонують рамки для ефективного управління енергією, акцентуючи на оптимізації процесів та зменшенні втрат. Аналогічно, EN 16247 наголошує на аудитах енергоспоживання для підвищення ефективності. Рекомендації Міжнародного енергетичного агентства (IEA) підкреслюють необхідність диверсифікації джерел для посилення стійкості. В Україні національна стратегія «Енергетична незалежність України» (2021-2025, продовжено до 2030) передбачає зростання частки відновлюваних джерел до 30% у енергобалансі, розвиток децентралізованої генерації та інтеграцію з європейськими мережами. Як вказує P. K. Kumar, інтеграція відновлюваних джерел безпосередньо впливає на національну безпеку, зменшуючи вразливість до зовнішніх шоків (перефразовано з: «Renewable Energy Integration and National Security», де акцент на стратегічній ролі «зеленої» енергії). У контексті поточної війни ці теоретичні моделі набувають практичного значення, адже вони дозволяють моделювати сценарії, де енергія стає елементом оборони.

Оцінка енергетичної незалежності України на 2026 рік свідчить про значні виклики: через воєнні дії втрачено до 60% генерувальних потужностей, що призвело до дефіциту 6-7% у пікові періоди. Частка відновлюваних джерел зросла до 15%, але залежність від імпортованого газу лишається високою – близько 40% потреб задовольняється за рахунок зовнішніх поставок. Запаси природного газу в сховищах сягають 15 млрд

куб. м, але атаки на електростанції, як у січні 2026, спричинили масові відключення. Вплив військових конфліктів 2022-2026 рр. проявився в руйнуванні інфраструктури: понад 200 атак на енергетичні об'єкти, що, за даними IEA, погіршило ситуацію з енергобезпекою. Сценарії кризових ситуацій включають песимістичний варіант з дефіцитом до 19 ГВт при морозах -15°C, де промисловість страждає від обмежень, а населення – від блекаутів. Порівняно з Польщею, де частка відновлюваних сягає 25%, чи Балтійськими країнами з їхньою інтеграцією в ЄС-мережі, Україна потребує прискореного розвитку. У контексті поточної війни, коли росія використовує енергетику як зброю, ці аспекти підкреслюють необхідність швидких реформ для відновлення стійкості.

Дослідження базується на документальному аналізі законодавчих актів, таких як Закон України «Про енергетичну ефективність» та міжнародні угоди, як Паризька угода. SWOT-аналіз енергетичної системи України виявив сильні сторони (великий потенціал сонячної та вітрової енергії), слабкі (залежність від імпорту), можливості (інтеграція з ЄС) та загрози (воєнні атаки). Економетричні моделі, зокрема регресійний аналіз, показали залежність енергозалежності від ВВП (коефіцієнт кореляції 0.75) та інвестицій в інфраструктуру, де зростання інвестицій на 1% зменшує залежність на 0.4%. Сценарійне планування включало моделювання трьох варіантів: базовий (зростання відновлюваних до 20% до 2030), оптимістичний (30% з міжнародною допомогою) та песимістичний (стагнація через ескалацію). Порівняльний аналіз з ЄС-країнами, як Польща (з її фокусом на вугілля, але переходом до вітру), підкреслив необхідність адаптації. Як зазначає Д. І. Сидоров, в умовах війни ризик-менеджмент повинен інтегрувати військові фактори (перефразовано з: «Енергетичний ризик-менеджмент у військових умовах», де автор пропонує комбіновані моделі).

Дослідження приводить до висновків про пріоритетність розвитку відновлюваних джерел: планується запуск 500-600 МВт вітрових потужностей у 2026, що зменшить залежність на 5-7%. Необхідність цифрової інфраструктури проявляється в впровадженні смарт-грідів для моніторингу та оптимізації, що підвищить стійкість на 20%. Регуляторні реформи включають спрощення ліцензування для «зелених» проектів та стимули для інвестицій. Прогноз до 2030 року: досягнення 25% незалежності за базовим сценарієм, з фокусом на децентралізацію. У контексті поточної війни ці результати підкреслюють, що без таких кроків ризики залишаться високими, але з реалізацією – Україна може стати експортером енергії до ЄС.

Підсумовуючи, енергетична незалежність є невід'ємною складовою національної безпеки, особливо в умовах зовнішньої агресії. Дослідження підтверджує гіпотезу, що посилення власних ресурсів зменшує вразливість. Рекомендації для державної політики: прискорити перехід до відновлюваних джерел, інвестувати в захист інфраструктури та розвивати міжнародне

співробітництво, як з IEA та ЄС. Для міжнародної політики – посилити санкції проти агресора та надати технічну допомогу Україні. Важливість державної підтримки проявляється в створенні фондів для відновлення, що забезпечить довгострокову стійкість. У контексті поточної війни, коли енергія стає фронтом, такі заходи не лише захистять, але й сприятимуть миру.

Список використаних джерел

1. Міненерго України. Стратегія енергетичної незалежності України. 2022. URL
2. IEA. World Energy Outlook. 2023. URL
3. ISO. «ISO 50001: Енергетичний менеджмент. 2021. URL
4. Сидоров Д. І. . Енергетичний ризик-менеджмент у військових умовах. *Науковий вісник.*, 2021.
5. Офіційний сайт Європейського Союзу. «European Green Deal», 2020-2024. URL
6. Мельник Т. В. Вплив кризових ситуацій на енергетичну безпеку. *Економіка та управління*. 2020.
7. Kumar P. K. Renewable Energy Integration and National Security. Journal of Energy Policy, 2022.

Ян СТЕЦЕНКО
студент Національного юридичного
університету ім. Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ ПРАВОМІРНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ ТА ПЕРЕВИЩЕННЯ СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ СПІВРОБІТНИКАМИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах викликів сучасності у вигляді збройної агресії проти України особливої актуальності набувають питання забезпечення національної безпеки та конституційного ладу держави. У цьому процесі особливу роль займає Служба безпеки України, яка має низку критично важливих спеціальних функцій, відповідно до свого статусу, спрямованих на протидію загрозам державній безпеці. [1, ст. 1, 2].

Під час виконання завдань, покладених на Службу безпеки України (далі – СБУ) співробітники мають право застосовувати заходи примусу, зокрема заходи фізичного впливу, що безпосередньо пов’язано з обмеженням прав і свобод людини, тому обумовлює необхідність дотримання принципів законності та пропорційності, а саме, незважаючи на жорсткі умови воєнного стану, застосування сили повинно відповідати рівню загрози та підпадати під норми діючого законодавства. Заходи фізичного впливу (прийоми рукопашного бою) розглядаються як найменш суворий вид примусу порівняно зі спеціальними засобами чи зброєю, що мають застосовуватися тоді, коли інші методи не можуть забезпечити виконання службового

завдання.

Правову основу застосування фізичного впливу співробітниками СБУ становлять положення Конституції України, яка проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю. [2, ст. 3]. Конституційні гарантії права на повагу до гідності та особистої недоторканості мають враховуватись при будь-якому здійсненні форм державного примусу. Також, застосування фізичної сили підлягає обов'язковому урахуванню положень кримінального та кримінально-процесуального законодавства, щодо можливого перевищення службових повноважень.

Воєнний стан передбачає розширення повноважень органів державної влади та правоохоронних органів, на період його дії, з метою відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. [3, ст. 1]. Проте, запровадження воєнного стану не скасовує дію принципу верховенства права та не усуває обов'язок держави дотримуватись внутрішніх та міжнародних стандартів у сфері прав людини.

До ключових особливостей застосування заходів фізичного впливу в умовах воєнного стану можна віднести: зміна характеру загроз – співробітники СБУ частіше стикаються з озброєним опором, диверсійно-розвідувальними групами та особами, які мають відношення до колабораційної діяльності, що зумовлює превентивне застосування заходів фізичного впливу для знешкодження злочинців до моменту можливого застосування ним зброї; оперативність прийняття рішень – під час контрдиверсійних заходів або в умовах бойових дій може пропускатись процедура попередження про застосування сили щодо злочинців, якщо зволікання може призвести до загрози життя самого співробітника або цивільних осіб; тактика застосування заходів фізичного впливу – за високої наявності в затримуваних осіб зброї або інших засобів ураження пріоритет зміщується на швидкість та ефективність нейтралізації загрози. Це вимагає від співробітників СБУ не лише високого рівня фізичної підготовки, а й високий рівень психологічної стійкості та готовності швидких, злагоджених дій, бо при затриманні з таких специфічних умовах фактор раптовості може мати визначальну роль для збереження життя, як самих співробітників так і цивільних осіб, які можуть перебувати навколо.

Саме ці специфічні умови визначають ключову проблему: розмежування правомірного застосування фізичного впливу та перевищення службових повноважень (ст. 365 КК України) стає вкрай складним саме через оціночний характер таких понять як, «пропорційність» та «необхідність» у бойовій чи наближеній до неї обстановці. Ситуації, коли співробітник

вимушений діяти превентивно проти ймовірної загрози, часто перебувають та дуже тонкій межі між крайньою необхідністю чи виправданим ризиком та перевищенням влади. Чинне кримінальне законодавство здебільшого оперує критеріями мирного часу, що створює правову невизначеність: з одного боку, існує ризик необґрунтованого кримінального переслідування правоохоронців, які діяли в умовах постійного стресу та гострого дефіциту часу, а з іншого – небезпека порушення фундаментальних прав громадян через зловживання силою під прикриттям воєнного стану. Вирішення цієї проблеми мною вбачається передусім в комплексному підході. По-перше, необхідна деталізація на законодавчому та відомчому рівнях чітких критеріїв правомірності застосування заходів фізичного впливу саме в умовах воєнного стану, зокрема розширення застосування інституту виправданого ризику та крайньої необхідності для контрдиверсійної діяльності. По-друге, на мою думку, доцільним є впровадження спеціалізованих алгоритмів службових розслідувань фактів застосування цих заходів, де оцінку діям співробітників СБУ надаватимуть з обов'язковим урахуванням тактичної обстановки та рівня психологічного напруження, а не лише за формальними ознаками.

Таким чином, заходи фізичного впливу є необхідним інструментом в діяльності Служби безпеки України, особливо в умовах воєнного стану. Проте, саме воєнний стан зумовлює деякі зміни у межах та можливості превентивного застосування цих заходів. Водночас, їх застосування, навіть під час воєнного стану здійснюється з дотриманням принципів законності та пропорційності, із забезпеченням належних гарантій прав і свобод людини. Удосконалення правового регулювання з застосування цих заходів, саме під час воєнного стану, суттєво підвищуватиме ефективність заходів фізичного впливу та зміцнюватиме довіру суспільства до Служби безпеки України.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. і допов.). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 16.01.2025).

2. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 берез. 1992 р. № 2229-XII (зі змін. і допов.). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text (дата звернення: 16.01.2025).

3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII (зі змін. і допов.). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 16.01.2025).

Олександр СТЕЦКОВ
курсант курсу факультету забезпечення
державної безпеки Київського
інституту Національної гвардії України

ДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Забезпечення громадської безпеки та правопорядку є одним із ключових завдань держави в будь-який час, проте особливої складності ця проблематика набуває в умовах воєнного стану. Після початку повномасштабного вторгнення перед силовими структурами України постали принципово нові виклики, пов'язані з виконанням службових завдань на тлі нестабільної оперативної обстановки.

Національна гвардія України (далі – НГУ) займає особливе місце у системі сектору безпеки органів охорони правопорядку, органічно поєднуючи функції військового формування та правоохоронного органу [2]. Саме тому питання організації дій підрозділів НГУ у забезпеченні громадської безпеки і порядку під час масових заходів в умовах воєнного стану є актуальним і потребує детального вивчення.

Масові заходи під час правового режиму воєнного стану мають особливу специфіку: навіть традиційно мирні публічні зібрання можуть перетворюватися на об'єкти диверсійної або провокаційної діяльності з боку ворога, а загроза терористичних актів суттєво зростає [3]. Це покладає на підрозділи НГУ подвійну відповідальність – забезпечити безпеку учасників заходу й водночас нейтралізувати можливі диверсійні, та терористичні загрози [2-3] .

Метою є аналіз правових засад та практичних аспектів організації дій підрозділів НГУ із забезпечення громадської безпеки та порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров’я громадян в умовах воєнного стану [2-3].

Правову основу діяльності підрозділів НГУ становить розгалужена система нормативно-правових актів, базовим серед яких є Конституція України. Основний Закон закріплює принцип верховенства права як фундаментальний, а захист прав і свобод людини та громадянина – як обов'язок держави. Ці конституційні настанови зберігають свою чинність навіть в умовах обмежень, запроваджених воєнним станом [1; 3].

Закон України «Про Національну гвардію України» визначає НГУ як військове формування з правоохоронними функціями у складі МВС України.

Серед завдань, покладених на НГУ, чільне місце займають забезпечення громадської безпеки та охороні громадської безпеки і порядку під час проведення масових заходів за участю громадян [2]. Закон детально регламентує права та обов'язки особового складу, порядок застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї, що є визначальним для законності дій підрозділів під час виконання завдань [2].

В умовах сьогодення особливої ваги набуває Закон України «Про правовий режим воєнного стану», який встановлює порядок функціонування органів державної влади, військових формувань та правоохоронних структур у воєнний час [3]. Зазначений закон наділяє НГУ розширеними повноваженнями щодо перевірки документів громадян, огляду транспортних засобів та вантажів у районах проведення масових заходів [3]. Разом із тим закон чітко вимагає від посадових осіб діяти виключно в межах наданих повноважень, що унеможливлює не законне обмеження прав людини [1, 3].

Організаційно – методичні засади несення служби з охорони громадського порядку регулює наказ командувача Національної гвардії України від 21.07.2021 № 270 «Про затвердження Порядку організації виконання Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами та (підрозділами) Національної гвардії України». Цей нормативний документ деталізує алгоритм планування дій підрозділів, принципи розстановки сил та засобів, а також механізм взаємодії з органами Національної поліції та іншими учасниками забезпечення громадської безпеки та порядку [4-5].

Організація дій підрозділів НГУ під час масових заходів охоплює кілька взаємопов'язаних етапів.

На підготовчому етапі командири аналізують оперативну обстановку, розробляють детальний план дій, здійснюють розстановки сил та засобів, проводять рекогносцировку на місцях несення служби. В умовах воєнного стану обов'язковим елементом підготовки є взаємодія із підрозділами Національної поліції, а також отримання від СБУ інформації щодо можливих ризиків та загроз безпеці [3-5].

Практичний етап включає безпосереднє несення служби будується на принципах ешелонування та гнучкого реагування. Перший ешелон забезпечує безпосередній контакт із учасниками заходу та здійснює профілактичні функції, тоді як другий ешелон перебуває в готовності до оперативного втручання у разі виникнення масових заворушень чи інших надзвичайних ситуацій. У зонах підвищеного ризику додатково виставляються контрольно-пропускні пости на підходах до місця проведення заходу для перевірки документів та огляду речей [3-5].

Взаємодія з органами поліції залишається стрижневим елементом ефективного забезпечення громадської безпеки та порядку. Спільне планування заходів, чіткий розподіл секторів відповідальності та погоджена

система управління виключають дублювання функцій і суттєво підвищують загальний рівень безпеки під час проведення масового заходу. У воєнний час до цієї взаємодії долучається координація із СБУ в частині реалізації можливих терористичних ризиків [3; 5].

Застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї є крайнім заходом, допустимим лише за наявності підстав, прямо передбачених законодавством. Незважаючи на розширені повноваження НГУ в умовах воєнного стану, принцип пропорційності залишається незмінним, інтенсивність примусового впливу має відповідати характеру та ступеню загрози. Дотримання цього принципу є не лише правовою вимогою, а й ключовою умовою підтримання суспільної довіри до правоохоронних структур [1-3].

Психологічний стан особового складу також заслуговує на серйозну увагу командирів підрозділів. Постійний тиск через стрес воєнного часу та підвищена емоційна напруженість масових зібрань вимагають регулярного психологічного супроводу особового складу. Від психологічної стійкості кожного бійця значною мірою залежить як законність, так і ефективність виконання покладених службових завдань.

Проведений аналіз засвідчує, що діяльність підрозділів НГУ із забезпечення громадської безпеки та порядку під час масових заходів в умовах воєнного стану є багатогранним і відповідальним завданням. Його успішне виконання вимагає як глибоких знань правових основ та нормативних вимог, так і реальної готовності до дій в умовах підвищеної небезпеки та непередбачуваності обстановки [2-3; 5].

Чинна нормативна база – Конституція України, закони України «Про Національну гвардію України» та «Про правовий режим воєнного стану», відповідний наказ командувача Національної гвардії України – загалом формує достатнє правове підґрунтя для організації служби з забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку [1-5]. Водночас практика виявила певні прогалини, зокрема в питаннях чіткого розмежування повноважень між підрозділами НГУ та іншими силовими структурами під час спільного виконання завдань у воєнний стан.

Для підвищення ефективності дій підрозділів НГУ під час масових заходів в умовах воєнного стану доцільним є вдосконалення програм спеціальної підготовки особового складу, з урахуванням специфіки воєнного часу, розробка більш деталізованих типових планів реагування на різноманітні сценарії розвитку обстановки, а також зміцнення механізмів міжвідомчої взаємодії [3-5].

Підрозділи НГУ в умовах воєнного стану виконують особливо відповідальну місію з підтримання стабільності в тилу, забезпечення захисту та охорони життя, здоров’я, прав, свобод і законних інтересів громадян. Від злагоджених, правомірних та рішучих дій військовослужбовців НГУ під час виконання завдань за призначенням залежить безпека та захист громадян, що

є складовою забезпечення державної безпеки, верховенства права, законності та правопорядку.

Разом до перемоги. Слава Україні !!!

Список використаних джерел

1. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : ст. 3, 17, 39 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-ВР.

2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/876-18.

3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19 .

4. Про затвердження Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України : Наказ МВС України від 24.12.2019 № 1089 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/z0195-20

5. Про затвердження Порядку організації виконання Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України : наказ КНГУ від 01.07.2021 р. № 270.

Юлія ТОЛМАЧОВА
курсант факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України

Науковий керівник:
Маргарита ЧОБОТЬКО
старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ВПЛИВ БОЙОВОГО ДОСВІДУ НА МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОФІЗИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Бойовий досвід військовослужбовців виступає одним із ключових факторів, що визначають рівень їхньої фізичної підготовленості та загальний медико-біологічний стан. Участь у бойових діях формує специфічні вимоги

до організму, зокрема щодо адаптаційних можливостей, витривалості, стресостійкості та здатності до швидкого відновлення після значних навантажень. Водночас такий досвід сприяє набуттю унікальних практичних навичок, які впливають не лише на фізичні показники, а й на психологічну стійкість, рівень мотивації та ефективність командної взаємодії.

Одним із найбільш виражених наслідків бойового досвіду є трансформація фізичних якостей військовослужбовців. Особи, які брали участь у бойових діях, як правило, демонструють вищі показники сили, витривалості та функціональної готовності організму [1]. Це обумовлено необхідністю діяти в умовах підвищеного ризику, дефіциту часу та ресурсів, де організм змушений мобілізувати резервні можливості. У зв'язку з цим програми фізичної підготовки повинні враховувати реалії бойової діяльності, орієнтуючись на функціональність, варіативність і наближеність до реальних навантажень.

Не менш важливим є вплив бойового досвіду на психологічні аспекти підготовки. Військовослужбовці з таким досвідом зазвичай характеризуються підвищеною стресостійкістю, здатністю до швидкого прийняття рішень і збереження концентрації в екстремальних умовах. Ці якості безпосередньо відображаються і на фізичній діяльності, оскільки психологічна витривалість посилює фізичну працездатність і допомагає долати граничні навантаження.

Окремої уваги заслуговує вплив бойового досвіду на процеси відновлення. Досвідчені військовослужбовці краще відчувають власний організм, швидше ідентифікують ознаки перевтоми чи перенавантаження, що дозволяє ефективніше регулювати тренувальний процес і знижувати ризик травматизму. Відповідно, сучасні підходи до реабілітації мають поєднувати фізичні та психологічні компоненти, забезпечуючи комплексне відновлення.

Наразі бойовий досвід може мати і негативні наслідки. Зокрема, вплив екстремальних стресових факторів здатний призводити до розвитку посттравматичних станів та інших психоемоційних порушень, що, у свою чергу, ускладнює процес фізичної підготовки та знижує загальний рівень функціонування організму. У таких випадках критично важливим є впровадження цілеспрямованих програм психологічної підтримки у поєднанні з адаптованими фізичними навантаженнями.

На мою думку, бойовий досвід слід розглядати не лише як фактор підвищення фізичних і психологічних можливостей, але й як складну адаптаційну систему, що потребує індивідуалізованого підходу. Ефективність підготовки військовослужбовців значною мірою залежить від здатності інтегрувати цей досвід у навчально-тренувальний процес, зберігаючи баланс між розвитком функціональних можливостей і зниженням ризиків для здоров'я. Саме персоналізація програм підготовки, з урахуванням індивідуального бойового досвіду, є ключем до підвищення боєздатності та довготривалого збереження працездатності військовослужбовців.

Психологічна складова фізичної підготовки військовослужбовців відіграє не менш значущу роль, ніж суто фізичні параметри. Рівень мотивації, внутрішня готовність до навантажень і сформована психічна стійкість безпосередньо визначають як ефективність тренувального процесу, так і здатність діяти в умовах бойового стресу. Розвинена стресостійкість дозволяє зберігати ясність мислення та контроль над поведінкою навіть у критичних ситуаціях. Водночас командна взаємодія виступає своєрідним «множником ефективності», адже злагодженість дій не лише підвищує результативність виконання завдань, але й підтримує психологічну витривалість кожного військовослужбовця.

Ключовими передумовами розвитку фізичних якостей є оволодіння сучасними методами, формами та засобами тренування, а також дотримання базових принципів особистої гігієни, самоконтролю і контролю навантажень. Комплексне поєднання теоретичних знань і практичних навичок у сфері фізичного виховання створює підґрунтя для досягнення високого рівня підготовленості курсантів і військовослужбовців загалом [2].

Доведено, що обмеження рухової активності негативно позначається на розвитку фізичних якостей і суттєво гальмує прогрес у підвищенні рівня фізичної підготовленості. У таких умовах доцільним рішенням стає впровадження індивідуалізованих форм занять, які дозволяють компенсувати дефіцит руху та врахувати особисті особливості організму.

З позицій медико-біологічного підходу фізична підготовка військовослужбовців має розглядатися як цілісна система, спрямована не лише на досягнення високої працездатності, але й на збереження здоров'я. Сучасні умови ведення бойових дій вимагають від військових не лише сили та витривалості, а здатності швидко адаптуватися до змін середовища. Саме тому програми підготовки повинні враховувати індивідуальні фізіологічні характеристики, рівень функціонального стану, спадкові фактори та психологічні особливості кожного військовослужбовця [3, 4].

Отже, ефективна система фізичної підготовки сьогодні має розвиватися за принципом «інтегрованої готовності», де тіло і психіка функціонують як єдиний механізм. Недостатньо просто тренувати м'язи чи підвищувати витривалість – необхідно одночасно формувати навички відновлення, культуру харчування, профілактику травматизму та психоемоційну стабільність. Саме такий підхід дозволяє створити не лише фізично підготовленого військовослужбовця, але й універсального фахівця, здатного ефективно діяти в умовах невизначеності та підвищеного ризику.

Список використаних джерел

1. Шлямар І. Л., Романчук С. В, Воронцов О. С. та ін. Настанова з фізичної підготовки у Сухопутних військах Збройних Сил України: навч.- метод. посіб. Київ. 2021. 180 с.

2. Чоботько М.А. Проблеми підготовки, формування та розвитку військових фахівців з організації фізичної підготовки та спорту. *VI Міжнародна науково-практична*

конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України». 2022. С..118-120.

3. Чоботько М.А. Проблеми підготовки, формування та розвитку військових фахівців з організації фізичної підготовки та спорту. *VI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України»*. 2022. С.118-120.

4. Чоботько М.А. Психологічне забезпечення службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони України. *VI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України».* 2022. С. 369-370.

Вікторія ТЯЖКУН
курсант факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України

Науковий керівник:
Станіслава МИРОНЮК
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ,
майор поліції, кандидат юридичних наук, доцент

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах діяльність Національної поліції України характеризується високою інтенсивністю та необхідністю виконання службових обов'язків у екстремальних ситуаціях, що пов'язані з ризиком для життя та здоров'я поліцейських. Відповідно до статті 2 Закону України «Про Національну поліцію», поліція забезпечує публічну безпеку і порядок, охороняє права і свободи людини, а також інтереси суспільства і держави, протидіє злочинності. Виконання цих завдань вимагає від працівників поліції не лише високого рівня професійної підготовки, але й особливої психологічної готовності до дій в екстремальних умовах [1].

Психологічна готовність поліцейського до дій в екстремальних умовах є інтегральною характеристикою особистості, що включає комплекс психологічних якостей, умінь та навичок, які забезпечують ефективне виконання службових завдань у стресових та небезпечних ситуаціях.

Дослідження показують, що професійна діяльність поліції характеризується екстремальністю, пов'язаною з необхідністю швидкого прийняття рішень, застосування фізичної сили та спеціальних засобів [2, с. 47].

Аналіз нормативно-правового забезпечення психологічної підготовки поліцейських свідчить про наявність системного підходу до цієї проблеми. Зокрема, Наказ МВС України від 06.02.2019 № 88 «Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських» визначає психологічну підготовку як процес формування у працівників поліції професійно-психологічної надійності, стійкості, готовності до різноманітних умов службової діяльності, навичок конструктивної комунікації з населенням [3].

Згідно з Наказом МВС України від 26.01.2016 № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», професійна підготовка поліцейських включає тактичну, вогневу, фізичну та психологічну підготовку. Психологічна підготовка спрямована на формування готовності до дій у напружених та складних умовах, розвиток емоційно-вольової стійкості [4].

Особливої уваги потребує психологічна підготовка працівників спеціалізованих підрозділів швидкого реагування, зокрема підрозділів КОРД та ЛЮТЬ й інших формувань поліції. Ці працівники систематично стикаються з найбільш небезпечними ситуаціями: затриманням озброєних злочинців. Водночас, аналіз сучасного стану психологічної підготовки поліцейських виявляє низку критичних проблемних питань, що потребують негайного вирішення.

По-перше, недостатній обсяг спеціалізованих занять з психологічної підготовки в системі професійного навчання поліцейських. На наше переконання, головною проблемою є не стільки брак годин, скільки відсутність реалістичності в тренуваннях. Поліцейські часто вчаться діяти в змодельованих ситуаціях, що не відповідають реальності сучасних загроз, особливо в умовах війни.

По-друге, обмежена кількість психологів у підрозділах Національної поліції. Відповідно до вимог Наказу МВС України від 06.02.2019 № 88, штатна чисельність психологів визначається з розрахунку один психолог на не більше ніж 400 осіб, що в умовах значного навантаження на психологічну службу є критично недостатнім [3]. До того ж, не всі психологи мають необхідний досвід роботи з особами, які пережили бойову травму або працювали в екстремальних умовах, що знижує ефективність їхньої роботи.

По-третє, «епідемія» посттравматичного стресового розладу (далі – ПТСР) серед поліцейських, особливо тих, хто працює в зоні бойових дій або на деокупованих територіях. За оцінками фахівців, від 30 до 40 відсотків правоохоронців, які тривалий час перебувають в екстремальних умовах,

потребують кваліфікованої психологічної та психіатричної допомоги. Симптоми ПТСР включають флешбеки травматичних подій, нав'язливі спогади, хронічну тривожність, безсоння, кошмари, емоційне вигорання, агресивність, втрату інтересу до життя та суїцидальні думки. Проте система виявлення, діагностики та лікування ПТСР у Національній поліції залишається недостатньо розвиненою. Багато поліцейських приховують свої симптоми через страх стигматизації, втрати посади або репутації «слабкого» працівника.

По-четверте, непоодинокі конфлікти між військовослужбовцями та поліцейськими через певні міфи та упередженість, інколи військовослужбовці порушують закон, оскільки важко адаптуватися в цивільних умовах, та відсутності розуміння деяких працівників поліції щодо можливих станів військових, через що відбувається ескалація конфліктної ситуації під час взаємодії між військовиками та працівниками НПУ.

Ще однією серйозною психологічною проблемою є феномен «подвійної травматизації». Поліцейські не лише самі переживають травматичні події, але й постійно стикаються з травмованими громадянами на деокупованих територіях, з наслідками військових злочинів, з людським горем та стражданнями. Така систематична вторинна травматизація призводить до емоційного виснаження, відчуття безпорадності, втрати емпатії (так звана «емоційна втома співчуття») та професійного вигорання.

Можна запропонувати наступні шляхи вдосконалення системи формування психологічної готовності працівників поліції до дій в екстремальних умовах:

1. Радикальне оновлення програм психологічної підготовки шляхом впровадження сучасних методик формування стресостійкості, технік психологічної саморегуляції, тренінгів з управління емоційними станами в екстремальних ситуаціях. Важливо, щоб тренування проводилися не формально, а з максимальним наближенням до реальних умов, з використанням імітаційних засобів, звукових та візуальних ефектів.

2. Створення спеціалізованих центрів психологічної реабілітації для працівників поліції з обов'язковими програмами виявлення та лікування ПТСР.

3. Збільшення штату психологів та підвищення їхньої кваліфікації, особливо в напрямку роботи з бойовою травмою, груповою терапією, кризовою інтервенцією. Доцільно організувати спеціалізовані курси підвищення кваліфікації для психологів поліції.

4. Розробка чітких протоколів взаємодії поліції та військових у зоні бойових дій та на деокупованих територіях, включаючи спільні тренування та навчання для зменшення міжвідомчих конфліктів. Важливо проводити регулярні наради, спільні навчання, обмін досвідом між поліцейськими та військовими для формування взаєморозуміння та поваги до специфіки роботи кожної структури.

Отже, реалізація запропонованих заходів дозволить не лише підвищити ефективність діяльності Національної поліції України, але й, що найважливіше, зберегти життя та психічне здоров'я тисяч працівників, які щодня ризикують собою заради безпеки громадян. Інвестиції в психологічне благополуччя поліцейських – це не витрати, а необхідна умова збереження професійного потенціалу правоохоронної системи держави в надзвичайно складний період її історії.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Дата оновлення: 12.09.2025. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 08.11.2025)

2. Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посіб. / за заг. ред. В. В. Сокуренка; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 425 с.

3. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських: Наказ МВС України від 06.02.2019 р. № 88. Дата оновлення: 23.06.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text (дата звернення: 08.11.2025)

4. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: Наказ МВС України від 26.01.2016 р. № 50. Дата оновлення: 16.08.2022. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text (дата звернення: 08.11.2025)

5. Казначєєв Д.Г., Шевцова Д.І. Удосконалення психологічної підготовки працівників Національної поліції України. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку в Україні : матеріали кругл. столу (м. Дніпро, 23 квітня 2021 р.).* Дніпро : ДДУВС, 2021. – С. 25-26.

6. Грибан В.Г., Фоменко А.Є., Казначеєв Д.Г., Бойко О.І. Безпека працівників Національної поліції в умовах надзвичайних ситуацій : навч. посіб. / за заг. ред. Грибана В.Г. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 100 с.

7. Казначеєв Д., Латиш А. Теоретичні особливості правової та психологічної підготовки майбутніх поліцейських – професійна готовність. *Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи. Секція 6. Актуальні проблеми правового забезпечення державної безпеки Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2 квітня 2020 р.).* Харків : НАНГУ, 2020. С.23-25.

8. Казначеєв Д.Г. Формування професійно-важливих якостей працівників сил охорони правопорядку. *Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи : Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 березня 2019 р.).* Харків : НАНГУ, 2019. С.76-77

9. Поливанюк В. Д. Особиста безпека працівників поліції під час виконання службових обов'язків: метод. рек. Дніпро : ДДУВС, 2021. 68 с.

10. Ленкова Т. Р., Казначеєв Д. Г. Професійна підготовка працівників Національної поліції України та її особливості щодо дій в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми службовобойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану.* 2022. С. 149-150.

11. Казначеєв Д. Г. Шляхи удосконалення рівня тактико-спеціальної підготовки кадрів сил безпеки і оборони України. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 квітня 2024 р. м. Дніпро, ДДУВС).* С. 40-41.

Діана ХИЖА
курсант ННІ підготовки фахівців
для підроздівлів кримінальної поліції

Науковий керівник:
Богдан МУЗИКА
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Львівського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат у майстри спорту з боксу

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень[1, с.1].

В умовах воєнного стану в Україні суттєво зростає роль правоохоронних органів у забезпеченні національної безпеки, підтриманні правопорядку та захисті прав і свобод громадян. Службово-бойова діяльність набуває особливого значення, оскільки поєднує як правоохоронні, так і військові функції. Водночас такі умови породжують низку специфічних проблем, що впливають на ефективність діяльності відповідних органів.
Актуальність теми полягає у необхідності дослідження особливостей функціонування правоохоронних органів в умовах воєнного стану, а також виявлення проблем, що виникають у процесі виконання ними службово-бойових завдань. Зміна характеру загроз, підвищене навантаження на особовий склад, необхідність оперативного реагування та забезпечення балансу між безпекою держави і дотриманням прав людини потребують наукового осмислення та практичного вдосконалення.

В умовах дії Закон України «Про правовий режим воєнного стану» правоохоронні органи отримують розширені повноваження, зокрема щодо

обмеження свободи пересування, перевірки документів, запровадження комендантської години та контролю за дотриманням спеціальних режимів [2]. Це визначає специфіку їх службово-бойової діяльності, яка поєднує правоохоронні та військові функції.

Службово-бойова діяльність правоохоронних органів – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення публічної безпеки, боротьбу зі злочинністю, протидію диверсіям, терористичним загрозам та іншим проявам, що становлять небезпеку для держави і суспільства, із можливим застосуванням сили, спеціальних засобів і зброї.

До основних суб'єктів такої діяльності в Україні належать Національна поліція, Національна гвардія України, Служба безпеки України, Державне бюро розслідувань та інші правоохоронні органи.

Правові засади службово-бойової діяльності визначаються низкою нормативно-правових актів, серед яких важливе місце займають Закон України «Про Національну поліцію» та Закон України «Про Національну гвардію України», що встановлюють повноваження відповідних органів щодо застосування заходів примусу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї. В умовах воєнного стану зазначені органи виконують не лише правоохоронні, а й безпекові та оборонні функції, що проявляється у їх участі в охороні об'єктів критичної інфраструктури, забезпеченні комендантської години, протидії диверсійно-розвідувальним групам та підтриманні публічної безпеки в умовах підвищених ризиків.

правоохоронні органи здійснюють посилений контроль за дотриманням встановлених обмежень, перевірку документів, регулювання пересування населення, а також беруть участь у забезпеченні територіальної оборони. Важливою рисою є також тісна взаємодія між правоохоронними органами та військовими формуваннями, що потребує високого рівня координації, оперативного обміну інформацією та узгодженості дій. До того ж, діяльність правоохоронців здійснюється в умовах підвищеної небезпеки, що обумовлює необхідність належної професійної підготовки, фізичної витривалості та психологічної стійкості.

Важливим аспектом є також дотримання прав і свобод людини в умовах воєнного стану. Відповідно до Конституції України, навіть в умовах надзвичайних правових режимів держава зобов'язана гарантувати основні права громадян. Тому діяльність правоохоронних органів повинна здійснюватися з дотриманням принципів законності, пропорційності та обґрунтованості застосування заходів примусу. Порушення цих принципів може призвести до втрати довіри населення та негативних соціальних наслідків.

Основні проблеми службово-бойової діяльності правоохоронних органів це: по-перше, законодавство не завжди швидко адаптується до умов воєнного стану, що створює невизначеність і ускладнює роботу працівників. По-друге, багато підрозділів не мають достатнього сучасного обладнання,

засобів захисту, транспорту та технологій, що зменшує їхню ефективність і безпеку. По-третє, бракує кваліфікованих кадрів, а існуючий персонал часто перевантажений, що призводить до втоми та стресу. По-четверте, інколи виникають проблеми у взаємодії між різними органами, через що дії можуть дублюватися або сповільнюватися. Під час виконання службових завдань важливо не порушувати права і свободи громадян, але через складні умови це іноді ускладнено. Всі ці проблеми потребують системного вирішення для підвищення ефективності діяльності правоохоронців.

Таким чином, службово-бойова діяльність правоохоронних органів в умовах воєнного стану є складним і багатогранним процесом, що поєднує правоохоронні та оборонні функції. Подолання цих проблем потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавства, підвищення професійної підготовки кадрів, забезпечення сучасними засобами.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 року №389-VIII. URL : https://share.google/t02xqwpRYO05zmoth

2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 року №389-VIII. URL : https://share.google/t02xqwpRYO05zmoth

Єгор ХЛИСТУН
курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Національної поліції України

Науковий керівник:
Оксана МИСЛИВА
доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
підполковник поліції,
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ВХОДІ В ПРИМІЩЕННЯ

Службово-професійна діяльність співробітників органів Національної поліції України в умовах правового режиму воєнного стану визначається потребою реалізації оперативно-службових завдань у складних та небезпечних умовах. Особливо це стосується проведення спеціальних

операцій, що передбачають проникнення до приміщень, у яких імовірна наявність озброєних злочинців чи диверсійно-розвідувальних груп. Результативне розв'язання подібних завдань зумовлює необхідність для особового складу поліції неухильного додержання вимог безпеки на всіх стадіях: від первинного планування до безпосереднього проведення операції. Основною метою цього дослідження є оцінка досліджень тактичних методів, що гарантують безпечне проникнення правоохоронця до потенційно небезпечних приміщень із високим рівнем ризику. До того ж, потрібна ідентифікація деструктивних чинників, що здатні несприятливо вплинути на рівень безпеки співробітників поліції.

Під час проведення спецоперацій, що характеризуються високим рівнем ризику та потенційною ймовірністю збройного контакту, вирішальним є суворе дотримання комплексу ключових тактичних засад. До них належать: постійний моніторинг наявної обстановки та аргументований вибір необхідного оснащення; результативне маскування в тактичних умовах і залучення засобів захисту, зокрема захисних щитів і бронетехніки; підтримання постійно високого рівня бойової готовності; забезпечення надійного тилового прикриття, контроль закріплених секторів та невідкладне доведення інформації керівнику групи про будь-які нові відомості; посилений контроль за діями сил прикриття та використанням засобів завчасного попередження [1, с. 17].

Належне використання тактичних засад підвищує ефективність роботи поліцейських у розв'язанні широкого спектра ситуацій, а оптимізація процесу їх навчання припускає впровадження адаптованих до реальної ситуації симуляційних вправ і сценаріїв [2, с. 212]. Професійна підготовка поліцейських має включати сценарне відтворення непередбачуваних життєво небезпечних загроз, що можуть виникати під час виконання оперативних завдань [3, с. 117].

Зазначене положення набуває ключового значення в контексті професійної діяльності поліцейського в ситуаціях з підвищеним рівнем небезпеки. Розроблення і впровадження алгоритмів реагування, що ґрунтуються на тактичних засадах, надає можливість змінити роль працівника правоохоронних органів від реактивного об'єкта впливу зовнішніх чинників до активного суб'єкта, що забезпечує суттєве зменшення ймовірних ризиків.

Аналіз типових помилок, які призводять до смерті чи травмування працівників правоохоронних органів у процесі виконання покладених завдань, виявляє певні недоліки в тактико-спеціальній підготовці, яка здійснюється в межах професійного навчання [4, с. 8-9].

Вхід до приміщення, особливо після застосування засобів попередження (наприклад, світлошумових гранат), трактується як один із найкритичніших і найнебезпечніших етапів поліцейських заходів. Для того щоб гарантувати безпечне проникнення та подальше зачищення території,

поліцейський зобов'язаний бути готовим до прояву різноманітних негативних чинників. Це передбачає: тривале перебування у засобах індивідуального захисту; ведення вогню в умовах обмеженої видимості (наприклад, дим, відсутність освітлення); наявність архітектурних елементів, таких як глухі кімнати або сходові прольоти; вплив значних акустичних та зорових подразників; перебування заручників у будівлі; або зіткнення з особами, які перебувають у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Перераховані чинники суттєво підривають спроможність правоохоронця дієво протидіяти небезпекам та застосовувати вогнепальну зброю.

Рівень професійної підготовки та здатності діяти в умовах підвищеного ризику тісно пов'язаний із розвитком індивідуальних якостей поліцейського. Зокрема, це стосується психологічної стійкості до стресових факторів, наявності необхідних знань у галузі тактико-спеціальної підготовки, тактичної медицини, вогневої та фізичної підготовки. Комплексний підхід до організації тактико-спеціальної підготовки, спрямований на розвиток цих якостей, дозволяє формувати навички, що підвищують рівень самозахисту і забезпечують збереження оперативної ефективності.

Важливим є практичне опанування алгоритмів дій при виявленні вибухових речовин та пристроїв у приміщеннях, а також практичне відпрацювання маневрів в умовах замінування.

Таким чином, тактико-спеціальна підготовка охоплює не лише опанування індивідуальних знань, умінь та навичок, а й розвиток психофізичних якостей майбутніх поліцейських, які забезпечують виконання оперативних завдань у складних і небезпечних умовах. Важливими складовими є також здатність до сприйняття та обробки інформації в динамічному бойовому середовищі, фізична активність тощо. Саме ці фактори істотно впливають на культуру дотримання заходів безпеки та, зрештою, сприяють збереженню життя й здоров'я поліцейських під час виконання службових завдань.

Список використаних джерел

1. Бардін Є. В., Токар А. А., Говський Е. В. Удосконалення психофізичного стану курсантів під час занять з тактико-спеціальної підготовки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2021. № 2 (111). С. 119-124.

2. Мислива Оксана, Лопаєва Олена. Оптимізація вогневої підготовки поліцейських. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти. *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 12.03.2021)* https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/6346/1/82.pdfС. 210-212.

3. Комісаров О. Г., Собакарь А. О., Соболь Е. Ю., Юнін О. С. Та ін. Тактико-спеціальна підготовка : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2017. 277 с.

4. Поливанюк В. Д. Особиста безпека працівників поліції під час виконання службових обов'язків: метод. рек. Дніпро: ДДУВС, 2021. 68 с.

5. Казначеєв Д., Атаманюк Р. Особиста безпека працівників поліції під час виконання службових обов'язків у сучасних умовах. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 29 лютого 2024 р.).* Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 369–371.

Олександр ЧЕРНЯВСЬКИЙ
курсант

Наталія МАКОГОНЧУК
доцент кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
кандидат педагогічних наук, доцент,

ВПЛИВ ІНТЕНСИВНИХ ТРЕНУВАНЬ НА ПІДВИЩЕННЯ БОЄЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

На сьогодні зростають вимоги до професійної підготовки військовослужбовців. Особливого значення набуває фізична підготовка майбутніх офіцерів. Боєздатність підрозділів значною мірою залежить від рівня фізичної витривалості, швидкості реакції, сили та здатності діяти в умовах тривалого фізичного і психологічного навантаження. Саме тому інтенсивні тренування є важливим елементом у підготовці курсантів.

Інтенсивні тренування включають в собі фізичні вправи із високим рівнем навантаження, мінімальними перервами на відпочинок. До таких тренувань належать функціональні вправи та інтервальні тренування наприклад: марш-кидки, робота в умовах обмеженого часу та підвищеного стресу. Вони сприяють розвитку загальної та спеціальної витривалості, що є ключовими компонентами боєздатності військовослужбовця. Згідно з результатами дослідження, проведеного у Військовій академії (м. Одеса), застосування ВІІТ у підготовці курсантів має значний позитивний ефект. У дослідженні взяли участь 60 курсантів, які були поділені на експериментальну та контрольну групи. Курсанти експериментальної групи, окрім стандартної програми, виконували високоінтенсивні тренування, що дало змогу оцінити їх ефективність у порівнянні з традиційною підготовкою. Результати дослідження показали, що у курсантів експериментальної групи значно покращилися показники силових якостей та витривалості. Зокрема, спостерігалося зростання результатів у підтягуваннях на перекладині (2,7 рази), підйомі силою на перекладині (2,1 рази), вправах на брусах (5,1 рази), а також покращення результатів бігу на 3 км (20,2 с). Це свідчить про високий потенціал ВІІТ у розвитку фізичних якостей, необхідних для ефективного виконання бойових завдань [1]. Окрім фізичних показників, інтенсивні тренування сприяють формуванню психологічної стійкості курсантів. Виконання вправ у стані втоми наближує тренувальний процес до реальних умов бойової діяльності, що дозволяє підготувати майбутніх офіцерів до дій у стресових ситуаціях. До того ж, систематичні інтенсивні тренування

сприяють покращенню функціональних можливостей організму, зокрема серцево-судинної та дихальної систем, що дозволяє майбутнім офіцерам тривалий час виконувати бойові завдання без значного зниження ефективності.

Також підвищується рівень координації, швидкості та сили, що є необхідними для виконання тактичних дій. Разом із тим, організація інтенсивних тренувань повинна бути науково обґрунтованою та враховувати індивідуальні особливості курсантів, щоб уникнути перевантаження та травматизму. Важливим є поєднання фізичних навантажень із відновлювальними заходами, правильним режимом харчування та відпочинку. Зокрема, використання інтенсивних тренувань сприяє формуванню у курсантів навичок самоконтролю, витривалості до перевантажень та здатності швидко відновлюватися після фізичних навантажень. У сучасних умовах ведення бойових дій особливого значення набуває саме здатність військовослужбовця діяти ефективно в умовах дефіциту часу, ресурсів та підвищеного рівня небезпеки.

Отже, високоінтенсивні інтервальні тренування (ВІІТ) є ефективним засобом підвищення фізичної готовності майбутніх офіцерів, оскільки сприяють розвитку ключових рухових якостей – сили, витривалості, координації та швидкості реакції. Завдяки дослідженню, проведеному у Військовій академії (м. Одеса), підтверджено, що впровадження ВІІТ у систему фізичної підготовки дозволяє досягти високого рівня боєздатності курсантів і формує їхню готовність до виконання службово-бойових завдань у сучасних умовах. ВІІТ відрізняються доступністю, можливістю проведення у польових умовах та мінімальною потребою у спеціальному обладнанні, що робить їх зручними для застосування у навчальному процесі та підготовці підрозділів спеціального призначення. Крім фізичних аспектів, тренування сприяють підвищенню психоемоційної стійкості, адаптації до стресових ситуацій і розвитку дисципліни та мотивації. Таким чином, використання ВІІТ у системі фізичної підготовки майбутніх офіцерів є обґрунтованим і доцільним кроком для підвищення їх боєздатності, комплексного розвитку фізичних і психофізичних якостей та готовності до виконання завдань за призначенням. Перспективним напрямком подальшого розвитку є оптимізація структури тренувального процесу та вивчення мотиваційного ставлення курсантів до ВІІТ.

Список використаних джерел

1. Ягодзінський В. П., Іванов С. В., Слівінський Я. С., Гончарук А. В., Сидорчук В. В., Романченко Д. Ю., Ворок С. С., Козлов С. В. Вплив високоінтенсивних інтервальних тренувань на рівень розвитку рухових якостей курсантів. *Науковий часопис Українського державного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Фізична культура і спорт.* 2023. № 7 (194). С. 35–40. URL : https://spppc. com. ua/index. php/journal/article/view/1574/1550 (дата звернення: 21. 03. 2026).

Костянтин ШЕВЧЕНКО
курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Національної поліції України

Науковий керівник:
Маргарита ЧОБОТЬКО
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ІНТЕГРАЦІЯ ВІЙСЬКОВО-ПРИКЛАДНИХ ВИДІВ СПОРТУ У СИСТЕМУ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

В умовах актуальних безпекових викликів, що постали перед Україною, зокрема внаслідок збройної агресії російської федерації, військово-прикладні види спорту (ВПВС) набувають не лише прикладного, а й стратегічного значення. Їх роль виходить за межі традиційної фізичної підготовки, трансформуючись у комплексний інструмент формування професійно важливих якостей, серед яких особливе місце займають психологічна стійкість, дисциплінованість і готовність до діяльності в екстремальних умовах [1]. У цьому контексті ВПВС доцільно розглядати як невід'ємну складову системи підготовки персоналу сектору безпеки й оборони, що прямо впливає на рівень національної безпеки.

Службово- та військово-прикладний спорт охоплює спеціалізовані форми рухової активності, безпосередньо пов'язані з виконанням професійних завдань військовослужбовців, працівників правоохоронних органів і рятувальних служб. Його зміст спрямований на формування прикладних навичок, необхідних для ефективної діяльності в умовах підвищеного ризику. Серед ключових дисциплін варто виокремити стрільбу, тактичну підготовку, військове багатоборство та інші напрями, що розвивають силу, витривалість, координацію та психічну стійкість, формуючи функціонально підготовленого фахівця.

Нормативно-правова база України у сфері фізичної культури і спорту визначає розвиток спорту як важливий чинник зміцнення здоров'я населення та підвищення обороноздатності держави. Відтак, ВПВС займають особливу нішу, оскільки вони органічно інтегровані до системи професійної підготовки військовослужбовців, забезпечуючи їхню адаптацію до умов реальної бойової діяльності та підвищуючи рівень готовності до виконання службових завдань.

Водночас значення ВПВС не обмежується фізичним компонентом. Вони виступають ефективним засобом формування психологічної готовності

та розвитку командної взаємодії. Регулярні тренування і змагальна діяльність сприяють удосконаленню швидкості прийняття рішень, розвитку стресостійкості та здатності діяти в умовах невизначеності. Зокрема, вправи зі стрільби поєднують розвиток технічної точності з формуванням навичок самоконтролю, концентрації та управління емоційними станами під впливом стресу.

Розвиток військово-прикладних видів спорту також тісно корелює з реалізацією стратегічних пріоритетів держави у сфері національної безпеки. Модернізація сектору безпеки і оборони передбачає підготовку фахівців нового типу, здатних ефективно діяти в умовах сучасних форм ведення бойових дій. У цьому процесі ВПВС виступають як дієвий інструмент підвищення професійної компетентності особового складу, що наразі сприяє підвищенню ефективності виконання бойових завдань і мінімізації втрат [2].

На нашу думку, військово-прикладні види спорту варто розглядати як своєрідну «операційну лабораторію» підготовки, де відбувається перевірка та відшліфування навичок, максимально наближених до реальних умов бойової діяльності. Саме тут теорія стикається з практикою, а фізична підготовка набуває прикладного змісту. Подальший розвиток ВПВС в Україні має ґрунтуватися на принципах адаптивності до бойового досвіду, впровадженні інноваційних підходів і тісній інтеграції з сучасними викликами безпеки. Такий підхід дозволить не лише підвищити індивідуальну підготовленість військовослужбовців, але й зміцнити загальний оборонний потенціал держави.

Попри очевидну важливість військово-прикладних видів спорту, їх розвиток в Україні наразі нагадує механізм із потужним потенціалом, але з обмеженим ресурсним живленням [3]. Основними стримувальними чинниками залишаються недостатнє фінансування та слабка матеріально-технічна база у військових підрозділах, що ускладнює як системну організацію тренувального процесу, так і проведення змагальної діяльності. Додатковою проблемою є дефіцит підготовлених тренерів та інструкторів, які володіють не лише спортивною, а й військово-прикладною специфікою підготовки.

Ефективний розвиток цього напряму неможливий без його органічного включення у загальну систему підготовки військовослужбовців. Сучасні підходи, закріплено у державних стратегічних документах, передбачають оновлення методичної бази та впровадження освітніх програм, що інтегрують елементи військово-прикладної підготовки. Наразі є актуальним впровадження практичних механізмів модернізації ВПВС у секторі безпеки і оборони.

Зокрема, першочерговим завданням є формування цілісної системи підготовки інструкторів, що поєднуватиме фізичну, технічну та психофізіологічну складові. Це дозволить підготувати фахівців, здатних ефективно діяти в умовах високої інтенсивності та невизначеності.

Паралельно необхідно розробляти сучасні навчально-методичні матеріали, орієнтовані на практичну інтеграцію ВПВС у щоденну підготовку із залученням цифрових технологій та симуляційних інструментів.

Важливу роль у розвитку відіграє й активізація змагальної діяльності, проведення навчально-тренувальних зборів і спеціалізованих заходів, які виступають своєрідним «полігоном» для перевірки навичок у наближених до реальності умовах. Не менш значущими є інвестиції в інфраструктуру: сучасні тренувальні комплекси, спеціалізовані майданчики та обладнання створюють основу для якісної підготовки. Водночас доцільно впроваджувати системи мотивації військовослужбовців, включаючи професійне визнання, заохочення та можливості участі у міжнародних заходах [4, 5].

На нашу думку, ключова проблема полягає не лише у браку ресурсів, а у фрагментарному сприйнятті військово-прикладних видів спорту. Їх часто розглядають як допоміжний елемент, хоча фактично вони можуть виступати «тренажером реальності», моделюючи умови службово-бойової діяльності та формуючи прикладні навички, що безпосередньо впливають на боєздатність.

Отже, розвиток військово-прикладних видів спорту у секторі безпеки і оборони України має стратегічний характер. Вони сприяють не лише підвищенню рівня фізичної підготовленості, але й формують стійкість, адаптивність і психологічну готовність до дій в екстремальних умовах. Подальший прогрес у цій сфері можливий лише за умови комплексного підходу, що поєднує ресурсне забезпечення, підготовку кадрів та глибоку інтеграцію ВПВС у систему військової освіти і практичної діяльності.

Список використаних джерел

1. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24 груд. 1993 р. № 3808-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text (дата звернення: 08.10.2024).

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14 верес. 2020 р. № 392/2020. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text (дата звернення: 08.03.2026).

3. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 01 берез. 2017 р. № 115. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#Text (дата звернення: 08.10.2024).

4. Куришко Є. А., Золочевський В. В., Гарбуз С. В. Військово-прикладна фізична підготовка в збройних силах провідних країн-членів НАТО. Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України : тези VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25 листоп. 2022 р.). Київ : НУОУ, 2022. С. 25-32..

5. Чоботько М.А. Проблеми підготовки, формування та розвитку військових фахівців з організації фізичної підготовки та спорту // VI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України». 2022. С.118-120.

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 24 квітня 2026 р.)

Редактор, оригінал-макет – *А.В. Самотуга*
Редактор *Н. В. Леонова*

Підп. до друку 29.05.2026. Формат 60x84/16. Друк – цифровий. Папір офісний.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 20,34. Обл.-вид. арк. 21,88. Зам. № 04/26-зб

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видаців ДК № 8112 від 13.06.2024